MEHMED UZUN

Aşk Gibi Aydınlık Ölüm Gibi Kararanlık

KÜRTÇEDEN ÇEVİREN: MUHSİN KIZILKAYA

İthaki

1. Ölüm

Baz.

Kevok.

Birine Baz, öbürüne Kevok diyeceğiz.

Baz ile Kevok. İki ad, iki insan; orta yaşlı bir adam ve genç bir kadın, iki ad, romanımızın iki asıl kahramanı. Romanımız, Baz ve Kevok'un başından geçenler hakkındadır.

Baz ile Kevok. Baz, kırk bir kırk iki yaşlarında bir subay. Kevok, yenilgi ve umutsuzluk günlerinde Baz'ın yoluna çıkan aşktır ki, yirmi bir yirmi iki yaşlarındadır. Baz ile Kevok; ilginç bir ilişki -belki de aşk, ki zorunluluktan meydana gelmiş, zorunlu-

lukla yaşamış ve zorunlulukla ölüyor. Baz ile Kevok; iki yolcu, yolunu kaybetmiş iki insan, iki tutsak, iki kurban. Baz ile Kevok ölecekler. Ölümle, ölümleriyle başlayacağız maceralarını anlatmaya. Öldürülecekler. Şimdi ölüm yoluna girmiş haldeler.

Baz biliyor bunu, tecrübelerinden biliyor ki, ölüme doğru git-mekteler. Kevok bilmiyor daha. Kevok, başka birçok şey gibi bunu da bilmiyor, başka birçok şey gibi bunu da bilmek istemiyor.

Birkaç küçük bölgeden oluşan büyük bir ülkedeyiz; bir tarafı mavi yeşil bir denizle kaplı, bir tarafı kayalar, başı gökte dağlarla, bir tarafı ise ucu bucağı olmayan kızgın çöllerle. Her an dört mevsimin yaşanabildiği bir ülkedeyiz. Şimdi, romanımızın başında ülkenin büyük başkentinde, Baz ve Kevok'la birlikte siyah bir minibüsteyiz, gidiyoruz. Minibüsün her tarafı kapalı, yalnız sağda ve solda, iki tane küçük pencere var. Pencereler kalın demir parmaklıklarla örülmüş. Baz ve Kevok dışında, minibüste yedi kişi daha var; şoför ve yanındaki iki kişi ile Baz ve Ke-vok'un her iki yanında ikişer ikişer oturmuş dört kişi. Üstlerinde sivil elbiseler olan bu kişilerden üçü bıyıklı. Bu yedi kişi, Baz'ı ve Kevok'u ölüme doğru götürüyorlar.

Kevok; boynu bükük bir kuş, boynu bükük bir kız. Yorgun ve hasta. Sessizce önüne

bakıyor. Gözleri çukura kaçmış, boynu bükülmüş, yüzü sararmış. Bir beliği omuzlarında aşağıya sarkmış. Uzun siyah belikleri, karanlık gecede akan iki yıldızın bıraktığı izler gibi. Kevok sessiz, sessiz hep, kara toprak gibi, parıldayan ay ve yıldızlar gibi, soğuk mezar gibi, mezar taşları gibi sessiz.

Baz ve Kevok bir hafta önce ülkenin deniz tarafında yakalandılar, bir haftadır gözlerine uyku girmedi. Baz'm başı ağrıyor, korkunç bir acı esir almış onu. Kafası tokmaklarla dövülmüş gibi sızlıyor acıdan. Baz tutsak. Ama tutsak düşmesi değil, migren ağrısı yıkmış onu. Yakalanmaları da şu migren ağrısından değil miydi sanki?

Tam bir hafta önce yakalandılar. Deniz kenarındaki küçük bir balıkçı köyünde yakalandılar. Oradan da, karanlık bir gecede, elleri bağlı halde bir askeri ciple başkente, her şeyin merkezine getirildiler. Tam bir haftayı birbirlerinden ayrı, iki karanlık hücrede, bir cevap, bir belirti umuduyla geçirdiler. Ama bir haftalık belirsizlikle dolu bekleyiş ve tutsaklık bitti. Yola koyuldular, son yola. Böyle olacağını kim bilebilirdi, dolambaçlı yollarının böyle bir sona çıkacağını kim bilebilirdi!

"Kevok, Kevok." Baz'ın seslenmesi; yumuşak, melül, yorgun, kırgın. Alçak, zayıf bir sesle. Kevok başını kaldırıp Baz'a bakıyor; yavaşça, yumuşacık.

"Kevok'um!"

Kevok kurumuş dudaklarını kımıldatıyor yavaşça -yağmur bekleyen kıraç bir toprak gibi, su isteyen toprak gibi. Kevok her şeye rağmen gülmek istiyor, sevgiyle, sıcacık gülmek, sevgi dolu bir gülümseme göstermek istiyor. Baz ona bakıyor; sonsuz derecede yumuşak, sonsuz derecede sıcak, sonsuz derecede çaresiz. Kevok'un gözlerine, gözbebeklerine, gözlerinin derinliklerine bakıyor. Bakmasından da belli ki Kevok'u gözleriyle alıp yüreğinin derinliklerine indirmek istiyor. Baz'ın hayatında hiç bu kadar içli, hiç bu kadar derin ve hiç bu kadar ince duygulan olmadı, içi hiç böyle dalgalanmadı. Hiç böyle bir şey yaşamadı. Hiç bu kadar güçlü dalgalara tutsak düşmedi ve onlar karşısında bu kadar çaresiz kalmadı. Kevok, bunun nedeni Kevok. Kevok; karmaşık, kötü ve coşkun bir kader, hayatın pınarı, ölümün pınarı. Ve Kevok, sabır taşı. Hep sabretmiş, her zaman, her yerde ve her durumda sabretmiş Kevok. Okulun ışıltılı günlerinde ayrılık gözyaşları içine akarken, sabretti o. Başı göklere değen dağlarda kar ve tipi içinde ölüm korkusu üstüne üstüne geldiğinde, sabretti o. Kayalar, kara taşlar arasında yakıcı güneşin altında, ateşten oklara benzeyen güneş ışıklan altında kaldığında, sabretti o. Bedeninden sıcak, tuzlu kan sızdığında, yaralandığında, sabretti o. Karanlık, soğuk, nemli zindanlarda zaman ve hayatın anlamını kaybettiği anlarda, sabretti o. Akşamlan, günbatımının kızıl rengi altında arkadaşları öldürülürken, sabretti o. Ölü arkadaşlarının sesi gölgesi gibi peşine düştüğünde, sabretti o. Kaçmada, gizlenmede, yakalanma ve öldürülme korkusunda, sabretti o. Şimdi de ölüm yolu

üzerinde yine sessiz, sabrediyor o. Kevok; ölümle örülmüş bir sabır pınarı ki, yalnızca ölümle kuruyabilir.

Baz'ın bakışları, şimdi, son yol üzerinde; Baz tutamıyor kendini, gözleri yaşarıyor, gözlerine yaş doluyor. Gözlerinden birkaç damla süzülüyor. Yaşlı gözlerle Kevok'a bakıp gülümsüyor. Hayır gülmüyor, bir gülüşün işaretleri dolaşıyor yüzünde.

Gülmek ve ağlamak. Keder dolu bir gülüş. Hayat, hayatın ettikleri. Hayatın tuzakları Hayatın zorunlulukları.

Utanç? Hayır, Baz artık neden utansın ki? Gittiği yolun dönüşünün olmadığını biliyor. Yol ölüme doğru, ölümün derin vadisine doğru. Hayatın, yaşamanın bütün ilişkileri arkasında kaldı; okulun o şatafatlı günleri, hayatın o mutlu mesut demleri, sevgi dolu o geceler, çıplak bedenlere yaklaşmanın o coşkusu, heyecanı, ölüm ve öldürmenin şehveti, kin ve nefret dalgaları, o hırs, o öfke, o sonsuz düşmanlık, o bitmek bilmeyen geceler, o kanlı gecelerin karanlık hayatı, o insanca ağlamalar, çığlıklar, ölüme giden o sayısız korkulu gözler, mermilerle eleğe dönüp yerlerde tepinen bedenler, o yakma yıkma arzusu, o yapma ve birleştirme arzusu, korumanın o kutsal sorumluluğu, o yangın,

o yakıcı duygular... Artık bütün bunlar iki kimsesiz, çaresiz hayatın ince, belli belirsiz izleri sadece. Evet, onlar sadece arkasız ve zavallı iki ömürdeki solgun anılara dönüştüler. Artık her şey geride kaldı. Neden utanç olsun ki?

Baz kıpırdayamıyor. Ne kımıldayabilir, ne gözyaşlarını silebilir, ne de elini uzatıp Kevok'un beliklerini arkaya atabilir. Baz'ın her iki eli arkadan bağlanmış. Aynı şekilde Kevok'unkiler de. Eller, minibüsün demir oturaklarının ayaklarına kelepçelenmiş. İkisi karşı karşıya oturtulmuş, elleri bağlı halde birbirlerine bakıyorlar -sevgili bakışları, yaralı bakışlarıyla.

Ama Kevok çok yorgun. Canı yanıyor. Günlerce süren uykusuzluk, sersemlik bitkin düşürmüş onu. Bileklerindeki kelepçeler de canını yakıyor. Yol alan minibüs de canını yakıyor. Baz'ın içine düştüğü durum da canını yakıyor. Bu durumun nedeni Kevok. Kevok böyle düşünüyor. Eğer Kevok olmasaydı, eğer Kevok yük olmasaydı, eğer Kevok için düzenlenen sahte belgeleri beklemeselerdi ve Baz, Kevok için bir sahte pasaport bulabilseydi yakalanmayabilirlerdi, Baz'ın başına bütün bu iğrenç şeyler gelmemiş olacaktı. Ve başı. Kevok'un gözleri aşağı iniyor yine.-

Minibüs yol alıyor. Hızlı değil, ağır ağır. Cenaze arabası gibi, yavaş. Baz, seslerden büyük şehirden, ülkenin başkentinden geçtiklerini anlıyor. Hayır, geçmiyorlar, şehirden yavaş yavaş çıkıyorlar. Otomobil sesleri, araç sesleri duyuluyor. Bir kamyon sesi. Bir şoför bağırıyor. Başka bir şoför, taksi şoförü müşterisine sesleniyor. Bir pazarcı,

kalabalığa meyvelerinin ucuz olduğunu duyuruyor bağırarak. Biri ucuz ipek kravat satıyor. Bir otomobil duruyor ansızın, ince bir fren sesi duyuluyor. Yürüyen insanların ayak sesleri geliyor. Radyolardan, hoparlörlerden askeri marş sesleri yükseliyor. Büyük şehrin türlü sesleri duyuluyor. Sesler arasından sessizce geçiyorlar.

Gidiyorlar, kadim şehrin gündelik sesleri içinden ölümün sessizliğine doğru gidiyorlar.

Baz, şimdi, bağırsa mı diye düşünüyor. Bir faydası olur mu? Sesini kim duyacak? Sesi duyulsa bile kim yardım edebilir onlara? Kendi macerasından, eski tecrübelerinden biliyor ki kimse, artık hiç kimse gelip yardım edemez onlara. Bir yandan boyuna rüzgarlı, fırtınalı, bir yandan boyuna günlük güneşlik olan bu kocaman ülkede onları kimse kurtaramaz artık. Yakalanmaya-caklardı, şimdi böyle yakalandıktan sonra kimse onlara yardım edemez. Fermanları yazılmış bir kere, artık bir çaresi yok. Ama Kevok? Bari Kevok kurtulsaydı.

Nasıl? Bir yol bulmak lazım, bir çare lazım. Ama nasıl?

Akşam öğünü. Dışarıda, şehrin batısında, şehri boylu boyunca geçen ırmağın üstünden güneş batıyor. Akşam güneşinin ışıkları minibüsün demir parmaklıklarından içeriye ulaşıyor. Bir avuç ışık Kevok'un saçları, alnı ve yüzünden şavkıyor. Kevok'un yüzü ışıl ışıl, "melek gibi", Baz ise sessiz, düşünceli. Sıcak, güneşin batışına rağmen sıcak. Araba, arabanın içi sıcak. Kevok terliyor, koltuk altlan, kasıkları, boynu terliyor. Teri akıyor. Elbisesi üstüne yapışmış. Alnından birkaç ter damlası süzülüyor.

Şehir, başkent, tarihi ve kadim şehir. Altın ırmağın şehri. Baz'ın, Baz'ın çocukluğunun şehri. Baz bu şehirde büyüdü, okudu, evlendi. Bu şehirde koşturdu topun arkasından, kahramanlık hikayeleri dinledi, kavga ve hırgürlerde kafası birkaç yerden kırıldı, ırmağın kıyısında dolaştı, piyasa yaptı ve ondan biraz uzun olan bir kLzın dudaklarının tadını, sıcaklığını hissedip ilk kez burada şehvetin ateşiyle sarsıldı bedeni. Geleceğin büyük hayallerini bu şehirde, ırmak kıyısındaki lokantalarda, meyhanelerde ördü. Bu şehrin geniş caddeleri ve bulvarlarında, dar sokaklarında Baz, bazen sarhoş, bazen mutlu,, bazen sıkıntılı dolaştı. Baz, bu şehrin dış mahallelerinde genç kızların peşine takıldı, kerhanelere gitti. Bu şehrin büyük kerhanesinde ahret dostu, yürekli sevgilisi Mader'in koynuna girdi. Bu şehirde sıkı bir disiplinle eğitildi, kendini tanıdı ve yüreğini, beynini, ruhunu bu disipline göre eğitti. Bu şehirde her sabahın köründe, her gece yarısında askeri marşlar söyledi yüksek sesle ve Allaha, ülkeye, devlete, millete, orduya ve devlet başkanına şükredip durdu. Gece aşkı, ay aşkı, yıldız aşkı bu şehirde düştü yüreğine, gece insanı oldu. Apoletli askeri üniformayı ilk kez bu şehirde giyindi, subay şapkasını taktı. Çoktandır görmediği evi, çocukları hâlâ bu şehirdeydi.

Nazlı ırmağın, gün ışığının, ay ışığının sahibi şehir. Mezar ve mezarlık sahibi şehir.

Bu şehir, Baz'ın kaderi oldu, evet, kaderinin rengi oldu; mutluluğu, sıkıntısı, dert ve kederi. Uzun yıllar boyunca bu şehir karda kışta, rüzgarda, fırtınada, sıcakta adım adım yarattı onu, Baz'ı Haz yaptı, Baz'ı avcı bir şahin yaptı. Şimdi ölüm yolunda onu Baz yapan şehir, gidişine tanıklık ediyor sessizce. Bu şehirdeki o uzun geçmişi, Baz'ın beyni ve yüreğinde hafif, içli ve incecik duygulara dönüşüyor, ömrü bir an kadarcık olan bir duyguya.

Kevok? Kevok'la bu şehrin ilişkisi? Kevok da gençliğinin beş yılını, okul yıllarını bu karmakarışık ve ilginç şehirde geçirdi. Sonradan kaybolan sevgilisiyle bu şehirde karşılaştı, müthiş bir coşku, bir haz sardı bedenini burada. İlk kez bu şehirde ruhunu, canını, bedenini açtı sevginin ve sevmenin soluğuna, seven eller, parmaklar ilk kez bu şehirde dolaştı teninin üzerinde. Bu şehirde kendini tanıdı, köklerine döndü. İlk kez bu şehirde sonsuz bir korku düştü yüreğine, o koca kalabalık içinde yalnızlığını hissetti ilk kez, korkunun soğuk soluğu defalarca titretti bedenini. Geceleri,'bu şehrin bulvarları ve caddelerinde lambaların ışıkları altında parıldayan yağmur damlaları gibi yeni düşünceler, sezgiler sardı yüreğini. Bu şehirdeki okulun küçük yurt odasında, lambanın ölgün ışığı altında sayfa üstüne sayfa, dergi, üstüne dergi, kitap üstüne kitap okudu ve yeni düşünceler, görüşler öğrendi. Bu şehirde yeni insanlar, yeni bir toplum, yeni bir dil, yeni bir kültürle tanıştı. Bu şehirde ona çizilen yolu, varlığını, birikimini yenilerle karşılaştırdı ve şimdi sona yaklaşan yolu seçerek orada yürümeye başladı.

Yol bitiyor, yolun sonu yaklaşıyor. Birbirine hiç benzemeyen, birbirinden gece ve gündüz gibi farklı olan, ama artık sonuna yaklaşılan bu yolda karşılaşmış iki ayrı hayatın yolu, bitiyor.

Neredeler şimdi, büyük şehrin neresindeler? Baz seslere kulak kabartıyor. Akşamları yükselen askeri marşların sesi bütün sesleri bastırıyor şimdi. Gelen seslerden büyük bir kalabalığın gidip geldiği anlaşılıyor. Minibüsün dışında insanlar gündelik işleri güçlerini bitirmiş evlerine dönüyor olmalılar. Şehir geceye hazırlanıyor. Akşam bitiyor. Güneş kızıl ışıklar saça saça batıyor. Sessizce. Güneş, pencerelerden sızarak son selamlarını gönderiyor minibüsün içine. Güneş, günün aydınlığı vedalaşıyor onlarla. Baz, gecenin koynuna girdiklerini biliyor, bir daha güneşi, günün aydınlığını göremeyeceklerini biliyor.

Subay Lokali'nin civarında olabilirler mi? Baz başını yavaşça kaldırarak karşısındaki pencerenin dar parmaklıklarından dışarıya bakıyor. Şüphesiz gördüğü şey, güneş ışıklarından geriye kalanlardan başka bir şey değil. Pencere çok yüksekte. Marş sesleri geliyor. Subay Lokali... Şehrin en büyük meydanının hemen yanında, şehrin merkezinde, dört yanı yüksek ve kalın duvarlarla çevrili. Dört bir yanında askerler, nöbetçiler.

Şehrin büyük meydanında muhkem bir kale. Meydanda da, şüphesiz, devlet başkanının heykeli. Yüzü lokale dönük, dört metre kadar yüksek, siyah, granit bir heykel; başkan, askeri giysiler içinde sağ elinin işaret parmağını şehre çevirmiş, halkına yol gösteriyor. Heybetli bir bakış. Pala bıyıklarla. Sağ omzunda vahşi bir kartal. Önder... Baz o büyük heykele defalarca gülerek, gururla, saygıyla bakmıştı. Defalarca o Subay Lokali'nde oturmuş, yiyip içmişti! Burada de-lalarca subay arkadaşlarıyla görüşmüş, silahlar, hayat, ölüm, aşk ve kadınlar hakkında sohbet etmişti. Defalarca, ama defalarca söz kahramanlığa, dostluk ve kardeşliğe, vatan ve millet düşmanlarına, fedakarlığa ve düşmanlara karşı güçlü olmaya gelmişti... Ve evliliği, Subay Lokali'hdeki şaşaalı, güzel düğünü.

Şimdi, büyük ihtimalle heykelin ve lokalin bahçe duvarının önünden geçiyorlar.

Baz'm aklına, büyüdüğü Kimsesiz Çocuklar Yurdu geliyor, liğer şimdi Subay Lokali'nin oralarda iseler, Kimsesiz Çocuklar Yurdu şehrin ve ırmağın öbür tarafında kalıyordur. Çoktan beridir yurda, çocukluğunun yurduna gitmeyi, yurdun yönetimini ziyaret etmeyi, kimsesiz çocuklara hediyeler vermeyi, uyuduğu büyük odayı görmeyi, yeni kimsesiz çocuklarla yemekhanede öğle yemeği yiyip onlarla birkaç saat geçirmeyi düşünüyordu. Kır akşam vakti güneş yavaş yavaş batarken Kimsesiz Çocuklar Yurdu'nun bahçesinde sırtını ulu çınarlara yaslayarak, yaprak hışırtıları ve tatlı akşam melteminin sesiyle uyumayı, çocukluğunun masum ve saf rüyalarına dönmeyi istiyordu. Ama olmadı. Olmayacak da, hiç olmayacak.

Ona hayatı zehir eden karısıyla iki oğlu büyük ihtimalle ırmağın öbür tarafındaki evdelerdir, ne yapıyorlardır acaba? Çocuklar babalarının yakalandığından, eski arkadaşları tarafından öldürüleceğinden haberdarlar mı acaba? Çocuklarını görmeyeli kaç yıl oldu? iki? Üç? Şüphesiz büyük oğlanın boyu Baz'ınki katlar uzamıştır. Sakalı bıyığı da çıkmış olabilir. Babasının yatağına gelerek hep onunla uyumak isteyen küçük oğlanın da boyu uzamış mıdır? Evi son ziyaretinde boyu, yatak odasındaki kapının koluna geliyordu. Ya şimdi?

Ve bu geceden sonra? Bir daha asla göremeyecekler birbirlerini. Bu kesin. Ama ne düşünecekler bu geceden sonra? Babalarının ordu mensubu olduğunu, seçkin bir subay olduğunu, vatana ve devlete canını feda etmekten çekinmediğini, büyük ve ağır sorumluluklar aldığını biliyorlar. Ama ne yapıyordu, neden eve gelmiyordu, neden kaybolmuştu? Çocuklar bu sorulara ne diyecekler, ne cevap verecekler? Çocuklar büyüdüklerinde onun gibi subay mı olacaklar acaba? Onlar da vatan-millet-devleti koruma davasını mı güdecekler? Ya sonra? Sonra ne olacak?

Artık epey yaşlanmış olan genelevdeki dostu Mader ne yapıyor acaba, ne düşünüyor? Onu bazen askeri marşlarla, bazense uyduruk genelev şarkılarıyla uyutan Mader,

kaderini öğrenecek mi?

Ya halen bile kanı gibi, yüreğinin sesi gibi damarlarında, ruhunda, beyninde akan ve yankılanan askeri marşlar... Bu marşlarla büyüdü Baz, kendini bu marşlarla tanıdı ve bugün de kaderinin garip cilvesi olarak bu marşlarla gidiyor ölüme. Kimsesiz Çocuklar Yurdu'nda bir damla çocukken öğrenmiş bu marşları. Çocuklar bu marşlarla başlarlardı güne, bu marşlarla uykuya çekilirlerdi. O çocukluk yıllarından sonra da, okullarda, Askeri Akademi'de, askeri hayatta da Baz'ın gecesi gündüzü savaşın, kahramanlığın, fedakarlığın bu mağrur marşlanyla örüldü. Baz'ın bütün hayatı bir tarafı sonsuz denizlere, bir tarafı başı gökte dağlara yaslanan ülkeye şükranla, askeri marşlarla geçti. Kırmızı, beyaz ve yeşil renklerden oluşan ve ülkenin her tarafında, sınırlarda, askeri binaların çatılarında ve yüksek binalarda dalgalanan bayrağın karşısında durur, yüksek ve gür bir sesle marşlar okurdu; İnançla, kuvvede, coşkuyla.

Ama şimdi, marşların yüksek perdesi altında sesi çıkmıyor baz'ın. Ne inanç, ne kuvvet, ne de coşku kalmış. Bir tek karmakarışık, içli duygular kaldı geriye. Kevok kaldı, Kevok'u ve Ke-vok'un varlığını ruhuna eriştiren duygular kaldı. Ölüm kokusu kaldı. Atan yüreğinin sesi kaldı. Baz tekrar Kevok'a, yüzüne, bedenine bakıyor. Minibüsün içi loş. Ne güneş ne de ışık huzmeleri kalmış. Bu incecik karanlık içinde Kevok'un yüzü, esmer bir lenkte parıldıyor. Kevok uzun saçları, durgun bakışları, siyah gözleri, uzun kaşları kirpikleri, dolgun dudakları ve bir ceyla-ıııııkine benzeyen indecik boynuyla bir destan, bir rüya perisi gibi görünüyor şimdi. Baz, bir rüyadaymış gibi, büyülü bir deniz-deymiş gibi öyle şaşkın ve duygulu biçimde sevgilisine bakıyor. i llkun rengi ve minibüsün içine bir loşluk serpen yeni gecenin lengi Kevok'u rüyaların güzel perisine çevirmiş. Yorgun ve has-i;i Kevok, şimdi, görülmemiş bir güzellikte. Baz'a o kadar güzel geliyor ki. Kevok'un güzel olduğunu Baz da biliyordu. Ama o kadar! Bu narinlik, bu sade ve durgun güzellik! Bu sessiz güzellik! Kanın içinde açmış bu kırmızı gül! Kevok; Baz'ın sonsuz, büyük aşkı; Baz'ın yüreğinde yanan ateşin sıcaklığı. Kevok; karşısında atıp duran onunki kadar yorgun yürek, Baz'ın umudu, Ikt şeyi, başının belası, ölümü. Kevok; dilsiz tutsak, Baz'ın mutluluğu, yaşadığının kanıtı ve ölümünün mührü. Baz şaşkın, üs-iiine üstüne gelen bu tuhaf duygular da neyin nesi? Rüya mı bunlar, aşkın ateşine yanan insanın rüyaları mı? Bu üstüne gelenler ölüm sesleri mi yoksa? Baz ne yapsın, ne söylesin?

"Kevok," diyor Baz, yavaşça, "Kevok'um!.." Kevok bükük boynunu biraz doğrultarak yarı açık gözlerle Baz'a bakıyor. Baz, "Kevok," diyor yine. Ama o kadar. Sözün arkası gelmiyor. Baz ne diyecek, nasıl ifade edecek? Yalnız değiller. Tutsaklar, yorgun ve hastalar. Ağzından başka bir söz çıkmıyor. Sözün, ölümün soğukluğu karşısında ne kıymeti olabilir? Vakit, duygu ve seslerin vaktidir -tanımsız ve belirsiz, ruhta ve

yürekte yarattıkları dalgalarla kurbanlarının soluğunu kesen duygu ve seslerin.

Düşünüyor Baz, yakalanmayıp bu yola girmemiş olsalardı, Kevok anne olabilirdi. Kevok bir çocuğu, şüphesiz kendisi kadar güzel bir çocuğu, Baz'ın çocuğunu doğurabilirdi. Son ayların telaşı, korkusu içinde Baz'ın en büyük dileği buydu; paha biçilmez duyguların, sonsuz korku ve coşkuların ürünü olan bir çocuk. Kan deryasına dönen bu ülkeden ayrılacaktı. Uzak, yeni ve yabancı bir ülkede bir evleri olacaktı. Kevok belki de o yeni ülkede doğuracaktı bir top altına benzeyen çocuğu. Savaş, kavga, ölüm, cinayet, kaçış, korku gibi hayatın türlü gerçeklerini arkalarında bırakacaktı. Adları ve soyadlarına varana değin her şeyleri yeni olacaktı. Adlarını soyadlarını değiştirip yeni bir hayata başlayacaklardı. Baz yeni bir işe başlayacaktı. Eski işiyle hiçbir ilgisi olmayan yeni bir iş. Baz, yeni ülkesindeki yeni işinden çıktıktan sonra eve gelecekti. Mutfaktan Kevok'un yaptığı sıcak yemeğin kokusu gelecekti, yemek hazır olacaktı. Kevok, yatak odasında uyuyor olacaktı. Kevok ağır ağır soluk alıyor olacaktı, büyük ihtimalle kocaman olacak olan karnı inip kalkacaktı. Hamile kadınlara özgü güzel kokusu odayı kaplamış olacaktı. Baz, Kevok'u uyandırmaktan sakınarak gelip ellerini sıcak karnında gezdirecekti. Karnını okşarken bebeğin kımıldanışlarını hissedecekti. Kevok'un sıcaklığı ve bebeğin kımıltıları Baz'ın ruhunu ve bedenini ısıtacaktı. Küçücük bir öpücükle uyandıracaktı Kevok'u. Yüzlerinde yeni hayatın tebessümüyle başlayacaklardı akşama. Böyle bir düş. Son anların düşlerinden biri.

Gidişin bu sıcak akşamında, Baz'ın aklına sözlerden çok defalarca kurduğu, sessizce düşündüğü böyle düşler geliyor şimdi. Gülüyor Baz.

Ve Baz ağlıyor. Birkaç damla gözyaşı süzülüyor yanaklarından.

Ama yok, Baz ağlamamak. Daha düne kadar meslektaşı olan bu insanların karşısında kendine hakim olmalı. Daha birkaç ay önce Baz onları korkusuzca, beceriyle, sağlam ve sert bir biçimde yönetiyordu. Baz yönetiyordu onları. Baz'ın ağlamasını zayıflığına, güçsüzlüğüne yoracaklar yoksa. Hayır, Baz ağlamamak, kendini koyvermemeli. Baz da, Kevok da bile bile girdiler bu yola. Bu yolda önlerine ölümün de çıkabileceğini biliyorlardı. Ölümü de göze almışlardı. O zaman o da, Kevok gibi ölümü sükunetle kabul etmeli, ilişkileri de ölüm korkusundan oluşmamış mıydı sanki, ölüm kokusuyla örülmemiş miydi? Ölüm korkusu ve kokusundan kaçıp birbirlerine sığınmamışlar mıydı? Sıcak solukları birbirine ölüm korkusuyla karışmamış mıydı ve ne zaman gözlerini yumup uykuya dalacak olsalar önce ölümü düşünmemişler miydi? Saklandıkları o sıcak günlerde, kaçtıkları o soğuk günlerde ölümün gölgesi hep etraflarında olmamış mıydı sanki? Ölümden, ölüm korkusundan ve aşklarından başka neleri vardı ki hayatta? O zaman? Baz toparlanıyor. Islak gözlerini birkaç kez üst üste

kırpıyor, boynunu her iki yana doğru kuvvetle sallıyor, göğsünü dikleştiriyor.

Baz'ın gözleri ıslanmayacak artık, gözbebeklerine keder konmayacak, yürek yakıcı sonbaharın renkleri dolaşmayacak yüzünde. Hayatına yeni bir anlam veren şu son dönemleri düşünecek. Yorgun sevgisini, yorgun sevgilisini düşünecek yalnızca. Kevok'un anlayamadığı duru stranlarını düşünecek. Uzun gecelerinin sıcak stranlarını düşünecek. Ve rüzgarın ve doğanın stranlarını düşünecek.

Biliyor ki rüzgar ve doğanın stranlarıyla düşecekler toprağa. Bu stranlar kefenleri olacak ve saracak onları.

Onları götüren yedi adam konuşmuyor ve bakmıyorlar onlara. Baz tanımıyor onları. Baz'la aynı faaliyetler içinde bulunmalarına, aynı yolu yürümelerine rağmen Baz, hiç görmemiş onları. Sert duruşlarına bakılırsa, işlerinin ehli olmalılar. Baz ve Kevok'un kim olduklarını, başlarına neyin geleceğini iyi biliyorlar. Baz onlara bakıyor, ama onlarla konuşmanın işe yaramayacağını biliyor. Eski arkadaşlıkların, geçmişin kahramanlık ve fedakarlıklarından söz etmenin de bir anlamı yok. Yalvarmak yakarmak boş. Vicdan ve merhametten söz etmekse büsbütün boş iş.

Neredeler şimdi? Şehirden çıktılar, şehrin gündelik sesleri uzakta kaldı. Minibüsün her iki tarafında içeriye zayıf ışıklar serpen birer küçük lamba var. Sesler duyuluyor hâlâ, şehrin vahşi bir hayvanın sesine benzeyen sesi uğul uğul uğulduyor kulaklarında. Ama şehirden çok uzaktalar şimdi. Bu uzaklığa rağmen askeri marşlar, bütün sesleri bastırarak onlara kadar ulaşıyor hâlâ. Baz gülsün mü, ağlasın mı bilmiyor. "Şu kötü kadere bak," diye düşünüyor Baz, o kadar gün varken böyle bir günde rahmet diyarına göçmek! Bugün! Yüksek sesle çalman askeri marşlar nedensiz değil; bugün vatan, millet ve devlet önderinin iktidara gelişinin yıldönümü. Bundan yirmi üç yıl önce, yılın bu gününde ordu komutanı, yani vatan ve milletin önderi -ki ona "General Serdar" diyeceğiz, devlet yönetimini eline geçirip başkan oldu.

O coşkulu, heyecan dolu gün, dünmüş gibi geliyor Baz'ın aklına. Baz, çiçeği burnunda bir subaydı o zamanlar. General Serdar, kendisi gibi general olan bir kardeşi, iki damadı, birkaç asker akrabası, ünlü bir subay olan amcazadesi ve subay arkadaşlarıyla birlikte bir sonbaharın gününün şafağında tanklarla kralın sarayına doğru hücuma geçmiş, kralı, birkaç yakın adamı ve yandaşını hemen oracıkta öldürtmüş, ordunun ve devletin kontrolünü ele geçirerek iktidara gelmişti. İsyanın ve cunta rejimi kurmanın gerekçesi son derece basitti; büyük ülke parçalanıyor, elden gidiyordu. "Büyük Ülke" diyeceğimiz ve Yukarı Ülke, Aşağı Ülke, Çöl Ülkesi, Deniz

Ülkesi, Dağlar Ülkesi gibi küçük ülkelerden oluşan bu ülke, General Serdar ve yandaşlarına göre parçalanma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Birlik gerekiyordu. Ülkenin birliğinin korunması gerekiyordu.

Baz'ın aklına bayrakların dalgalandığı, tankların gidip geldiği, jet seslerinin her yeri sardığı ve sayısız askeri timin ülkenin her tarafını postal sesleriyle inlettiği o mahşeri günler geliyor şimdi. Baz'ın General- Serdar'a inancı tamdı, herkesten daha çok inanıyordu ona. Ta candan, yürekten, bütün ruhu ve varlığıyla bağlanmıştı ona. Hem de General Serdar'm kardeşinden, amcazadesinden, damadından ve en yakın adamlarından daha fazla. Baz, General Serdar'ın fedaisiydi. General Serdar'ın her sözü, her bakışı her hareketi Baz için kesin bir emir, kutsal bir ayet gibiydi. Öyleydi, evet.

Evet, bugün General Serdar'ın iktidara gelişinin yıldönümü.

Bu "kutlu" günde, artık iyice yaşlanmış olan General Serdar'ın sarayının biraz ötesinde Baz ile Kevok öldürülecekler.

Baz, farkında olmadan derin bir of çekiyor, başını eğip önüne bakmaya başlıyor. Bir süre öyle kalıyor, sonra başını kaldırıp yanında sessizce oturan pehlivan gibi irikıyım adamdan bir sigara istiyor. Ama adam cevap vermiyor, bir süre geçiyor ama bir ses çıkmıyor ondan. Yanındaki adam bakmıyor ona, dinlemiyor.

Ne yapacak Baz? Elinden hiçbir şey, hiçbir şey gelmiyor.

Uzun süre böyle sessizce yol alıyorlar. Minibüsün motor sesinden başka bir ses yok. Kevok'un gözleri kapalı, belikleri her iki yandan incecik yazlık giysisinin üstüne düşmüş, boynu bükülmüş; başka bir dünyaya gitmiş gibi, uykuya dalmış gibi. Şimdiden derin bir ölüm uykusuna dalmış gibi; ne bedenindeki ağrı, ne ayların, yılların yorgunluğu, ne şüphelerin, ne endişe ve heyecanların, ne de mutlulukların belirtileri var yüzünde. Ne bir ses, ne bir nefes. Kevok'un bakışlarındaki sadelik, duruluk ve huzur Baz'ın dikkatini çekiyor yine. Baz, Kevok'a bakarken, "Ama şüphesiz onun başı da benim başım gibi agrıyordur," diye düşünüyor, "Başı ağırlaşmış, başı ağrıyor, başı bu olan bitenleri taşıyamıyor artık..."

Baz tam bunları düşünürken minibüs duruyor ansızın. Gelecekleri yere ulaştılar mı acaba? Bir süre öylece duruyorlar. Sonra şoförün yanında oturan iki adam inip arkaya

geçiyor ve minibüsün arka kapılarını açıyorlar. Ölgün bir ışık kaplıyor minibüsün içini. O zaman Kevok da açıyor gözlerini. Baz'ın ve Kevok'un yanında oturan adamlar kelepçeleri çözerek onları minibüsten aşağı indiriyorlar. Önce Baz, arkasından da Kevok iniyor minibüsten.

Akşam, sıcak bir yazın sıcak bir akşamı. Şehirden epey uzaklaşmışlar. Artık şehirden hiçbir ses ulaşmıyor. Ama uzakta, şehrin sayısız ışıkları ilkbaharda ortaya çıkan kelebekler gibi parıl-dıyor. Bu kadar büyük ve güzel bir şehir! Baz, şehrin bu kadar büyük ve geniş olduğunu bilmiyordu. Gözün görebildiği her yerde, her tarafta lambalar parıldıyor. Baz ve Kevok, bileklerini ovarak şehre bakıyorlar. Aşağıda şehrin uçsuz bucaksız ışıkları parıldıyor, yukarıda uçsuz bucaksız yıldızlar. Dupduru gökte tek bir bulut yok, yıldızlar, yıldız öbekleri sıcak ve gür bir biçimde parıldıyor. Ve ay... Parlak ay bir orkestra şefi gibi bu parıltı cümbüşünü yönetiyor. Aşağıda ve yukarıdaki güzel parıltılar birbirlerine ve doğaya eşlik ediyorlar. Aydınlık, Baz ve Kevok'a eşlik ediyor.

Dupduru gökte sarı, incecik bir yıldız arkasında altınsı bir çizgi bırakıp akıyor bir süre. Uzaklardan köpek havlamaları duyuluyor. İçlerinden biri bir süre daha yankılanıyor. Kurbağa sesleri duyuluyor. Etrafta gece sinekleri, arıları vızıldıyor. "Kevok," diyor Baz, "Şu güzel geceye bak... Şu güzel geceye ve şu kötü kadere!.."

O yedi kişi etraflarını sarmış. Üçü biraz uzaktalar, ama minibüste yanlarında oturan öbür dört kişi hemen yanlarındalar ve ellerinde kılıfından çıkardıkları tabancaları var. Kabzaları sıkı sıkı tutmuşlar. Parmakları tetikte. Belirgin şekilde görülmemelerine rağmen Baz tabancaların cinsini anlayabiliyor; iki tanesi Ba-retta, biri Alman Wa'lthera, diğeri ise Baz'ın tabancasının aynısı. Zift kokan bir asfalt yolun hemen yanmdalar. Baz yolu tanıyor, şehrin kuzey tarafmdalar. Şehri ikiye bölerek geçen ırmak da, az ötede, yola paralel biçimde akıyor. Baz yukarıya, aya ve yıldızlara, uzaklara, parıldayan şehre, etrafına, yanlarındaki adamlara bakıyor. Islak, medet dilenen gözlerle. Bir yardım istiyor Baz, merhamet ve af diliyor. Bir mucize diliyor. Bakıyor Baz, adamların gözlerine bakıyor. Ama bir faydası yok. Bu aydınlık gecede hiçbir umut ışığı yok. Bu aydınlığın altında içi kapkara, dilsiz, korkmuş ve kırgın. Bir fırsatı yok, bir çaresi yok, bir yolu yok. Ama yine de üstünü başını düzelterek minibüsün kapısı önünde duran iki adama dönüyor ve bir şeyler söylemek istiyor. Belki bir şey olur. Belki bir mucize gerçekleşir. "Kevok'un bir günahı yok," diyor, "o kaderine razıydı, ama onu ben kaçmaya zorla-dım. Onu bırakın. Hasta o... Kevok'u bırakın..." Hiçbir karşılık verilmiyor, bir kımıltı olsun yok. Baz, aydınlık göğe yalvarmış gibi, hiçbir cevap

alamıyor. Bir kez daha, bir kez daha; Baz bakıyor onlara, konuşuyor, rica ediyor, yalvarıyor. Ama hiç... Kurbağa seslerinden ve diğer hayvan seslerinden başka bir ses yok. Sessizlik, ölüm sessizliği bu; artık ölüm sessizliği perdesini germiş üstlerine, bastıkları toprağın üstüne. Ölüm sessizliği onları hayattan, hayatın yollarından, sapaklarından, aydınlığından koparıp ölüme götürüyor. Ay ve yıldızlar artık yalnızca ölüm sessizliğine ve ölüm perdesine tanıklık edecekler.

Hüzün, kahır, öfke, şaşkınlık, çaresizlik, güçsüzlük ve diğer karmakarışık duygular... Baz ağlayacak gibi oluyor, ıslak gözleri doluyor ve bir süre sonra yaşlar boşalmaya başlıyor. Baz, ağladığını fark etmelerini istemiyor, ama olmuyor. Ağlıyor Baz, önce sessizce, sonra hıçkıra hıçkıra. Baz'ın bedeni titriyor, yavaş yavaş dizleri üstüne çöküyor, yere düşüyor. Kendini boş bir çuval gibi, şişmiş bir ceset gibi hissetmesine rağmen tekrar ayağa kalkıp toparlanıyor ve bir kez daha onlara bakmaya başlıyor. Ama Baz konuşmuyor artık, ağzından başka bir söz çıkmıyor. Düşünüyor yalnızca, "Demek ölme duygusu, ölüm duygusunun o tarifsiz acısı, hüznü buymuş demek." Kendi kendine "Demek ölüme gönderdiğim insanlar ölmeden önce bu şeyleri hissettiler," diyor, sessizce.

O dört kişiden ikisi gelip Baz'ın ve Kevok'un bileklerini arkadan kelepçeliyorlar yine. Ve hiçbir şey söylemeden itiyorlar onları.

Tabancalı iki adam önde, ikisi arkada yoldan uzaklaşmaya başlıyorlar. Öbür iki adam ise minibüsün ön kapısında duruyorlar. Baz, Kevok ve dört adam kıraç bir araziye girip ilerliyorlar. Yer çakıl taşlarıyla dolu, yerde taş yığınları var. Birkaç karış yüksekliğindeki çalılar dolanıyor ayaklarına. Yürüdükçe haşır huşur sesler geliyor. Etraftan kuru ot, burma kokuları yükseliyor. Kevok, Baz'ın sağ tarafında, bir adım kadar önden yürüyor. Hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi mağrur biçimde önüne bakıyor, sağlam adımlarla ve yavaş yavaş yürüyor. Gri spor ayakkabılanyla sağlam basıyor yere. İnce uzun giysisi hafifçe sallanıyor rüzgarla. Boynundaki iri turkuaz taşlı kolye ile gümüş gerdanlığı da ses çıkarıyor, hafifçe. Esmer yüzünde incecik bir ışık var, ay ışığı yüzünü, gözlerini, dudaklarını öpüyor sanki; yıldızlar ışıklarıyla saçlarını, beliklerini tarıyor sanki. Kevok; vahşi ve yaban ve kusursuz kız, aşkın aydınlığının ve ölümün karanlığının esmer kızı. Kevok; sevgi ve adanmanın ve şehvetin kızı. Kevok; ayın ve yıldızların ve kara toprağın esmer kızı.

Baz'ın aklına, Kevok'a hiçbir zaman sözle sevgisini, aşkını söylemediği geliyor

birden! Onunla ölüm kalım yoluna girmesine, şimdi onun için ölüme yürümesine rağmen ona onu sevdiğini söylememiş hiç. Şimdi mi? Şimdi söyleyecek mi? "Kevok," diyor, "Kevok'um..."'Ama bu kadar, bundan başka bir söz çıkmıyor Baz'ın ağzından. "Kevok'um..."

Dilini tekrar kurumuş dudaklarında gezdiriyor Kevok, dudakları kıpırdıyor, ama bir karşılık vermeden Baz'a bakıyor sadece; ateş parçasına dönmüş iki göz, dingin bir yüz, yarı müte-bessim, arzulu.

Şimdi uzaktan ırmak görünüyor ve suyun sesi duyuluyor. Irmak sonsuz altınsı bir renk içinde, parıl parıl parıldıyor. Ay ve yıldızlar halaya durmuşlar ırmağın suyunda; ırmak aydınlığın gür pınarına dönüşmüş. Irmağa doğru gidiyorlar. Irmağa elli metre kadar kala duruyorlar. Baz tekrar kah öfkeli, kah yalvaran bir sesle o adamlardan merhamet dileniyor. Kederle, acıyla, haykırışla, ağlamayla, nezaketle, gülmeyle, şimdi hatırlayabildiği her usûlde konuşuyor Baz ve bir sözcük, bu adamların ağzından hiç olmazsa bir sözcük duymak istiyor. Ama ne yaparsa yapsın olmuyor. Bir ses çıkmıyor. Kevok ise hiç kımıldamıyor, sessiz ve kımıltısız bir şekilde durup bir ırmağın parıltısına bakıyor, bir ayın ve yıldızların parıltısına, ortalıkta uçuşan toprağın, otun, ağaçların kokusunu uzun uzun çekiyor içine. Yorgun Kevok'a doğanın kokusu bütün bu sözlerden, insanlardan, koşuşturmalardan, neşe ve sevinçten, acıdan, kederden daha iyi geliyor. Doğa, her şeyi doğuran ilk ana. Doğa, sonunda her şeyi koynunda uyutan son ana.

Ama tam o anda bir patlama sesi doğanın sessizliğini parçalıyor. Bir kurşun sesi huzurlu ve sakin ortalığı sarıyor. Baz ve Ke-vok birbirlerine bakıyorlar. Baz? Kevok?.. Kevok sarsılıyor birden, elektriğe kapılmış gibi bedeni sarsılıp uyuşuyor. Yüzü ağrıyor, yüzünü bir yanma hissi kaplıyor. Ve sonra ağır ağır yere yıkılıyor; önce dizlerinin üstüne, sonra yüzüstü otların, burmaların içine. Kuru otun, burmaların, çalıların kokusu... güzel, ekşimsi, canlı. Çocukluğunun köyündeki o armut, o elma kokusu gibi. Başı, burnu otların içindeyken, öylece bir süre soluk alıp veriyor. Sinirli sinekler vızıldamaya başlıyor başının etrafında. Yüzündeki yangın dalga dalga yayılıp bütün bedenim kaplıyor. Ama, bu ağrıya rağmen her şeyi hissediyor, düşünüyor hattâ. Bilinci, doğanın bu akşamki hali gibi durgun ve huzurlu. Yıldızlar yanı başında neredeyse. Bu yakınlık, bu güzellik, bu düş!.. Kevok yıldızları kucaklamak, elleriyle okşamak. Ayağa kalkmak için davranıyor. Olmuyor. O zaman ellerinin arkadan kelepçe-lendiğini hatırlıyor. Ama ayağa kalkmalı. Kalkıp yıldızları elleriyle tutamasa bile ağzı ve dudaklarıyla dokunup hissedebilir, öpebilir onları. Sonsuz bir ağrıyla korku, öfke ve

keder gibi karışık duygularla sessizce doğruluyor. Başı ve bedeni birkaç kez öne arkaya doğru sallanıyor. Ama sonunda sisin içindeki bir gölge gibi ayakta dimdik duruyor. Etrafındakilere bakıyor. Baz da orada. Onları ilk kez görüyormuş gibi dikkatle, merakla inceliyor. Baz'ın çığlığını duyuyor o zaman, "Kevok!.." Kevok... evet, Kevok o. O, Kevok. "Kevok!.." Baz haykırıyor, iki kişinin arasında, ona ulaşmasını engelleyen iki kişinin. Kevok derin, çok derin bir sevgiyle, gülümseyerek bakıyor Baz'a. Gülümseyerek mi? Kevok yüzündeki ağrı nedeniyle gülümseyip gülümsemediğini bilemiyor, ama Baz'a gülümseyerek bakmak istiyor.

O anda başka bir patlama sesi duyuluyor. Kevok, o kıvılcımı görüyor. Kıvılcımla birlikte başka bir ateş, bu kez boynuna düşüyor. Koyu, sıcak bir şey akıyor boynundan. Bir süre ayakta duruyor öyle, sonra birden sırt üstü devriliyor. Düşmeden önce başka bir patlama sesi yankılanıyor.

Ve o tabancalı dört adam höyküre höyküre ağlayan Baz'ın kollarından sürükleyerek dönüyorlar. Yolun kenarında bekleyen minibüse doğru yürüyüp otların içinde sırt üstü yatan Kevok'u arkalarında bırakarak'uzaklaşıyorlar.

Kevok toprağın üstünde, otların arasında uzanmış aya ve yıldızlara bakıyor artık hiçbir şey göremeden, hiçbir şey hissedemeden, hiçbir şey yaşayamadan.

2. Göç

Baz... Kevok...

Kevok öldürüldü. Baz da bilinmeyen bir yere doğru götürülüyor. Neden?

Baz? Kevok? Kim onlar? Neden yakalandılar? Neden üç ölüm kurşunu Kevok'un ağzını ve çenesini dağıttı, boğazında gür bir kan pınarı açtı, kafatasını uçurdu ve Kevok'u olum ülkesine gönderdi? Katiller Baz'ı nereye götürecekler, ne yapacaklar ona?

Baz'dan başlayacağız. Baştan, başlangıçtan söylendiği gibi, her hayatın, her maceranın bir başı varılır ve baştan başlarsak, Baz'm hikayesinin karanlık, yağmurlu bir gecede başladığını söylememiz gerekecek.

Nerede? Yine şu bizim geniş ülkede. Büyük Ülke'de, Büyük Ulke'nin küçük iç ülkelerinden birinde. Yalnız ve unutulmuş bir iç ülkede. Dağlar Ülkesi'nde. Masallarda söylendiği gibi; bir varmış bir yokmuş, yedi dağın ardında bir ülke varmış... Baz'ın hikayesi de yedi dağın ardında, yüksek, başı gökte dağlara sahip bir ülkede başladı.

Ya ne zaman? Kevok'un ay ışığı altında keder dolu gözlerindeki bakışlarla, sessizce Baz'la vedalaştığı geceden kırk iki yıl önce. Kevok'un alnı, ağzı ve boynunda patlayan üç kurşunla yere yıkılıp ölüm ülkesine göçmesinden tam kırk iki yıl önce.

Ölüm gecesinden kırk iki yıl önce yani. Baz'ın hikayesi, şu çırpınan cümlelerden kırk yedi yıl önce başlıyor.

Şimdi başlayalım, göç ve ölümün bu mehtaplı gecesinden uzaklaşarak başlangıcın o geçmiş gecelerinden birine gidelim. Baz'ın yaşı iki, iki buçuktur diyelim ve yüksek dağların ülkesinde, bir dağ eteğindeki köyde olduğumuzu düşünelim; ortalık zifiri karanlık. Yağmurlu, karanlık bir gece çökmüş yüksek dağların ülkesine. Yağmur yavaş yavaş yağıp yolsuz ve geçitsiz ülkenin ormanlarının saçını tarıyor ve o kadim toprağın karnına rahmet dolduruyor. Susamış topraklar yağmuru kana kana içiyor. Topraklan taptaze bir koku yükseliyor. Toprak inliyor.

Bu toprağın binlerce yıllık sahipleri köylerini, topraklarını terk ediyorlar. Bu gece içleri yanarak göç edip gidiyorlar. Yavaşça, sessizce. Kederle. Başka çareleri kalmamış artık, köyden çıkıp dağlarına, vadilerine doğru gitmek zorundalar. Oralara, kuşların, vahşi hayvanların makamına sığınmak zorundalar. Bugüne kadar sabrettiler, direndiler, ama bugünden sonra bir çareleri yok. Düşmanları, yani "Yabancı," dedikleri Büyük Ülke'nin başka bir dil konuşan, başka bir dille fermanlarını yazan, başka bir dille onlara zulmeden ordusu, *cendereye* almış onları. Artık ne direnebilirler, ne de köyde kalabilirler. Bir çareleri kalmamış, iki yolları var sadece; ölüm yolu ya da tanıdık dağlar ve vadiler. Yani kaçış yolu.

Gidiyorlar. Yaşlı ve çocukları atların sırtına bindirmiş; un, buğday, arpa ve darı çuvalları, hararları ve urbaları, şeker, pirinç, bulgur torbaları ve yağ, bal ve pekmez çömlekleri ve tulumları katırlara ve eşeklere yüklemişler, yağmurun ve meltemin ezgisiyle birlikte gidiyorlar. Dört kafileye ayrılmışlar; birinci kafilede yiğit savaşçılar var, hem yolu açacak, hem de beklenmedik bir tehlikeye karşı kafileyi koruyacaklar. İkinci kafilede yaşlılar, kadınlar ve çocuklar var. Yani onlar var, gelecekleri var. Üçüncü kafilede sanatkarlar, çobanlar, sığırtmaçlar ve nöbetçileri var; yanlarına alabilecekleri kadar koyunu, davarı almış, öndeki kafileleri takip ediyorlar. Son kafile ise yine gençlerden, silahlı gençlerden oluşuyor. Aşiret reisi, köyün dengbej 2ve müzisyenleri, ayakkabıcılar, remilci, iki baş orakçı ve birkaç bilge de son kafilede yürüyorlar.

Kervanları yola dizilmiş, gidiyorlar; kırgın, yaralı, kimsesiz, arkasız ve umutsuz. Yaşamak istiyorlar sadece, fazlasını değil. Kendi topraklarında, eskisi gibi. Ama hayat için, yaşamak için kaçmak lazım şimdi, toprağı terk edip gitmek lazım. Kendi vatanından, toprağından, köyünden, mezarlarından, mezarlıklarından kaçmak lazım. Bir ses çıkmıyor kimseden, en gerekli durumların dışında kimse bir şey konuşmuyor, kimse fazladan bir şey yapmıyor. Elleri ayakları zincirlenmiş sanki, dillen bağlanmış. Yağmur ve rüzgar konuşuyor onların yerilir I İnli I bir yağmur yağıyor, rüzgar esiyor, atlar, kısraklar, rsrklrı, kanılar, koyunlar, davarlar huysuzlaşıyorlar. Ne zulmün, ne yangının, ne göçün, ne de kaçışın farkında olmayan çocuklar ağlaşıyor. Vatanın yurdun, demi devranın, ölüm kalımın ne olduğunu bilmeyen çocuklar, çocukluklarına devam ediyorlar.

Köpekler ve tazılar, evet köpekler, tazılar ve enikleri de var. Tazılarını, köpeklerini, en yakın, en eski ve en vefakar arkadaşları unutmamalı.

Sonbahar yağmur ve rüzgarla haber gönderiyor, kış yolda diyor. Kıştan önce sığınacak bir yer bulmalılar. Onları kışın soğuğundan, zemherisinden koruyacak bir sığınak. Kuşlara, vahşi hayvanlara yakın, yabancılara uzak olmalı ki yabancılar oraya ulaşamasın. İki yıldır, tam iki yıldır direniyorlar, bazen akrabalarının, komşularının yardımına koşuyorlar, bazen yabancıların geçiş yerlerine pusu kuruyor, ölüyor, öldürüyorlar. Ama şimdi sadece ve sadece kaçmak lazım. Çünkü ordu, yani yabancılar yolda ve kış başlamadan köye ulaşmış olacaklar.

Bir sonbaharın başında yabancılar, Büyük Ülkenin ordusu askeri, silahı, topu tüfeğiyle çıkageldi. Neden geldiler? Ne yapacaklardı? Kimse bilmiyordu bunu, ama çıkıp geldiler zor, şiddet ve çığlıkla. Neden mi zor ve şiddetle? Kimse bilmiyordu bunu, ama tüfekler patladı, topların, mitralyözlerin namlularından çıkan ateşle ağaçlar, ormanlar, bahçeler, köyler tutuştu. Ölüm pusuya yattı. Yüzyıllardır Dağlar Ülkesi'nde hüküm süren sessizlik yok oldu birden ve yerini çığlıklara bıraktı: Kendi çığlıkları dillerini bilmedikleri yabancıların çığlıklarına karıştı, ölümcül mermilerle yere yıkılan gençlerin, delikanlıların çığlıkları, kıyım günlerinde karalar bağlamaya, yas tutmaya bile zamanları olmayan kadınların, yaşlıların çığlıkları, yabancıları geri püskürtmek için dağlarda, vadilerde yuvarlanan, tırmanan, oraya buraya koşturan ve o dağlardaki kaplanlara benzeyen savaşçıların çığlıkları, yanıp yıkılan ağaçlardan, ormanlardan, korulardan uzaklaşmak zorunda kalan tayr ü tuyurun çığlıkları. Çığlık ve çığlığın yol açtığı şeyler yüksek dağlarla kaplı ülkeyi sarmıştı.

Ama her şeye rağmen kadim ülkenin sakinleri umutluydular; kendi topraklarındaydılar hâlâ, atalannın topraklamadaydılar. Babaları, ataları bu topraklarda dünyaya gelmişler, bu topraklarda vedalaşmışlardı dünyayla. Yedi cetlerinden, yetmiş yedi cetle-rinden beridir burada yaşıyorlardı. Sıcak güneş, parlak ay, parıldayan yıldızlar, yumuşacık yağmur, beyaz kar, başı göklerde dağlar, verimli toprak, bahar pınarları ve selleri, vahşi kuşlar, cümle alem tanıktı buna. Şu gök, şu dağlar, şu ırmaklar ve vadiler yaşadıklarına tanıklık etmişti. Tok sesleri hâlâ yankılanıyordu vadilerde. Sabahları esen kuzey rüzgan hâlâ stranlarının, destanlarının sesini yüksek dağlar ülkesinin her yanma ulaştırıyordu. Hangi taşın altında hangi yaban var, hangi yuvada, ahırda, inde, delikte yumurta var, dağın hangi yamacında hangi kartalın yuvası var, hangi ırmağın kenarında hangi filiz yeşerir, hangi suda hangi balık yaşar... hepsini bilirlerdi. Hattâ derelerde, göletlerdeki balıkların yuvalarını bile bilirlerdi. Çünkü ülke onların ülkesiydi. Yabancılar yorulup gideceklerdi sonunda. Böyle sanıyorlardı. Böyle umuyorlardı.

Yabancıların çıkıp geldikleri sonbahar kışa döndü, kış bahara, bahar yaza ve yaz yeni bir sonbahara. Ama yabancılar gitmediler. Tam tersine daha çok, daha güçlü biçimde gelip yanı başlarına kadar ilerlediler. Artık o tuhaf sesleri, yabancı sözcükleri duyulabiliyordu. Soğuk rüzgarlar yabancıların ezgilerini onlara kadar ulaştırıyordu. İki yıl içinde savaşta mahir olan silahlı yabancılar galip geldiler ve dağlarda sürüp giden kadim hayatı soluksuz bırakmaya başladılar. Dağlar Ülkesi'nin halkı yiğitti, insanlar direniyor, oraya buraya yetişmeye çalışıyorlardı, ama cahil ve çaresizdiler, onlara engel olamıyorlardı, ellerinde bir imkanları yoktu. Bölük pörçük evler, boylar, aileler, aşiretler halinde başka başka bölgelerde yaşıyorlardı. Eskisi gibi, binlerce yıl öncesi gibi. Ne yabancıların ordusuna, savaş gücü ve bilgisine karşı koyacak bilgileri vardı, ne bir birlikleri, ne de dünyadan haberleri. Tuzakları, pusuları, siperleri, umutları birer birer yerle bir oldu. Yabancılar komşu aşiretlere benzemiyorlardı, savaş tarzları da kendi aralarında geçenlere benzemiyordu. Etraflarındaki çember günden güne damlıyordu.

Şimdiyse, bu yağmurlu gecede yabancılar bir adım kadar uzaktalar. Bu kadar yakındılar! İki yıllık direnişleri kırıldı ve barut kokusu yerini kan kokusuna bıraktı. Ormanlar, korular, vadiler mezarlığa döndü. Her tarafta tanıdıklar, hısım akrabalar, dostlar, kardeşler toprağa düştü. Kan rengi ırmakların beyaz rengine karıştı. Ağaçlar, ormanlar, evler, köyler yandı. Darağaç-ları yükseldi, yakalananlar anlamadıkları bir dildeki fermanlarla idam edildiler.

Yabancılar çıkıp gelmiş ve binlerce yıldan beridir aynı şekilde devam eden hayatı silah zoruyla değiştiriyor ve onları kendi topraklarından uzaklara sürüyorlardı.

Gece, böyle bir göç, böyle bir kaçış gecesidir: Bu toprağın sahipleri olan köylüler köyden uzaklaşıyorlar. İlk kafile köyden epeyi uzaklaşmış, başı karanlık göklere doğru yükselen dağa ulaşmalarına bir solukluk mesafe kalmış, ikinci ve üçüncü kafileler ilk kafileyle köyün arasında sessizce ilerliyor. Dördüncü kafile ise köyden çıkıyor. Diğerleri gibi dördüncü kafiledekiler de uzaklaşmadan önce dönüp dönüp köylerine bakıyorlar. Gecenin karanlığı içinde ağaçları, kavakları, ceviz ve incirleri, geçmiş günlerin anıları, sesleri, hayatları, ruhları burada, arkalarında, köyde kalıyor bir gölge, bir düş gibi. Siyah taşlarla yapılmış köy evlerinde açtılar gözlerini. Burunlarına köydeki ahırlardan yükselen sidik ve tezek kokusu doldu. Köydeki topraklarda biçtiler uçları sararmış ekinleri, atları, kısrakları koşturdular,

bu dağ sırtlarında aşk, ceylan, yabani hayvan avına çıktılar, kuş avladılar, köyün arkasında, dağ eteklerinde kurt, tilki, şahin ve kartal tuzakları kurdular, ırmaktaki balıklarla beslediler çocuklarını. Bu köyün gecelerinde çocuklar uyuduktan ve baykuşlar ötmeye başladıktan sonra sevişme dalgalarına saldılar yüreklerini, bedenlerin hararetini, hazzını dindirdiler, yazın sıcak günlerinde halaya durup şenlik yaptılar, dengbejlerinin sesleri göklere ulaştı. Şimdi gidiyorlar ama, her şeylerini; sesleri, varlıkları ve anılarını terk edip gidiyorlar.

Evlerden tüten ocakların kokusu geliyor hâlâ. Hâlâ kediler, köpekler, tavuk ve horozlar terk edilmiş evlerin arasında tembelce dolaşıyor. Bazısı ağlıyor, bazısı mahcup ve sessizce derin derin içlenerek son bir kez bakıyorlar köylerine.

Dönüş? Bu karanlık gecedeki gidişin bir dönüşü var mı? Ne zaman evlerine yurtlarına, köklerine ve hayatlarına dönecekler?

Yabancılar gittikleri zaman. Evet o zaman topraklarına, tarlalarına dönecekler. Köyü yeniden şenlendirecekler, ocakları tütecek yine. Gece, sessiz ve ürkek bedenlerinin inleyişleriyle inildeyecek. Tencereler kaynayacak, dumanlar dağların doruklarına, göklere doğru süzülecek.

Yabancılar gidecek. Dünyadan, çağdan uzak bu dağda taşta ne yapacaklar ki? Gidecekler, bugün değilse yarın. Yarın değilse öbür gün. Ertesi gün. Er ya da geç büyük şehirlerine, sıcacık apartman dairelerine dönecekler. Nazlı sevgililerinin yanma dönecekler. Yabancıların sevgilileri yok mu sanki? Onlarda aşk ve sevgi olmaz mı? Gidecekler. Yolcular böyle inanıyorlar.

Böyle umut ediyorlar.

Köylüler göçüyor. Tarlalarının yanından geçiyorlar. Yerden ıslak toprak kokusu yükseliyor. Daha şu sonbahara kadar işlerinde güçlerindeydiler. Mahsulü topladılar, harmanı kaldırdılar, kilerleri kışlık erzakla doldurdular. Ama şimdi tarlaları, zahireyi, kışlık erzakı da bırakıp gidiyorlar.

Yağmur yağıyor; hem ortalığı ıslatıyor, hem de yıkayıp temizliyor. Yabani hayvanların, çakalların uzaktan gelen sesleri sayılmazsa onların ve hayvanlarının ayak

seslerine yağmur eşlik ediyor yalnızca. Karanlıktır, gece karanlığı. Her zaman ortalığa cömertçe aydınlık serpen gökleri karanlık içinde şimdi. Kaçmak ve göçmek için böyle bir geceyi bekliyorlardı. Kaçış gecesi karanlık olmalıydı; kimse fark etmemeliydi onları, kimseler görmemeliydi. Birileri görse dahi hemen izlerini kaybettirebilmeliydiler. Dağlar onların dağlarıydı, ayılar, kurtlar ve tilkiler kadar onlar da dağlarını iyi tanırdı. Ama yağmur, yağmurun rahmeti yoktu hesapta. Karanlık gece yağmurla çıkageldi. Başka çaresi yoktu, dar zamanlardı. Yola düşeceklerdi.

Yağmur her türlü kirin yıkanmasıdır. Rahmettir, berekettir. Havanın ılıması. Yağmur; damlalarda ışık, ışıltılı alkımlar, hayat tohumu. Bütün hayatların kaynağı. Yağmur ırmak yataklarını dolduracak, dağların, kayaların sırtını sıvazlayacak, toprağın, vadilerin karnına rahmet bırakacak. Yağmur eşlik edecek onlara, pusulardan, tuzaklardan koruyacak. Yağmur özel bir koku salıyor toprağa, ortalığa. Ortalıkta toprak, ağaç, burma, ot, gübre ve hayvan kokuları uçuşuyor.

Köyü, arkalarında yağmur altında bırakıyorlar; örenleri, otlakları ve tohum atıp başak derledikleri tarlaları arkalarında bırakıyorlar, harman ve gezinti yerlerini arkalarında bırakıyorlar, bahçelerini ve üzüm yedikleri bağlarını arkalarında bırakıp gidiyorlar. Yolları uzun. Önce dağların arasındaki uzun ve dolambaçlı iki geçitten geçecekler. Sonra yüksek bir dağa tırmanacaklar, ardından da dipsiz bir vadiye inecekler, indikçe inecek ve hedefledikleri yere varacaklar.

Yağmur yağıyor, rüzgar esiyor, gece akıyor ve onlar yerlerinden yurtlarından ayrılıp gidiyorlar. Yol görünmüyor; daracık, ansızın bitiveren, taşlı, dikenli, karaçalı dolu, kayalık. Yol zorlu, uzun; eğri büğrü, dolambaçlı. Karşılarına kaya üstüne kaya, tepe üstüne tepe, çıkıntı üstüne çıkıntı, dolambaç üstüne dolambaç, uçurum üstüne uçurum, çukur üstüne çukur, bük üstüne bük, dere üstüne dere çıkıyor. Boyuna tilkiler, çakallar ve kurtlar fırdolanıyor etraflarında, kartallar dönüp duruyor. Baykuşlar ötüyor. Baykuşlar eşlik ediyor karanlık gecenin göçmenlerine.

Allahtan katırları var. En becerikli ve yolu en iyi bilenler. Katırlar yolu açıyor ve geçekleri gösteriyorlar, bu şekilde onların vadilere, uçurumlara yuvarlamalarını önlüyorlar. İçlerindeki yaşlılar yoruluyor, solukları kesiliyor, kadınlar, kocakarılar sessizce ağlayıp göç ve ayrılığın kederli stranlarını mırıldanıyorlar. Savaşçılar, yiğitler ve delikanlılar tazı ve köpekleriyle kafileleri dolaşıyorlar bir aşağı bir yukarı. Delikanlılar atlıların iniş binişine yardım ediyorlar. Gecenin türlü kokuları arasında kervan ağır ağır ilerliyor.

İnce bir sis de perde perde inmeye başlıyor. Yorgun ve uykusuz gözler önlerini görememeye başlıyor. Kervan kalabalık, koyunlar, davarlar var. Yaşlılar var, çocuklar, kadınlar var. Ve yeni günün ilk ışıkları görünmeden korunaklarına varmalılar. Birkaç toklu ve koyun uçurumdan yuvarlanıyor. Eşsiz bir doru kısrak ile seglavi bir at yürüyememeye başlıyor; toynakları kan içinde kalıyor. Birkaç çocuk üşüyor, öksüriıyor, titriyor. Yün abalar, giysiler yağmura, rüzgara karşı yeiersiz kalıyor. Ne yapmak lazım? Yüksek bir tepenin yamacında, biraz kuru kalmış bir kayanın dibinde duruyorlar. Anık bundan sonraki yollan inişli olacak. Ama patika çok dar ve bir tarafında derin bir vadi var. Yanlış bir adım ölüm demek. Atlılar iniyor, kadınlar bebeklerini em-ziriyorlar. Yaşlılar ve delikanlılar hoş kokular saçan kırmızı bir tütünle sigara sarıyorlar. Bazı çobanlar kalın abalarına yaslanarak dinleniyorlar. Çobanlar ve sığırtmaçlar ekmek, peynir, çökelek ve sebze dolu heybelerini açıyorlar. Ve aşiret reisleri, aksakallılar, yol bilen gün görmüş olanlar toplaşıp danışıyorlar; ne yapmalı? Dönmek olmaz, hiç olmaz. Acele etmek olmaz, yol uygun değil. Koyun ve davarları bırakmak da olmaz. Önlerinde uzun bir kış ve nasıl olacağı kestirilemeyen bir gelecek var. Yabancılar peşlerinde. O zaman? O zaman iki kola ayrılmalılar. Bir bölüğü bir an önce oraya ulaşmalı. Öbür bölükse onlardan sonra...

Kafileler yeniden kuruluyor. Yaşlılar, çoluk çocuk, hastalar, atlara kısraklara binip birkaç savaşçıyla birlikte yola koyuluyorlar. En gerekli araç gereçleri yanlarına alıyorlar. İkinci kol da artlarına diziliyor. Derin vadiye doğru iniyorlar.

Akıyor gece, zaman ilerliyor ve bütün gece süren uzun bir yolculuktan sonra birinci kol yüksek tepeler, kayalar, dağlardan, derin ve dar vadilerden sonra şafakla birlikte dünya ve doğa uyanırken menzile ulaşıyor. Bir süre sonra, güneş ışıkları sırtlara vurmaya başlayınca ikinci kol da geliyor. Yağmur dinmiş. Ortalık aydınlık, güneş ışıkları yansıyor. İyi şanstan olacak, rüzgar da esmiyor hiç. Yorgunlar şimdi, aç, susamış. Yanakları kıpkırmızı, dudakları çatlak. Boğazları kurumuş, ağızlarında acı bir tat. Elleri ayakları tutmuyor artık. Giysileri, çulları, deri ayakkabıları delik deşik. Kadınların rengarenk elbiselerinden, takke ve külahlarından, erkeklerin koyu renkli şal ü şepiklerinin 3 paçalarından gecenin damlaları süzülüyor hâlâ.

Ama durmak olmaz, bir an önce yerleşmeleri gerekiyor. Tedbiri elden bırakamazlar. Kısa süren bir dinlenmeden sonra denklerini çözüyorlar, çocuklannı uyutuyorlar,

koyunlarını yayıyorlar, birkaçı davarları, atlan sulamaya ve otlağa götürüyor, sonra da bu uzun boylu insanlar esmer, kavruk yüzleriyle etrafa bakı-nıyorlar. Çok uzun ve derin bir vadideler. Her iki yanlan son derece yüksek kayalar, dağlarla sanlı. Dağların sırtları, yamaçları ağaçlarla, büklerle dolu. Ağaçların çoğu çıplak, yapraklarını dökmüş, baharlık ve yazlık giysilerini soyunmuşlar. Ama bazı sırtlarda ve vadi kenarlarında koyu yeşillikler var ki, ortalığa özel bir renk veriyor: Bütün mevsimlere karşı koyabilen çamlar süslüyor oraları; canlı, mağrur, alımlı, boylu boslu, yeşil yeşil.

Gök göçmenlere uzak. Başlarını iyice kaldırıp dağların arasından bakmalılar ki sabahın aydınlık göğünü görebilsinler. Gök ipil ipil, iki küçük ve gri renkli bulut var sadece.

Hemen yanlarında, vadinin ortasından bir ırmak akıyor. Vadi sıradaglann karnında bir geçit açmış, ırmak da vadinin karnında. Irmak bütün vadiyi boydan boya kesiyor. Akıyor ırmak, bir sel gibi değil, ama gece boşalan yağmur sayesinde son derece gür akıyor. Buna rağmen ırmak duru, öyle ki göçmenler sudaki irili ufaklı balıkları, zemindeki taşları, çakılları görebiliyorlar. Irmağın her iki kıyısında iri taşlar, kayalar var. Irmaktan küçük kollar çıkıyor bazen ve orada burada küçük dereler oluşturuyorlar.

Yüklerini yıktıkları kıyıdaki kayaların dibinde mağaralar var. Burada, bu mağaralara yerleşecekler. Yabancılar gidip onlar da evlerine dönene kadar evleri de, yurtları da burası olacak bundan böyle.

Vadinin doğudaki ağzından güneş, kızıl bir sini gibi yükseliyor. Işıkları kayaların sırtında, ırmağın duru suyunda ve çam ağaçlarında şavkıyor. Yalnız masallar ve efsanelerde rastlanan türden görülmemiş bir ışıltı seli karşılıyor onları. Ortalık nemli, aydınlık, duru ve sakin.

Yerlerine, yüksek dağların ülkesinin karnındaki gizli cennete ulaşmışlar. Onlardan başka kim oraya ulaşabilir ki? Onları taşlar, kayalar, tepeler, dağlar, ormanlar ve mağaralar arasında kim bulabilir ki? Oysa onlar her yere ulaşabilirler. Yolları, sapakları, vadileri, ülkelerinin her bir yerini tanıyorlar. Ne zaman isteseler vahşi hayvanlar gibi o ülkenin kayalarında, dağlarında sıçrayıp oraya buraya gidip gelebilirler.

Reis ve aksakallılafı tebessümle ve zafer kazanmış gibi bakıyorlar birbirlerine. Burayı hedeflemişlerdi. Kazasız belasız, kimsenin parmağı bile kanamadan köylüleri bu

gizli cennete getirmeyi başardılar. Bir an önce yerleşmeliler, köylerindeymiş gibi, dar ve karanlık odalarında oturuyorlarmış gibi bu mağaralara yerleşmeli ve gündelik hayatlarına kaldığı yerden devam etmeliler. Eskisi gibi, binlerce yıldır yaptıkları gibi. Delikanlılar, adamlar ağır yükleri en büyük mağaranın ağzına yığıyorlar. Reisler, ak-sakallılar, bilgeler, dengbej, marangoz ve birkaç kişi daha mağaraya girip içeriyi inceliyorlar. Pek çok mağara, in, kovuk, delik ve yarık var burada. Nereye nasıl yerleşsinler? Mağara dizisinin başında çok geniş, uzun ve derin bir mağara var. Suya en yakın mağara da o. Mağaranın ağzı geniş ve aydınlık. Sadece bir köy değil, on köyün nüfusuna bile yeter. Etrafı gezdikten ve birbirlerine danıştıktan sonra kararlarını veriyorlar; bu büyük mağaraya yerleşecekler. Nüfusu mağaralar ve dağ taş arasında dağıtmaktansa bir arada olmaları daha iyi olacak. Sonbahar da, kış da yolda. Ayı, kaplan, kurt, sırtlan ve domuz gibi vahşi hayvanlar var. Yabancı korkusu, tehlikesi var. Evet böylesi daha iyi olacak, mağarayı kendilerine göre düzenleyip yerleşecekler. Yandaki mağaraları da hayvanları için düzenleyecekler. Ve orada yaşayacaklar.

Kararlan böyle. Bu karar ilk yanlışları olacak.

Mağara derin, karanlık ve uzun; soğuk ve ürkütücü. Kapıdan birkaç adım ötede ocak yeri var, içinde kül ve yarısı yanmış odun parçalan. Öyle görünüyor ki balıkçılar, avcılar kalmış burada. Mağaradan kötü bir koku yükseliyor; toprak, burma, küf, ter ve sidik kokusu. Dert değil. Onu insan soluğunun sıcak kokusuna çevirecekler.

Mağaranın zeminini düzleştiriyorlar, dallar, tahtalar, burma ve ot yığıp üstüne abalarını seriyorlar, siyah taşlarla aileler için bölmeler yapıyorlar, aralara sütunlar, direkler yerleştiriyorlar, mağaranın girişine bir ocak, baca ve mutfak yapıyorlar, mağara duvarının bazı bölümlerini sıvıyorlar, yine mağaranın ağzına uzunca bir eşik inşa ediyorlar ve çullarını, kilimlerini, döşeklerini seriyorlar yere.

Gür bir ateş yakıyorlar sonra. Hiç sönmeyecek, kah odunlarla gürleşen, kah sabahın külleri altında derin uykuyu ve gürleşmeyi bekleyecek bir ateş. Ve onlar, kendi ülkelerinin yurtlarının sürgünleri vadi dibindeki derin mağarada, gür ateşin yanıbaşm-da daha bir yakınlaşıyorlar birbirlerine; ahları, inleyişleri birbirine karışıyor, düşleri birbirine ulanıyor ve umutsuz hayatları kimsenin birbirinden ayıramayacagı bir birlik yaratıyor. Kaderleri daha da ortak bir kader haline geliyor. Suları var, ekmekleri var, koyunları davarları var, etraflarında balıkları, geyikler ceylanları var, keklikleri, kuşları, yabani meyveleri var. Burada yaşayacaklar, dağların karnında kıvnla kıvnla

uzanan ve berrak renklerle boyuna parıldayan bu ırmağın kanadında yaşayacaklar. Bu yer, iç içe, sırt sırta göklere doğru yükselen bu dağlar, küçük bir kuşun sesiyle bile yankılanan bu dipsiz vadiler, toprak renkli, gür bir saçtaki beyaz teller gibi renklerden renkler arttıran bu uzun akçakavaklar ve salkım söğütler, boyuna ötüp duran bu tayr ü tuyur, bu vahşi, ürkünç ve donanmış doğa; işte burası onların yurdu olacak.

Günleri, geceleri, oturup kalkışları başlıyor bu şekilde. Bazen şafak güneşinin bir avuç ışığı mağaranın kapısında, bu insanların yüzünde şavkıyor, bazen sabah rüzgarının serinliği ürpertiyor onları, bazen öğleden sonraları indiren sert yağmur saçlarından, erkeklerinin pala bıyıklarından süzülüyor, bazen günbatımının kızıllığı ağlatacak gibi oluyor onları, bazen gece yanlarında yıldızlar stranlarınm dinleyicisi oluyor, bazen de serin bir güneş yüzlerinin kavruk rengini koyu kahverengiye çeviriyor.

Akıyor günler, geceler akıyor, haftalar aylar geçiyor. Yağmurlar başlıyor, durmak dinlenmek bilmeyen yağmurlar. Günlerce, haftalarca. Yağmurlardan sonra kış çöküyor. Soğuk, fırtına. Sonra kar başlıyor. Önce yavaş, azar azar, kepek gibi. Sonra ise her biri ceviz tanesi kadar iri, yağıyor. Öyle iri ve ağır ki, yere düştü mü kalkmak, erimek bilmiyor. Beyaz bir renk kaplıyor ortalığı. Kar gri, beyaz bir aba örtüyor doğanın bedenine ve onu beyazlar içindeki güzel bir geline çeviriyor. Kar; yüksek dağlar ülkesinin karnındaki kadim destanlar dünyası, suların, sellerin üstünde parlak kıvılcım, büklerin, ormanların parlak yıldızı, umutsuz ve ürkek, ikircimli ve çaresiz ruhların uykularının, rüyalarının beyaz giysisi, korunağı.

Mağarada bir arada yaşıyorlar, bölme bölme, göz göz. Gözlerini yumup uykuya dalıyorlar. Gözlerini açıp rüyadan uyanıyorlar. Mağaranın karanlığında titriyor, gecenin karanlığında sıçrıyorlar. Az yiyor, az içiyor, az yıkanıyor, az konuşuyor, dışarı az çıkıyorlar, çocuklar ve yaşlılar dışında az bakıyorlar birbirlerine. Yabancı ve unutulmuş bir dünyadaki bir dünyada yaşıyorlar. Kim onlardan haberdar? Etraflarındaki insanlara, köylere, aşiretlere ne oldu? Köyleri ne halde? Onları kim hatırlıyor şimdi, kim anıyor adlarım? Onları merak eden, onlar ve kaderleri hakkında düşünen, onları soran birileri var mı? Yabancılar neredeler şimdi, ne yapıyorlar? Yabancılar ne istiyor onlardan?

Yabancılar... Eskiden de ülkelerinin daha büyük bir ülkenin bir parçası olduğunu, ülkelerine yabancıların hükmettiğini duymuşlardı. Ama uzaktılar yabancılara, yabancılar uzaktı onlara -göklerdeki yıldızlar kadar uzak. Ne yabancıları görmüşlerdi,

ne bir asker, ne bir jandarma. Dağların arasındaki köylerinde, kendi hallerinde yaşayıp gidiyorlardı. Ama iki yıl kadar önce yabancılar kuşatmıştı onları; önce ansızın, sonra da ağır ağır...

Bekliyorlar, mağarada; dengbejin sesiyle yıldızlı aydınlığı şafağın aydınlığına çeviriyorlar, masalcının sesiyle uzun kış gecelerini art arda diziyorlar... Bekliyorlar.

Pek az sohbet edip pek az konuşuyorlar, sözleri, sözcükleri pek az. Ama dengbejleri çığırıyor, masalcıları anlatıyor. Onlar değilse de, çaresizlik, arkasızlık, yalnızlık, keder ve aşk üzerine yüzlerce binlerce stran ve masal bilen, kör talihlerinin karanlık gecelerini eski, çok eski tarihlerin sesi ve ahengiyle ince ince işleyen dengbej ve masalcıları etkileyici, içli deyişlerle gamlı ruhlarını donatıyor. Gündüzleri ava, tuzak kurmaya çıkıyor, geceleri stran ve destan dinliyorlar. Gündüzleri karın, güneşin aydınlığı var, geceleri hikayelerin aydınlığı. Gündüzleri rüzgarın, fırtınanın zemherisi, geceleri atalardan kalma hikayelerin, anlatıların, kadim kaderlerinin sıcaklığı var. Gür odun ateşinin önünde yüreklerini ısıtan stranlarm, masalların, anlatıların' sonu yok, mağaranın önünden akıp giden ırmak, mağarada sürüp giden hayatları, vadinin dibindeki zamanları gibi.

O sonsuz zaman boyunca düşünüyorlar; gözlen ırmakta, dağların eteklerinde, sırtlarda, ağaçlarda, ormanda, çıkıntılarda, göklerde... düşündükçe düşünüyorlar. Solukları ve bedenlerinin hararetiyle ısıttıkları mağarada köydeki yıkık dökük evlerine, tarlalarına, bağ bahçelerine dönecekleri günü bekliyorlar.

Bir gün, sabahın erken saatlerinde delikanlılarından biri mağaradan biraz uzakta, ırmak kıyısında aptes alırken çukurlarda baş vermiş katırtırnaklarmı görüyor. Katırtırnakları yeşermiş, bahar yolda, sıcak, şenlik ve doğanın uyanışı yolda. Güneş ışıkları karın beyaz abasını silkeliyor, kar yavaş yavaş eriyip ortalıktan çekiliyor. Yağmur geliyor, sıcak mevsimlerin çisentisi geliyor. Sular seller yükselip buzu, kuru dalları önüne kattığı gibi alıp götürüyor. Büklerin, ağaçların köklerine, dallarına yürüyor hayat, ağaçlar yemye'şil giysilerini giyiniyorlar. Dallar yapraklanıyor, çiçekler açıyor. Başka bir gün de ergin kızlar ellerinde testiler çömleklerle ırmağa indiklerinde alacalı bir kuş öbeği iniyor suyun üstüne. Göçmen kuşlar dönüyor.

Irmak coşup taşıyor. Ayların sessizliğini, ayların gamını kederini arkasında bırakmış, içinde sırtı alacalı balıklar kaynaşıyor, coşku ve heyecanla, uğuldayarak bembeyaz rengiyle vadinin karnım yarıyor ve yukarıya, aydınlığa doğru akıyor. Aylarca hareketsiz, kımıltısız olan ırmak bir hayat pınarına dönmüş şimdi, güneşin

kızıl ışıkları altında hayatın türlü hallerinin pınarı olmuş.

Hayat geri dönmüş. Onlar da hayata dönmeliler artık. Delikanlılardan bir kol oluşturuyorlar. Gençler üstlerini başlarını, deri ayakkabılarım sıkılayıp silahlarını kuşanıyorlar ve dağların yamaçlarına, yücelerine doğru çıkmaya başlıyorlar. Köye gidecekler, köyün ve dünyanın halini öğrenecekler. Yabancılar orada olmayabilirler artık, geri dönmüş olabilirler. Dönüş vakti gelmiş olabilir. Birkaç gün sonra tabak çanak ve başka lüzumlu şeylerle birlikte eksiksiz olarak geri dönüyorlar. Hiç kimseyi görmemiş, hiçbir harekete rastlamamışlar. Çevre köyler de tamamen boşalmış, kimseye rastlamamışlar. Ama görünüşe bakılırsa ki köye birileri gelmiş. Evlerin kapıları kırılmış, sandıklar parçalanmış, ocaklarda ateşler yakılmış, yemekler yapılmış, çuvallardaki, küplerdeki erzak eksilmiş, samanlıklar boşalmış. Şüphesiz bu gelenler yabancılar olmalılar. Ama tek bir yabancı olsun görmemişler. Ve kimseye görünmeden gizlice dönmüşler.

Doğru, kimse görmemiş onları. Ama gençlerden biri bir şeyden dolayı yapacağını yapmış; kol köyden çıkmadan önce bu yiğit, siyah taşlarla yapılmış bir evin duvarının dibine çömelerek aptes bozmuş. Sonra da bir taşla temizlenmiş, ayağa kalkıp şe-piklerini çekmiş, uçkurunu sıkılarken tüten pisliğine bakmış ve onu taş, ot ya da yaprak gibi şeylerle gizleme gereği duymadan bıyıklarını burmuş ve yola düşerek arkadaşlarına yetişmiş. Koldaki gençler teker teker gidiş ve dönüşlerini ayrıntılı biçimde anlatmışlar, ama delikanlı yaptığı şeyden söz etmemiş, ya gerek görmemiş, ya da utanmış.

Bu burma bıyıklı delikanlının aptes bozması, ikinci yanlışları oluyor.

Ne yapmalı? Tekrar toplanıp birbirlerine danışıyor, birbirlerini dinliyorlar. Remilci bir remil atıyor, "Bu sene erkenden gelen tayr ü tuyuru, kırlangıçları görüyorum," diyor, "gebe tavşanlar görüyorum, yüksek dağlarda yırtıcı kuşlar görüyorum... Dünya neşe içinde, rengarenk otlar, çiçekler, güller, güzel kokularla delirmiş halde. Bu kadar güzellik, bu kadar hoşluk, bu kadar... hayır, hayır talihimiz hiç bu kadar iyi olmuş değil... olmaz, mutlaka tedbirli olmalıyız." Ve yeni kararı alıyorlar, yerlerinde kalıp bekleyecekler.

Şimdiye kadar en ufak bir şikayet etmeden sessizce beklediler, rüzgara, yağmura, kara, tipiye karşı koydular. Sabırları dağları kadar yüksek ve genişti. Gelip mağaraya yerleştikleri günden bu yana ikisi erkek üçü kadın olmak üzere beş yaşlıları vefat etti.

iki delikanlıları başı sonu olmayan bir çığın altında kalıp kayboldular. Bir yiğitleri uçurumdan yuvarlanıp sırtını kırdı. İkisi kız biri oğlan üç çocukları oldu. Hiçbir zaman seslerini yükseltmediler, kızmadılar, başlarını önlerine eğerek kaderleri hakkında düşünüp dengbeji dinlediler ve beklediler. Şimdi de bekleyecekler.

O bekleme günlerinden birinde bir şey oluverecek. Yeni bir gün sabah güneşinin ışıklarıyla başlıyor. İşıklar ırmağın suyunda şavkıyor yine. Benzersiz bir güzellik ortalığı renkler ve kokularla kendinden geçiriyor. Kızlar kadınlar koltuklarının altında temiz giysiler, rengarenk giysileriyle ırmağa doğru gidiyorlar. Birer ceylan gibi taştan taşa sıçrıyor, bir top kar gibi yumuşacık şekilde çukurların üstünden yuvarlanıyorlar. Yıkanacaklar. Mağaradan biraz uzakta, ırmağın kıyısında, dağın etegindeki bir duldada giysilerini çıkarıyorlar, üstlerinde iç donları olduğu halde sabahın o erken saatinde buz gibi suyla sabunlanıyor yıkanıyorlar.

Ama o an sesler yükseliyor. Rüzgarın, fırtınanın sesi gibi tuhaf sesler. Hışırdayan, hırıldayan sesler, etraftaki seslere benzemeyen sesler. Kuzeyde, dağların doruklarında kartala benzeyen iki siyah şey beliriyor. Ama bu iki şey kartallardan çok daha büyük, çok daha iriler. Dağların arasından aşağıya doğru uçuyorlar. Gittikçe büyüyorlar. Nedir bunlar, ne biçim mahluk bunlar? Kızlar ve kadınlar onlara doğru yaklaşan bu şeylere bakıyorlar. Erkekler ve delikanlılar da mağaradan, yamaçlardan çıkıp bu şeylere bakıyorlar, içlerinden hiçbiri böyle şeyleri ne görmüş, ne duymuş. Bu uçan şeylere el sallıyorlar, kızlar ve kadınlar da ellerindeki giysileri sallıyorlar. O şeyler üstlerinden uçup gidiyorlar. O zaman bilgeleri bu uçan şeyleri hatırlayıp, "uçak..." diyor, "uçak bunlar, rüzgarla uçarlar ve yabancılara aittirler... görmesinler sizi, çabuk, çabuk saklanın, çekilin..."

Ama artık çok geç. Uçaklar kartal gibi iki kez daha uçuyorlar üstlerinden, sonra gözden kayboluyorlar.

O el sallayışları üçüncü yanlışları oluyor. Uçakların uçmasının üstünden bir gün geçiyor, ama bir şey olmuyor, iki gün, üç gün, bir hafta, iki hafta geçiyor, ama gelen giden yok. Üçüncü haftadan sonra vadinin ağzındaki kayanın tepesinde nöbet tutan delikanlılar dönüyor, çobanlar sürüyü otlağa çıkarıyorlar, avcılar ava çıkıyor, dengbej ırmağın kıyısında sazını

çalıyor ve kadınlarla kızlar tekrar ırmağa yıkanmaya gidiyorlar. Hayat yine eskisi gibi açık göğün, aydınlık ay ve yıldızların altında sürüp gidiyor. Nergisler, süsenler, güller açıyor, ağaçlar donanıyor.

Yirmi gün kadar hayatları böyle huzur içinde devam ediyor. Ama yirmi gün sonra hayatlarının son gününe geliniyor. Hayatların son gününün şöyle olduğunu söyleyebiliriz: Ortalık artık iyice ısınmış, mağaranın çevresinde balardan uçuşuyor, yılanlar kangal kangal olup sıcak günece çıkıyorlar. Yeni bir gün bütün canlılığı ve güzelliğiyle başlıyor. Güneş ağır ağır yükseliyor. Hayat ırmağın suyu ve dağların yamacında şavkıyor. Güneş ışıklarıyla şavkıyan ve akan ırmak üstündeki şavkı uçurumlara, vadinin her iki kanadına yansıtıyor. Son gün dupduru doğanın renk cümbüşü içinde başlıyor. Suyun yumuşacık sesinden ve kuşların neşeli cıvıltılarından başka hiçbir ses yok. Uzak ve yüksek gök masmavi bir renkte parıldıyor. Ne bir bulut, ne bir kuş görünüyor.

İriyarı, burma bıyıklı, rengarenk şal ü şepiki içinde bir delikanlı bitiveriyor mağaranın kapısında. Bir süre etrafına bakmıyor. Gülüyor. Bu sessizlik, bu huzur, bu güzellik, insanın kanını kaynatan bu hoşluk, bu yer, bu yurt, bu bakir doğa, bütün bunlar onun, onların. Üstünü başını düzeltiyor, sonra da şepiki-nin uçkurunu sıkılayıp ağır adımlarla aşağıya, ırmağa doğru yürüyor. Irmağın kıyısında iki taşın üstüne basıp çömeliyor ve sağ elini suya sokuyor. Bütün bedeni sarsılıyor. Eli uyuşuyor. Su o kadar serin, o kadar berrak ki. Delikanlı her iki eliyle elini yüzünü ve boynunu yıkıyor. Ayağa kalkarak yenleriyle yüzünü kuruluyor ve bıyıklarını buruyor. O zaman bir kuş sesi geliyor. Delikanlı başını kaldırıp göğe bakıyor. Alaca bir kuş ondan biraz ötede ormanla ırmağın arasında uçuyor. Delikanlı kuşun küçük gagası ve gözlerini görüyor. Bu kuş bir "baz", evet, bu dağların beyaz şahini ki avcıların yüreğini hoplatan cinsten. Delikanlı gülümsüyor ve mağaraya dönmek üzere o tarafa dönüyor.

Ama tam o anda bir patlama sesi yükseliyor. O zaman bir patlama sesi kaplıyor ortalığı. O zaman bir patlama sesi vadide, kayalarda ve dağlarda defalarca, defalarca yankılanıyor. O zaman patlama sesiyle birlikte ortalıktaki sessizlik yırtılıyor ve kuşlar uçup uzaklaşıyorlar. O zaman delikanlıyı ölümcül bir ateş sarıyor. Önce bu sesin ne olduğunu, nereden geldiğini anlayamıyor. Şaşkın şaşkın etrafına bakmıyor, ama kimseyi göremiyor. Bedeni ısınıyor, ağırlaşıyor. Hiç görmediği bir ateş sarıyor bedenini. Sıcak ve ıslak bir şey akıyor ondan. Elini karnına götürüyor ki kan, evet kan bu. Davranıp

süratle mağaraya ulaşmak istiyor. Birkaç adım atıyor, ama ağır bedeni daha da ağırlaşıyor. Bitkin düşüyor. Yavaşça dizlerinin üstüne yıkılıyor. Bir süre öylece duruyor dizlerinin üstünde, hızlı ve derin derin soluklanıyor, rengarenk büklere, ağaçlara bakıyor, duru göklere bakıyor, mağaranın ağzına bakıyor. Şahin? Şahin geliyor aklına. Gözleri şahini arıyor. Sonra tekrar davranıyor, sağ elini yere koyup son bir hamleyle ayağa kalkıyor ve mağaraya yöneliyor. Bir adım, iki adım, üç adım. Ama o kadar. Yeni bir patlama sükuneti parçalıyor. Sonra yeni bir tanesi. Ve yeni bir tanesi. Ve delikanlı yüzü koyun yere kapaklanıyor. Ve delikanlı bir daha yerden kalkmıyor.

O zaman birkaç delikanlı şaşkın bakışlar ve kederli bir yüzle, ellerinde tüfeklerle çıkıyorlar mağaradan. Yanlarına yörelerine bakıyorlar. Görünürde hiç kimse yok. Kim yaptı bunu? Arkadaşlarını, kardeşlerini, dağ gibi evlatlarını bu aydınlık günün başında kara toprağa yıkan kim? Kim? Neden?

Tüfeklerini alıyor, namluya mermi sürüyor ve etrafı kolaçan ediyorlar. İçlerinden ikisi yerdeki delikanlıya doğru gidiyor. Ama ona ulaşmadan önce tekrar bir patlama sesi yükseliyor ve dağlarda yankılanıyor. Bu sefer hızlı, art arda, üst üste, ahenkli. Bu sefer mitralyöz mermilerinin sesi sanyor ortalığı. Ellerini tüfeklerine götürüp tek bir mermi atamadan art arda düşüyor yiğitler. Işıklar içinde parıldayan ırmağın yanında şimdi kan akıyor. Orada burada düşmüş yiğitlerin bedenlerinden kan sızıyor. Diğerleri ise mağaradan çıkmak istiyor, ama fırsat bulamıyorlar. Hepsi kümesteki tavuklar gibi üst üste tıkılıp kalıyorlar mağarada.

Ve onlar, yani yabancılar, teker teker, kol kol ağaçların, taşların, tepelerin, yükseltilerin, kayaların arkasındaki pusularında görünmeye başlıyorlar. Üstlerinde haki üniformalarla yavaş yavaş mağaranın etrafındaki çemberi daraltıyorlar. Çoklar, sayısızlar. Dağ taş onlarla dolu. Birkaç subay, mağara girişinin her iki yanında, biraz uzaktan askerleri yönetiyorlar. Mağaranın girişinden dışarıya doğru birkaç mermi atılıyor o kadar, başka bir ses çıkmıyor. Yabancılar onların seslerini kesiyor, toparlanmalarına fırsat tanımıyorlar. Her taraftan mağaranın girişini tarıyorlar. Dur durak bilmeden. Önce tüfeklerle, sonra mitralyözlerle, sonra da iki küçük topla. Art arda.

Öğlene kadar, güneş gelip mağaranın üstüne durarak siniye benzeyen yüzünü ırmağın karnına tutana kadar ateş sürüyor. İçeriden, mağaradan bir ses yok. Hiç yaşamamışlar gibi ne bir ses, ne bir iz. Yalnızca birkaç tahta oyuncak ile mağaranın

önüne çıkarılmış ve şimdi tozan birkaç kilim varlıklarına kanıt olabiliyor.

Öğleden sonra askerler iki koldan yavaş yavaş mağaranın girişine yaklaşıyorlar; oraya burma ve saz yığıp ateşe veriyorlar. Mağaranın ağzı ateş ve duman içinde kalıyor.

Saz, çalı çırpı, burma, çalı çırpı ve ateş. Saz, çalı çırpı, burma, çalı çırpı ve ateş. Ve duman, duman. Ve ara sıra mitralyöz ve top sesleri.

Mitralyöz ve top namlularından gür bir ateş çıkıyor... Mağaranın karşısında iki yana konmuş her iki top ateş ve ölüm kusuyor.

Akşama doğru güneş kızıl bir renkle vadinin öbür yanına ulaştığında askerler duruyor. Askerler yorgun. Ansızın ortalığa bir huzur iniyor tekrar. Ama sessiz ve huzurlu ortalık savaş meydanına dönüşmüş. Gizli cennet cehenneme dönmüş. Ağaçlar yanıyor, mağaranın etrafından dumanlar yükseliyor. Koyun, davar ve katır leşleri dağınık halde ortalığa saçılmış. Hava sıcak, çok sıcak. Tüfek, mitralyöz ve top patlamaları ortalığı köze çevirmiş. Artık ne kuşların, canlıların sesleri duyuluyor, ne de gül ve çiçek kokuları. Yalnızca barut, kan, ter ve duman kokusu duyuluyor. Yalnızca ölümün kokusu duyuluyor.

Subay ve askerler elleri tetikte yavaş yavaş mağaranın kapısına geliyorlar. Ama kimse içeri girmiyor, orada durup mağaranın içini dinliyorlar. Ses yok, tüten mağaradan hiçbir ses gelmiyor. Her şey bitmiş artık; artık ne saklanma, ne bekleyiş, ne umut, ne dönüş, ne hasret, ne keder, ne kuşku, ne korku ve çaresiz insanların diğer halleri. Bitmiş, her şey bitmiş.

Ama bir süre sonra yalnızca efsanelerde olan bir şey gerçekleşiyor; mağaradaki dumanın arasından bir karaltı beliriyor. Bir enik güç bela duyulabilen bir iniltiyle çıkıyor dumanın içinden. Eniğin arkasından ise başka bir karaltı; güç bela adım atabilen küçücük bir çocuk.

İki, iki buçuk yaşında diyeceğimiz çocuk sessizce, yüzünde, gözlerinde korkuyla çıkıyor mağaradan. Oğlan çocuğu. Üstünde deri bir giysi var, saçları kısa kesilmiş. Ağır bir ter, duman ve sidik kokusu yükseliyor oğlandan. Yüzü küçücük, gözleri birer mercimek tanesi gibi ufacık. Asker ve subaylarla göz göze geldiğinde ellerini kaldınp bir şey söylemek istiyor, ama sesi çıkmıyor. O zaman subaylardan biri tabancasının

ağzına mermi sürüp geliyor ve çocuğun tepesinde duruyor. "Onlardan hiç kimse, hiçbir iz, hiçbir ses, hiçbir kök, hiçbir döl kalmamalı," diyor subay. Subay böyle düşünüyor. Çocuğun subaydan ve söylediklerinden haberi yok, ellerini eniğin sırtına götürüp oynuyor onunla. Ama fırça bıyıklı bir subay çocuğun öldürülmesine engel oluyor.

Fırça Bıyıklı Subay, çocuğu kaldınp kucaklıyor ve sağ eliyle küçük kafasını okşuyor. Çocuksa boş bir ifadeyle subaya bakıyor.

Evet, bu çocuk Baz'dır.

Evet Baz'ın hikayesi böyle başlıyor.

3. Doğum

Baz'm hikayesi, o asla öğrenemese de, böyle başlıyor. Ölüm ve kan, korku ve ürperti, soğuk ve zemheriyle.

Ya Kevok'un hikayesi?

Kevok'un hikayesiyse Baz'dan yirmi yıl kadar sonra yine Dağlar Ülkesi'nde, ilkyazın sıcak bir gününde başladı diyeceğiz. Dağlar Ûlkesi'nin büyük ve karmakarışık bir şehrinde. Büyük tren istasyonunda.

Şimdi bir kara trenin önündeyiz, uzun ve askeri bir tren bu. Yine yoldayız. Trene binip bilinmeyen, uzak yerlere gideceğiz yine. Tarihi istasyonun her tarafı insanlarla dolu. Dedeler, nine-

ler, çocuklar, kadınlar, erkekler birbirine karışmış, adları okununca trene binip gitmek için vagonun yeşil kapısı önünde sıralanmışlar. Trenin her bir kapısının önünde dört subay ve birkaç silahlı asker duruyor, istasyonun büyük kapısının önünde de silahı askerler duruyor. İstasyonun salonunda ve gişelerin önünde askerler duruyor, istasyonun etrafında da silahlı askerler duruyor. İstasyonun etrafı askeri tank ve ciplerle sarılmış halde, istasyonun hoparlöründen askeri marşlar yükseldikçe yükseliyor. Gün, olağan bir gün değil. Gün askerlerin günü, mahşeri gün; yüklenip göçme günü.

Gün, sürgün günü, yabancı diyarlara doğru bir sürgün. Evet gün askerlerin, generallerin günü. Büyük Ülke'de iki ay kadar önce bir gece, sokak köpeklerinin uykuya daldığı, horozların henüz uyanmadıkları bir saatte generaller, ordu genel komutanının (ona "General Serdar" diyeceğiz) önderliğinde kral ve hükümete karşı isyan başlatıp yönetimi ele geçirdiler. Generaller kralla bazı danışmanlarını hemen oracıkta öldürdüler. Başbakanı ve bütün bakanları da zindanlara attılar. Ve ulusal radyoyu ele geçirerek yaptıkları darbeyi askeri marşlarla Büyük Ülke'ye ve dünyaya ilan ettiler. Devamında da kan dökmeye devam ettiler; işçi, aydın, öğrenci ve emekçi hareketleri

yasadışı ilan edildi. Bu kesimlerin on altı önderi asıldı. Geri kalanlar ise zindanlara tıkıldı. Grev, lokavt, gösteri, yürüyüş ve toplantı hakkı lağvedildi. Pek çok gazete, dergi, kitap ve yayın yasaklandı. (Yayımlananlar da generallerin kontrolünden geçtikten sonra yayımlanabiliyor.) Generallerin olağanüstü rejimi ülkenin her yanına egemen oldu.

Bugünse herkes, bütün halk oturup kalkma, gidiş geliş, yeme içme, konuşma ve düşünmeye kadar her şeyi onların koydukları yasalara göre yapmak zorunda.

Büyük Ülke'nin küçük parçalarında ise iki aydan beridir gökte, bulutların arasında askeri uçaklar dolanıyor, yerde ise binlerce, onbinlerce, yüzbinlerce tank, top, asker, cip ve askeri araç bütün yollarda, şehirlerde, dağlarda, yaylalarda, ovalarda, vadilerde tertibat almış durumda. Ağır silahlarla. Askeri marşlarla. Güç ve zorbalık gösterisi, tehdit ve martavallarla.

Küçük ülkenin belli başlı aydınları, siyaset yapan yurtseverleri tutuklandı. Partileri, örgütleri, kültürel ve siyasi faaliyetleri yasaklandı. Dağlar Ülkesi'nin iki ünlü ismi idam edildi. Şimdiyse General Serdar yönetimi Dağlar Ülkesi'nin büyük aileleriyle önde gelen adlarının yerleri yurtlarından edilerek sürgün edilmesini buyurmuş. Başka yerlere, sürgüne gidecekler.

Bugün işte gidiş günüdür, sürgün günü. Ferman günü.

Hava sıcak. Güneş çok da yükselmemiş, buna rağmen hava sıcak. Kırmızı bir yakut gibi parlıyor güneş, bulutlarsa bembeyaz mercan taşına benziyor. Güneşin parlaklığı, berraklığı yürek yakıcı ferman gününe uygun düşmüyor. Dağlar Ülkesi'nin insanlarına ferman buyrulmuş, gidecekler. Şimdi gidecek olan insanlar bir rüyada gibiler, kabus görüyorlar sanki. Neler olduğunu bir türlü anlayamıyorlar, yüzlerce evin, çoluk çocuğun bu kadar kısa bir süre içinde yerlerinden yurtlarından edileceğine, köklerinden koparılacağına inanamıyorlar hâlâ. Neden götürüldüklerini bilmiyorlar. Neden? Niçin? Bugün hayatlarının en güzel günü oysa, rüya filan değil. Bu sıcak gün de, bu silahlı mağrur askerler de, kırk bacaklı bir canavara benzeyen bu kara tren de, burada, bu istasyondaki bekleyişleri de gerçek. Kendi gerçekleri. Kabus filan görmüyorlar, ama kabus bizzat onların hayatı olmuş, hayatları kabus olmuş. Dağlar Ülkesi'nin sakinleri ve hayatları; yalnız, perişan, cahil; esmer yüzler, burma bıyıklar, uzun ince boylar; kaya, dağ, yayla ve vadi âşıkları, doğa sevdalıları, yalnızlık sevdalıları; asi insanlar,

kavga adamlarr; hep direniş ve kavga içinde geçen bir kader, boyuna fermanı çıkan, boyuna kabus dalgaları içinde bir o yana bir bu yana sallanıp duran bir hayat.

Şimdiki gibi. Tren vagonları önünde sıralanmış bekliyorlar. Boynu bükük, yorgun, uykulu. Askerler hazırlanıp yola düşmeleri için iki gün, sadece iki gün zaman vermiş, iki gün önce subay ve askerler evlerine veya işyerlerine gelerek generallerin aldıkları ferman kararını ilettiler onlara: "Kısa süre için toplanıp gidin. Ortalık yatıştığında, huzur ve güvenlik sağlandığında tekrar evlerinize döneceksiniz... Ferman böyle..." Kısa bir süre için... Ama ne zamana kadar? Gidin... Nereye, neyle, nasıl? Ortalık yatıştığında... Ne zaman, nasıl, ne şekilde? Ortalığın yatıştığına kim karar verecek? Huzur? Nasıl? Kime göre? Bir de kırk sekiz saat içinde gitmek için hazır olacaklarmış. Ne alacaklar yanlarına? Ne yapacaklar? Kaçsınlar mı, çekilsinler mi, dağlara mı çıksınlar? Atalarının yaptığı gibi dağlarına, vadilerine mi sığınsınlar? Sonra ne olacak? Sonunda? Kırk sekiz saat... Kırk sekiz saatlik koşuşturma, hay huy, kargaşa, şüpheler, sorular. Mazlumluğun kırk sekiz saati, çaresizliğin kırk sekiz saati. Başka bir şey değil, yalnız yenilgi ve mazlumluk. Yalnız zorunluluk, mecburiyet...

Kırk sekiz saat sonra şafakla birlikte silahlı askerler, subaylar onları evlerinden toplayıp askeri araçlarla istasyona getirdiler. Ne yapabilirlerdi ki?.. Hiçbir şey... Kaderlerine razıydılar. Son gece başlarını yastıklara koymadılar, gözlerine uyku girmedi, üstlerinde giysileri, sandıkları, valizleri hazır, horozların ötme-siyle birlikte hazırlanmış halde askerlerin gelişini beklemeye başladılar. Yalnız sandıkları ve küçük valizlerini aldılar yanlarına. Birkaç takım giysi, çul, değerli eşya, para pul, boncuklar, değerli taşları aldılar sadece, başka bir şeyi yük etmediler. Ne giysi sandıklarını, ne mutfak eşyalarını, kap kaçağı, ne yağ ve yiyecek küplerini, ne yorgan yastık denklerini, ne yayık ve tulumları, ne atadan yadigar urbaları, heybeleri, ne kitap rafı ve rahleleri, ne duvar aralarına ve samanlıklara saklanan kitap ve defterleri, ne sevdiklerinin, dedelerinin, babalarının resimlerini aldılar. Ve ne de san ve yeşil ovalarda, yeşil ve beyaz yaylalarda kartal gibi uçan seglavi taylarını. Ve ne de vadilerde, kayalarda, dağlarda kaplana dönen çoban köpeklerini, sırtları alacalı tazılarını. Ve ne de uysal koyun sürülerini, uzun ibikli horozlarını, keklik ve güvercinlerini... Ve ne de başka bir şeyi. Haki üniformalı askerlerin gözetiminde sıcak yuvalarını, ata topraklarını terk ederek düştüler yola.

Böyle bir fermanı beklemiyorlardı. Tersine ortalığın yatışacağını, askerlerin sokaklardan, caddelerden, köylerden biraz ekşiteceklerini, kışlalarına döneceklerini sanıyorlardı. Darbenin üstünden iki ay geçmişti. Generaller hedeflerine ulaşmışlardı, her yeri zorbalıkla kontrol ediyorlardı, her sözlerini, her karar ve emirlerini muhalif tek bir ses, görünür bir direniş olmaksızın yürürlüğe koyuyorlardı. O zaman fermanla, zor ve şiddetle sıkıyönetimi neden daha da sıkılaştıracaklardı ki? Dağlar Ulkesi'nin insanları, her zamanki gibi böyle saf, ama yanlış biçimde düşünüyorlardı.

Her zamanki gibi yola düşüyorlar yine, yola çıkıyorlar. Çocuklar bir ağlayıp bir uykuya dalıyor, yahut annelerinin eteklerini çekiştiriyorlar. Yaşlılar istasyonun önündeki uzun banklara, perondaki siyah taşlara oturmuşlar. Sigara içiyor, kara kara düşünüyorlar. Bazısı da banklara yaslanmış uyukluyor, belki de geçmiş günleri, geçmiş fermanları, geçmiş isyanları, geçmiş katliamları düşünüyorlar. Belki de hiçbir şey düşünmüyorlardır, hiçbir şey düşünmek istemiyorlar dır ya da şöyle söyleyelim; belki de uzun hayatlarını ve bu hayatın kofluğunu, değersizliğini, anlamsızlığını düşünüyorlardır. Asık suratlı erkekler, yüzleri kapalı kadınlar, esmer yüzlü gençler ise vagon kapılarında sıralarını bekliyorlar. Beyinleri ve bedenleri yorgun, gözleri ve ruhları bitkin.

Ama gözleri, gözleri... Hele gözleri. Gözlerinde hüzün, keder, endişe, yorgunluk ve korku. Özellikle de korku. Bugünkü kargaşanın korkusu. Geçmişin olayları, deneyimleri, acıları. Geleceği kestirememenin, bilememenin korkusu; gözlerinin önündeki sis duman geleceğin önünü kesmiş. Yalnızca korku ve korkudan oluşmuş bu ortak kader, yola çıkan bu insanları aynrve eşit kılıyor. Bu ortak kader olmasa, birbirlerini tanıyacakları yok. Kimisi köylerden toplanmış ağalar. Kimisi Dağlar Ülke-si'nin kasabalarından toplanmış beyler, aşiret reisleri. Kimisi dağların kuytularındaki dergahlarından toplanmış şeyhler, ruhani liderler. Kimisi, çoğunluğu şimdi trenle terk ettikleri bu büyük şehirdeki evlerinden alınmış okumuşlar, yani doktorlar, avukatlar, mühendisler, eczacılar...

Bu tren, giden ilk tren olacak. Daha kaç trenin kalkacağını kim bilebilir! Çünkü ferman son derece kapsamlı. Yüzlerce ev ve aileyi kapsıyor. Trenler günlerce, haftalarca, belki aylarca gidip gelecek, yükleyecek, indirecekler.

Şimdi, güneş ışıkları istasyonun kırmızı kiremitlerine vurmaya başlarken, ansızın, hoparlördeki askeri marşların sesi kesiliyor. Bir süre bir sessizlik kaplıyor ortalığı. Birkaç çocuk ağlaşıyor sadece, birkaç yaşlı, aksakal öksürüyor, bazı kadınlar ihtiyatla söyleniyor ve askerlerden biri uzaklarda yeni gelenleri hizaya sokuyor. Herkes

yüzlerindeki korku, kuşku ve soru ifadeleriyle bekleşiyor. Sessiz bekleyişten bir süre sonra istasyonun büyük kapısında, yanında altı subayla birlikte bir general beliriyor. Mağrur, korkutucu, ciddi. İstasyondaki asker ve subaylar toparlanıyor, sırtlarını dikleşürip selam duruyorlar. General ve subaylar gözleriyle kapılarda bekleşen kalabalığı tarayarak ağır ağır gelip peronun ortasında duruyorlar. General bir süre sert, mağrur ve heybetli bakışlarla etrafına, uzun trenin her iki yanına bakıyor, ardından elindeki dosyayı açıp incelemeye başlıyor. Etrafındaki subaylar biraz daha yaklaşıyorlar ona ve birlikte dosyadaki belgelere, kağıtlara bakıyorlar. Sonunda ellerinde kağıtlarla üç subay trenin ön tarafına, diğer üçü de trenin arka tarafına doğru koşar adım gidiyor. General ise etrafında birkaç muhafızı olduğu halde gerisin geri istasyonun büyük kapısına gidip orada duruyor.

Göç başlıyor şimdi. Subaylar vagon kapılarında yüksek seslerle ad okuyorlar. Ad, adları, göçmenlerin adları; soyadları, baba ve oymak adları, dede adları, aile ve aşiret adları, yer adları, yüzlerce yıllık kadim adlar... Adları, kaderleri oluyor, fermanlan. Adı okunan herkes subayların diliyle "hurdayım" diye bağırarak öne çıkıyor. Karısı, çocukları, sandıkları, valizleri ve varsa dedesi ni-nesiyle. Kapıya gelip subayların önünde duruyorlar. Subaylar bir kez daha adlarını ve soyadlarını, geldikleri yeri soruyor, onları sayıyor, elindeki kağıtlara bakıyor, bir şeyler yazıyor, sonra bir askerin gözetiminde onları trene bindiriyor. Bir iki saat bu kargaşa, seslenme, bağırma, geliş ve binişlerle geçiyor. Sonunda istasyon meydanı, peronlar, istasyonun etrafı boşalıyor birden. O insanlar, birkaç saat önceki o mahşer kayboluyor. O kalabalık görünmez oluyor. Bir tek iki üç uyuz köpek, gerine gerine dolaşıyor istasyonda. O mağrur general ise zafer kazanmış insanlara özgü bakışlarla trene bakıyor, etrafında on kadar subay olduğu halde elleri arkasında, istasyonun kapısında duruyor hâlâ. İş başarılmış; Dağlar Ülkesi'nin göçmenleri trene bindirilmiş, tren de sırtım kuzeydeki Dağlar Ulkesi'ne, yüzünü ise güneyin yeni diyarlarına dönmüş. Yeniden askeri marş sesleri yükseliyor. Ama bir süre sonra bütün sesleri bastırarak yükselen ve kendini bütün şehre, dünya aleme duyuran ses, trenin tiz ve sürekli sesi oluyor.

Tren yola çıkıyor, ağır ağır, masallarda yerin yedi kat altından çıkıp gelen şahmaran gibi kımıldıyor ve yerlere serilmiş demir raylarda uzuyor. Siyah kesme taşlarla yapılmış kadim istasyonu arkasında kalıyor, istasyonun çatısında güneş ışıklarıyla

parıldayan kırmızı kiremitler arkasında kalıyor. Büyük Ülke'nin gönderde dalgalanan üç renkli bayrağı arkasında kalıyor. Büyük şehrin siyah taşlarla inşa edilmiş eski evleri, oraya buraya dağılmış iki üç katlı perişan evleri birer birer gözden kayboluyor. Şehrin sakinleri, göçmenlerin hısım akrabası, yöresel giysiler içindeki tanıdık, tanımadıkları insanlar, şehrin sokaklarında, caddelerinde dolaşan, kapılarda bekleşen, parklarda bahçelerde oturan insanları belirip kayboluyorlar. Trenin her iki tarafında göçmenlerin çocuklarını subayların diliyle eğiten birkaç okul belirip kayboluyor. Tren şehirden tamamen çıkmadan önce askeri garnizon görünüyor. Tren ilerliyor ve tankları, topları, askeri cemse ve cipleri, barakaları, cephanelikleri, asker ve subay takımlarını, silahlı nöbetçileri, eğitim ve idman sahalarını, talimgahları ve nişan tahtalarını teker teker arkasında bırakıyor. Tren şehirden çıkıp yönünü ülkenin güneyine dönüyor ve yemyeşil, uçsuz bir ovaya dalıyor.

Şimdi içinde olduğumuz bu trenin on bir tane uzun vagonu var. En uzun olanı subaylar için ayrılmış. Bir tanesi yemekhane. Geri kalanlarda ise göçmenler ile onları kontrol eden nöbetçi subay ve askerler var. Her vagonda kırk kadar insan var. Yolcular yerleşmiş, herkes ona gösterilen yerde oturuyor. Trenin üçüncü vagonundayız, ki burada olmamız Kevok'un hikayesi ve aynı zamanda da Baz'ın hikayesi açısından son derece önemli.

Baz mı?

Evet, Baz'ın hikayesi için de. Çünkü Baz da trende, aynı vagonda. Ama yolculardar biri değil o, bir nöbetçi olarak orada. Baz, vagonun nöbetçi subayı. Mağaradan ateş ve dumanın yükseldiği o günden bu yana yaklaşık yirmi yıl geçmiş. Şimdi Baz'ın yaşı yirmi iki, yirmi iki buçuk filan. O katliam ve yangın gününün üstünden bir ömür geçmiş. Yıllar geçmiş, zaman geçmiş. Artık ne o günkü top ve mitralyöz sesleri duyuluyor, ne de mermi ve yangın dumanlan görünüyor. Bizden başka o günü bilen hiç kimse kalmadı. O gün zamanın hırçın dalgalarına kapılıp unutulmuş. Ama Baz kalmış geriye, o zorlu günün gölgesi gibi, ölümün, yangının, kayboluşun, kinin, vahşetin izi gibi.

Baz bir subay bugün, çiçeği burnunda, toy bir asker. Mağrur, genç, kendine güvenen, heyecanlı, uzak görüşlü, becerikli ve zeki. Nasıl mı böyle oldu? Baz nasıl oldu da ailesini katleden orduda subay oldu? Bazen dönüp anlatacağımız bu konu, uzun hikaye. Ama o bugün başında haki renkli askeri bir kep, ince üniforması içinde üçüncü vagonun kapısında durmuş ona teslim edilen yolculara bakıyor ve mağrur biçimde büyük ve

kutsal görevini düşünüyor; gözleri ileriye bakıyor, önü, inancı, hafızası da tren gibi ileriye doğru. Yalnız, soğuk ve sıkıcı günler geride kalmış. Artık dönüp arkasına bakmayacak. Hayali gerçekleşmiş, subay olmuş, askeri üniformayı çekmiş, silah kuşanmış ve kutsal göreve başlamış. Hayatı asıl şimdi başlıyor, şimdi giriyor hayatın içine, hayatın büyüsüne. Şimdi bir hayat kuracak, bir hayat yaratacak. Yeniyetme subay hayatın komutanı olacak... Bu tren, bu insanlar, bu yolculuk, Büyük Ülke'nin bu sıcak ve önemli günleri... Bütün bunlar artık gerçekleşmiş hayalinin ilk adımı oluyor, hayatının gerçeği oluyor. Ve ileride de büyük ve geniş ülkesinin de bir gerçeği olacak. Bu yolculuk onun ilk görevi. Başlangıç. Komutanlığının, iktidarının ilk günü. Bundan böyle komutan o, hakim, hükümdar. Sağ eli belindeki tabancasının kabzasında, küçümseyerek yolcularına, yok yolcularına değil, tutsaklarına bakıyor. Evet, muktedir o.

Baz yirmi yıl önceki ölüm çocuğu değil, genç ve muktedir bir subay artık; uzunca bir boy, keskin bakışlar, tutsaklarına benzeyen esmer, temiz ve tıraşlı yüz, uzun ve ince dudaklar, uzun ve ince bir burun, geniş bir alın. Ve gözleri, iki nohut tanesi gibi ufacık gözleri, şahine benzeyen gözleri. Gözler; korku salan, imanlı, ciddi, disiplinli ve soğuk. Gözler; yalnızlığın soğuk rengi, ölümün rengi. Gözler; yürek ve ruh yalnızlığı.

Baz'ın yalnız yüreği, ruhu... Ama artık yalnız değil. Büyük bir ordunun mensubu artık, bütün bölgeye egemen bir gücün subay ve komutanı. Aklına Kimsesiz Çocuklar Yurdu, Devlet Ortaokulu, Ordu Askeri Okulu ve Askeri Akademi geliyor şimdi. Evi, yuvası buralardı. Ne sıcak bir yuvası vardı, ne de sevgi dolu bir babası. Ne kız ve erkek kardeşleri, ne amcaları, dayıları, ne de yeğenleri. Kimi kimsesi yoktu, hiçbir şeyi yoktu. Yalnızdı. Boynu bükük ve yalnız bir ruh. Kimsesiz bir ruh. Evet, kimsesiz. Bildiği buydu, ona söylenen şeye göre anne babası, o henüz küçük bir çocukken bir trafik kazasında ölmüşlerdi. Kimsesi yoktu, ona sahip çıkacak bir akrabaları yoktu. Bu yüzden devlet yetkilileri onu Kimsesiz Çocuklar Yurdu'na teslim etmişlerdi. Bir tek uzak akrabaları olan Fırça Bıyıklı bir subay geliyordu ziyaretine. Yirmi yılı geçen hayatı, yalnızlığın kahrolası çemberi içinde geçmişti.

Ama bugün her şey değişti; artık yalnız da değil, kimsesiz de. Şimdi geçmekte oldukları bu geniş ova gibi bir hayat var önünde, onu bekliyor. Arkalarında bıraktıktan yüksek dağlar gibi büyük ve ağır görevler bekliyor onu. Güzellikler, iyilikler, hayatın, vatanın, milletin, devletin ve ordunun imkanları onu bekliyor.

Mutluluk, başarı, yeme içme, gezip tozma, güzel giysiler, eğlenir, kızlar, kadınlar ve aşk, trenin penceresinden görünen agaç-l.ıı gibi el sallıyorlar Baz'a, onu çağırıyorlar. Ve kızlar ve kadınlar, hele onlar, yalnızlık dolu gecelerde okul yatakhanelerinde, nice yorganların altında sağ eliyle kasıklarını ovarken düşlediği kızlar ve kadınlar. Ah o kızlar, kadınlar, hayatın lezzetleri, var olmanın renkleri, kokulan, dünyanın süsleri... O kızlar, o kadınlar... O ipeksi saçlar, sürmeli gözler, etli dudaklar, uzun boyunlar, kabarık göğüsler, güzel memeler, yumuşak ve sıcak kasıklar, sır ve sihir dolu siyahlıklar, oradaki yarıklar, balık sırtı gibi yumuşacık bacaklar, güzel bedenler... hepsi, hepsi Baz'ı bekliyor. Baz yıllarca tekrarladığı, ezberlediği en gizli sözcükleri fısıldayacak kulaklarına, yumuşacık. Kulaklarından sıcacık sözcükleri ve soluğuyla bedenlerine inmeye başlayacak, yüreklerine, ruhlarına girecek. Onları yiyip onları içecek, bütün varlığı ve bedeniyle onların içine girip orada kalacak. Dakikalarca. Hayır hayır, dakikalarca değil, saatlerce. Yok saatlerce de değil, günlerce. Evet günlerce, aylarca, yıllarca, bir ömür boyunca, içlerinde kalacak, orada bir yuva kurup kalacak. Baz artık kimi istese, hangi kadına işaret etse gelip memnuniyetle akma yatacak. Artık gücü var Baz'ın, hali vakti yerinde, omuzlarında apoletleri var, arkasında ordunun ve devletin gücü var. Yavaş yavaş, tek tek, bir bir bütün düşlerini, arzularını gerçekleştirecek. Acele etmeden, koşturmadan, yavaş yavaş. Gerçek hayatı yeni yeni başlıyor daha. Beklediği ve geleceğini bildiği gün, bugün gelmiş işte. Merhaba yeni gün, merhaba yeni hayat!

Ya bugünkü heyecan! Baz'ın içi içine sığmıyor. Coşku ve heyecanının sınırı yok. Böyle tarihi günlerde göreve başlıyor. Böylesi kime nasip olmuş? General Serdar sayesinde ordu iktidarda bugün. Devlet işleri'ordu tarafından yapılıyor, ordunun her sözü bir ferman. Eğer ordu kralı ve temsilcilerini iktidardan indir-meseydi, Allah bilir vatanın, devletin başına neler gelecekti! Devlet çökebilirdi bile, vatan parçalanabilirdi, iç savaş başlayabilirdi. Ama ordu bütün bu kötü ihtimalleri ortadan kaldırdı. Ordu sayesinde yeniden dirlik düzenlik kuruluyor. Ama iş ağır, sorumluluk büyük. Hiçbir yanlışa meydan verilmemeli. İkircim, kuşku, yüz çevirme, zayıflık, gevşeklik, sersemlik olmamalı. Kaos, düzensizlik olmamalı. Ordunun programı başarıya ulaşmalı, ne olursa olsun gerçekleşmeli.

Baz'ın iyi şansından olacak, böyle günlerde hizmete başlıyor. Askeri diplomasını aldığı, omzuna apoletler takılan o günü hatırlıyor şimdi göç treninin üçüncü vagonunun

kapısında; o gece gözüne uyku girmedi. Ertesi gün subay olacaktı! Bu tutsak hayattan kurtulacaktı, hayatın ve dünyanın kapılan açılacaktı önüne! Sorumluluk sahibi olacaktı... Sabaha doğru daha şafağın soluğu yere düşmeden yatağından kalktı, yatakhanede uyuyan arkadaşlarına baktı, ses çıkarmadan hafif adımlarla banyoya gitti. Mayısın sonları olduğu için banyo ılıktı. Banyonun ışıklarını açıp bir süre aynadan kendisine baktı. Evet, bu oydu. Ucuz askeri pijamalar içinde mutlu, genç, kısa saçlı ve diri bu adam ta kendisiydi. "Günaydın," dedi Baz, aynadaki adama, "Günaydın teğmen... günaydın yeni subay, yeni komutan..." Gülerek, "Günaydın dünya, günaydın dışarıdaki hayat, bekleyin beni geliyorum, kana kana içmek için, fethetmek için geliyorum..." dedi. Sonra kesif bir sidik kokusu yükselen tuvalete yöneldi. Pijamasını ve donunu dizlerine kadar indirdi ve kasıklarında sallanıp duran ve "gururum" diye adlandırdığı şeye baktı. Güldü ve büyük parmağıyla birkaç kez tepesine vurarak, "Sana da günaydın, gururum," dedi. Sağ eliyle onunla oynamaya başladı. Oynamasıyla birlikte kasıklarındaki şey irileşmeye başladı, bir süre sonra dimdik oldu. Baz tekrar baktı ve mağrur bir şekilde, "Senin de hayatın bugün başlıyor," dedi, "bugünü kutlamalıyız..." Sonra gözlerini kapattı ve yıllardır düşlediği çıplak perileri gözlerinde canlandırarak sağ eliyle erkekliğinin, "gurur"unun başını, etrafını ovmaya, onunla oynamaya başladı. Önce yavaşça, ardından da tabanca mermileri gibi sperm damlaları uçuştu kenef deliğine doğru. Gözleri kapalı, aklı saklı cennetlerinde, sarsıldı, sıcak ve derin bir sarsıntı. Sonra, bedeni rahatlamaya başladığında gözlerini açtı. Bir damla sperm aşağıya düşmemiş, pijamasına bulaşmıştı. Parmağıyla o damlayı alıp yakından incelemeye başladı. Bu renksiz damlanın sırrı nedir ki bir hayatı, birçok hayatı, pek çok hayatı yaratıyor, diye düşündü. Parmagındaki koyu damlayı kokladı. Yok, bir kokusu yoktu, sonra parmağı ağzına götürerek tattı. Yok, bir tadı da yoktu. Ama ne olursa olsun bu sıvıyı, bu tuhaf sıvıyı saçacak, bir tarlaya tohum eker gibi sıcak ve karanlık deliklere ekecek ve oradan hayatı diriltecekti. "Hayatının günü kutlu olsun ey hayatın hakimi," dedi, sonra spermli parmağını yalayarak sildi ve tuvalet taşına oturarak uzun uzun bağırsaklarını boşalttı. Huzurla. Ne bir koku geliyordu burnuna, ne de soğuk tuvalet taşından rahatsız oldu. Aksine ıslıkla askeri bir marş çaldı. Islık çala çala tıraş oldu, yıkandı ve yatakhaneye döndü. İçeri dönünce yatağının yanındaki dolaba gitti. Yavaşça kapısını açtı, üniforma oradaydı. Yeni bir subay üniforması asılıydı dolapta. "Allahım!" Heyecandan birkaç kez daha "Allahım!" dedi. Kalp atışlarını duyabiliyordu. Simdi bu

üniformayı giyecekti. Hep düşleyip durduğu üniforma önündeydi işte, giyilmeyi bekliyordu. Onun gözünde üniforma kral giysileri gibiydi, zırh gibiydi, başarının, ilerlemenin ve fethetmenin büyülü giysileri gibiydi. Bu giysileri giydiğinde her arzusu, her düşü gerçekleşecekti sanki. Haki giysileri herkesten önce giydi. Arkadaşları uyanana kadar o yeni üniforması içinde Askeri Akademi'nin harika bahçesinde dolaşmaya başlamıştı bile. Ant, marş, kahvaltı ve sabah eğitiminden sonra hepsi dörder kişilik kollar halinde askeri törenlerin yapıldığı büyük meydana geçtiler. Herkes oradaydı, cuntanın merkez yönetimine yeni atanan bir general, Akademi'nin komutanı, Akademi'de ders veren general ve yüksek subaylar, iki bakan, Akademi'nin bulunduğu adanın belediye başkanı, onlarca devlet görevlisi ve başka pek çok insan. Meydanın etrafı parıldayan toplarla çevrilmişti. Meydanın her tarafında ağır ağır dalgalanan üç renkli bayraklar vardı. Askeri orkestra milli marşı çaldı. Burada, yazın bu ilk günlerinden birinde bayrağı öpecek devlet, millet, ordu üstüne ant içecekler ve ilk askeri rütbelerini Askeri Akademi komutanının elinden alacaklardı.

Herkesin anne babası, akrabaları vardı töreni izleyen. Baz'dan başka herkesin. Kim gelecekti ki? Kim bayramlıklarını, düğün giysilerini kuşanıp gelecekti? Baz'ın kimi vardı ki gelsin? Ama önemli değildi artık. O gün Baz çok büyük bir aileye, dünyanın en büyük ailesine katılıyordu. Ordu mensubu oluyordu. Bu mensubiyet, bu aidiyet onun bütün hayatına yeterdi!.. Ya o generalin gelip ona baktığı an? O anı hiç unutabilir mi? Keşke biri o anın fotoğrafını çekmiş olsaydı. O an yeni bir sayfa açılıyordu hayatında, yeni bir yol açılıyordu. Duruşu dik, başı dik biçimde, bakışları önde, büyük bir saygı ve sonsuz bir heyecanla komutanın elindeki rütbenin parıltısını gördü. Onun rütbeleri! Zamanı gelmişti, komutan onları her iki koluna takacaktı. Sonra? O kısacık andan fazlasını hatırlayamıyor Baz. Coşkudan, heyecandan gözleri bir şey görmüyordu. Dikkati başka şeydeydi, rütbeleri takılmıştı, bir subaydı o artık.

Eski, kırık dökük askeri tren ilerliyor. Ova çoktan geride kaldı. Başka pek çok ova, tarla, ağaç, bük, dağlık yer, sıradağ, ırmak, şelale, mağara, köy, şehir, kasaba daha geride kaldı. Zaman geçmiş, saatler geçmiş, öğün geçmiş. Akşam öğününe gelinmiş. Tren, Dağlar Ülkesi'nin kıvrıla kıvrıla akan bir ırmakla çizilen sınırına ulaşmış, oradan Büyük Ülke'nin başka bir parçasına

geçiyor. Dağlar Ülkesi de geride kalıyor ve Büyük Ülke'nin içinden aşağıya, güneye, ova ve çöl bölgesine doğru ilerliyor. Önce sıcak bölge geliyor, arkasından soğuk bölge. Güneş batıyor. Kıpkızıl bir renk, trenin paralelinde akıp gidiyor. Bir ceylan sürüsü trenden biraz uzakta, orman kenarında ödüyorlar. Treni görünce çabucak kaçışıp ormanın içinde kayboluyorlar. Birkaç kuş öbeği güneyden kuzeye doğru, yolcuların yola çıktıklan yöne doğru uçuyorlar. Uzakta, bir kayanın dibinde siyah, beyaz, alaca boyunlu atlar dolaşıyor. Bir süre sonra, atlardan biraz uzakta, trenin sol tarafında bir köy beliriyor. Perişan bir köy, yıkık dökük evleri iri taşlarla yapılmış. Bazı evlerin bacasından duman yükseliyor. Köyden kimse çıkmıyor kapısının önüne ve köylerinin yanından geçip giden trene bakmıyor. Dağlar Ülkesi'nin insanlarının göçünden haberleri yok. Dağlar Ülkesi sakinlerinin göçü dikkatlerini çekmiyor. Onlar köylerindeler, sürgünler ise vagonlarında.

Üçüncü vagonun nöbetçi erleri vagonun dört tarafındaki lambaları yakmışlar. Lamba ışıkları kayaların, ormanların arkasında kaybolmakta olan güneşin solgun ışıklarıyla bir olup içeriyi aydınlatıyor. Baz kapıda, iki mindere yaslanmış oturuyor. Vagonun tahta sandalyeleri sert. Baz çaresini bulmuş, askerler iki minder koymuş sandalyesine.

Vagonun yolcuları sıkıntılı; yerleri dar, sert ve rahatsız; açlar, susamışlar, yorgunlar. Ve hâlâ nereye gittiklerini bilmiyorlar. Şimdiden sigara, kusmuk, ter ve bebek çişi ve kakasının kokusu sarmış vagonu. Ağır, pis bir koku. Solukları kesiliyor. Vagonun büyük pencereleri kapalı. Önünde nöbetçi olan her iki kapısı kapalı. Yalnızca Baz'ın durduğu ön kapı bazen, gerek görüldüğünde açılıyor. Her yer kapalı, tutsakların etrafı sarılmış. Kımıldamak, uyumak, yaslanmak, kalkmak, yürümek imkansız. Trenin tuvaletine yalnız bir kez gidebilirler -şüphesiz askerlerin gözetimi altında. Yaşlı bir kadının ayakları şişmiş. Yaraları, çıbanları olan biri vagonun ortasında yığılıp kalmış, iki askerin yardımına rağmen kalkamıyor. Çocuklar ağlaşıyor. Anneleri kendi dillerinde ninni okuyor. Yaşlılar kendi dillerinde gevezelik ediyorlar. Delikanlılardan biri hiçbir derdi yokmuş, sürgüne filan gönderilmiyormuş gibi kendi dilinde gamsızca, ağır ağır stran söylüyor. Bu yolculuk ne zamana ve nereye kadar devam edecek? Ülke, herkese

yeten bu büyük ülke neden böyle, neden her zaman böyle karmakarışık, deprem oluyormuş gibi bir o yana bir bu yana sallanıp duruyor? Neden bu ülke bu dağlar, kayalar, tepeler, vadiler, bükler, ormanlar, göller, ırmaklar, ovalar, tarlalar, çöller, taşlar kadar huzurlu, dingin, sakin olmaz da kültürel ve siyasi fırtınalara kapılır? Nedeni ne? Nedeni kim? Bu askerler mi? Kapının eşiğinde oturan bu kendini beğenmiş subay mı? General mi? Ordu mu? Öldürülen kral mı? Halk mı? Kendi kendine m oluyor bunlar? Kim? Kim?.. Belki de hiç kimse. Belki de bütün bu musibetler kaderlerinden kaynaklanıyordu ya da bu kaderin ta kendisiydi.

Akşam iniyor. Güneş gidiyor, yıldızlar orada burada birer birer belirip göğü süslemeye başlıyorlar. Ağrıyan sırtları, boyunla-rıyla uyuyan çocuklarına, uzakta, çok uzakta gürleşen yıldızlara bakıyorlar. Bu yıldızlar onların yıldızları mı? Yaylalarda, vadilerde, dağlardaki yıldızlar değil mi bunlar? Gözleri yıldızlarda yaylalarından, vadilerinden, dağlarından uzaklaşıyorlar. Yıldızlar kadar uzaklar oralara artık ve homurtuyla ilerleyen tren onları daha da uzaklaştırıyor. Ne zaman yaylaların, vadilerin, dağların o tanıdık kokusuna dönebilecekler? Bilmiyorlar bunu. Subay ve askerler de bir şey söylemiyorlar. Kimse, kimse bir şey bilmiyor. Gidiyorlar ama, görünmez demir rayların üstünde günü, vakti, dönüş zamanını bilmeden gidiyorlar. Yıldızlar, canları çıkasıca yıldızlar yüreklerini yakıyor, evlerini, yurtlarım hatırlatıyorlar; ocaklardaki kızıl ateşleri, sularım, çayevlerinin buğusunu, meyhanelerin dumanını, yıldız dolu gecelerdeki şehvetin kokusunu getiriyorlar akıllarına. Yalnız bu kadar da değil, sessiz, dingin ve yalnız yıldızlar kaderlerini de getiriyor akıllarına.

Yemek geliyor, buna yemek denebilirse tabii. Yanlarına aldıkları hafif şeyler dışında bir şey yememişler. Askerler yemek veriyorlar şimdi; kişi başına bir parça kuru ekmek, onar tane zeytin ve alüminyum kasede soğumuş çay. Askerler idareli yemelerini, kahvaltı saatine kadar yemek olmadığını duyuruyorlar. Ne diyebilirler ki? Hiç, hiçbir şey. Ekmek ve zeytinin gelmesiyle sesleri, gevezelikleri, çekişmeleri, öksürükleri ve hırıltıları da kesiliyor. Ekmek ekmektir, ha yumuşak olmuş, ha sert.

Uyuşan sağ ayağını kımıldatan Baz, o insanlara bakıyor, hareketlerine, yemek yemelerine, yüzlerine bakıyor. Bu perişan, bu zavallı, bu yemek yemeyi bile bilmeyen insanlar hangi cesaretle devlete karşı isyan ediyorlar? Hangi bilgi ve güçle devletin

taleplerini reddedecekler de başka şeylerin davasını güdecekler? Devletin bilgisini, gücünü anlamamışlar mı hâlâ? Devletin, ordunun şimşek hızıyla bütün varlıklarını, mal mülklerini, yerlerini yurtlarını yerle bir edebileceğini bilmiyorlar mı? Tecrübelerinden ders çıkarmamışlar mı? Başları defalarca ezildi. Bu derslerden haberleri yok mu? Bu zavallı cahiller kim oluyorlar da vatanın, milletin ve devletin birliğine dil uzatıyorlar? Baz tanımalı onları, iyi tanımalı. Yoldan çıkmış, kandırılmış ve dış düşmanların oyuncağı haline gelmiş bu insanlarla hiç karşılaşmadı daha önce. Bütün hayatı boyunca ne bir kez gelmiş yaşadıkları yerlere, ne de onlardan birini tanımış. Ama haklarında, çıkardıkları isyanlar, kargaşalar, olaylar hakkında pek çok şey okudu. Aka-demi'de hemen her zaman onlardan ve onlar gibi insanlardan söz açılırdı. Onlar vatanın ve devletin birliği, düşman ve düşmanlık, savaş ve savunma gibi ders konularının bir parçasıydı-lar. Bizzat bu insanlar ordunun, General Serdar'm gelişinin nedenlerinden biri değiller miydi sanki? Bunlar, generallerin sözünü edip durduğu devlete karşı oynanan oyunların içinde değiller miydi? Şimdi gidiyorlar. Müstahak onlara. Ders almalılar, eğitilmeliler. Korku ve düzen şart. Düzen şart.

Baz pencereden dışarıya bakıyor. Ay doğmakta. Yalnız gecelerinde ona hep arkadaşlık eden ay, şimdi bu uzun yolculukta da eşlik ediyor ona. Her durumda, her duyguda, her yerde ve her zaman yanında olan sadık bir dost. Baz, yıldızların arasında sıcacık parıldayan sadık dostuna bakıyor. Bu güzellik ve bu uzaklık, uzaklıktan kaynaklanan bu ezgin, duygun dostluk! "Kınından çekilmiş eğri ve keskin bir kılıç gibi," diye düşünüyor Baz, yorgun dikkatiyle, "ışıklar saçan bir kılıç, saygı, korku ve itaat yaratan, güç, kudret, hak ve adalet sembolü..." Ay bütün o altınsı yıldızların arasında dingin, ağır, berrak, çekici, hepsinden daha büyük ve daha güzel biçimde parıldıyor. Ay; yumuşak ve sıcak gecelerin aydınlığı; yıldızların, karanlığın ve gecelerin şahı; yolcuların, göçmenlerin, komutanların kılavuzu; büklerin, ormanların, kayaların, dağların, ovaların, köylerin, toplumların, şehirlerin, insan ve insanlığın nöbetçisi; Büyük Ülke'nin her zaman ayakta kalacak ve giderek güçlenecek olan ışığı. Ay orada, uzakta o kadar sessiz ki insanın yüreğinde, beyninde yüksek sesler meydana getiriyor.

Ama Baz gevşiyor, gözleri kapanıyor.

Tren ilerliyor, başı sonu olmayan coğrafyayı, Büyük Ülke'nin merkez ve

parçalarındaki doğayı geçerek ağır ağır ilerliyor. Akşam geceye, gece sabaha, sabah öğlene, öğlen akşama dönüyor ve tren boyuna homurtuyla, gürültüyle ilerliyor. Dağlar Ülke-si'nin soğuk havası Büyük Ülke'nin sıcak yörelerinin ılık havasına, ılık hava yumuşak havaya, yumuşak hava sıcak havaya, sıcak hava kavurucu havaya dönüşüyor, ama tren ardında duman bırakarak gittikçe gidiyor. "Ey tren, ocağı batası tren, yolun nereye doğru be tren..." Yolculuğun bu ikinci akşam öğününde güneş tekrar kızıl rengiyle dingin bir biçimde batarken, atalarının kadim diliyle stranlar söyleyen delikanlı, yine atalardan kalma bir tarzda trene sesleniyor: "Yüreğimin ağrısı, sancısı ey tren, boynu bükülüğüm, perişanlığım ey tren, söyle hadi, merhametine sığındım, söyle..."

Göçmenler rahatsız. Ne takatleri, ne sabırları kalmış, ne de konuşma istekleri. Dengbej delikanlı ile inleyen birkaç yaşlı ve çoluk çocuk dışında kimseden bir ses çıkmıyor. Güneşin pencereden içeriye ulaşan son ışıklarıyla parıldıyor esmer yüzleri, ter içinde. Alınları, favorileri ve boyunlarında ter damlaları parıldıyor. Yüzler asılmış, bedenler yayılmış, uyuşmuş. Ve karınları aç. Ama en zoru, en dayanılmaz olanı susamaları. Susamışlar, çok susamışlar. Şimdiye kadar, bütün yolculuk boyunca her biri iki tas su içebilmiş. Biraz sonra bir tas su daha gelecek. Ama tas değil, kazanlar, tulumlar bile susuzluklarını gideremez. Dudakları, dilleri, boğazlan kurumuş. Boğazlarını ıslatacak tükürükleri bile kalmamış. Su, bir tas su, bir damla su, bir damlacık... Su... Ortalık yanıyor, vagonun içi kızarıyor. Kaim elbiselerini çıkarmışlar, fazla olan her şeyi teker teker çıkarmışlar, neredeyse iç ça-maşırlarıyla kalmışlar. Ama sıcak, çok sıcak. Artık etraflarında görünen bir kaya', bir yükselti, bir tarla, bir ağaç, bir bük, bir su, bir ırmak filan yok. Parıldayıp duran boz ve kıraç bir toprak var sadece. Nerede o göllerdeki, gür ırmaklardaki su? O pınarlarda, ırmaklarda, derelerdeki serin su, suyun o sesi nerede? Bir avuç kadar su... gölek suyu olsun, kokmuş birikintilerden olsun... nereden olursa olsun, azıcık su... Dağların o canlı insanları şimdi gevşemişler, ölüm döşeğinde gibi, baygın haldeler, inleme ve stranın saçma sapan sözlerinden başka bir ses yok, yaşayan ölülere dönmüşler.

Baz kapının önünde, ayakta durmuş ayaklarını sallıyor, ince askeri ceketini çıkarmış, gömleğinin her zaman kapalı olan düğmelerini göğsüne kadar açmış. Göğsündeki siyah kılların arasından ter süzülüyor. Koltuk altları, kasıkları, bacaklarının arası terden sırılsıklam. Sinirleniyor Baz, sıcaktan, vagondaki sıcak ve pis havadan, şu beş para etmez, düzen bilmez insanlardan, bu kavruk delikanlının sesinden, boş ve anlamsız

dilinden rahatsız oluyor. Ama rahatsızlığını açıkça gösteremez. Olmaz, bu sorumluluğa uygun bir şey değil. Ama Baz konuşmuyor onlarla, bir ilişki kurmuyor, aralarına girmiyor, yalnızca kapının önünde durarak derin düşüncelere dalmış halde süzüyor onları. Evet, Baz yüreklerinin derinliklerine inecek ve o karanlıkta neler olduğunu anlayacak.

Vagonun en uzak köşesine oturmuş olanlardan biri yerinden kalkarak ellerini önünde kavuşturup saygıyla duruyor Baz'ın önünde. Baz alnındaki teri silerek sessizce bu uzun, ince, iri gözlü, ince bıyıklı adama bakıyor. Boynunu hafifçe bükmüş adamdan bir ses çıkmıyor, öylece duruyor. Baz, sinirli bir biçimde "Ne var," diye soruyor. Adam biraz toparlanıp mahcup bir biçimde, Baz'ın diliyle, "Su," diyor, "sayın teğmen... biraz su... benim için değil, doğurmak üzere olan karım için... karnı burnunda, gebe, bayılmak üzere... bugün yarın... azıcık su..." Adamın yarım yamalak sözcükleri anlaşılır ve net, şivesi de bu insanların şivesi gibi kaba saba değil. Üstündeki pantolon ve gömlek, duruşu adamın okumuş biri olduğunu gösteriyor. "Sen, ne iş yaparsın? Neden bunların arasındasın?" diye soruyor Baz, biraz daha yumuşak bir sesle.

"Avukat, avukatlık... Bilmiyorum... görünen o ki bir yanlışlık var," diyor adam ter içinde, hiç kımıldamadan, sözlerinin yarısını yutarak, minnetle bakıyor Baz'a. Baz birkaç kısa cümleyle bir tas su getirmesi için yemekhane tarafına bir asker gönderiyor, sonra da adamı gerisin geri köşedeki yerine gönderiyor.

Trenin üçüncü vagonundaki hayat, üçüncü ve son günün öğlesine kadar ölüme adım adım yaklaşıyormuş gibi böyle içli biçimde devam ediyor. Yolculuk başlayalı üç gün, iki gece geçti. Yolculardan ölen kimse yok, ama sag kalan kimse de yok. Yarı ölü vaziyette, bitkin ve perişan halde iniyorlar trenden. Yolculuğun sonuna, sürgün hayatının başına geldiler, gurbet ülkesindeki yerlerine ulaştılar. Subayların bağırış çağırışları, emirleri ve sözlerinden sonra onları karşılayan ilk şey güneş ve aydınlık oluyor. Her yer günlük güneşlik. Çok güçlü ve görülmemiş bir ışık alıyor gözlerini. Ancak bir süre sonra gözlerini yavaşça açabiliyor ve etraflarına, yeni yurtlarına bakabiliyorlar. Etraflarına bakıyorlar, sonra dönüp birbirlerine bakıyorlar. Bedenleri müthiş bir sıcakla kavruluyor. Bedenleri sarsılıyor, yürekleri sıkışıyor ve yaşlıları diz üstü toprağa çöküyorlar. Yok yok, toprağa değil, çöle.

Evet, çöle. Kum, kum, kum, yalnızca kum. Gözün görebildiği her yer kum, yalnızca kum. Hiç görmedikleri sarı bir kum. Sıcak bir kum ki emsalini yalnızca masallarda

duymuşlardır. Sonsuz bir çöl kamaşıyor önlerinde. Ne toprak, yeşillik, tarla, bağ bahçe, bostan, ne de ağaç, dal veya kök. Ne bir göl, ırmak, sel, dere, kanal, ark, gölet, kuyu ve ne de bir deniz. Yok, kumdan başka hiçbir şey yok; içinde yaşadıkları, gözlerini açınca gördükleri, içinde büyüdükleri şeylerden hiçbiri yok burada. Hepsi ülkelerinde kalmış. Uçurumlara, ırmak kenarlarına yapılmış kadim kalelerin gölgesi, vadi diplerindeki mağara ve in duldaları, kara çadırlarıyla süslenen yemyeşil yaylalarının serinliği, binlerce yıldan beridir ayakta kalan ziyaretgahlarındaki huzur, ırmakların üzerine yapılmış ve geçit vermez ülkenin yollarını birbirine bağlayan geniş köprüleri, uzakta, çok uzakta kalmış. Ruhları, canlan, hayatları ülkelerinde kalmış. Çöl ve kum ülkesine gelmişler. Simdi anlıyorlar ki bu sürgün, kayboluşun geniş ülkesidir, içinde kaybolacakları ülkedir. Demek yalnızca kumdan oluşan bu ülke, yalnız bedeni, ruhu beyni yakmakla kalmayan, aynı zamanda yakınlığıyla insani duyguları da öldüren bu sıcak yer, yeni ülkeleri olacak; yalnızlık, yıkım ve kayboluş ülkesi. Şimdi anlıyorlar ki bu sessiz, susuz, gölgesiz, büksüz, hayatsız ülke, ölüm ülkesi olacak onlara. Nereden nereye! Kuzeyden buraya, Büyük Ülke'nin sonuna, dünyanın ve hayatın sonuna!

Çare? Çare yok. Kumun üstünde, kimisi ayakta, öylece kumun sonsuz ülkesini seyrediyorlar. Güneyin hafif bir meltemi çarpıyor şaşkın yüzlerine. Ama rüzgar da onların rüzgarından değil, öyle sıcak ki soluklarını kesiyor. Güneşin, kumun, rüzgarın sıcaklığı yakıyor onları, bedenlerini, yüreklerini yakıyor, kanlarını kaynatıyor, son takatlerini de ansızın kesiyor. Bazı kadın ve kocakarıları yakıcı kumun üstüne diz üstü çökmüş, şaşkın, terli, yüzleri, dudakları çatlamış halde, yorgun, aç, susuz ağlayıp duruyor ve kendi dillerinde, yasın içli sesiyle mırıldanıyorlar: "Neden? Hey yere batası kader, neden?.. Ölüm bundan daha iyi değil miydi? Bizi yaylalar ülkesine diri diri gömseler, bu sıcak mezarda yaşamaktan daha iyi olmaz mıydı?.."

Ne bir insan, ne bir mahlukat, ne bir tayr ü tuyur. Ne yerde, ne gökte asker ve subaylardan başka bir şey görünmüyor. Asker ve subaylar onları yeniden sıraya sokuyor ve yıkık istasyondan yürüterek uzaklaştırıyorlar. Bir süre sonra, o cehennemi sıcakta kumdan oluşan bir tepenin arkasından sürgünlerin hayatları boyunca görmedikleri türden birkaç ağaç ve barakalar görünüyor. Bir, iki, beş, on, yirmi, elli, yüz baraka...

Ve askerler, kum kadar çok olmasalar da önlerde, arkalarda, tahta barakaların etrafında sayısız asker görünüyor. Bu barakalar yeni evleri olacak. Burada, ölü kumun içinde, ölü ülkede yaşayacaklar.

Ama ölü hayatın başlangıcında canlı bir hayat başlıyor; romanımızın kahramanlarından biri o.

Göçmenlerin sayılması, teslimi ve yerleştirilmesinden sonraki gün, çöl gecesinin zemherisinde, daha günün sıcağı başlamamışken, Baz arkadaşlarıyla, şafakla birlikte ayrılmak üzere subay barakalarından çıkarken, barakanın küçük kapısının önünde ince bıyıklı avukatla karşılaşıyor. Avukat selam veriyor Baz'a. Baz selamını alıyor ve subay topluluğundan ayrılıp ona doğru yürüyor. Yüzünde belli bir ifade olmaksızın avukatı ve karısının durumunu soruyor. "Bizim ve akrabalarımızın gözüne uyku girmedi... bir çocuğumuz oldu..." diye gülüyor avukat, "Allahın rahmetinden ümit kesilmez, neyin yolumuza çıkacağını bilemeyiz... bir kızımız geldi dünyaya..." Baz ne diyecek? Başını sallıyor, göz-bebeklerinde bir mutluluk ışıltısı var sadece. "Buyur, içeri gel," diyor avukat ve cevap beklemeden Baz'ın içeri girmesi için yana çekiliyor. Bir mutfak ve bir odadan oluşan barakanın içi aydınlık. Avukatın karısı köşedeki yatağa uzanmış, bebeğini emziriyor. Baz'ı görünce bebeğiyle birlikte dönüyor ki Baz memelerini görmesin. Avukat yanma giderek bebeği yavaşça alıyor ondan ve getirip Baz'a .gösteriyor.

Baz, babasının kucağındaki bebeğe hayret ve şaşkınlıkla bakıyor; bir çocuk, bir damla can... daha tam açılmamış küçük gözleri, küçük, yuvarlak yüzü işiyor, burnu tavşan burnu gibi titriyor, minik elleri kımıldıyor, parmakları oynuyor, Baz'ın hiç tanımadığı sıcak, ekşi bir koku yükseliyor ondan. Baz sağ elinin başparmağını bebeğin eline götürüyor. Çocuk, bileğinde küçük siyah bir ben olan sol eliyle parmağı kuvvetle kavrıyor.

Evet, bu çocuk Kevok'tur.

Kevok'un hikayesi böyle başlıyor, evet.

4. Düğün

Kevok'un anne babasından bütün ayrıntılarıyla öğreneceği hikayesi böyle başlıyor. Ölümün gurbet ülkesiyle, güneş ve sıcakla, kum ve çölle.

Baz; ölümün çocuğu.

Kevok; sürgünün çocuğu.

Şimdi mi?

Şimdiyse büyük şehre, Büyük Ülke'nin başkentine, General Serdar'm makamına gideceğiz. Şimdiye kadar toplulukların hikayesi etrafında dolaştık, şimdiyse yüzümüztkkişilere çevirecek ve ülkenin kalbindeki Subay Lokali'ne girip BazVbiraz daha ya-

kından bakacağız. Bugün, bu ipil ipil sonbahar gecesinde Baz evleniyor. Cuntanın ilk günlerinden bu yana, o zorlu göçlerden bu yana yaklaşık on yıl geçmiş. O günlerde teğmen olarak subaylığa başlayan Baz, şimdi ünlü bir albay olmuş. Baz yükselmiş, rütbeleri ve geliri artmış. En önemlisi de Baz, düşlerinin pek çoğunu gerçekleştirmiş, kalanları gerçekleştiriyor, hayattaki hedeflerine adım adım yaklaşıyor. Büyük Ülke'nin başkentindeki Subay Lokali'nde bu akşam yeni bir adım atıp evleniyor. Hafif toplu, san saçlı, ince boyunlu, mavi gözlü, güler yüzlü bir kızla, ki ona Baz'in Hanımı diyeceğiz. Baz'ın Sarışın "Hanım"ı.

Gece başlıyor. Davetlilerin neredeyse tamamı subaylardan ve ailelerinden oluşuyor. Sıcacık Subay Lokali ışıl ışıl. Salonun her tarafı altın kaplama kağıtlar, gümüş kaplama yıldızlarla, tablolarla süslenmiş. Her zaman askeri marşlar çalan askeri orkestra dans pistinin yanında hafif bir müzik çalıyor. Modern salonda kırk kadar yuvarlak ve geniş masa, düğüne göre düzenlenmiş. Bütün masalar dolmak üzere. Misafirler yepyeni sivil giysiler içinde masalarda oturmuş akşam yemeği yiyorlar. Gelin ve güvey, yani Baz ve Sarışın Hanım -ki nikahın kıyılmasıyla Baz'ın hanımı olacaktır, daha küçük bir masada oturmuş, dans pistinin kenarında, orkestradan azıcık uzakta yalnız başlarına oturmuş yemek yiyorlar.

Her şey tamam, eksiksiz. Aydınlık ve sıcak salon, en kaliteli yiyecek içecekler, bütün ordunun en iyi orkestrası, güzel ve hafif bir müzik, şık bir dekorasyon, kusursuz

bir düzen, bütün ülkenin en seçkin insanları, eşsiz bir uyum ve neşe, eğlence ve dostluk havası... Bu akşam her şey yerli yerinde. Bir tek eksik kalmış, o da General Serdar. General Serdar gelmemiş, ama gecenin geç saatlerinde geleceğine dair haber göndermiş. General Serdar da gelecek! Baz mutlu, Baz sevinçli, mağrur, heyecanlı.

Hayatında yeni bir sayfa açıyor Baz. Hayatını ona -şöyle böyle, bir baba gibi sahip çıkan Fırça Bıyıklı Subay'm yegeniyle birleştiriyor. Bu geceden sonra Baz'ın haya sayfalan arasında başka birinin de adı, boyu boşu, tadı, rengi, hayatı olacak. Hayatı iki kişinin hayatı olacak artık.

Baz'ın üstünde siyah bir takım elbise var. Beyaz bir gömlek giymiş, boynunda kırmızı benekli bir kravat. Simsiyah yeni ayakkabıları panldıyor. Tıraşlı yüzü parlıyor. Küçük gözlerinin içi palıyordu. Gelin bembeyaz gelinliği içinde Baz'ın yanında oturmuş, kaçamak bakışlarla bir davetlilere, etrafına, bir Baz'a bakıyor. Yaşı yirmi bir yirmi ikiden fazla değil. Baz ise otuzuna girmiş. Subaylık hayatının ilk dönemleri, acemilik dönemleri, eğitim yılları geride kalmış. Baz şimdi bilgili, zeki, imanlı, sorumluluk sahibi bir subay. Baz artık öğrenci değil, öğreten. Bu başarılı döneminde evleniyor.

Mutluluk, heyecan ve günlerdir süren düğün hazırlığının yorgunluğu nedeniyle Baz, önündeki yemeği yiyemiyor. Ara sıra küçük bir parça eti ağzına götürüp ağır ağır çiğneyip yutuyor ve etrafına bakıp düşünüyor. Bu ağırlanan insanlar ordunun ve devletin en önemli adları. Generaller, amiraller, komutanlar, albaylar, yüksek subaylar gelmiş. Aralarında Baz'ın da komutanları, amirleri var. Gelişleri, Baz'ın başardığının, başaracağının kanıtı.

Dans pistinin yukarısında, orkestranın üstünde kırmızı bir bezin üzerine iri san harflerle "Kutlu Olsun" diye yazılmış. Evet kutlu olsun... yetim çocuk, kimsesiz çocuk, diye düşünüyor Baz. Bu sözler Baz'ın sevildiğini de gösteriyor, büyük ailenin, ordunun seçkin bir üyesi o. San kırmızı bezin yukarısında General Ser-dar'ın devasa bir portresi asılı. General Serdar pos bıyıkları, sert bakışlanyla Baz'ı ve salonu gözetliyor. General Serdar; en büyük vatansever, vatanm kurtarıcısı, vatanın önderi, büyük komutan, vatanın, devletin ve milletin koruyucusu. General Serdar; Baz'ın manevi babası, gecelerinin ayı, gündüzlerinin güneşi, hayatının kılavuzu. İşte bu General Serdar gelip düğününü şereflendirecek... Evet, yeni bir sayfa... Baz her şeyi yaptı, her arzusunu yerine getirdi, bütün düşlerini teker teker

gerçekleştirdi. Şimdi yeni bir sayfa açılıyor. Hayır hayır, açılmıyor da, şimdiye kadar yaşanan sayfalara yeni bir sayfa ekleniyor. Ne sayfası? Hayatının pek çok sayfası var; askerlik ve subaylık sayfası, arkadaşlık ve dostluk sayfası, neşe ve eğlence sayfası, yeme içme sayfası, gündelik sorumlukların sayfası, yiğitlik ve kahramanlık sayfası... Ya yenisi? Yenisi hangisine ekleniyor? Kızlar ve kadınlar, kızlar ve kadınlar sayfasına. Hayatının en önemli, en zevkli sayfasına.

Çocukluğu ve gençliğinin yalnız gecelerinde düşlerinin çoğu kızlar ve kadınlar hakkındaydı. Kadınlar, boyuna kadınlar. Her şeyden önce anne; ona sevgi dolu, temiz kalpli, şefkatli kucağını açan, ona seslenen, onu bağrına basıp memelerinin arasında saklayan bir anne. Duyguları, yüreği, beyni, hayatı... her şeyiyle bir anneye muhtaçtı. Sonra da bir kız kardeş, bir abla, bacı, sevecen bir kardeş. Ama kadınlar. Uyanan erkekliği, erkek dünyası için de bir kadın olmalıydı. Askeri Akademi'deki hayatı hemen hemen tamamıyla kızları, kadınları düşleme sancılarıyla geçti; bedeninin uyandığı gaddar yıllarda, onları müthiş biçimde arzulamakla geçti. Ama o yıllar başarı, zafer ve onur yıllarıydı da. Baz o yıllarda Baz oldu. O yıllar bu yılların, bu gecenin yolunu açtı. Yine de o dönemin uzun geceleri çekilir gibi değildi. Her biri tek başına cehennemde geçen bir ömür kadar sürüyordu. O geceler, yalnızlığın o soğuk geceleri. Genç bir ömür, genç bir beden ve karanlık, bomboş geceler. Akademi hayatı, Baz'ın çevresindeki hayat, geceleri yalnızca erkeklerle doluydu. Arkadaşları, sınıf arkadaşları, komutanları hep erkekti, yemekhaneden, sınıftan, banyodan, yatakhaneden, her yerden yalnızca erkek kokusu yükseliyordu. Ama kadın istiyordu o, kadın...

Baz kadın hayaliyle yatıyor, kadın hayaliyle uyanıyordu; uzun saçları, açık yüzleri, sıcak ve yumuşacık bakan gözleri, dünyanın bütün şekerlerinden tatlı dudakları, gerdanlan, uzun boyunları, memeleri, kahverengi meme uçları... türlü türlü memeler; büyük, ufak, sarkık, kabarık, yuvarlak... karınlan ve kasıkları; gergin bir yay gibi bacaklan süsleyen, yarığın etrafını saran o küçük orman, onun koyuluğu, Baz'ın bütün düşlerinin merkezi, kurduğu fantezilerle içinde kaybolduğu o yer, Baz'ın hasretiyle yanıp kavrulduğu o yer, yuvarlak kalçalar, sütun gibi kadın bacakları, yumuşak, gümüşsü bedenler... insan hayatının en büyük hazzı ve güzelliği olan bütün özellikleri. Onlar, kadınlar. Kadın; Baz'ın varlığı, hayatı. Baz boyuna onlan düşünüyordu, her yerde, her ortamda. Hele geceleri, gece yarıları. Elleri kasıklarında, parmaklan "gurur"unda, gözleri kapalı, türlü türlü kadın bacaklannı düşlüyordu. O bacakları ayırıyordu sonra, bacakların arasına bakıyor, sonra içine giriyordu, önce bir parmak kadar, ardından bir

karış kadar, sonunda bütün bedeni ve varlığıyla. O zaman elleri, parmaklan ıslanıyordu, koyu bir sıvı akıyordu avuçlarına. Bir defa, iki defa, üç defa, defalarca. Uyumadan önce, kalkmadan önce, banyoda, tuvalette, fırsat bulduğu her yerde. Bütün Akademi karış karış spermiyle sulanıyordu.

Akademi ve okul yıllarından sonra Baz'ın bütün düşlerim gerçekleştireceği yol açıldı. Artık deneme, tatma ve yaşama yılları başlıyordu. Artık fantezi atının yularını boşaltabilir ve onu şehvet meydanında koşturabilirdi. Öyle yaptı; kızlar tanıdı, kadınlar tanıdı, bedenler tanıdı, türlü türlü küçük karanlık ormanlar tanıdı, türlü türlü memeler, delikler, yarıklar tanıdı, göz ve dudaklar tanıdı, şehvetin türlü sesleri, inlemelerini tanıdı. Cehennem sıcagındaki gazap dolu geceleri, cennetin ılık gecelerine döndü. Yalnızlık bitiverdi. Geceler soğuk ve yalnızlık dolu değildi artık. Baz her an, her saniye dört, beş, altı kızın, kadının arasından birini seçebilir ve çağırabilirdi. Başkentteki Ordu Merkez Karargahı'nda çalışan Baz'ın her semtte kadın arkadaşları vardı. Şimdi ağzındaki et parçasını çiğnerken, ağzına cin toniğini götürüp gelecekteki karısına bakarken geçmişteki o kadın dostlarını düşünüyor.

Sarı saçlı bir kız öğrenci vardı. Uzun boylu, biçimli, iri gözlü. Kız akşamları üniversiteden çıkarken Baz, üstünde askeri üniformayla üniversitenin kocaman kapısının önünde onu bekliyor olurdu. Kız, Baz'ın sivil plakalı otomobiline biner, birlikte Baz'ın evine doğru yola çıkarlardı. Baz'ın evi şehri boydan boya geçen ırmağın kıyısındaki askeri bölgedeydi. Baz'm dairesi, on iki katlı apartmanlardan oluşan askeri lojmanlardan birinin on birinci katındaydı. Oradan bütün şehir, gece ışıklarıyla parıldayan nazlı ırmak, cadde ve sokaklardan geçen otomobiller, şehrin sayısız ışıkları, hepsi, hepsi görülebiliyordu. Baz kızla haftada iki kez görüşüyordu. Hemen her görüşmesinde ipek iç çamaşırlar, giysiler alıyordu ona. Eve vardıklarında Baz, baretta marka tabancasını ve askeri üniformasını çıkarıyor, kızı soyuyor, sonra yeni giysileri kendi elleriyle giydiriyor, sonra da votka ya da cin tonikle geceye başlıyorlardı. O gecelerde Baz'ın keyfine diyecek yoktu, kıza aldığı yeni elbiseleri, çamaşırları soyuyor, dakikalarca, saatlerce çıplaklığını seyrediyordu. Bu Baz'ı daha da tahrik ediyordu ve bu hazla kalkıp kızın bedenini, bedeninin büyüsünü yeniden yeniden keşfediyordu. Art arda, an be an. Ve Baz koyu sıvısıyla kızı, saklı sır ve sihrini ve bütün bedenini suluyordu.

Baz bir gün de şimdi durduğu salonda orta yaşlı, koyu esmer bir kadınla tanışmıştı. Kadın, başka kadınlarla birlikte biraz uzak bir masada oturuyordu. Akşamdı.

Baz işten çıkmış, bahçeye bakan büyük pencerenin önündeki masada tek başına oturmuş votka limon içiyordu. Görünüşe bakılırsa önce kadın fark etmişti onu. Çünkü kadını fark ettiğinde kadın, sürmeli gözlerini ona dikmişti. Arzulu ve davetkar bakışları, tebessüm dolu gözleriyle onu süzüyordu. Atının yularını serbest bırakıp avlanan Baz bu fırsatı kaçırmadı. O bakışların devamı geldi, dost oldular. Kadın ustaydı, Büyük Ülke'nin başkentinin altuni gecelerinde kadının parmakları ve dili Baz'ın acemi bedenini karış karış dolaşıp eğitti. Kadının parmakları merhem oldu, dili merhem oldu ve hafif toplu bedeni şehvetli inleyişlerin kaynağına dönüştü. Aşk ve sevişme işlerinde tıfıl bir öğrenci olan Baz ustalaşmaya başladı. Kadın işinin ehliydi, evet, Baz'ın bütün bedenini, bütün can ve ruhunu içine çekerek Baz'm sıvısının tek bir damlasının başka yere akmasına izin vermedi. Her tarafını sulayan Baz, kadının esiri olup çıktı, kadın bütün sıvısını somuruyordu. Başlarda haftada bir kez görüşüyorlardı, sonra ikiye çıktı, üçe çıktı, sonra öyle bir an geldi ki kadın her gece Baz'a gelmeye başladı. Tiz sesli zil iki kez üst üste çaldığında, Baz, kadının kapıda olduğunu anlıyordu. "Kahraman subayımı yemeye geldim," diyor ve hiç zaman kaybetmeden işine girişiyordu. Bir süre sonra kadın, kendinden daha kısa ve toplu bir arkadaşını da getirdi. Bir akşam Baz evin kapısını açtığında kapıda iki kadınla karşılaştı. "Kahraman subayımızı yemeye geldik," dedi kadın ve öbürüyle birlikte içeri girdi. İki kadın oldular. İşlerinin ehli iki kadın. Baz'ın bu duruma hiçbir itirazı olmadı, kendini, bedenini hünerli kadınların ellerine, parmaklarına, dillerine teslim ediyordu. Kadınların kucağında kendinden geçerek derin uykuya dalıyordu. Bir buçuk yıl kadar sonra Baz, bazı gizli görevler vesilesiyle Büyük Ülke'nin Deniz Ülkesi'ne gittiğinde bu yumuşacık, sıcacık ve derin düşten uyandı. Ama düş hiç de fena değildi hani, tam tersine bu gece gibi apaydınlık bir düştü!

Yine bir keresinde Baz, uzun boylu bir kız öğrenciyle tanışmıştı. Esmer ve güzel bir kızdı bu. Dağlar Ülkesi'ndendi ve üniversite öğrencisi olmasına rağmen Baz'm dilini iyi bilmiyor, kırık dökük bir şiveyle konuşuyordu. Ama stranları pek güzeldi. Baz'm dagmık yatağında oturur ve çıplak halde ona stranlar okurdu. Baz da bazen elinde sigarayla, bazen elinde votka kade-hiyle, bazen onun koynunda, bazen de yatağa uzanarak dinliyordu onu. Zarif ve neşeli stranlar mest ediyordu onu. kız yoksuldu, devlet bursuyla

okuyordu. Bu yüzden Baz, ara sıra üç beş kuruş para veriyordu ona. Kız kısa sürede her şeyiyle Baz'a bağlandı. Baz düşündüğü, düşlediği, istediği her şeyi yapıyordu kızla. Baz'm en sevdiği şey ise, kızı bağlamaktı. Baz onu bazen yüzükoyun, bazen sırt üstü, çıplak biçimde yatırıyor, ellerini ve ayaklarını yatak demirlerine bağlıyor ve üstüne çullanıyordu. Bir süre sonra kız da becermeye başladı bu oyunu, artık kendi kendine yatak odasına giderek soyunuyor, yatağa uzanıp kollarını açarak Baz'ı beklemeye başlıyordu.

Bu macera da bir yıl kadar devam etti -kızın yoksulluk nedeniyle okulu bırakarak memleketine dönmesine kadar.

Kızlar ve kadınlar... daha pek çok kız ve kadm...

Ama içlerinden en tutkulu, kadirbilir ve değerli olanı, başkent kerhanesindeki kadındı. Baz ona "Mader" derdi hep. Mader kilolu, toparlak, uzun, koca memeli bir kadındı. Geniş kalçalı, nüktedan ve samimi. Ve sıcak ve derin. Gözleri, dudakları, yüzü her zaman makyajlı. Baz, Akademi'deki ilk yılının sonunda, okul arkadaşlarıyla birlikte bir hafta sonu çıktıklarında, kerhanede tanıdı onu. Üstlerinde resmi üniformaları olduğu halde çıkmışlardı. Baz'm ne sivil giysileri vardı, ne de fazla parası. Ama ünlü bir subayın oğlu olan ve her zamanki gibi imdadına yetişen bir arkadaşı vardı. Onlara gider, orada sivil giysiler giyinip şehre inerlerdi. Arkadaşının giysileri Baz'ın üstüne oturuyordu. Arkadaşının giysilerini bir günlüğüne giyinir, şehri keşfetmeye çıkardı.

O zamanlar, bir tatil günü Baz, Mader'i keşfetti. Yok, Baz değil, Mader onu keşfetti. Baz arkadaşlarıyla birlikte her şehre inişlerinde uğradıkları kerhaneye gitmişlerdi yine. Mader bir kapının önünde oturmuş, gelip geçtikçe bakan kalabalığı seyrediyordu. Baz'ı gördüğü anda seslendi. Baz onunla ağır bir koku yayılan küçük odasına geçti. Uzun ilişkileri başlamış oldu bu şekilde. Günler haftalar geçtikçe Baz ona iyice bağlandı. Baz ona hikayesinin bildiği kadarını anlattığında, Mader, eş oldu ona, dost, arkadaş ve anne. Mader ona artık, "Gel benim yetim oğlum," deyip üstüne doğru çekiyordu, başını memelerine bastırarak bedenini okşuyordu. Bazen de, haz dolu anlardan sonra Baz, Mader'in kırmızı bir lambayla hafifçe aydınlatılmış ucuz parfüm, ter ve sevişme kokan odasında, Mader'in göğsünde (bazen de bacaklarının arasında) uyuyakalıyordu. O uyku anları Baz için kısacık süren cennet anlarıydı. Yeni yeni uçmaya başlayan küçük, kanatsız bir kuş gibi dalıyordu hafif ve ılık uykuya. O sidik, sperm, ter ve sevişme kokusu misk ü amber kokusu gibi geliyordu ona. Bir süre sonra Mader Bazdan hiç para

almamaya başladı. Sonunda Baz'a para da vermeye başladı. Baz aradığı sevgiliyi, dostu, arkadaşı, kadını ve anneyi Büyük Ülke'nin başkentinin kerhanesinde bulmuştu. Ve ilk günden bugüne kadar aynı samimiyetle devam eden ilişkileri bu geceden sonra da devam edecek. Baz'm tanıdığı bütün kadınlar bir yana, Mader bir yana. Mader; kimsesizlerin dostu, yalnız insanların sevgilisi, kötü kaderlerin ortağı. Dar günlerde Mader sahip çıktı Baz'a. İyi günlerde de Baz sahip çıkacak Mader'e. Bu gece evlenmesine rağmen böyle olacak.

Kadın; hayat, hayatın sahibi, hayatın nedeni, hayatın varlığı, güvencesi. Baz'ın kadınları, kızları. Varlığının ve yaşamasının nedenleri. Bu gece evlenecek, ama kadın ve kızları hayatının varlık nedenleri olmaya devam edecekler.

Baz etrafına, düğüne katılan kadınlara bakıyor. Erkekten çok kadın var. Kadınlar erkeklerden daha çok ilgi gösteriyorlar düğünlere, gecelere, eğlencelere. Yanında oturan Sarışın Hanım, yollu yordamlı makyaj yapmış, dudaklarını boyamış. Bir süre sonra, bu gece Baz bu etli dudakları öpüp emecek. Bu dudaklar, bu beden, bu genç kız onun olacak. Baz cin toniğin kalan son damlalarını içip sinirli sinirli söyleniyor, "Bunların da yeme içmesinin sonu gelmiyor."

"Düğün," diyor Sarışın Hanım gülümseyerek, "eğlence ve şenlik günü. Niçin acele ediyorsun?"

Baz bu söze alınıyor, ama çıkarmıyor sesini. Elleriyle işaret ederek masaların arasında dolaşıp duran garsonlardan birini çağırıyor ve ondan bir cin tonik daha istiyor. Şimdi attığı bu adım yerinde mi acaba? Yanında oturan bu kız onu anlayabilecek mi, ona destek olup sözünü dinleyecek mi? Ne demişti Mader ona: "Yetim oğlum benim, iyi düşün. Evlilik bir prangadır, bir kere ayağını kaptırdın mı kurtulması pek zor olur. İyi düşün." İyi düşünmüş müydü? Baz, yanında oturan bu kızı iyi tanıdığını iddia edemez. Kız Fırça Bıyıklı Subay'ın yeğeni, evet. Evet, kızın babası da subay ve kız askeri terbiyeyle yetiştirilmiş. Evet, Baz kızı Fırça Bıyıklı Subay'ın evinin salonunda, başka pek çok yerde görmüş, saatlerce sohbet etmiş, birlikte defalarca sinemaya gitmiş, yumuşak sözcüklerle ona yaklaşmış, elini tutarak başkentin parklarında dolaşmış, ona sarılmış, onu öpmüş. Kız da hiç yüz çevirmemiş ona, tam tersine sevinçle karşılık vermiş, yakınlaşmış. Ama bu evlenmeye yeter mi?

Tatlı dili, düzgün cümleleri, görgüsü, eğitimi, terbiyesi, giyimi, boyu boşu, neşesi, sevgisi, bütün bunlar tam Baz'ın gönlüne j;öre. Öte yandan böbürlenmeleri, kurumu, mağrurluğu, kendini beğenmişliği, cimriliği, mal mülk, ziynet ve paraya olan düşkünlüğü Baz'ın benimsemediği özellikleri. Gözü hep para pulda, hediyede. Ne zaman görüşseler, hareketleriyle Baz'a pahalı hediyeler almasını ima etmiş. Ve ne zaman Baz ona işinden bahsedecek olsa konuyu değiştirip sözü mal mülke, para pula, eve, arabaya, seyahate, yeme içmeye, kokuya, parfüme getirmiş. Baz'ın dikkatini hep böyle Şeylere çekmek istemiş. Bu yüzden şu ana kadar Baz hep ikircimli olmuş. Yüreği hep kuşkuyla atmış, içinde hep kuşkular olmuş. Acaba? Acaba yine?

Ama bu evliliğin gerçekleşmesini çok isteyen Fırça Bıyıklı Subay onu ikna etti ve evlilik yoluna soktu. Bir gece, bu evlilik gecesinden altı ay kadar önce diyelim, Baz ziyaret için Fırça Bıyıklı Subay'ın gitmişti. Yemekten sonra Subay, Baz'ı bir köşeye çekerek evlilik konusunu açtı. Subay'ın son sözü Baz'ın aklında hâlâ: "Oğlum, orda burda sürtmeyi, serseri kızları, kadınları bırak artık. Yeter. Kim onların delik diplerini, karanlık derinliklerini görebilmiş ki sen göreceksin? Dipleri yok, sonlan yok. Yeter. Evlen artık, yuva, aile, düzen ve çocuk sahibi ol... Ve unutma ki orduda düzen ve disiplin sahibi olmanın ilk şartı, ev ve evlilik hayatıdır." Elbette başka nedenler de vardı, ama Baz'ın kararında Fırça Bıyıklı Subay'ın bu sözlerinin etkisi belirleyici oldu.

Baz, Fırça Bıyıklı Subay'ın kısır olduğunu biliyordu. Ordudan emekli olmuş, karıs hanımefendiyle birlikte yalıtılmış, gözlerden uzak bir hayat yaşıyordu. Baz'ı oğlu gibi seviyor ve yege-niyle evlenmesini çok istiyordu. Çocukluğundan beri ona hep sahip çıkan, hep soran, yardım eden, orduya girmesini sağlayan Fırça Bıyıklı Sutay'ı Baz da pek sever sayardı. Baz saygıyla dinlerdi onu. Evlilik konusunda da öyle yaptı, Fırça Bıyıklı Subay'ın dediğine uydu ve bu şekilde bu geceye gelindi.

Bu gece Sarışın Haram beyaz gelinliği içinde her zamankinden çok daha güzel ve çekici görünüyor. Kumral yüzü, teni bu gece kristal avizelerin altında daha kumrallaşıyor. Önündeki beyaz şaraptan azar azar içiyor ve tek tük söz çıkıyor ağzından, Az konuşuyor, yukarıya, yanına yöresine bakıyor, kendisiyle insanlar arasındaki mesafeyi koruyor her zaman. Her zaman kendisiyle çevresi arasında bir ayrım gözetiyor, o çok temizmiş de diğerleri kirlilermiş gibi. Konuştuğunda, ağzından çıkan her sözcük bir ayet gibi ağır oluyor, Seçme ve ağır sözcükleri, durgun, soğuk ve mağrur bakışları, insanları etki altına alıyor. Ama korkusuz asker, usta ve sabırlı subay Baz da işini biliyor; giysilerini soyup yatakta elleri, parmaklarıyla ve diliyle kumral tenini ele geçirip derinliklerine ulaştığında ne bu mağrurluk, ne bu mesafe, ne de bu ayrım

kalacak, ne soğuk bakışlar, ne de içi boş seçme sözcükler. Bu zarif, kendini beğenmiş kız Baz'ı tanımamış daha, bu çok bilmiş, saf kız dünyanın, hayatın ne olduğunu anlayacak-"Şerefe!" diyor Baz, yeni kadehi onun kadehine götürürken, "şerefine, evliliğimizin, hayatın şerefine..." Sarışın Hanım mutluluk içinde "Şerefe," diyor, bilerek ellerini ve ayaklarını gereğinden fazla sallıyor ki elleri, boynu ve bileklerindeki ziynet eşyaları panldasın- Sonra şarap kadehini dikip ağır ağır içerek bitiriyor. Yemekler yenmiş, yemekten sonra salon hareketlenmiş, masalardaki kalabahk oraya buraya gidip geliyor, Genç erkek ve kadınlar kalkmış, dans pistinde dans ediyorlar. Garsonlar masaların arasında aceleyle dolaşarak değişik içkileri davetlilere yetiştiriyorlar. Misafirlerin gidiş gelişleri arasında bir grup insan Baz ve Sarışın Hanım'm olduğu masaya doğru ilerliyorlar. Fırça Bıyıklı Subay, karısı, Sarışın Hanım'ın anne babası ve başka birkaç kişi daha. Fırça Bıyıklı Subay masaya yaklaştığında gülümseyerek, "Artık zamanı geldi," diyor, "vali ve belediye başkanı gelmiş, nikahınızı kıyacaklar..." Baz, ve Sarışın Hanım ayağa kalkıyorlar, ama Baz Sarışın Hanım'ın koluna girecekken Fırça Bıyıklı Subay aceleyle davranıp ortalarına geçiyor ve kollarına girip onları dans pistine doğru götürüyor. Nikahları orada, çok uzun bir masada, misafirler ve davetliler huzurunda kıyılacak.

Baz'ın nikah şahidi Fırça Bıyıklı Subay, Sarışın Hanım'ın amcası. Sarışın Hanım'ı şahidi ise ülkenin başkentinin askeri valisi. Hepsi orada teker teker tokalaşıp öpüşüyor, birbirlerini kutluyorlar. Ardından masaya oturuluyor. Tanınmış bir general olan belediye başkanı kıyacak nikahlarını. Baz yüzünde taşkın bir gülümseme, kafası cin tonik kadehleriyle kıyak halde etrafına bakıyor. Baz'ın düşünüp düşünüp durduğu ve neredeyse her insanın yaşadığı o gün, o gece, o saat, o an geldi işte; evlilik, Baz'ın istediği her şey yanında şimdi, gelmesini dilediği herkes gelmiş. Ona babalık eden Fırça Bıyıklı Subay burada. Sarışın Hanım'ın, şimdi kayınbaba ve kaynanası olacak olar subay babasıyla sesi çıkmayan annesi burada. Baz için her zaman güç, kahramanlık ve vatanseverlik timsali olmuş şu iki general, vali ve belediye başkanı da burada. Baza her zaman destek olan subaylar burada. O büyük ailedeki, ordudaki diğer arkadaş, dost ve tanıdıklar da burada. Devletin ve ordunun büyüklüğü, asaleti ve gücü burada. Neşe, eğlence, koku ve kadınlar burada. Ve geleceği paylaşacağı eşi, hayat ve ölüm arkadaşı burada, yanında şimdi.

"Evet!" diyor Baz, belediye başkanı ona Sarışın Hanım'r eş olarak kabul edip etmediğini sorduğunda, "Evet, evet!.."

"Evet, evet, evet..." Ve imza, alkış, öpmeler, kucaklaşmalar, kutlamalar.

Baz'la Sarışın Hanım'm, ki artık ona "Hanım" diyeceğiz, nikahı kıyıldıktan sonra alkışlar ve sesler eşliğinde dans yeniden başlıyor. Baz'la Hanım'ı evliliklerin ilk dansına başlıyorlar. Dans pistinde, yalnız, kalabalığın sesleri ve alkışlar eşliğinde. Görünüşe bakılırsa mutluk bu! Baz mutluluk ve içkiyle sarhoş, müziğe eşlik edemeden yalpalayıp duruyor. Lambalar gözlerini alıyor, yüzünde yansıyor, Hanım'ın ziynet eşyalarının sesi bülbül ve an kuşu sesi gibi yankılanıyor kulağında ve alkış sesi aklını tamamen alıyor başından. Alkış sesleri, göklere uzanan uzun bir merdiven. Hayatın, devletin ve ordunun sağlam, büyük ve uzun merdiveni; Baz basamaktan teker teker çıkarak yükseliyor. Tırmanıyor, alkış sesleri içinde en yüksek makama çıkıp oradan tebessümle, mağrur bir şekilde bakıyor alkış tutanlara.

Susuyor Baz, durmadan içmek istiyor. Gidip yerlerine oturuyorlar. Esas büyük kutlama o zaman başlıyor. Misafirler teker teker, grup grup, art arda gelip Baz ve Hanım'ını öpüyor, bir hediye verip masalarına dönüyorlar. Bir, iki, üç, beş, on, yirmi, otuz, kırk, yüz, yüze elli, iki yüz... En az iki yüz öpüşme, kucaklaşma, en az bin tane birbirine benzeyen kutlama cümleleri, en az bin defa oturma, tekrar kalkma. Binlerce değişik yüz, değişik beden, değişik ses. Ve arada fırsat buldukça Baz'ın içtiği birkaç kadeh cin tonik. Baz sarhoş, sersemlemiş. Baz'ın Hanım'ı yorgun, ama mutlu; elleri, parmakları, ayak bilekleri, göğsü, boynu altın dolu şimdi. Şimdiden bir ömür yetecek altın toplanmış. Baz'ın Hanım'ı gülüyor, kanadı olsa uçacak.

Gece ilerliyor. Gece ve gecenin yorgunluğu perdesiyle örtüyor Subay Lokali'ni. Dans edenler azalmış, müzik ağırlaşmış. Bazı masalar boşalmış, misafirler yavaş yavaş gidiyorlar. "Şu gece bir bitseydi," diye düşünüyor Baz, kafası iyice ağırlaşmış halde, "bitse de, herkes gitse de, ben de, biz de gitsek de başımı kumral göğse gömsem..." Ama o anda bir hareketlilik başlıyor salonda, bir şeyler oluyor. Yirmiden fazla subay üniformalanyla girip salonun dört yanına dağılıyorlar. Vali, belediye başkanı ve diğer insanlar kalkıp salonun büyük kapısına doğru gidiyorlar. Baz askeri deneyimlerinden önemli bir şey olduğunu anlıyor. Salona giren subaylardan biri Baz'ın yanına gelerek koşuşturmanın nedenini fısıldıyor kulağına; General Serdar geliyor.

General Serdar geliyor!

Diğer sözleri duymuyor Baz. Salonun kapısına doğru koşuyor ve valiyle belediye başkanının yanında duruyor. Ya Hanım? I ianım'ı nerde? Belediye başkanı subaylardan birini gidip hanımını getirmek üzere içeriye gönderiyor. Bir süre sonra birbirinin aynısı altı siyah Mercedes çıkageliyor, bahçeye girip salonun kapısında duruyorlar. Yirmi kadar muhafiz otomobillerden inip kapının etrafını sarıyor. Sonunda otomobil kervanındaki üçüncü otomobilin kapısı açılıyor ve General Serdar iniyor. Vatanın babası, devletin sahibi, ordunun hakimi General Serdar; uzun bir boy, gücün pos bıyıkları, bir şahin kuşunun saldırı ve savunma anındaki bakışlarına benzeyen bakışlar.

"General Serdar çok yaşa! General Serdar çok yaşa!.." Alkışlar, bağırmalar, saygı gösterileri. "Vatanımızın güneşi General Serdar, göğümüzün yıldızı General Serdar..."

General Serdar subay kalabalığından sonra vali, belediye başkanı, Baz, Baz'ın hanım ve Fırça Bıyıklı Subay'ın yanma geliyor. Yüzünde incecik bir gülüşün gölgesiyle Baz'ı ve Baz'm Hanım'mı kutluyor ve göğüslerine küçük birer hediye takıyor. Büyük Ül-ke'nin üç renkli bayrağının gümüş kaplama bir nişanı bu. Sonra hep birlikte içeri geçiyorlar. General Serdar içeri girdiğinde herkes kızışmış sohbeti, sigara içmeyi, yemeyi bırakarak ayağa kalkıyor ve alkışlamaya başlıyor. Generalin yaverleri yukarıda, Baz ile Baz'ın Hamm'ıhın yanında bir yer gösteriyorlar, ama oturmuyor o. Oturmaya ^akti yok. O önde, kalabalık arkasında dönüyor salonda. Bir uçtan öbür uca. Alkış devam ediyor. Kimse Ge-neral'e yaklaşamaz, kimsenin elini sıkmıyor, kalabalığı başıyla arkadakileri ise elifle selamlıyor. Topluluk dönüp tekrar büyük kapıya geldiğinde orkestra ülkenin milli marşını çalmaya başlıyor. Herkes ayakta başını, yüzünü, göğsünü General'e doğru çevirmiş gür ve ahenkli bir sesle marşı okuyor. Salon kalabalığın yüksek sesiyle inliyor. General dışarıdaki meydana dikilmiş heykeli gibi kumlusu, gözleri biraz yukarıda, ayakta durmuş ve marşı dinliyor.

Baz çok yüksek sesle, bağırır gibi marş söylüyor. Evet, Baz bu kadar güçlü bir ailenin mensubu işte. Vatanı ve devleti koruyan vatanın birliğini sağlayan, vatanın üstüne ilerleme ülküsünü yağdıran aile, General Serdar'ın varlığı ise, vatanın ve devletin güvencesi. Baz büyük bir heyecanla, müthiş bir coşkuyla bağırıyor, "Vatan, can feda olsun sana. Rengarenk bayrak sana kur ban oluruz... önder, ey gönder, canla, yürekle, kanla bağlıyız sana ey önder..."

Sonra General Serdar yine aceleyle dönüp otomobiline biniyor ve gözden kayboluyor.

Sırada ne var? Hiç- General Serdar da geldi geceye, bütün büyüklüğü ve gücüyle geceyi selamladı, renklendirdi. Artık herkes General Serdar'ın ziyaretinin yarattığı bu heyecandan sonra evine dönebilir. Baz'ın arkadaşları gelin ve damatla bir şehir turu atmak istiyorlar. Ama ne Baz, ne de Hanım'! olumlu bakmıyor Ev, bir an önce ev; Baz yalnızca bunu istiyor. Sıcak ev ve bu gecenin heyecanı, bu gecenin evde açılacak olan ikinci perdesi

Baz'ın iki arkadaşı gelinle damadı siyah, askeri bir arabayla evlerine götürüyor, yıldızlara yakın evlerine.

Sıcak yuva... Baz'ın bu gece için, aile hayatı için yeniden döşediği ev. Dört odalı ev son derece güzel döşenmiş. Hiçbir eksiği yok. Salon, mutfak, banyo, misafir odası, yatak odası, beyaz eşya, kap kaçak, her şey tamam. Geniş salonun geniş pencereleri yıldızlarla ışıldayan ırmağa bakıyor. Salonda dikkati çeken ilk şey, General Serdar'ın en geniş duvara asılmış büyük portresi. Onun karşısındaki duvarda ise, Baz'ın askeri üniforma içinde çektirdiği, basit çerçeveli birkaç fotoğrafıyla süslenmiş büyük bir bayrak var. Mutfak tarafındaki duvarda gümüş ve altın kaplama kınlar içinde küçük bir kama, hançer ve kılıç koleksiyonu. Baz ceket ve kravatını çıkardıktan sonra bir süre dışarıyı, panldayan ırmağı seyrediyor. Yıldız ışıkları, ırmaktan yansıyan ışıklar camlarda parıldıyor. Baz bütün lambaları yakmamış, içerisi loş. Hanım ortalarda yok. Baz pencerenin dibindeki küçük masaya dönüyor ve içki şişelerinin arasından cini anyor. Cin şişesini buluyor, ama toniği bulamıyor. Şimdi toniği arayacak halde değil. Bir kadehi votka ve limonla doldurup bir dikişte yarılıyor.

Baz'ın Hanım'ı elini yüzünü yıkamış, gelinliğinin eldivenlerini, duvağını çıkarmış, saçlarını çözmüş halde salona geliyor. Elinde küçük bir kap var. Baz'dan biraz uzakta, kabı masanın üstüne koyuyor ve tebessümle seyrediyor. Bu gece ona takılan ziynet eşyalarını koymuş kaba. Yüzük, küpe, bilezik, gerdanlık, broş, teker teker, çifter çifter ışıldıyorlar kabın içinde.

"Yanıma gel," diyor Baz, pencerenin oradan. "Sen gel," diyor Hanım, Baz'a bakmadan, gözleri hayatının sermayesinde, "gel de şunlara, şu güzelliğe bak." Böyle bir

cevap beklemeyen Baz, şaşırıyor, yine de sessizce gidiyor yanma. Hanım hâlâ çok güzel kokuyor. Kırmızı dudakları sevinçten titriyor. Birkaç damla ter iri memelerinin arasından aşağıya doğru süzülüyor. Baz, Hanım'ı kendine çekiyor ve sol elini memelerine götürüyor. Hanım geri çekilerek, "Hayır," diyor, "bu gece değil, ben, biz çok yorulduk."

Nasıl bu gece değil? Bu gece gerdek gecesi değil mi? Nasıl gerdek gecesinde olmaz? Baz ondan biraz uzaklaşarak bütün dikkatiyle seyrediyor onu. Yine ses etmeden pencerenin önüne geçiyor ve kadehinde kalan votkayı dibine kadar içiyor. "Yeter artık, bu gece çok içtin," diyor Hanım, sinirli bir sesle. Baz ona bir cevap vermeden bir kadeh daha dolduruyor ve içiyor yine. Baz'ın gözleri yıldızlarda, ırmaktaki ışıltılarda, Hanım'ın gözleri ziynetlerdeki ışıltılarda bir süre duruyorlar öyle. Sonra uykudan ansızın uyanmış gibi, "uyuyalım artık, çok yorulduk," diyor Hanım ve Baz'ı beklemeden yatak odasına yöneliyor. Odanın kapısında duruyor, bir şey unutmuş gibi salona dönüp bakıyor. "Daha önce defalarca gelmiştim bu eve, ama ev benim değildi," diyor, gözleriyle duvarları gezerek, "ama şimdi benim de evim. Evimiz, ikimizin de evi olmalı, askeri bir garnizon değil. Bu tabloları, kamaları, hançerleri, tabancaları, mermileri, askeri şeyleri istemiyorum evde."

Baz şaşkın, kam çekilmiş halde az önce karısı olan, hayat arkadaşı olan kadına bakıyor. Ne yapmalı? Baz ne yapsın, ne söylesin?.. Neler söylüyor bu kadın? Hangi dille konuşuyor? "Bana kulak verirsen, ne söylediğimi anlayacaksın," diyor Hanım, tane tane. "Evet anlayacaksın, efendim... General Serdar önderimiz bizim, her şeyimiz, ama her zaman evimizde olması gerekmez." Efendim mi? Neden efendim? Hanım'ı hem ders veriyor, hem art arda emirler sıralıyor, hem de efendim diyor. Baz sarsılıyor, boğazı kuruyor. Son sözlerinden sonra Hanım'ı General Ser-dar'ın portresini duvardan indiriyor. O zaman Baz daha fazla dayanamıyor ve sinirle Hanım'mın üstüne yürüyerek sert bir tokat atıyor, "eşşoglueşşek!.." Hanım tokadın şiddetiyle sendeliyor, ama kendini topluyor ve Baz'ın daha önce hiç görmediği bir bakışla tırnaklarını yüzüne geçiriyor, "Eşek, eşşoglueşşek sensin,

kimsesiz, soysuz eşek..." Baz'ın yüzü yanıyor. Yüreği, bedeni, bütün varlığı yanıyor. Sağ elini kaldırıp bütün gücüyle daha sert bir tokat atıyor Hanım'a. Hanım yere yıkılıyor, ama yerden kalkıp elini burnuna götürüyor. Burnu kanıyor. Haykırmaya başlayıp

etrafına bakmıyor. Kama ve hançerler... o tarafa yönelip eğri bir hançer geçiriyor eline. Ama daha davranamadan Baz yetişip hançeri tutan bileğini kavrıyor. Dakikalarca bağıra çağıra, küfür ve hakaretle boğuşuyorlar. Sonra yere düşüp yuvarlanmaya başlıyorlar. Masa, sandalye, içki şişelerinin olduğu masa, masanın üstündeki şişeler birbirine karışıyor, kırılıp dökülüyor. Uzun süre süren boğuşmadan sonra birbirlerinden ayrılıp ayağa kalkıyorlar. Artık sesleri çıkmıyor, sadece nefretle bakışıyorlar. Hançer görünmüyor, her ikisinin de elleri kan içinde. Baz'ın beyaz gömlegiyle Hanım'ın beyaz gelinliği kan içinde. Bir süre salondaki masanın her iki yanında, pörtlek gözlerle birbirlerine bakıyorlar.

Sonra Baz'ın Hanım'ı, boş bir çuval gibi yere yığılıyor.

5. Ayrılık

Kevok.

Şimdi sıra Kevok'ta. Şimdi de Kevok'a yaklaşmaya başlayalım.

Yine Büyük Ülke'nin başkentindeyiz. Gece yine. Yine gökteki yıldızlar büyük ırmağın sularında yansıyor. Ama Baz'm o kanlı evlilik gecesinin üstünden on yıl geçmiş. Zaman geçmiş, insanlar farklı, ama gecenin karanlığı ve yıldızların aydınlığı aynı hâlâ.

Evet, gecenin karanlığı ve yıldızların aydınlığı. İnsan ruhunun karanlık ve aydınlığı, evet.

Kevok'un içi aşkın, sevginin aydınlığıyla dolu bu gece. Ama

bu gece korku ve ayrılığın koyu karanlığı da var içinde. Gece, ayrılık ve veda gecesi; beden ve ruhtaki yangının gecesi, keder ve hüznün zemherisi, şehvet ve aşkın, hararetin gecesi.

Kevok'un küçük, dağınık odasmdayız. Kevok'un yaşı yirmi şimdi, daha doğrusu yirminin biraz üstünde. Kevok üç yıldan beridir başkentteki üniversitenin öğrenci sitesinin bu odasında kalıyor. Dört bin öğrencinin kaldığı bu kampusta yaşıyor. Öğrenci kampusu ile Baz'm yaşadığı askeri lojmanların arasında üç mahalle var. Birbirlerinden üç mahalle kadar uzaklar, birbirlerinden habersiz, tanınmadan.

Kevok odasında yâlnız değil. Jîr diyeceğimiz okul arkadaşı, hayattaki desteği var yanında, ikisi de öğrenci. İkisi de Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okuyorlar. Jîr dördüncü sınıfta, Kevok ise üçüncü sınıfa devam ediyor. Kevok'la Jîr'in Fransız dili okumaları nedensiz değil. Fransız dili ve edebiyatı, aşağı yukarı altmış yıl öncesine kadar Fransa sömürgesi olan Büyük Ülke için son derece önemli. İdari, kültürel ve siyasi yapı Fransa'ya göre düzenlenmiş. Fransız dili, kültürü, edebiyatı, düşüncesi ve ideolojisinin etkileri açıkça gözlenebiliyor. Ülke özgürleşmiş olmasına, Fransızlar uzun süre önce çekilmeye mecbur edilmelerine rağmen, ülkede gerçekleştirilen hemen her işin üstünde Fransız gölgesi var. Fransa'yla ilişkiler kurmak, Fransız dili, kültürü, edebiyatıyla ilişkili olmak çağdaşlık, seçkinlik ve bilginin kanıtları olarak kabul

ediliyor. Bu yüzden ünlü ve zengin bir avukatın kızı olan Kevok ile, Dağlar Ülkesi'nir aşiret reislerinden birinin oğlu olan Jîr, üniversitede Fransız dili ve edebiyatı okuyorlar.

Şimdi, sonbaharın bu berrak gecesinde şehir gecenin karanlık perdesine sarınmış uyuyor. Ateş közleri gibi parıldayan sokak ve cadde lambaları, şehrin gecesini bekliyorlar. Şimdi son derece durgun bir şekilde akan ırmak, kenarındaki bulvarın lambalarıyla ışıldıyor. Yıldızlar ırmağın suyunda yansıyorlar. Tembel sokak köpeklerini saymazsak bulvarlar, caddeler, sokaklar bomboş. Ses kesilmiş. Hayat, hareket, kımıltı çekilmiş şehirden. Güneş, gündüz ve sıcak uzak daha. Gece, yalnızca ipil ipil gece. Ve ipil ipil gecede birinin, Kevok'un ezgin yüreği keder ve hüzün dolu.

Kevok son derece duygusal bu gece.

iki mumla aydınlanan odada, daracık yatakta Kevok ve Jîr çırılçıplak sevişiyorlar. Birlikteler, iç içeler. Jîr uzanmış, Kevok onun üstünde. Kevok uzun saçlarını çözmüş, her iki bacağını açmış Jîr'in yüzüne, gözlerine onun bütün yüreğini, bütün ruhunu tanımak, görmek ister gibi bakıyor. Kevok'un gözleri, iki büyük yıldız gibi parıldıyor. Ama ne gülümseme var yüzünde, ne de mutluluk. Derin bir bakışla Jîr'ir gözbebeklerine, gözlerinin derinliklerine bakıyor yalnızca ve onu kendi ıslak derinliklerine çekebildiği kadar çekiyor. Kevok ellerini, parmaklarını Jîr'in başının üstünden geçirip onun ellerine kavuşturmuş, sıktıkça sıkıyor. "Jîr," diyor Kevok alçak, inleyen bir sesle, "Jîr, uğurlar olsun sana, güle güle..."

Jîr, Kevok'un derinliklerinde, sessizce ona bakıyor, ne bir cevap verebiliyor, ne de bakışlarında cevaba benzeyen bir şey var. Yalnızca aşkın haz ve coşkusu içinde, Kevok'un dar derinlikleri içinde gözleri açık şekilde sevgilisine bakıyor; yalvarır gibi, minnetle. Bir ses çıkmıyor Jîr'den, istese bile konuşamayacak halde. Boğazı kurumuş, aklı başından uçup gitmiş. Bedeni, yüreği, ruhu, bütün varlığı ağır, derin, güçlü dalgalara kapılmış gidiyor. Gencecik damarları şişmiş, başı dönüyor. Jîr dalgaların arasında gidip geliyor, gidip geliyor.

"Jîr," diyor Kevok yine, ağlamaklı, "uyan Jîr, sana söylüyorum. Kulak ver bana... Uğurlar olsun diyorum sana... Ninemin dediği gibi, yolun açık olsun, Allah seninle olsun... Anla beni Jîr... İnsanlığın en eski destanında söylendiği gibi; ayakların seni sağlam ve canlı bir şekilde eve getirsin...

Git Jîr, git... Şimdi ben, ruhum ve bedenimle, aşk ve sevgimle iyiliğini istiyorum...

Git..."

Jîr cevap vermiyor. Cevap yerine, Kevok'un içinden çıkmadan davranıyor ve ellerini Kevok'unkilerden kurtarıyor, sonra Kevok'un üstüne çıkıyor. Duruşunu düzeltip Kevok'un bacaklarını ayırıyor ve Kevok'-un derinliklerine dalmak ister gibi bütün gücüyle onun üstüne uzanıyor. Kımıldamadan, gözleri kapalı halde bir süre öylece kalıyor o sıcaklığın içinde. Kevok'un elleri usulca sırtında, bacaklarında dolaşıyor. Kevok'un yüreği hızlı hızlı atıyor, karnı, kasıkları hazla titriyor. Kevok'un bedeni yumuşak, ince, parlak bir ipek kumaş gibi dalgalanıyor.

Jîr, Kevok'un derinliklerinde hazzm ve sevişmenin hafif ve derin seslerini duyuyor. Daha önce de bu sesleri duymuştu, hissetmişti. Ama hiç bu kadar güçlü ve aydınlık şekilde değil. Aydınlık mı? Evet, aydınlık. Jîr'in içinde bir şimşek çakmış gibi çok güçlü bir aydınlık, bütün bedenini dalga dalga kaplıyor. Acaba kendinden geçmek mi bu? Ölüm mü? Yoksa doğum mu? Aşk coşkusunun doruğu bu mu yoksa? Aşkın derinliklerinin dibi bu mu? İçinde çakan şimşekten, şu güçlü dalgalardan sonra rahatça ölebilir. "Artık ölüm vız gelir, Kevok," diyor Jîr, Kevok'un kulaklarına, yumuşacık bir sesle, ardından kulak memelerini emiyor.

Kevok, gözleri kapalı, kendinden geçmiş halde, rüyadaymış gibi, "Öl," diyor, "kucağımda öl, içimde öl." Jîr'in sırtını okşayan elleriyle onun kasıklarını daha bir bastırıyor terli kasıklarına. Mümkün olsa onun bütün bedenini içine alacak. Ama olamaz, ne yaparsa yapsın olmaz. Daha önce de defalarca sevgilisiyle bu dar yatakta yürek ve bedenlerini haz ve şehvetin ateşine tutmuşlardı. Ama bu gece çok garip, çok tuhaf, görülmemiş bir gece. Hiçbir zaman bu kadar güçlü duygular esir almamıştı onları, Jîr'n içinde olmasını hiçbir zaman bu kadar ölçüsüz bir arzuyla istememişti. Bugün görülmemiş, yeni bir şeyi yaşıyor. Bedeninin, beyninin, ruhunun derinliklerinde tarifsiz şeyler oluyor. Nisan sellerinin serinliği, karakışın zemherisi, temmuzun sıcağı bir olup Dağlar Ülkesi'nin çığının gücüyle darmaduman ediyorlar içini: Bu duygunluk, bu berraklık, bu sıcaklık! içinde gür bir sel taşı-yormuş gibi, içinde bir ot yeşerip boy veriyormuş gibi. İçinde şimşekler çakıyor sanki. Yanıyor Kevok, damarları, yüzü, yüreği ve canı yanıyor. Dünya

dönmüyor artık, zaman akmıyor. Dünya, zaman, an, ortalık, bu büyük şehir, bu küçük oda, bu ince ve genç beden, her şey, herkes yanıyor. Her şey yangının aydınlığı içinde ateş topları şeklinde kayboluyor. Kevok kayboluyor.

Ama seller taşıyor. Şimdi Kevok'un bedeni dünyanın bütün pınarlarının, bütün ırmaklarının, bütün sellerinin kaynağına dönüşüyor. Dünyanın bütün suyu onun bedeninden sızıyor. Anlayamıyor Kevok. Evet, aşk bu, sevgi bu. Tarihi ören, kaderleri sarmalayan, insanları ölüme gönderen şey bu demek! Kevok anlıyor, evet, ölüm kalım aşkı bu. Kevok hem anlıyor, hem anlayamıyor. Şehvetin değişik renkleri içinde gidip geliyor Kevok. Sonsuz bir aydınlığın dalgaları yükselip duruyor Kevok'un içinde. Dalgalar adım adım sarıyor bedenini. Bedeni yavaş yavaş sallanmaya başlıyor. "Öl," diyor Kevok ansızın, bağırarak, "şimdi öl," diyor ve içinde bir deprem olmuş gibi, bir şimşek çakmış gibi bütün bedeni sarsılmaya başlıyor. Bir defa, iki defa... defalarca... sonsuz biçimde. Kevok her iki elini, yukarıdan kendisine bakan Jîr'in yüzüne götürüp o terli, güzel yüzü okşuyor. Kevok, sessizce Jîr'in açık gözlerine bakıyor.

Bu sarsıntı, bu dalgalar, bu hız, bu çakma, bu kaplayış sonsuz olmalı, devam etmeli, bitmemeli. Defalarca, bir daha... bir daha...

Ama Jîr, Kevok'un üstünden kayıp yanma uzanıyor. Göğsü inip kalkıyor. Sağ eli Kevok'un terli memelerinin üstünde, "Öleceğim," diyor birden.

"Burada, benim yanımda öl," diyor Kevok ve dağınık yataktan kalkıp Jîr'in üstünden atlayıp, sağ eliyle bacaklarının arasını örterek küçücük banyoya doğru gidiyor. Bir süre sonra elinde büyük bir havluyla, konuşmak için yatağa geldiğinde Jîr'in uyuyakaldığını görüyor. Gözleri kapalı, yüzü küçük bir çocugunki gibi durgun, temiz ve aydınlık, uyuyor. Kevok bir süre ayakta durup solgun ayışıgınm aydınlattığı yüze bakıyor.

Uyuyan sevgili... Kevok'un yaralı yüreği kuvvetle atıyor. Jîr; Kevok'un içini yakan bu iki siyah üzüm tanesine benzeyen gözler, artık iyice tanıdığı ve Kevok'unkiyle bir olmuş bu güçlü, ince, biçimli beden, Kevok'un bedenini, incecik belini sımsıkı kavrayan bu eller, bu güçlü kollar, pazular, Kevok'u uyaran ve içinde şimşekler çakmasına neden olan bu ince, hayat veren dudaklar, Kevok'un başını döndürerek onu

hazzın, coşkunun, şehvetin, mutluluğun doruklarına çıkaran bu genç insan.

Jîr; aşiret çocuğu, ama aşiretin, anadilinin uzağına düşmüş, bu yüzden de ülkesinin dili, kültürü, yaşayışı konusunda mahcup, hırs ve öfke küpü, tutkunluk abidesi; adı gibi "jîr", akıllı ve uzak görüşlü, ama coşkun, asi olan bu insan gidecek şimdi, Kevok'tan ayrılacak, Kevok'u arkasında, bu büyük şehirde yalnız başına bırakarak gidecek. Yağmurda ıslandıkları günleri, kar altında bembeyaz kesildikleri anları, güneş altında kavrulduklarını zamanları, ay ve yıldızların selamıyla aydınlanan geceleri ve sevişmelerin inleyişleriyle renklenen hayatları geride kalıyor şimdi.

Jîr.

Kevok şimdi hafifçe horlayan bu gençle üniversiteye başladığı dönemde, kendini pek yalnız hissettiği bir gün okulun kantininde tesadüfen tanışmıştı. Aynı masada oturuyorlardı. Masada Jîr ve arkadaşları da vardı. Konuşmaları ve şivesinden onun da kendisi gibi Dağlar Ulkesi'nden olduğunu anlamıştı. Jîr, Büyük Ülke'nin resmi diliyle konuşmasına rağmen, telaffuzunda Dağlar Ülkesi'nin dilinin izleri vardı. Önce siyah, sıcak gözleri tanıştı birbiriyle, sonra da Jîr'in güzel sözleri tanışmalarına yol açtı. Tuhaftı... Neredeyse her şeyde, her konuda aynı düşünüyorlardı', aynı şeyleri seviyor, aynı şekilde gülüyor, aynı şeylere üzülüyorlardı. O ilginç ve heyecan dolu benzerlik bedenlerinin birleşmesine de yol açtı. Bir gece, yine bu odada, yine mumların loş ışığı altında coşkuyla, duyguyla, ama korku ve kuşkuyla, yüreği rüzgara kapılmış bir kelebek gibi çırpınarak kendini ve kızlığını Jîr'in ellerine, bedenine, ruhuna teslim etti. Bir kez daha teslim etti kendini, bir kez daha... Her şey, Jîr'in Kevok'un daha önce hiç görmediği keskin bakışlarla kara bulutlar gibi gürlediği güne kadar Kevok'u mest eden bir aynılık içinde sürdü. Jîr'in neden bu kadar sinirlendiğini hatırlamıyor şimdi, ama bu olay onun beyni ve yüreğinin derinliklerinde saklanan tarafını tanımasını sağladı. Evet, Jîr'in bir de karanlık tarafi vardı... Kevok, onunla aynı olmayan tarafları olduğunu da öğrenmiş oldu. Her konuda aynı olmanın mümkün olmadığını gördü. Ama önemi yoktu, hayat da aynılık ve farklılık arasında gidip gelen bir salıncak değil miydi zaten? Dünyanın düzeni de bu ilkeye göre sürmüyor muydu? Önemli olan şey aşktı, sevgiydi. Kevok da buna inanıyordu; aşk ve sevgi en paslı kilitleri bile açabilirdi... Aşk ve sevgi; bütün dünyanın en eşsiz saflığı... Jîr okulda Kevok'un bir yıl önündeydi. Kevok'un derslerine yardım ediyordu. Akşamları bu loş, küçük odada, ikindileri ırmağın her iki kıyısındaki bulvarlarda, geceleri sokak lambalarının

altında, sonbaharın yağışlı günlerinde, yaz günlerinin kavurucu sıcağında ona boyuna Fransızca şiirler okurdu. Basit öğrenci yemeklerinden sonra, sevişmelerden sonraki geç saatlerde yıldızlar vedalaşıp giderken Fransız Devrimi, Fransız uygarlığının tarihi ve ünlü yazarları hakkında konuşurlardı. Boyuna konuşurlardı. Bu sohbetlerle uykuya dalar, bu edebi sözlerle ruhları coşar, bedenlerinin ateşi yükselirdi. Onlar; genç, neşeli ve arayış içindeki iki ruh. Evet, arayış. Coşkun ruhları doğru yolu, büyük ve yüksek idealleri, dünyayı, hayatı eşit kılacak ideolojileri arıyordu.

Bu arayış yolunun üstündeki en önemli menzil, hiç şüphesiz atalarının yurdu olan Dağlar Ulkesi'ydi. Dağlar Ulkesi'nden uzakta, Büyük Ülke'nin başkentinde okuyorlardı Burası da ülkeleriydi onların. Ama onlara kimlik ve kişilik veren ülkeleri uzakta, ülkenin kuzeyinde, dağların arasındaydı. Onlar, o dağların oğulları, kızları o ülkeden uzakta ve yalnızdılar. Ülkeleri kötü durumdaydı, dün gibi bugün de. Ülke, yurtseverlik gibi sözcükler, doğruyu arama yolundaki çabada onlar için en yüce, en güzel kavramlardı. Belki de bu yüzden bazen Kevok, bazense Jîr, Victor Hugo'nun yurtseverlik hakkındaki şiirini hem kendi dillerinde, hem Büyük Ülke'nin dilinde, hem de orijinal dilinde kederde ve hüzünde, neşe ve şenlikte okurlardı:

Şan ve yücelik sarıyor seni

Ey güzel, ölümsüz ülke

Şeref kazanır kendini

Sana kurban edenler de...

Şimdi Kevok, Jîr'in başında, keder dolu gözlerle ona bakarak şiirin birkaç dizesini ninni gibi mırıldanıyor.

Şan, şeref, yücelik, adanma... Kevok şiirden sonra ayakta, düşünmeye devam ediyor; şan ve yücelik ve ülkeleri... ve onlar... Ve arayışları... Neyi arıyorlar? Aradıkları şey nerede? Ne zaman o şeye ulaşacaklar? Neden genç ruhlarının bütün ilgisi geçmiş tarihlerin, dönemlerin ve geleceğin belirsiz zamanları üzerinde

yoğunlaşıyor? Bütün o masallarda, hikayelerde, tarihsel rivayetler ve deneyimlerde neyi arıyorlar? Son derece basit biçimde basılmış o ucuz kitapların sayfaları arasında neyi bulacaklar? Neden göç, katliam, gidiş, ayrılık, keder, acı, ölüm, dilek, umut, heyecan ve mücadele sözcükleri bu kadar ilgilerini çekiyor? Neden çaresiz kadınların soğuk bakışları, ezilen adamların alın teri, yoksul çocukların ağlaması, yaşlı seslerin ezgileri, umutsuz kalabalıkların muhalif fısıltıları, perişan insanların haykırış ve isyanları bu derece güçlü biçimde etkiliyor onları? Ya savaş, mücadele, direniş, başkaldırı ve devrim gibi şeyler hakkında sağdan soldan toplama, yarım, eksik, ama dalga dalga üstlerine doğru yürüyen yeni düşünceler? Neden tok ve zengin ailelerden gelmelerine rağmen bu düşüncelere bu kadar açık olabiliyorlar? Neden akılları fikirleri her zaman uzak, bilinmeyen yerlerde, tehlikeli gidişler ve yolculuklarda?

Ruhlarının aradığı şeyler nerede? Uzakta mı, yakında mı? Yolculukların sonunda mı? Belki de hiçbir yerde, belki de onlar bir düşün peşindeler sadece...

Şimdi, birazdan arayış yoluna girip gidecek olan Jîr neyi görecek, neyle karşılaşacak? Jîr gidecek ama, ataların ülkesine gidecek, ölümsüz dağların koynuna gidecek, Dağlar Ülkesi'nin kadim vadilerindeki duldalara gidecek. Kevok yapacağı her şeyin faydasız olacağını biliyor, Jîr kararını vermiş, biliyor. Yalnızca ülke, ülkeye gidiş var aklında. Ülke; Jîr'in boyuna, soluk almadan anlatıp durduğu ülke; güzel ülke, gözün ışığı, gözlerin önündeki güzellik, yüksek dağlar, derin vadiler, berrak sular, coşkun seller, yeşil bükler, ormanlar, ırmaklar, göller; gökkuşağı renkleri, karın beyaz pususu, şifalı otlar; pınarların, akan su-

hırın uğultusu, kavak ve salkımsögüt yapraklarının hafif hışırtısı; çığlar, dinmeyen rüzgarlar, fırtınalar; durgun şafaklar, kızıl ufuklar, ipil ipil geceler, parıldayan kızıl yıldızlar; serin mağaralar, san ovalar, her şey, arayan insanları çağıran her şey orada, derdi Jîr, orada, ataların ülkesinde.

Jîr; gönülçelen âşık, Kevok'un tutkulu aşığı, ülke sevgisi...

Kevok karışık duygular içinde Jîr'den uzaklaşıp ırmağa bakan küçük pencerenin önüne geçiyor. Mumlar tükenmiş, mumluklar boş. Çıplak, kötümser Kevok başını pencerenin pervazına yaslayarak dışarıyı seyrediyor bir süre. Yıldızlar seyrelmiş. Uzaktan, evlerin üstünde incecik bir kızıllık beliriyor. Irmağın suyu parıldıyor, ırmağın

iki yanındaki ağaçların yaprakları hafif bir rüzgarla sallanıyor. Hafif rüzgarın hafif sesi çalmıyor Kevok'un kulağına. Dünya mı keder dolu, yoksa yüregindeki korku ve keder mi dünyayı kederle dolduruyor? Bilmiyor Kevok, bilmesi de gerekmiyor. Ama çok içlenmiş, duyguları o kadar incelmiş ki, bir sesle, bir hareketle hıçkıra hıçkıra ağlayabilir.

Jîr gidecek. Dağlara çıkacak Jîr, savaşa, mücadeleye katılacak. Dağlar Ülkesi'nde geçitlerin, vadilerin derinliklerinde, dağların yamacında, sırtında, eteklerinde Büyük Ülke devleti ve General Serdar'ın egemenliğine karşı yeni bir isyan başlamış. Dünkü gibi, geçmişteki gibi. Dağlar Ülkesi ve isyan; ara vermeden devam eden bir kader. Yine kanlı bir savaş, yürekler yakan bir yangın başlamış ve gençler teker teker, öbek öbek gidip ona katılıyorlar, bir düğüne gider gibi. Şimdi de Jîr gidecek. Şimdi, evet şimdi, bir süre sonra şafak attığında artık stranların, şiirlerin, hazzın sesi kesilmiş olacak. Artık bir daha el ele tutuşup bulvarların kıyısında yürüyerek felsefeden, yazarlardan, kitaplardan, şiirlerden ve yazılardan söz edemeyecekler. Kevok artık Jîr'in atalardan kalan stranlarına kulak kesilemeyecek. O evlenme arzuları, birlikte bir hayat kurma istekleri, gelecek günlerdeki mutlu aile hayatları... artık hepsi geride kalacak şimdi, kuma yazılmış yazılar gibi.

Jîr gidecek.

Kevok ve Jîr'in geçmişte kalan sesleriyle dolu sessiz odada Kevok, ağlamaya başlıyor birden. Bir süre başı eğik, gözleri dışarıda, kımıldamadan ağlıyor öylece. Gözyaşları süzülüyor, damla damla. Acaba bir daha birbirlerini görebilecekler mi? Nasıl? Ne zaman? Nasıl bir kader bu! Bir ülkenin kötü kaderi nasıl insanların kaderini de böyle, aynı şekilde örer? Bir kader olan tutsaklık nasıl insanların kaderini de tutsaklıkla örer? Sonbaharın bu aydınlık anı nasıl böyle ayrılıkla, karanlık şekilde biter? Ağlamaya dönüşen ve Kevok'un soluğunu kesen bir hüzünle odanın köşesindeki masaya geçiyor ve bir çekmeceden uzun ve kırmızı iki mum çıkararak mumluklara yerleştirip yakıyor. Mumlar yanmaya başlıyor, önce iki kıvılcım gibi, sonraysa iki küçük ateş topu gibi. Oda aydınlanıyor biraz, mumların gölgesi beyaz duvarlarda, üç beş basit eşyanın üstünde titreşiyor. Kevok bir süre ayakta durarak yaşlı gözlerle mumları seyrediyor. Mumların zayıf ışığı ve ısısı, ateşin yükselip inişi, mumların gölgesi, bütün bunlar birer ses, anı ve hayalmiş gibi dikkatini çekiyor.

Kevok sonra tekrar pencerenin önüne dönüyor. Pencerenin önünde uzun, siyah bir tarak var. Kevok yavaşça tarağı alıyor ve uykudaymış gibi uzun, siyah saçlarını tarıyor.

Sessizce, usulca. Uzun saçları yakışıyor uzun boyuna. Gözleri ağlamaklı, sinirli sintrli saçlarını tarıyor. Tarak uzun saçların tellerini yavaş yavaş birbirinden ayırıyor.

"Gidecek," diyor Kevok birden, bir şiir okuyormuş gibi, "o uğursuz ülkeye gidecek, ölüm ve yok oluş ülkesine. Kimsenin bir hayrını görmediği o ülke her zaman sis duman içinde, her an patlayacak bir dağ gibi öfkeli ve gergin, üstünde her zaman kavga, savaş ve kan var. Her zaman rüzgar ve fırtına ugultusuyla, yağmur ve dolu şakırdamasıyla inleyen o ülke. Şimdi bir melek gibi uyuyan şu genç, Jîr, o ülkeye gidişin dönüşünün olmadığını bilmiyor mu? jîr, zeki, akıllı Jîr, o ülkeye gidişinin sonunun mezar olduğunu, mezarlık olduğunu, yıkıntı olduğunu bilmiyor musun? Jîr, gönülçelen âşık, neden gönüle eziyet çektiriyorsun? Bilmiyor musun ki bu aşk, bu sonsuz aşk, bu ölümsüz inlemeler, bu aşk dolu sözcüklerin, aşkın bu sıcaklığı, yumuşaklığı gidişinle bitecek? Açılan bir güle benzeyen tebessümlerinin, iki yakut tanesi gibi parıldayan gözlerinin, insanlığın en eski efsanelerindeki tanrılarınki gibi biçimli bedeninin gidişinle bir hatıraya dönüşeceğini bilmiyor musun? Bütün bunları bilmiyor musun?"

Kevok bu kez sesli sesli ağlıyor.

"Kevok..."

Önce duymuyor Kevok, sonra kendine gelince başını çeviriyor. Jîr yatağın yanında, ayakta, uykulu gözlerle Kevok'a bakıyor. "Kevok... neden ağlıyorsun? Ne diyorsun? Gel yanıma..."

"Hayır," diyor Kevok, yorgun ve kızarmış gözlerle, "hayır, sen gel... Gel, ne dediğimi söyleyeceğim sana..."

Jîr, Kevok'un yanına gidip kollarını boynuna geçirerek sarılıyor, "ömrümün dostu, arkadaşı," diyor gülerek. Kabarık memeleri Jîr'in göğsüne, göğüs kıllarına değdiğinde, Kevok'un bedenini ateş basıyor yine. Ama kendim tutuyor, toparlanıp hafif sinirli ve yüksek bir sesle, "Gitme," diyor, "gitmemelisin."

"Kevok," diyor Jîr, yumuşakça, yalvaran bir sesle.

"Hayır, hayır, hayır, gitmemelisin... Beş altı ay sonra okulu bitiriyorsun. Başarmak

için geceyi gündüze kattığımız bu okul yıllarımız, öğrendiğimiz o şeyler, bütün bunlar boşa mı gidecek şimdi? Hayır, gitmek doğru değil..."

"Kevok..."

"Çocuklardan söz ederdik, evden, aileden. Oğullarımız, kızlarımız dilimizin stranlarıyla, şiirlerimizle büyüyeceklerdi. Bütün bunları unuttun mu? Gitmenin ölmekle bir olduğunu bilmiyor musun? Gitmek! Yani terk etmek, ayrılmak, keder, acı ve ölüm... Bilmiyor musun bunu?"

"Kevok!.." diyor Jîr, bu kez ansızın bağırarak, "Kevok, zayıflık yakışmıyor sana, ayıp, kendine gel!.. Kevok!.. Ölüm böyle yaşamaktan daha iyi değil mi? Söyle, değil mi? Defalarca gitmekten konuşmadık mı, hemfikir olmadık mı? Söyle! Özgürlüğümüz, ülkemiz var mı bizim? Hayır. Özgür müyüz? Hayır. Gele-' cegimizin, çocuklarımızın geleceğinin aydınlık olduğunu söyleyebilir miyiz? Hayır. Bu devlet, bu generaller, kendini herkesin önderi sanan ve çalımlı çalımlı adalet ve birlikten söz eden şu general adil ve eşitlikçi bir hayat sunuyor mu bize? Hayır. Hayır, hayır ve hayır. O zaman? Söyle Kevok, o zaman?.."

Büyük bir öfke sarmış Jîr'i. Kevok'un birkaç kez Jîr'in gözlerinde gördüğü o karanlık öfke beliriyor yine. Kin ve nefret yeniden gelip gözlerine konmuş. Gözleri iri iri açılmış, boyun damarları dışarı taşmış halde, bağıra bağıra konuşuyor. Şimdi ondan azıcık uzaklaşmış, ama gözlerinin içine içine bakan Jîr'e, "Bağırma," diyor Kevok, yumuşak bir sesle.

"Yok Kevok, yok! Bunlar öldürmüyorlar mı bizi, geçmişte öldürmüyorlar mıydı, dün öldürmediler mi, bugün öldürmüyorlar mı? Boyuna ölüp durmuyor muyuz? Yaşadığımız her gün ölümden daha iğrenç değil mi? Ülkemiz ayaklar altında değil mi? Atalarımızın dili, kültürümüz, varlığımız ölümcül bir tehlike altında değil mi? Yok olmuyor muyuz? Biz, sen ve ben, şu anda onların diliyle konuşmuyor muyuz? Neden, söyle neden? Bizi köklerimizden koparmadılar mı? Baskı, boynumuzdaki boyunduruk gibi tepemizde sallanıp durmuyor mu? Ülkemizdeki en güzel yerlere el koymamışlar mı, kendileri için villalar, konaklar, siteler, şehirler inşa etmemişler mi? Biz de kendi ülkemizde tutsak gibi, yabancı gibi dışarıdan korku ve ürpertiyle seyretmiyor muyuz onları? Hadi hayır de! O zaman hangi ölümden söz ediyorsun sen? Okulu bitirdiğimi varsay, ne olacak?

Ne değişecek? Hiçbir şey Kevok, hiçbir şey..."

"İyi, git o zaman, ne yaparsan yap, ama bağırma," diyor Kevok, birkaç damla gözyaşı dökerek, "git..." soluğu kesiliyor. Bu küçük odada nereye gitsin, nereye sığınsın? Tarak düşüyor elinden, yüzünü çeviriyor ve gidip yatağa oturuyor. Ağlıyor Kevok. Uzun süre o yatakta, Jîr pencerenin önünde, farklı iç dünyalann-da kalıyorlar. Sonunda Jîr yavaş yavaş, adım adım yaklaşıyor Ke-vok'a, başında durup saçlarını seviyor, yanma oturuyor sonra.

"Ülkemizi kara bulutlar sarmış" diyor tane tane ve yumuşak bir sesle devam ediyor, "atalarımızın toprağı karanlık bugün, karanlığın perdesiyle örtülmüş. Ufuklar, gök karanlık, pınarlar, ırmaklar kurumuş, kuyular, sarnıçlar tıkanmış, dorukları bembeyaz dağlarımıza giden yollar tutulmuş, evler, köyler, şehirler yuva olmuş baykuşlara. Ülke yalnız bugün, biz yalnızız, insanlarımız arkasız, neşeyi, sevinci, aşkı, sevgiyi unutmuşlar... Hayatın ve dünyanın bütün güzelliklerinden, zenginliklerinden, mutluluklarından hissesiz kalmış insanlarımız boynu bükük halde bizi bekliyorlar Kevok, bizi bekliyorlar..."

Kevok bakmıyor Jîr'e, başı önde ağlıyor.

"Kevok, sen yapma bari, zaten soluğum kesiliyor, içim daralıyor. Rica ediyorum yapma, beni daha beter yapma," diyor Jîr, Kevok'un yüzünü kendine çevirip parmaklarıyla gözyaşlarını siliyor. Jîr gülümsüyor, ama Kevok gözlerini kaçırıyor ondan. Jîr iki eliyle yüzünü biraz daha yukarı kaldırıyor ki Jîr'e baksın. "Yalvarırım sana'yapma!"

"Önümüz karanlık Jîr, farkında değil misin?"

"Ama aydınlık bu isyanın arkasında Kevok, zincirler orada, ülkemizin dağlarının yücelerinde kırılıyor... Ama güçlü ol sen, bütün istediğim bu."

Jîr, Kevok'un yüzünü kendine doğru çekerek yüzünü, yanaklarını, boynunu öpüyor, sonra dudaKİarını dudaklarının üzerinde gezdiriyor. Bir süre Kevok'un dudaklarını emercesine öpüyor. Kevok sakinleşiyor. Kevok'un içindeki şimşekleri başlatan bu öpücükler, yeniden çakma öncesindeki sıcaklığı yaratıyor. Kevok yeniden yavaş yavaş kendinden geçip şehvet denizine dalıyor. Yeniden sonsuz bir aydınlığın kıvılcımları

çakıyor içinde.

Kevok iki eliyle sertçe itiyor Jîr'i ve yatağın üstüne sırt üstü yatırıyor. Ondan biraz uzaklaşarak ayaklarının dibinde, yatakta diz üstü oturarak Jîr'e ve çıplak bedenine bakıyor. Bir süre, karış karış, dikkatle. Jîr gidecek, Kevok'tan başka kimsenin haberi olmadan gizlice, kaçarak, süratle gidecek. Artık hiçbirinin sözlerinin bir anlamı, faydası yok. Sözler gereksiz, bir anlamlan yok. Kevok, ayak parmaklarından gözlerine kadar öpüyor Jîr'i, dudaklarını o taze bedeninden hiç kaldırmadan. Yavaş yavaş, yudum yudum. Jîr'in her tarafi Kevok'un dolgun ve sıcak dudaklarıyla ıslanıyor. Sonra da Kevok uzun, taralı saçlarını gezdiriyor Jîr'in bedeninde. Siyah, yumuşak saç telleri yeni açılmış güller gibi dolaşıyor Jîr'in bedenini. Her bir tel bir deprem yaratıyor Jîr'in içinde. Elektriğe kapılmış gibi sarsılıyor.

İnliyor Jîr.

Kevok'sa sessiz; ıslak gözleri, siniri, sevişme coşkusu, yüreği ve beyninde yankılanan sesler yeniden sarhoş ediyor onu. Mum ışığında usulca kıvrılan diri bedeni onu yeniden hazza aç birine çeviriyor. Kevok uykuda mı? Uyanık mı? Zaman mı durmuş? Zaman yıldırım hızıyla mı akıyor? Haz dalgaları mı? Kasvet ve keder dinginliği mi? Bu şey ölüm mü yoksa? Bu şey, ölümün aksine hayat mı yoksa? Bilmiyor Kevok. Kevok yavaşça bacaklarını ayırarak Jîr'in üzerine oturuyor. Jîr'in etinin sıcaklığı aydınlık okları yayıyor Kevok'un içine. Aşağıdan yukarıya, boğaza, beyne kadar. Karış karış, dalga dalga. Kevok'un saçları Jîr'in yüzünde, parmakları Jîr'in parmaklan arasında inip kalkıyor Kevok, ağır ağır. İnip kalktıkça okların gücü artıyor, içinin aydınlığı daha da parıldıyor.

Kevok sıcak alnı ve yüzünü Jîr'e çevirip onun yüzüne, gözlerine bakıyor. Bir daha» Jîr'i göremeyecekmiş gibi, gözlerinin derinliklerine bakıyor. Kevok içinde dalgalanan bütün o sıcak aydınlığı Jîr'in yüreği ve içindeki derinliklerle birleştirmek ister gibi sıcacık, yumuşacık kımıldıyor.

Jîr inliyor, "İntikam lazım Kevok, ölülerimizin intikamını almak lazım," diyerek Kevok'un gözlerine bakıyor.

"Hişşşş, döl lazım," diyor Kevok, bedeninin bir tarafı mum ışığıyla aydınlanırken, "bundan sonra öl sen de, ölülerin yanına git..."

"Döl değil, intikam," diyor Jîr yine yalvararak, içinde dolaşan okların aydınlığında.

"Döl, Jîr, yalnızca döl!.." diyor Kevok, inleyişten haykırışa dönen bir sesle: "Öl Jîr, şimdi öl... Döl, aşkımızla ekeceğim bu tohumu, Jîr!" Kevok şimdi çığlık çığlığa bir stran ya da destan okuyormuş gibi, "senin suyunla ekeceğim. İçimdeki bu sıcaklıkla seveceğim, yeşerecek, büyüyecek... Döl lazım, Jîr, döl!" Kevok bağırıyor, sesi şafağın atmasıyla aydınlanan küçük pencerenin dışına ulaşıyor belki de: "Döl lazım!"

6. Gece

Baz; ölümün çocuğu, ölümün sisi dumanı arasından çıkıp gelmiş ve bizzat ölümden meydana gelmiş çocuk. Baz; ölümün karnından tekrar doğmuş çocuk. Baz; ölümün karanlık gecelerinin çiyini seven ölüm ve cinayet subayı. Baz; ölümün sözcüsü.

Şimdi yine Baz. Baz'ın yanına dönelim.

Büyük Ülke'deyiz, ama başkentte değil, başkentten uzak, çok uzak bir yerde, Dağlar Ülkesi'ndeyiz. Mevsim aynı mevsim; Ke-vok ve Jîr'in o aydınlık sonbahar gecesinin üstünden birkaç gün geçmiş sadece. Zaman, duygun zamanlar yine, duygulu dalgaların zamanı, ama yer farklı; Kevok ve Jîr, Büyük Ülke'nin başkentinde yürek, ruh ve bedenlerini karmaşık duygu ve sezgilerle hazzın aydınlık şimşeklerine tutuyorlardı. Baz ise, şimdi başka bir yerde, Dağlar Ülkesi'nin son derece sarp bir yerinde, karmakarışık duygular içinde, sınır boylarında.

Baz'ın yanındayız, evet, bindiği askeri cipteyiz. Dağlar Ülkesi'nin sınırın yanı başındaki küçük bir şehrinde bulunan büyük bir askeri garnizonun kapısından içeri giriyoruz. Cipte Baz, şoför ve iki subay var. Baz, yeni ve temiz sivil giysiler içinde, şoförün yanında oturuyor. Askeri üniformalı diğer iki subay cipin arkasında oturmuşlar! Bir ses yok, kimse konuşmuyor. Cip garnizonun geniş bahçesinin tozu içinden ağır ağır geçerek beton bir kaleye benzeyen binanın önünde duruyor. Üstünde haki giysileriyle bir asker olan şoför aceleyle cipten iniyor ve koşar adım gelip Baz'ın ineceği kapıyı açıyor. Baz ağır ağır iniyor, bir süre etrafına bakıyor, sonra elleriyle üstündeki tozu silkeliyor. Garnizon, akşam vaktinin sükuneti içinde. Nöbetçilerin dışındaki askerler üstlerinde silahları olmaksızın gruplar halinde garnizon duvarlarının diplerinde oturmuşlar. Bir grup asker ellerinde havlular, bir tarafa gidiyorlar. Bir grupsa meydandan biraz uzakta, garnizonun bir köşesinde voleybol oynuyor.

Hava açık, hafif bir doğu rüzgarı esiyor. Güneş yavaş yavaş batıyor. Güneş koyu kırmızı bir renkle göğün derinliklerinden solgun ışıklar saçıyor. Baz cipin yanında durup bir etrafına, bir yukarıya, akşam vaktinin o özel rengine bakıyor. Bir gün daha bitiyor, yeni bir gece başlıyor. Zamanın dalgalarına bir yenisi ekleniyor, Baz'ın ömür zincirinin sayısız halkalarına yeni bir halka ekleniyor.

Yaşı kaç oldu? Ömrü nereye vardı? Bu sonbahar askeri hayatın kaçıncı sonbaharı?

Kaç sonbahar, kaç kış, kaç bahar ve yaz geldi geçti? Eğer eksik değilse bu sonbahar ordudaki hayatının yirmi ya da yirmi birinci sonbaharı olmalı. Yoksa yirmi ikinci mi? Yirmi üç? Baz ellerini ayaklarını hareket ettiriyor biraz, boynunu sağa sola kırıyor ve her iki elini arkasında kavuşturup sırtını çıtırdatıyor. Sonra elini yüzüne götürüp azıcık uzamış bıyıklarıyla oynuyor.

Kaçıncı olursa olsun, kaçıncı sonbahar olursa olsun, ordu hayatı sürüyor, kutsal görev ve sorumluluklar yerine getirilmeyi bekliyor.

Bugünkü gibi.

Baz; uzun boylu, esmer, biçimli ve artık orta yaşlı. Yüzünde huzur, sükunet ve belki de yorgunluk. Duruşu dimdik, bakışları sert. Saçları siyah ve kısa. Siyah sakal bıyığı hafif uzun. Bıyıkları sakalından biraz daha uzun. Dudakları kalın, burnu biçimli.

Baz; alnı geniş ve yüksek, alnında yılların izi, alnını bir baştan bir başa kesen birkaç çizgi ve kırışık. Gözleri ufacık, uzun boyu, geniş alnı ve omuzlarının tersine, gözleri ufacık. Şahinin gözleri gibi ufacık, derin ve biraz azgın. Küçük siyah gözler, kömür gibi, ya da iki siyah yakut tanesi gibi diyelim, parıldıyor. Kaşları siyah ve gür, kirpikleri uzun. Yüzünü yukardan bir yay gibi kaplayan kaşları ve kirpikleri. Esmer yüzü biraz uzun, çene ve yanakları geniş.

Boyu uzun, yüzü uzun, el ve ayakları uzun, kaşı kirpiği uzun. Ömür... ömür uzun mu?..

Hele yüzü, rüzgar ve fırtınayla, kar ve yağmurla, güneş ve sıcakla iyice esmerleşmiş, hafif buruşuk.

Ama en önemlisi bakışları olmalı. Yüzündeki durgunluğa rağmen bakışları sorgulayan cinsten. Gözleyen bakışlar. Kuşkucu, sıkkın avcı bakışları. Avının arkasındaki şahinin bakışları gibi. Baz'ın bakışları; derin, yoğun, güçlü, sert, ama bu perdenin altında kuşkuculuk, kararsızlık, endişe ve ikircim var.

Uzun boylu, ama hafif kambur.

Baz başını biraz kaldırarak gökyüzüne bakıyor. Kuzey tarafında bir bulut kümesi hafif kımıldanıyor. Doğuda ise küçük bulutlar görünüyor. Koyu kırmızı bir renk

kaplamış göğü. Bir süre sonra gece başlayacak. Bir süre sonra, gecenin başlamasıyla Baz'ın asıl hayatı başlayacak.

Gece nasıl geçecek? Gece? Açık mı, kapalı mı, ılık mı, soğuk mu, yağmurlu mu, rüzgarlı mı? Akşam ve gece koyunlarında ne saklıyorlar? Gecenin ve gece karanlığının ustası Baz, görecek. Gecenin karanlığı koynunda ne saklarsa saklasın, o saklı şey Baz'a ait, gecenin ve karanlığın efendisine ait. Baz biliyor bunu, bundan emin.

"Biraz uzanacağım," diyor Baz, cipten inip Baz'ın yanında askeri düzene göre hazırolda duran iki subaya, yüzlerine bakmadan, "bir saat sonra beni uyandırın... O zaman tim hazır olsun burada ve havanın nasıl olacağını öğrenmiş olsunlar..."

Baz, kısa adımlarla büyük binanın kapısından içeri giriyor. Kapıdaki nöbetçiler, geniş salonda dolaşıp duranlar, binanın danışma bankosunda bekleyen asker ve subaylar onu görünce oldukları yerde selam duruyorlar. Saygı, biraz da korkuyla, Baz önlerinden geçip gidinceye kadar duruyorlar öylece. Baz'ın onları gördüğü yok, aklı başka yerde uzun, çok uzun bir koridoru geçiyor ağır adımlarla. Adımlarından, yürüyüşünden bu garnizonu iyi tanıdığı anlaşılabiliyor. Koridorun sonunda demir bir kapı beliriyor. Baz açıyor kapıyı. Kapının arkasında çok güzel döşenmiş geniş bir salon var. Salonun neredeyse her tarafı kapalı, ne bir pencere, ne açık bir yer. Kapının karşısındaki duvarda General Serdar'in devasa bir fotoğrafı asılmış. Başka bir duvarda ise, bayrak ve altında çok büyük harflerle yazılmış bir söz var: "Her şey önder ve vatan için."

Kapıya en uzak köşede, siyah deri koltuklarda üç subay oturuyor. Baz içeri girince hep birlikte kalkıp selam duruyorlar. Baz onları başıyla selamlayıp yürüyor ve salonun öbür tarafındaki kapıya gidiyor. Baz kapıya geldiğinde ansızın bir şey hatırlamış gibi duruyor ve dönerek subaylara, "Bu gece havanın nasıl olacağını biliyor musunuz?" diye soruyor. Subaylar birbirlerine bakıyorlar. Yok, bilmiyorlar.

"Bir saat sonra birisi gelip beni uyandıracak, onun dışında kimse gelip beni rahatsız etmesin," diyor Baz ve anahtarla kapıyı açıp içeri giriyor. Baz'in girdiği yer daracık, kapalı, karanlık, havasız bir oda. Kapının yanındaki düğmeye basıp lambayı yakıyor. Odada neredeyse hiç eşya yok. Bir yatak, yatağın üstündeki duvarda General Serdar'ın renkli bir fotoğrafı, yatağın yanında küçük bir komodin, bir köşede uzun bir gardırop ve yanında tahta bir sandalye. Komodinin üstünde de bir sürahi, bir bardak, küçük bir

saat, bir kül tablası, bir sigara paketi ve çerçeveli bir fotoğraf. Baz parıldayan baretta tabancasını belinden çıkarıp komodinin üstüne koyuyor, ceketini, pantolonunu, gömleğini, kravatını soyup gardırobun bir gözüne düzgün biçimde yerleştirerek yatağa giriyor.

Yorgun, daracık bir ciple daracık, dolambaçlı, makadam bir yoldan, dört yüz kilometre kadar uzak bir yerden gelmiş. Toz duman içinde, bir yerde durmadan, durup dinlenmeden, bir şey yiyip içmeden. Susaması geliyor aklına. Biraz toplanıp sürahiden bardağa su dolduruyor, sonra bir dikişte içiyor. Ama susaması geçmiyor, bir bardak daha içerek yorganın altına giriyor yine. Bir şey düşünmeye, çocuklarının fotoğrafına bakmaya takati yok. Bir süre sonra uykuya dalıp horlamaya başlıyor. Biri kapıyı çalıp derin sessizliği bozuncaya kadar. Uykusu çok hafif olan Baz, kapının çalmasıyla uyanıyor hemen. "Tamam, geliyorum," diyor ve yataktan kalkıyor. Beyni yorgun, gözleri uykulu. Oda aydınlık, lambayı söndürmeyi unutmuş. Hafif bir acı gevşek bedenini daha gevşetiyor. Sol tarafı uyuşmuş biraz. Ellerini, ayaklarını hareket ettiriyor, sırtını, boynunu çıtırdatıyor ve yatağın kenarına oturup bir bardak su daha içiyor.

Gece başlıyor. Baz'ın hayatı başlıyor. Baz'ın gece karanhgın-daki işi, mesaisi başlıyor.

Baz; gecenin adamı, gececi, gece baskıncısı.

"Ey gece, ben geliyorum," diyor Baz, yavaşça, sonra bardaktaki son damlaları içip ayağa kalkıyor. Kalkınca bakışları komodinin üstündeki fotoğrafa kayıyor. O ortada, her iki oğlu her iki yanında. Makineye bakıp gülüyorlar. Sağ tarafta büyük oğlu, sol tarafta küçük oğlu. Gülümsüyor Baz, içini bir sıcaklık kaplıyor. Bu aralar ülkenin başkentindeki evine gidip çocuklarını görmeli. Oğullarım özlemiş. "Yanınıza geleceğim," diyor Baz yavaşça, sonra gardıroba dönüyor.

Baz, gardırobun özel bölümünü anahtarla açıp oradaki giysileri çıkarıyor ve getirip yatağa koyuyor.

Evet, gece, gece karanlığı ona özel giysiler gerektirir.

Baz'ın özel gece giysileri; yani Dağlar Ülkesinin perişan, gariban insanlarının giysileri, çoban giysileri, sığırtmaç giysileri, devlete, ordu ve General Serdar'a, Baz'a karşı başkaldıran asilerin giysileri, yani kafaları ezilmesi gereken kişilerin, kökü

kazılması gereken kişilerin giysileri. Eski ve giyenin rahatça hareket etmesi için geniş, ama paçaları dar bir pantolon -ki yılan çiyan, börtü böcek içinden geçemesin ve koşarken taşa, çakıla, kayaya takılmasın ve hızı kesmesin. Uzun kollu bir giysi ve sıcak havada serin tutan, yağmurda karda sıcak tutan geniş bir şepik -ki eller, ayaklar, kollar içinde rahatça devinebilsin, tüfeğe, tabancaya, dallara, ağaçlara uzanabilsin. Yürürken, taş toprakta, kayaların arasında, vadilerde ayakları ve dizleri koruyacak, dizlere kadar uzun renkli yün çoraplar. Ve üstü kalın deriden, altı ise siyah, sert bir kauçuktan elle dikilmiş bir çift siyah, hafif ayakkabı. Yağmurda karda, çamurda, kayalarda, taşların üstünde, sıcak ve soğukta yeri sıkıca kavrayan, hafif, giyilmesi çıkarılması kolay ayakkabılar.

Baz'ın gece giysileri; zor anların giysileri, karanlık zamanların, sarp ve çetin yerlerin giysileri. Her zaman yollarda, her zaman koşmaya hazır insanların giysileri.

Baz üstündeki iç çamaşırlarını da çıkarıyor, çıplak halde yatağa oturup sigara yakıyor ve derin bir nefes çekiyor. Yeni bir gece başlıyor yine, yine "av" zamanı. Baz'ın kafası, gövdesi ağırlaşıyor. Zaman böyle akıyor, yıllar böyle geçiyor. Böyle küçük, karanlık, pis kokulu, havasız odalarda. Böyle gizlice yaşayarak, saklanarak. Böyle karanlık gecelerde. Ama bu gece çok önemli. Bu gece başarmalılar. Baz art arda birkaç derin nefes daha çekiyor sigarasından, sonra toparlanmak, yatağın üstündeki giysileri giymek için ayağa kalkıyor. Ama bölgedeki köylülerin giydiği cinsten geniş donu giymeden önce gövdesine bakıyor. Göğsündeki bütün kıllar beyazlaşmış neredeyse. Kasık kılları arasında da beyazlaşanlar var. Ve her zaman gururlandığı "gurur"u şimdi bir zeytin tanesi kadar ufalmış. Ne zamandır gururu bir kadının ıslak, karanlık derinliklerinde dolaşıp bir aslan gibi kükremedi? Şimdi gururunu biraz okşasa mı ki? Hayır, ne vakit var, ne de aklını buna verebilir. "Senin de benim gibi dinlenmeye ihtiyacın var," diyor Baz ve yün donu giyiniyor. Sonra, ağzında sigarası, don gibi yine oradaki köylerde örülmüş göz göz delikli ince içliği giyiniyor. Arkasından uzun paçalı, nakışlı bir mintan ile el yapısı şal ü şepiki. Şalin uçkurunu birkaç düğümle iyice sıkılıyor

Baz, sonra şepikin belini uçkurun üstünden uzun kumaş bir kuşakla bağlıyor. Ve tabii tabanca. Baz giysilerini giyip bir iki sallandıktan sonra barettaya bakıyor; şarjörü açıp mermileri boşaltıyor, sonra teker teker şarjöre yerleştiriyor yine, ardından göz, gez, arpacık kontrolü yapıp beline takıyor.

Şimdi artık her şey tamam, Baz geceye hazır. "Ey gece, ben geliyorum," diyor Baz yine ve kapıdan çıkıp sağına soluna bakmadan salonu ve uzun koridoru geçiyor, bankonun olduğu geniş salondan dışarı çıkıyor. Onunla karşılaşanlar yol veriyorlar hemen, hazırol vaziyette selam duruyorlar. Dışarıya çıktığında bir subay, yüksek sesle, "dikkat" çekiyor. O zaman ince bir tebessüm beliriyor Baz'ın yüzünde. Evet, akşamın başladığı bu anda, tim kapıda onu bekliyor.

"İyi akşamlar," diyor Baz ve ağır adımlarla time yaklaşıyor. On iki kişi ve amirleri olan iki subayın tamamı Baz gibi giyinmiş, onu bekliyorlar. Her iki tim komutanı Baz'ın iki adım kadar gerisinde duruyorlar. "Hazır mısınız?" diye soruyor Baz, sert bir sesle. Her iki komutan ve tim bir ağızdan "evet" diye bağırıyorlar. Baz mağrur,, kendine güvenen, sağlam ve ağır adımlarla timi teftiş edip her birini dikkatle inceliyor. Hepsi silahlı. Uzun namlulu otomatik silahları, kuşaklarına asılı el bombaları, yangın ve ölüm bombaları. Tabanca, kalaşnikof, makineli tüfek ve iki lav silahları var. Tabanca, kama ve hançerler bellerinde, dürbünleri göğüslerinde. Evet, onlar da hazır, tim de hazır. Evet artık av başlayabilir...

Ama Baz sıranın en sonundaki adamın önünde bir süre durup öfkeli öfkeli ona bakıyor. Baz'ın karşısında duran yeniyetme delikanlı Baz'a değil, tam karşıya bakıyor. "Nereye gidiyoruz?" diye sinirli bir sesle soruyor Baz. "Ava gidiyoruz," diye cevaplıyor delikanlı, yavaşça. "O halde?" diye üsteliyor Baz, "o halde ahmak... o halde?" Baz'm neyi kastettiğini anlamayan delikanlı ses çıkarmıyor. "Nerde sakalın bıyığın? Üstündeki bu yeni giysiler de neyin nesi?" diyor Baz, "pikniğe mi gideceğiz, babanın nikahına mı gideceğiz de böyle süslenip püslenmişsin ahmak herif!" Baz, arkasında duran komutanlara dönüp, "Bu eşeği sıradan çıkarın ve çabuk başka birini yerine alın da gidelim," diyor ve aşağıya, askeri cip ve kamyonun olduğu tarafa doğru yürüyor. "Haydi çabuk binin de gidelim..." Ve askeri bir cip ve kamyona binerek yola çıkıyorlar. Baz ve onun gibi Dağlar Ülkesi'nin köylülerinin giysilerini giyinmiş olan iki subay cipte, tim ise arkalarından gelen kamyonda garnizonun büyük kapısından yola çıkıyorlar. Garnizon Dağlar Ülkesi'nin küçük, tarihi bir şehrinin kenarında. Garnizondan çıktıktan sonra şehrin paralelindeki asfalt yola giriyorlar. Karanlık iyice çökmüş, küçük şehrin lambaları yanıyor. Sesler yükseliyor şehirden, çocuk, köpek, hayvan, otomobil, motor sesleri karışıyor birbirine ve etrafı dolduruyor. Çok eski tarihlerde, bir çay kenarına inşa edilmiş,

sırtını dağlara yaslamış olan şehir sınır hattı üzerinde ve ordu için, Baz için kilit öneme sahip. Şehir küçük ama bütün bölgece ünlü, ticari bir merkez konumunda, önemli bir geçiş noktası. Diğer şehirler ve ülkelerle ilişkileri de gelişmiş. Boyuna insanlar, gruplar gelip gidiyor. Devleti, milleti ve vatanı koruyan ordu buradan bütün bölgeyi kontrol ediyor. Baz da bütün faaliyetlerini şehrin garnizonundan yürütüyor. Ama buna rağmen neredeyse hiç kimse Baz'ın varlığından haberli değil. Baz şehir hakkındaki her şeyi, şehirdeki her tür ilişkiyi, hareketi biliyor, ama ne şehrin sakinlerinden birinin Baz hakkında bildiği bir şey var, ne başka birisinin.

Baz ağzında sigara, şoförün yanında oturmuş, bir eli pencerede şehrin dış mahallelerine, sokak lambalarına bakıyor. "Şehrin kontrolü sıklaştırılmak, adamlanmız daha çok girmeli şehrin sakinlerinin içine," diye düşünüyor Baz. Sonra ansızın arkasındaki subaya soruyor "kardeş, bu gece hava durumu nasıl olacak?"

"Biraz soğuk ve bulutlu olacak, gece yarısından sonra ise yağmur yağabilir," diyor subay, kısaca.

Yol dağların dibinde, dağlara paralel biçimde uzanıyor. Bu yol Dağlar Ülkesi'nin dolambaçlı yollan gibi değil. Düz, dümdüz, geniş ve asfalt. Baz ve timi dağlar ve uzun çayın arasından geçerek gecenin koynundaki hedefe doğru yol alıyorlar. Güneş batmış, karanlık bir kabus gibi çökmüş. Gökte, gecenin ilk saatlerinin göğünde birkaç bulut görünüyor. Çay tarafında incecik bir sis, ipek bir tül gibi sarmış ortalığı. Dağların eteklerinde, göğsünde bükler ırmak ağızlarındaki reyhanlar gibi görünüyor şimdi. Baz'm çok iyi tanıdığı taşlar, yığınlar, tepeler, kayalar ve korular gecenin karanlığı ve sessizligiyle sarılıyor yine. Sonbaharın sessiz ve sakin gecesi çöküyor ortalığa. Baz silahlı subaylar ve timle gecenin karanlık perdesinin içinden geçiyor yine.

Sonbaharın bu gecesinden ot, kurumuş yonca, burma ve saman kokusu yükseliyor.

Konuşmuyor Baz, subaylar konuşmuyor. Cipin motor sesinden başka ses yok. Herkes, her şey sessizlik içinde. Baz ve timi, işlerini sessizce görüyor. Öğrenmişler artık, onlara defalarca söylenmiş; işleri konuşmak değil, yapmak, yalnızca yapmak.

Bir saat kadar sonbaharın özel kokuları ve gecenin karanlığı içinde cip ve kamyonla

ilerliyorlar. Sonra dağların dibinde çok dar ve çakıl bir yolun ağzında duruyorlar. Her zamanki gibi şoför inip Baz'm kapısını açıyor. Sonra herkes inip Baz'm önünde sıraya diziliyor. Baz onlara bakıp, "Etrafa dagılın da gidelim," diyor ve geniş asfalt yoldan ayrılan dar yola giriyor. Cip ve kamyon şehre doğru dönüyor. Baz ve timi yürüyüşe geçiyor. Dağlara doğru gidiyorlar şimdi. Dağlara yürüyerek çıkacaklar.

İki kişi önde, iki kişi arkada, diğerleri etrafa dağılmış halde çakılların, taşların arasından ilerliyorlar. Ortalık karanlık, karanlık perdesi ortalığı sarmış. Gece ve gündüz, gecenin karanlığı ve günün aydınlığı. Karanlık ve aydınlığın bitmek bilmeyen şu oyunu! Bütün dünya, her şey gecenin rengiyle süslenmiş şimdi. Şimdi gece ucu bucağı olmayan, dünyayı koynunda küçük bir filika gibi sallayan bir deryaya dönüşmüş.

Gecenin karanlığı bu kadar kalın, bu kadar derin, bu kadar sessiz.

Ve Baz, karanlığın oğlu, gece karanlıklarının oğlu. Baz şimdi timin ortasında taşlı dikenli daracık köy yolunda hafif, ölçülü adımlarla dağlara doğru tırmanıyor. Hedefleri dağlar, dağların yüceleri, dorukları, derin vadilerin, uçurumların karanlık dipleri. Baz, eli barettasının tetiğinde, gecenin karanlığı içinde devlere benzeyen karşıdaki doruklara bakıp yürümeye devam ediyor. Timin üyeleri de elleri ağzına mermi sürülmüş kalaşnikofların tetiğinde, geniş adımlarla, hızlı hızlı yürüyorlar. Yol dolanıyor, tepeler, uçurumlar çıkıyor karşılarına, dereler, pınarlar, kaynarcalar çıkıyor karşılarına, dar boğazlar, sarp kayalar kesiyor yollarını. Ama Baz ve timi, gecenin adamları, işlerinin eri adamlar engelleri geçiyorlar; bu dağların vahşi hayvanları gibi, kayalara, tepelere tırmanıyor, derelerin, pınarların üstünden ustaca atlıyor, sarp yerlerin kenarından zahmetsizce geçiyorlar. Asfalt yol geride kalıyor, inler, kayalar geride kalıyor, dağ sırtlan geride kalıyor, korular, bükler geride kalıyor. Yücelere çıkmak için tırmanmaya devam ediyorlar.

Dağların yüceleri; yalnızca vahşi kuşların yurdu, yolunu kaybetmişlerin makamı, av ve avcı diyarları. Serin, hayır, serin değil, soğuk bir dünya. Soğuk, ıssız, korku dolu bir dünya. Uzun zamandan beridir Baz'ın dünyasını oluşturan özel dünya. Baz terlemiş, soluğu kesilmiş halde bir kayanın dibinde durarak gömleği ve mintanının bütün düğmelerini ilikliyor ve "Biraz dinlenelim," diyor. Tim, birbirinden biraz uzakta durup dinlenmeye başlıyor. Ön ve arkadaki nöbetçiler taşlara, kayalara yaslanıyorlar, öbürleri ise bir araya toplanmadan oldukları yerde oturuyorlar. Baz bir sigara yakıyor ve ustaca

avucuna saklayarak, gözleri timin diğer elemanlarında, birkaç derin nefes çekiyor. Hava çok soğuk, ama dağın öbür tarafına, aşağıya doğru indiklerinde biraz ılıyacak.' Buraya zahmetsizce ulaştılar. Şimdi dağın dorugundalar. Evet, bütün buraların, bütün bu sayısız dağın, yaylanın kontrolü devlette. Burada da devletin ve ordunun kontrolü var. Gelişleri, varlıklan ordunun iktidarı ve kontrolünün kanıtı. Buna rağmen ordu buradaki kontrolünü güçlendirmeli. Ülkenin her tarafı adım adım, karış karış ordunun kontrolünde olmalı.

Baz sigarasını içtikten sonra ayağa kalkıyor ve "Gidelim," diyerek yola koyuluyor. Bu kez dağın öbür tarafından aşağıya doğru. Tim yine eskisi gibi Baz'ın etrafına dağılmış halde yürümeye başlıyor. Yol yok, iz yok. Buna rağmen yürüyüşlerinden, hareketlerinden buraları bildikleri anlaşılabiliyor. Yüzleri vadiye dönük, dağın yamacındaki birkaç mağaraya ulaşıncaya kadar aşağıya doğru seğirtiyorlar. Mağaralar uzaktan seçilemiyor. Buraları tanımayan biri, özellikle de geceleri bu mağaraları mümkünü yok göremez. Timden biri mağaralardan azıcık uzakta el feneriy-le üç kez zayıf bir ışık salıyor ortalığa. Mağaralardan da üç kez fener yakılıp söndürülerek karşılık verilince, tim mağaralara doğru ilerliyor. Mağaraların önünde yedi kişi Baz ve timi bekliyor. Baz ve timi en büyük mağaranın ağzındaki taşların üstüne oturuyor. Şimdi ay çıkmış, ortalık biraz aydınlanmış. Baz tekrar paketi cebinden çıkarıp bir sigara yakıyor. O zaman açlığı geliyor aklına. Sabahtan beri hiçbir şey yememiş! "Açım, açız biz," diyor ve "yiyeceğiniz neyiniz varsa getirin hemen!" diyor.

Baz ve timi bekleyenlerden dördü köylü, orayı iyi tanıyan, Dağlar Ülkesi'nin köylüleri. Öbürleri ise subay, Baz'ın arkadaşları. Hepsinin giysileri Baz ve timdekiler gibi yöresel giysiler. Baz, gözleri köylülerin üstünde, emreder gibi sertçe soruyor, "Kılavuzlar kim bu gece?" Köylülerden ikisi Baz'a biraz yaklaşarak, "Biziz komutanım," diyorlar.

"Komutan değil, adım komutan değil, Baz. Unutmayın, Baz... Gelin, yanıma oturun," diyor Baz yanında bir yer göstererek, "av yeri neresi?"

"Buradan biraz uzakta, yıkık bir köyde, Baz Bey," diyor bir köylü Baz'ın diliyle, daha doğrusu Baz'ın diliyle Dağlar Ülkesi'nin dilinin karışımından oluşmuş, son derece kötü bir telaffuzla. Baz'ın sıkça duymadığı karma bir dil.

"Baz Bey değil, sadece Baz... Buradan biraz uzakta, yıkık bir köyde," diyerek

köylünün sözlerini yineliyor, "Buradan biraz uzakta... ama ne kadar uzak?"

"iki menzil kadar..."

"iki menzil kadar..." diye yineliyor Baz, "iki menzil, ne kadar yani?"

Şimdiyse köylü şaşkın halde, "iki menzil..." diyor, "iki menzil... iki menzil, on sigara içmek kadar diyelim, tabii sigarayı sarma süresini saymazsak..."

"On sigara içmek kadar..." diye yineliyor Baz, gülerek, "iyi o zaman, on sigara içme zamanını saat zamanına çevirirsek kaç saat eder peki?"

Cevap veren köylü yanındaki köylüye dönerek, "O zaman ne kadar eder?" diye soruyor, ama bir karşılık alamayınca susuyor.

O sırada Baz'ın ekibinden olan ve sohbeti dinleyen yardımcısı Baz'ı cevaplıyor: "Dün gece gidip köyün etrafını kontrol ettik. Av için her şey eksiksiz, tamam. Köy buradan kırk, kırk beş dakikalık mesafede."

"O zaman köylüler nöbetçilerin yanına geçsin, tim ve burada bekleyen arkadaşlar burada toplansın da saldırıyı ayrıntılı biçimde planlayalım."

Köylüler kalkıp mağaraların her iki tarafında nöbet bekleyen iki nöbetçinin yanma gidiyorlar. Tim elemanları ve Baz'ın eki-bindekiler teker teker gelip Baz'm etrafına toplanıyorlar. O zaman yiyecek bir şeyler getirmek için mağaraya giren de, elinde geniş bir tepsiyle dönüp, "Fazla bir şey yok; ekmek, peynir, kavurma ve biraz da sebze," diyerek tepsiyi Baz'ın önüne koyuyor. Bir kurt gibi acıkmış olan Baz, sac ekmeğini alarak içine bir parça kavurma, biraz soğan ve yeşil biber koyarak, "Başla!" diyor.

Baz'ı cevaplayan yardımcısı, saldırıyı anlatmaya başlıyor; yolu, gitme şeklini, nöbetçileri, kılavuzların yerlerini, tim düzenini, yanlarına alacakları silah ve cephaneyi ve yerleştirilecekleri noktaları, köyü, köyün etrafim, köyde kalmış az sayıdaki köylüyü, köydeki evleri, avların kaldıkları evleri, köyün, siperlerin, pusuların kuşatılmasını, son ve ölümcül saldırıyı, her şeyi, her şeyi tane tane anlatıyor. "Ölümcül darbe öldürücü olmalı," diyor ve uzun konuşmasını tamamlıyor.

"Bir şey eklemek ya da sormak isteyen kimse var mı?" diye soruyor Baz, sağ eliyle ağzını silerek.

Kimseden bir ses çıkmıyor. "O zaman herkes ne yapacağını biliyor," diyor Baz, ayağa kalkarak. "Artık gidebiliriz... Silahlarımı getirin... Biraz da içecek su."

"Gelmene gerek yok," diyor ekiptekilerden biri, "Bizi burada bekleyebilirsin. Görevi yerine getirip döneriz."

Baz gülerek üstünü silkeliyor ve, "Gerek olmadığını biliyorum, ama gelmek istiyorum," diyor. Sonra ansızın bir şeyi hatırlamış gibi oturup ayakkabılanm çıkararak temizliyor, ardından tekrar ayağına geçiriyor. Bir sigara daha yakarak, "Silahlarınızı son kez kontrol edin," diyor.

O anda Baz'm silahları da geliyor; uzun ve siyah bir kalaşni-kof, ay ve yıldız ışıkları altında parıldayan namlusuyla uzunca bir ondörtlü, mermiyle dolu üç fişeklik, çifte oluklu bir avcı bıçağı ve iki el bombası. Su matarası da geliyor. Baz üzerine onları teker teker yerleştiriyor, sonra kalaşnikofun iğnesini, mermi yuvasını, nişangahını kontrol ediyor ve agzma mermi sürerek çapraz biçimde omzuna asıyor.

Tim de kılavuzlarla ve mağaralarda Baz'ı bekleyen ekiple birlikte hazır şimdi, herkes sıraya dizilmiş Baz'm emrini bekliyor. Baz önlerine geçerek her birini teker teker inceliyor, duruşlarını, silahlarını, giysilerini kontrol ediyor, sonra garnizondan birlikte geldiği subaylardan birine dönerek, "Ant içir!" diyor.

Şimdi bir köylüye benzeyen subay, tekmil verip ant içiyor, tim de yineliyor; her şey vatan için, bayrak için, millet için, devlet için... önder için... yürekle, canla, kanla bağlıyız sana ey önder, ey General Serdar...

"Yürüyüş düzenine geçin, yola çıkıyoruz," diyor Baz ve yürümeye başlıyorlar.

Yola koyuluyorlar; ava doğru, yani devleti ve ülkeyi bölüp parçalama davası güderek devlete ve orduya başkaldırmış olanlara doğru. Onlar; Dağlar Ülkesi'nin devleti ve orduyu hiçbir zaman sevmeyen, devlete her zaman kuşkuyla yaklaşan insanları. Onlar; şimdiki gibi, ne zaman bir fırsat bulsalar kendi güçleriyle devletin gücünü doğru hesaplayamadan başkaldıran asiler. Onlar; tarihlerinden, yaşadıklarından, atalarının

ölümü ve katlinden hiçbir ders çıkaramamış beş para etmez cahiller. Onlar; her kayd ü şartta, her zaman ve her yerde kafaları ezilmesi gereken asiler... Birkaç yıldan beridir bu asiler başkaldırmış ve dağlara çekilmişler yine - devletin ve ordunun şerefi ve haysiyetiyle oynayabilirlermiş gibi, ülkenin bayrağını indirebilir, birliğini bo-zabilirlermiş gibi, devlet ve ordunun başını ağrıtabilirlermiş gibi. Ama devlet ve ordunun gücünü bilmiyorlar, hiç bilmiyorlar. Başkaldırı ve hareketlerinin devlet ve orduya sinek vızıltısı gibi geldiğini bilmiyorlar ki. Sadece o kadarcık, bir sineğin bir anda, bir solukta yok edilebilecek vızıltısı gibi.

Ama buna rağmen son yıllarda binlerce insan öldürüldü, yüzlerce asker ve subay şehit düştü, yüzlerce yer yakılıp yıkıldı, onlarca karakol ve garnizon yakıldı ve neredeyse Dağlar Ülkesi'nin her yanında dağınık halde sürüp giden düzensiz, ama kanlı bir savaş, asilerin hedefledikleri gibi sürüp gidiyor. Asilerin stratejisi belli; bu savaşı geniş bir zamana yayarak Dağlar Ülkesi'nin bütün halkını çatışmanın içine çekmek. Baz da, ordu gibi en büyük tehlikenin bu olduğunu biliyor. Ordu ve devlet buna meydan vermemeli. Ne devlet, ne de ordu hiçbir zaman buna fırsat vermez. En kısa zamanda kafaları ezilmeli, bu yangın söndürülmeli. Bu yüzden ordunun en gözde subaylarından olan Baz, yüksek yetkilerle donatılmış ve son derece önemli bir görevle, gizlice bölgeye gelmiş. Görevi ordunun gizli kuvvetlerine komuta etmek, yani yangını söndürme, isyanı bastırma ve onu besleyen psikolojik desteği yok etme. Baz'ın görevi; gece karanlığında avlanma, insan avlama, sabaha doğru ve akşamları ise asilerin izini sürme.

Baz'ın görevi; öldürme...

"Bu isyan bastırılacak," diye düşünüyor Baz, savaşçılarının arasında yürürken, "öncekiler gibi bu da bastırılacak, hiç şüphesiz...

Devletin adil, doğru ve güçlü düzeni yeniden kurulacak. Buralarda gerçekleşen bu cinayetler, kalleşlikler, hırsızlıklar, kanunsuzluklar devlet ve ordunun gücüyle ortadan kaldırılacak. Millet, devlet ve orduya karşı yürütülen bu şeytanca, bu yılan gibi sinsi hareketler ve saldırılar durdurulacak. Her ne şekilde olursa olsun, içinde ölüm ve cinayet, acı ve sızı olsa bile yılanın başı ezilmeli. Bir görev bu. Bu, ölüm kalım savaşının en önemli görevi."

Gidiyor Baz, başı önde, elinde, göğsünde, belinde ölümcül silahlar sağlam, güçlü, mağrur adımlarla yürüyor. Ay ve yıldız ışıklarının yardımıyla, köylülerin mahirane kılavuzluğunda, ölüm ve cinayet silahlarına inançla, devlet ve ordunun ölümsüzlüğüne olan inançla gidiyor. Baz hakim, hükümdar, her şeyin hükümdarı, hattâ kaya diplerindeki yaratıkların, yılanlann, akreplerin, göklerdeki kuşların da hükümdarı. Ölüm ve kalımın hükümdarı o, doğum ve ölümün de. Her şey ondan soruluyor, ondan sorulmalı. Baz, hükümdar; Baz, sevinç ve neşenin, acı ve sızının, güç ve takatin hükümdan; Baz, kahraman ve usta, gecelerin kahramanı, yangınların ustası; Baz, ateş saçan bir dağ gibi gazap dolu. Şimdi timin yürüyüşünün hızı düşüyor. Kılavuz köylülerden biri geri dönüp aralarında dolaşıyor ve her birine elleriyle bir şeyler işaret ediyor. Viran köye yaklaşmışlar, evet. Tim yavaşlıyor. Bir süre sonra da uzaktan birkaç zayıf ışık beliriyor. Baz'ın her iki yardımcısı süratle timin iki kolu arasında dolaşarak yürüyüşü düzenliyorlar. Gecenin karanlık perdesi altındaki köye adım adım yaklaşıyorlar. Etrafa müthiş ve ürkünç bir sessizlik hakim. Gece, gecenin karanlığı, sessizlik, korku ve ürperti. Yalnız iki üç ölgün ışık köyün, köylülerin varlığına işaret olabiliyor. Ama bu sessizlik, bu sükunet? Neyin işareti bu? Büyük sessizlik ve derin karanlık içinde yalnızca timdeki insanların ayak sesleri var. Buralara özgü hafif ayakkabılarının...

Köy görünüyor. Köyün yıkık dökük evleri görünüyor. Gece karanlığında kıvılcım gibi panldayan ışıklar şimdi daha iyi seçilebiliyor. Tim köyün az uzağındaki çukurluk bir yerde duruyor. Herkes ne yapacağını biliyor; kılavuzlar, tim elemanlan, subaylar ve Baz'ın yardımcılan çabucak dağılıyorlar, her biri bir tarafa gidiyor. Baz, bir yardımcısı, onunla gelen subaylardan biri, bir tim elemanı ve bir köylü; hepsi çukurluğun yanında pusu için uygun yerlere yerleşiyorlar. Şimdi bulunduklan yer çukurluk, ama önü açık. Oradan bütün köyü ve etrafını görebiliyorlar.

Evet, köyün önüne kadar geldiler. Şimdi son ve ölümcül darbeyi indirmek için bekleyecekler. Kendini çok yorgun hisseden Baz kalaşnikofunu yanına koyuyor, sırtını pusudaki taşlardan birine yaslayıp kurumuş otların üstüne oturuyor. Biraz dinlendikten sonra çok dikkat ederek bir sigara yakıyor ve avuçlarında saklayarak içiyor. Gök açık, ortalık sessiz, sakin, ay ve yıldızlar hafif bir ışık serpiyorlar gecenin üstüne. Kuzeyden güneye ağır ağır ilerleyen birkaç bulut kümesi var. Bu köy, bu evler, Baz ve tim bu dünyada değiller de masalların, destanların içindeler sanki. Bu unutulmuş, ürperti dolu yerlerden kimin haberi var? Neden bu yerler dünyadan bu kadar uzakta? Baz titriyor

biraz, yalnızlık ve dünyadan uzak kalmaktan olacak elleri ayaklan titriyor hafifçe. Gücünü toplayarak başını kaldırıyor ve dikkatle köye, köy evlerine bakıyor. Hepi topu beş altı ev. Bir meydanın çevresinde, yan yana. Evlerden az uzakta uzun ağaç gölgeleri var. Dökülmeye yüz tutmuş yapraklar hafif bir rüzgarla sallanıyor. Ağaçların arkasında ise karanlıklar içindeki sırtlar var. Köylülerin dediği gibi evler yıkık dökük, kiminin damı, kiminin iki üç duvarı çökmüş. Yan yana duran ve pencerelerinden zayıf ışıklar sızan evler nispeten iyi halde. Evler iri siyah taşlarla yapılmış. Bu yüzden uzaktan ateş etmenin bir faydası olmayacak.

Ama evler basık, büyük pencereleri var. Pencereler yere çok yakın. Bu durum işlerini kolaylaştıracak. Ama saldırmak için iyi bir fırsatı, en uygun anı beklemeliler.

"Demek uzaktan görünen zayıf ışıklar bunlarmış" diyor Baz yardımcısına, "aydınlık, eşkıyaların aydınlığı, solgun aydınlığı... bu aydınlık söndürülmeli..." Bu eşkıyalara öyle bir ders vermeli ki, tarihleri boyunca kimse unutamasın. Öyle bir ders ki ülkedeki tek gücün, devletin ve ordunun hakim olduğu anlaşılsın. Yalnızca devlet ve ordu konuşabilir, söyleyebilir, emredebilir. Yalnızca devlet ve ordunun sözü Tanrı buyruğu gibi kesin ve ebedidir. Bu eşkıyalar öğrenmeli, bu derslerle iyice anlamalılar ki devlet ve ordunun yapıp ettikleri karşısında yapacak tek bir şey vardır; itaat. Başka bir şey değil, yalnızca itaat ve rıza, yalnızca kabul ve emre uyma... Onlara ve ülkelerine şöyle bir ders vermeli bu gece; devlet ve ordunun sözünün karşısında durmanın imkanı yoktur, herkes, her şey, her çare sonuçsuz kalmaya mahkumdur. Bunu kabul etmeyen, sonunun bunlar gibi olacağını bilmeli. Devlet ölümsüzdür, ordu ölümsüzdür, onun sözü ve yapıp ettikleri ölümsüzdür. Ve her zaman da böyle olacaktır... Böyle bir ders olmalı... Ama fırsat...

Baz, bu düşüncelere dalmış köyü incelerken lambasının ışıkları dışarıya yansıyan evlerden birinin kapısı açılıyor ve iki kişi dışarı çıkıyor. Baz hemen çekilip yerine geçiyor. Dışarı çıkanların sesleri onlara kadar ulaşıyor. Kendi dilleriyle konuşuyorlar. Baz elleriyle yanındaki köylüye ne konuştuklarını işaretlerle soruyor. Köylü bir süre seslere kulak kabartıyor, ama ne konuştuklarını tam olarak anlayamıyor. Köylü ne söylediklerini anlayamadığını işaret ediyor. Baz, başını pusudan biraz çıkararak o iki kişiye bakıyor. Ağır adımlarla yıkılmış evlere doğru gidiyorlar. Ellerinde uzun namlulu silahlar var. Kalaşnikof olabilir. "Demek onlar da silahlı," diye düşünüyor Baz, o zaman iş daha da zor olacak. Çok zor. Ama başka

çaresi yok. Nasıl ordunun, devletin sözü karşısında itaatten başka çare yoksa, bu gece de başka çare yok; avcılar avlanmak.

O silahlı kişiler uzun süre yıkık evlerin arasında, etrafında dolaşıyor, oraya buraya gidip geliyorlar. Pusunun on beş yirmi metre kadar yakınından da geçiyorlar bazen. Sonra tekrar çıktıkları eve dönüyorlar. Ama biri içeri giriyor, öbürü ise kapıda beklemeye başlıyor. Elinde silahı, kapının önünde, evlerin arasında gidip geliyor.

"Şimdi iş çok daha zorlaştı," diye düşünüyor Baz, keşke köye ulaştığımızda, ansızın saldırsaydık onlara. Ama öyle de olmazdı ki? Baz'la tim ne yapacaklar? Ders vermek lazım, darbe vurmak lazım... Her şeye rağmen bunu yapmak lazım. Bekleyecekler.

Beklemek; gecenin örtüsü altında ölümcül bekleyiş, gece giysileri içinde, yakıp yıkmanın sonsuz arzusuyla beklemek. Unutulmuş bir ülkedeki koyu karanlık bir sonbahar gecesinde kan dökme ve cinayet için fırsat kollamak. Beklemek; otağını buralara kurmuş ve yalnızca ölüm ve cinayeti doğurabilen değişik, karmaşık bir çaresizlik içinde beklemek... Gizlice, saklanarak, kavga ve sabotaj mührünü basmak için beklemek.

Ve gece ilerliyor. Gecenin karanlığı ve hafifçe kımıldanan bulut kümelerinin yanında yıldızlar da var, ay da var, onların aydınlığı da. Gece iyice karanlık olmalı, yıldızlar çekip gitmeli, ay batmalı ama. Bu saldırı için şart. Baz kafasını kaldırıp göğe bakıyor. Yıldızlar, yıldız kümeleri el işi bir halının nakışları gibi asılı, orada. Kervankıran parıldıyor, Leyla ile Mecnun5, birbirlerinden epey uzakta, bakışıp duruyorlar. Yıldızların yıldızı, çobanların, sığırtmaçların, avcıların, yolunu kaybetmişlerin, şakilerin ve katillerin kılavuzu Venüs, altmsı parıltısıyla duruyor orada. Doğuda Yedi Kardeş takımyıldızı titreşiyor. Baz'ın sayabildiği kadarıyla on iki yıldızdan oluşan Sahabeler Divanı, doğudan batıya doğru ağır ağır ilerliyor.

Ve ay. Güzelliği onun, ışıltısı, parıldayan süsleri. Aynı ay bu, Baz'ın Kimsesiz Çocuklar Yurdu'ndayken gördüğü ayla aynı. O yalnızlık dolu günlerde de ay bu şekilde gelir, başlarının üstüne, göğe asılırdı. Baz ve aynı kaderi paylaştığı diğer çocuklar yurdun geniş bahçesinde ayı ve hareketlerini seyrederlerdi. Ayın türlü türlü hareketleri, halleri vardı. Ama Baz en çok mehtabı severdi. Ayın gümüş kaplama bir sini gibi ortalığı aydınlığıyla sardığı mehtabı. O zaman ayın gücü kuvveti yerinde olurdu, o zaman ay üstün olurdu, o zaman ay bütün dünyanın egemeni olurdu. O mehtaplı gecelerde yurttaki bakıcıların uydurduğu ezgiyi söylerdi: "Ay ışığı, ay ışığı, aydınlığın

sahibi ay ışığı, bak ey ay ışığı; tayr ü tuyur, tavşan ve sincaplar senin ışığınla, halaya dururlar ormanda..." Askeri Akademi'deki sayısız ve bitmek tükenmek bilmeyen gecelerde de Baz'ın biricik arkadaşı aydı yine. O yalnız ve çoğun soğuk gecelerde, hele de gece nöbetlerinde gözü ayda, ayın hareketlerinde olurdu. Gece nöbetleri bitmek bilmezdi. Her iki gecede bir, en az iki saat nöbet tutardı. Sigara yasaktı, uyumak yasaktı, konuşmak, şarkı söylemek, dolaşmak, yemek, içmek, yazmak, okumak ve mastürbasyon yapmak yasaktı. Ama aya, yıldızlara bakmak serbestti. Aylı gecelerde nöbet tutarken aya bakardı Baz, dakikalarca, saatlerce hayatını, geleceğini, yani yaşadığı bugünü düşünürdü. Ay, arkadaşıydı onun. Arkadaşı şimdi de geçit vermez dağların doruklarım, kayaların arkasını, sessiz ormanlan, sonbaharın rengarenk doğasını ipek bir tül gibi zarifçe sanyor.

Ama bu gece ayın halayının zamanı değil, gitmeli o, kaybol-malı. Karanlıkların adamı Baz'a ay lazım değil, ona karanlık lazım asıl.

Ama gitmiyor ay, üstelik şakilerden biri evlerin arasında dolaşıp nöbet tutuyor. Nöbetçi şimdi de stran söyleme başladı. Ağır bir makam, derin bir inleyiş, duygulu bir sesie söylenen bir stran. Baz ve diğerleri sözleri seçemeseler de stranın uzun nağmesi onlara kadar ulaşıyor. Baz bu sesi, bu söyleyişi, bu makamı tanıyor. Bazen, orada burada bu sesi ve makamı duyduğu olmuş. Baz ilk kez subaylığa başladığı dönemde duymuştu bu ses ve makamı. O zaman yine buralardan büyük bir göç oluyordu. Buralı binlerce insan trenlerle güneydeki Çöl Ülkesi'ne sürülüyorlardı. O günlerde trenlerden birinin komutanıyken, duymuştu bu sesi. Vagondaki gençlerden biri boyuna bu usûlde stran söyleyip durmuştu. Bu sessiz gecenin koynunda söylenen bu stranlar neyin stranlan? Bu unutulmuş ülke, bu yalçın dağlar, bu vahşi doğa, bu korku dolu sessiz gece ve bu stran... Derin bir avaz ve uzun, yüksek ve duygun bir sesle boyuna tekrarlanan sözler... Bu söyleyişin usûlleri ne? Neden bu dağlı insanlar hep böyle stranlar söylüyorlar? Bunlar unutulmuş efsanelerin, destanların sesleri mi yoksa? Kederin sesleri mi, öfkenin sesleri mi? Yoksa bu makamlar, bu insanların kendilerinden başka kimsenin anlamadığı neşe ve mutluluk ezgileri mi? Buraların hakim ve komutanı Baz, bu dağlı insanlardan bütün bunları teker teker öğrenmeli.

Ama şimdi değil. Şimdi bekleme, fırsat kollama zamanı. Zaman geçiyor, gece devriliyor, bulutlar gelip geçiyor, yıldızlar azalıyor, ayın ışığı ölgünleşiyor; onlar bekliyorlar ama. Baz'ın yardımcıları gelip gidiyorlar, birbirlerine danışıyorlar, yine gidip geliyorlar; ama bekliyorlar. Bekledikleri fırsat gelmek bilmiyor. Hava serinliyor,

'çiy düşüyor, çiyin soğuğu ayakkabılarından, yün çoraplarından yukarıya doğru çıkıyor, ayaklan, dizleri uyuşuyor, evlere diktikleri gözleri seğiriyor; ama onlar bir umutla bekliyorlar. Uykusuzluktan bayılmak üzere olmasına rağmen Baz umutlu hâlâ. Umut, her şeye rağmen umut; Baz umudunu kaybetmemek için bütün gücünü topluyor. Her iki elini koynuna sokuyor, ayaklarını hareket ettiriyor, ara sıra boynunu ve sırtını çıtırdatıyor; bekliyor. Ter, toz toprak, çamur, ot ve sidik kokuyor. Baz kirli, kendini çamur içinde debelenen pis bir domuz gibi hissediyor. Aç, susuz, sinirli, yorgun; bekliyor.

Ne yapmalı? Yardımcıları gelip soruyorlar, kılavuzlar gelip tehlikeleri anlatıyorlar, diğer subaylar tim elemanlarının gerginliklerini bildiriyorlar. Ve yıldızlar teker teker kayboluyor, ay kayboluyor. Ortalık doğudan, dağların arkasından aydınlanmaya başlıyor.

Artık Baz'ın yapabileceği bir şey yok. Kararını veriyor; "Toplanın, gidiyoruz."

Yeni günün ilk ışıkları dağların arkasından yükselince, Bazla timi de gizlice çekiliyorlar köyün çevresinden. Baz kimseyle konuşmuyor, ağzından bir söz çıkmıyor, dağınık halde yürüyorlar. Yine timin önünde ve arkasında kılavuzlar olduğu halde mağaralara dönüyorlar. Oraya ulaşıncaya kadar kimsenin ağzından bir söz çıkmıyor. Ulaştıkları anda Baz, yardımcısından bütün timi köylülerle birlikte toplamasını istiyor. Tim mağaraların önünde iki sıra halinde diziliyor. Bir süre sonra Baz hepsine teker teker baktıktan sonra, "Olmadı bu sefer," diyor, "yeni bir gün başlıyor. Ama bu yeni günün bir de yeni gecesi var. Bu gece yine gideceğiz. Şimdi dinlenin ve akşam karanlık bastırdığında hazır bir halde burada olun."

Sonra Baz subaylarla birlikte en öndeki mağaraya giriyor, silahlarını çözüp yerde serili döşeklerden birine oturuyor. Yorgun, o kadar yorgun ki konuşamıyor bile. Etrafındaki subaylar köy, köy evleri, evlerin etrafı ve eşkıyalar hakkında bir şeyler anlatıyorlar, ama o dinliyor sadece. Bir süre sonra sıcak çay, ekmek ve peynirden oluşan kahvaltıları geliyor. Baz iki bardak çay içiyor, birkaç parça da ekmek ve peynirden alıyor. Ve sonunda, gözleri tamamen kapanıp uykuya dalmadan önce, subaylara yumuşak bir sesle, "Hava, bulutlar, yıldızlar, ay... Bu gece havanın nasıl olacağını bütün ayrıntılarıyla öğrenin," diyor.

Gece bu şekilde geçti, yeni bir gün başlıyor. Yeni günün ilk saatlerinde, yine karanlıkta, mağara karanlığında uykuya dalıyor Baz. Günün aydınlığından sonra gece ve gecenin karanlığı başlayacak yine. O zaman Baz yeniden uyanacak ve hayatı yeniden başlayacak. Karanlığın oğlu, gecenin komutanı Baz yeniden dirilecek, silahlarını kuşanıp yola düşerek avın arkasına düşecek. Öyle oluyor. Baz derin uykudan kalktığında hava karanlık yine. Neredeyse her tarafı tutulmuş, canı yanıyor, kurumuş boğazı yanıyor. Üstündeki giysileriyle, ayakkabılarıyla yatmış. Ayağa kalkıp ellerini, ayaklannı, kollarını, boynunu hareket ettiriyor, geriniyor, sonra mağaradan dışarı çıkıyor. Timden birkaç kişi ondan biraz uzakta, başka bir mağaranın ağzında oturuyorlar. Baz'ı gördükleri anda hepsi birden ayağa kalkıp hazırola geçiyorlar. Baz eliyle oturmalarını işaret ediyor ve dönüp mağaraların ötesine gidip işiyor. Bir süre hem işiyor, hem gökyüzüne bakıyor. Hava kapalı. Keyfi yerine geliyor biraz, "Böyle, böyle kapalı ol işte," deyip topluluğun yanma dönüyor. Baz dönünce tekrar ayağa kalkıyorlar, Baz tekrar oturmalarını işaret ediyor. Bir kayaya oturup yardımcısına havanın nasıl olacağını soruyor. "Hava kapalı, kapalı olacak, yağmur da yağabilir," diyor yardımcısı.

"O zaman timi hazırla, yarım saat içinde silahlanyla birlikte hazır olsunlar," diyor Baz ve köylülerden yemek getirmelerini istiyor. Tim hemen hazırlanıyor. Son kavurma lokmasını da ağzına atıp çiğnerken üstünü başını silkeliyor, uçkurunu sıkılıyor, tabancasını, silahlarını kuşanıyor ve bir sigara yakıp timin yanına geçiyor. Baz dikkatle inceliyor onları, "Planımızda herhangi bir değişiklik yok," diyor, "geçen geceki planla saldıracağız köye. Duyumlarımıza göre bu gece de köyde kalacaklar, hattâ birkaç gece daha. Ama bu gece meseleyi halletmemiz lazım..." Sonra yardımcısına dönerek, "tamam, şimdi ant içir!" diyor ve birkaç adım geriye çekiliyor.

Tim bir ağızdan ant içiyor yine; ... yürekle, canla, kanla bağlıyız sana ey önder, ey General Serdar...

Ve yola koyuluyorlar. Dün geceki gibi, aynı düzenle, aynı hedefe doğru. Ama yolda geçen geceden farklı bir şey oluyor; yağmur yağmaya başlıyor. Önce damla damla, sonra hışımla yağıyor. Yağmurla birlikte bir de incecik bir sis kaplıyor ortalığı. Şimdi Baz'ın keyfine diyecek yok işte! Ortalık ıslanıyor, hava daha da kararıyor. Ortalık çamur deryasına dönüşüyor, üst başları ıslanıyor. Ama dert değil! Tam tersine iyi bir şey bu. Baz'ın keyfi yerinde, "Çabuk olun, acele edin," diyor, "Allah da bizimle bu gece!.." Bir

kıvılcım kadar küçük bir aydınlığı görünce duruyorlar biraz. Evet, bugün de hayat belirtileri olan, yani eşkıyaların kaldığı köy önlerinde şimdi. Baz yardımcılarını çağırıp, onlara nasıl saldıracakları hakkında danışıyor. Bu gece, bu yağmurun altında dünkü gibi beklemelerine gerek yok. Nöbetçiler olsa bile evlere saldıracaklar. Şakiler bu yağmurda kolay kolay toparlanamaz ve dışarı çıkamazlar. Karar bu. "Hadi o zaman, kılavuzlar ve öncüler ileri çıksın, etrafa dagılm. Doğrudan evlere saldıracağız," diyor Baz ve tekrar yürümeye başlıyorlar. Dün gece saklandıkları çukurluk yere ulaşıyorlar. Ama orada beklemeyip kılavuz ve öncüIerin açtıkları yoldan evlere yaklaşmaya başlıyorlar. Ortalıkta kimseler yok. Yağmur sesinden başka bir ses duyulmuyor. Birkaç adım daha. Kimseler yok. Birkaç adım daha. Yine görünürde kimseler yok. Birkaç sessiz adımdan sonra pencerelerin dibinde-Icr şimdi. Baz memnun, buraya kadar böyle kolayca gelebileceklerini hiç düşünmemişti. Pencerelerin önünde sessizce duruyorlar. Sonra tim birkaç gruba ayrılıyor ve her bir grup bir pencerenin önüne geçiyor. Üç ev, üç grup. İçeriden sesler geliyor. Gülüyor Baz, "Yağmura güveniyorlar. Yağmur yağınca kimse gelmeyecek... Ahmaklar! Görürsünüz şimdi..." Etrafındakilere bakıyor Baz, öbür gruplara, yıkık duvarların dibindeki öncülere dikkatle bakıyor, sonra kolunu kaldmp bir süre havada tutuyor. Tim, gruplar, elemanlar, hepsi ellerindeki kalaşnikoflar, uzun namlulu silahlar, makineli tüfekler, el bombalarıyla Baz'ın işaretini bekliyorlar. Baz'ın havadaki kolunu indireceği anı bekliyorlar.

Yağmur hışımla yağıyor. Doğudan, dağların üstünden türeyen sert bir rüzgar yağmuru önüne katıp köyün üstüne boca ediyor. Dağlar, kayalar, bükler, çukurlar, vadiler, köy, köyün evleri, Baz ve tim elemanları durmak bilmeyen yağmur altında ıslanıyorlar. Köşelerde, pencere önlerinde, yağmur altında duran gruplar, tim elamanları, Baz'ın emrini bekliyorlar.

Ve Baz kolunu yavaşça, ağır ağır indiriyor yukarıdan aşağıya. Ve bir patlama sesi sarıyor ortalığı. Ve bir patlama sesi daha. Ve bir patlama sesi daha. Art arda, durmak bilmeden, pencerelerden içeriye. Tarama sesleri yağmurun sesini bastırıyor. Evlerin içinden çığlıklar geliyor. Ama kalaşnikof, makineli tüfek ve el bombası sesleri bütün sesleri bastırıyor. Gecenin karanlığında yağmurun yanında ateş de yağıyor. Kıvılcımlar saçılıyor, ateş topları parlayıp sönüyor, parlayıp sönüyor. Evlerin bazı duvarlan yıkılıyor. Birkaç kişi evlerden çıkmak için davranıyor, ama çamurun içine yüzüstü

kapaklanıyorlar. Tarama devam ediyor. Mermiler bitiyor, namlulara yenileri sürülüyor, şarjörler değiştiriliyor, silahların namlulan ısınıyor, silahlar değiştiriliyor ve türlü türlü ölüm mermileri gecenin karanlığında kıvılcımlar saçıp duruyor. Ortalık bu kıvılcımlarla aydınlanıyor. Yağmur damlaları birer inci gibi, birer yakut gibi parıldıyorlar ölüm aydınlığında.

Ateş ve barut kokusu bitkilerin, rüzgarın, yağmurun sesini yeniyor.

Ateş ne kadar mı sürüyor? Bilmiyor kimse, Baz da bilmiyor. Ateş etmek, ateş edenleri esir almış. Ama uzun, çok uzun süre sonra Baz kendine gelip etrafına bakıyor. Tim kendinden geçmiş halde her pencereden, her kapıdan, her delikten kurşun yağdınyor içeriye. "DurP'diye bağınyor Baz. Ama kimse duymuyor onu. "Durun!" diye bağınyoı yine, ama yine kimse duymuyor. Bu sefer hemen yanında kurşun yağdıran yardımcısını kolundan sertçe çekip sarsıyor. "Yeter," diyor ona, "yeter, onlara da söyle, yeter..."

Bir süre sonra ateş kesiliyor. Ortalık gece karanlığının dinginliği içinde sessizleşiyor yine, ortalıkta yalnızca yağmurun sesi kalıyor yine. Başka hiçbir ses yok, kıpırtı yok. Baz ve diğerleri, parmakları tetikte bir süre duruyorlar öyle. Sonra, "İçeri girin," diyoı Baz. Gruplar üç eve birden dalıyorlar. Arkalarından Baz giriyor. Baz'ın girdiği evin iki odası var. Odalardan ağır bir yanık ve barut kokusu yükseliyor. Odaların bazı köşelerinde küçük ateşler var. Büyük odada hâlâ yanan ve içeriyi hafifçe aydınlatan basit bir lamba var. Ama Baz cebindeki feneri çıkarıp yakarak etrafı araştırıyor. Kan ve barut kokusu doluyor burnuna. Her iki oda da kan içinde. Büyük odada yerde yatan dört kişi var. İçlerinden biri hâlâ sağ ve inliyor. Öbür odada ise biri ölü ikisi yaralı üç kişi var. Baz feneri tutup teker teker inceliyor onları. İkisi dışında hepsi genç insanlar. Yedisinden üçü kadın. Küçük odada, altlı üstlü yatan kadrolardan birinin bir bacağı kopmuş.. Yüzünü çevirmek istiyor. Gözlerini açamıyor, biraz da olsa rahatlatmaya çalışıyor, nafile olduğunu bilse de..Ağır adımlarla paramparça olmuş kapıdan dışarıya çıkarıyor. Yardımcıları da yanındalar.

"Bu yaralıları ne yapalım?" diye soruyor bir yardımcısı

Baz cevap vermiyor ona, başını kaldırıp yüzünü yağmura tutuyor ve iki eliyle, yıkamaya başlıyor. Baz bunu birkaç kez tekrar ediyor ve sonunda, "Öldürün!" diyor, "hepsini öldürün...

7. Yabancı

Büyük Ülke'nin büyük şehrinde Dağlar Ülkesinden bir genç kız; Kevok.

Dünyanın o tarafindaki katliamdan birkaç ay sonra. Büyük Ülke'nin başkentinde. Kevok'un yanında. Şehrin sonbahar akşamlarından, gecelerinden biri. Ve bu romanın anlatıcısının hayatının akşamlarından, gecelerinden biri.

Evet, hayatımdan bir akşam ve bir gece.

Şimdiye kadar kah Baz'ın yanmdaydık, kah Kevok'un yanında. Kah bir kişiden söz ediyorduk, kah bir topluluktan. Kah unutulmuş zamanları bir destan diliyle anlattık, kah duyguları, sezgileri, günümüzün hayatını diyelim bugünün diliyle anlattık. Oradan, geçmiş zamanların derinliklerinden bazı sesleri, solukları, bazı inleyişleri, acıları, sızıları, ya da aşk ve sevgileri günümüzde yaşananlarla kaynaştırdık ki romanın düzgün bir yapısı olsun.

Şimdi ise Büyük Ülke'nin başkentindeki bir sonbaharın -Kevok'un ve benim, yani romanın anlatıcısının hayatından, bir aksamı, bir geceyi anlatacağız ki romanın düzgün bir yapısı olsun.

Ve yine diğer bölümler gibi şimdiki zaman anlatımıyla.

Batı Avrupa'dan Büyük Ülke'nin başkentine gelmiş bir grup yazarız. Sekiz kişiyiz; uç kadın, beş erkek. İki şair, altı yazar. Bu ülkedeki şair, yazar, gazeteci ve aydın arkadaşlarımızın durumu hiç iyi değil. İçlerinden bazıları tutuklanmış ve günlerini, gecelerini, ay ve yıllarını dar, karanlık, izbe hapishanelerde geçiriyorlar. Pek çoğu hapishanelere açılan mahkeme kapılarındalar. Bazıları da kalemlerini kırmış, sus pus olmuş ve sessizce, keder içinde oturuyorlar. Bazıları ise, Don Kişot gibi son güçleriyle ve eldeki imkanların elverdiği ölçüde yazıyor, konuşuyor, çoğu zaman alegori yapıyor, bazen de hay kırıyorlar.

Büyük Ülke'nin başkentine zindan kapılarının arkasına tıkılmış arkadaşlarımızı görmek, dillerine kilit vurulmuş arkadaşlarımızın yanında olmak, direnen

arkadaşlarımızın sesini duymak ve onlarla dayanışmak için gelmişiz. Evet, dayanışmak için, ama neye yarayacağını çok da bilmeden.

Şimdi basit bir hikaye olarak anlatacağım bu akşam ve gece, Büyük Ülke'deki son günümüzde geçiyor. Beşinci günümüzün akşamüstünde. İşimiz ya da öngördüğümüz program diyelim, bitmek üzere. Yarın, sabahın ilk ışıklarıyla birlikte hep karmakarışık sesler içindeki bu büyük şehirden ve hep amansız krizler içinde debelenen bu Büyük Ülke'den ayrılacağız. Beş gündür bu şehirdeyiz. Koşuşturmalı, zorlu, zahmetli beş gün. Beş gündür farklı farklı insanlarla görüşüyoruz, Fransızca, diğer Avrupa dilleri ve Büyük Ülke'nin diliyle konuşuluyor, boyuna dinliyoruz, bir toplantıdan öbürüne koşturuyoruz. Beş günde görüştüğümüz insan sayısı üç yüz kadar. Birbirinden farklı üç yüz kişi; kimisi devlet yetkilisi, kimisi muhalif yazar, gazeteci, akademisyen ya da aydın, kimisi tutuklu, asi veya sempatizan.

Yorgunuz. Yorgunum. Birbirinden farklı binlerce, onbinler-ce, yüzbinlerce sözcük ruhumu/ruhumuzu, beynimi/beynimizi kaplamış. Her tarafta onun General Serdar'ın resim, portre ve heykelleri. Her tarafta vatan, millet, devlet, milliyetçilik, şeref ve haysiyet konusundaki vecizeleri. Her tarafta Büyük Ülke'nin üç renkli bayrağı. Yorgunum.

Son günkü olay beni tamamen güçten takatten düşürdü; Büyük Ülke'nin ünlü bir yazarı, mahkemede, gözümüzün önünde üç yıl ceza aldı. Hayır, ceza almadı, cezalandırıldı. Mahkemesinin son duruşmasıydı. Sabah erken saatlerde, duruşmadan yarım saat kadar önce mahkemeye gidiyoruz. Mahkemenin bir labirente benzeyen kapısından, koridorlarından ve salonlarından geçerek ünlü yazarın yargılanacağı salona ulaşıyoruz. Banklarda oturup kapının açılmasını bekliyoruz. Kapı açılmıyor. Yarım saat geçiyor, duruşma saati geliyor, ama kapı açılmıyor. Bir yarım saat daha geçiyor, ama kapı açılmıyor yine. Sonunda, duruşma saatinden bir buçuk saat sonra kapı açılıyor da, mahkeme salonuna giriyoruz. Altmış yaşlarında, uzun boylu ve son derece yorgun görünen ünlü yazar, orada, yargıçlar heyetinin karşısında, her iki tarafında askerler olduğu halde, ayakta duruyor. Sırtı dönük, bizi görmüyor. Art arda dizilmiş sandalyelere oturuyoruz sessizce. Salon küçücük. Girdiğimiz kapı ile yargıçlar heyetinin yan tarafındaki kapı dışında ne başka bir kapı var, ne bir pencere, ne de açık bir yer. Beş yargıç ünlü yazar ve bizim kar-

'..muzda, biraz yüksekte oturmuşlar. Yargıçların arkasındaki duvarda, General Serdar'ın

üniformalı, büyük bir portresi asılı. I'ortrenin altında ise General Serdar'ın Fransızca ve Büyük Ülke'nin diliyle yazılmış bir sözü var; her şey vatan, millet ve devletin birliği için...

Beş günde binlerce kez duyduğumuz üç sözcük; vatan, millet ve devlet.

Ortada oturan yargıcın önünde birkaç dosya var. Yargıç gölünde gözlük, elinde kalem, dosyaları inceliyor, ağır ağır. **Hiç** acelesi yok, sağ elindeki kalemi masaya vurarak dosyalara bakıyor. Zaman durmuş gibi, akmıyor. Her şey derin bir sessizlik içinde. Kimse konuşmuyor, kımıldamıyor, etrafına bakmıyor ve yargıcın kaleminden başka bir ses çıkmıyor. Bir süre sonra yargıç başını kağıtların arasından kaldırarak yazara, bize ve boş salona bakıyor. "Evet," diyor bir yargıçtan beklenmeyecek kadar incecik bir sesle ve benim ve delegasyondan iki arkadaşın daha bildiği Büyük Ülkenin diliyle konuşmasını sürdürüyor: "Evet, sonuna geldik. Herkes son sözünü söyledi. Söz sırası bize geldi. Ama son sözü söylemeden önce diyeceğiniz bir şey var mı?"

Yargıç yüzündeki hafif tebessümle yazara bakıp soruyor.

"Gereken her şeyi söyledim," diyor yazar, zarif, dingin, saygılı ve derin bir sesle, "son sözünüzden önce benim diyeceğim son şey de şu; kimse sözleri ve düşünceleri nedeniyle zindanlara atılmamalı, cezalandırılmamalıdır..."

Bu sözlerden sonra ise saygı ile oturuyor yerine.

Yine bir sessizlik çöküyor salona. Sessizce ve merakla birbirimize, etrafımıza, yargıçlara bakıyoruz. Ortadaki hakim dosyalan önüne çekiyor yine, birini açıp -bu kez sağ eli bıyıklarında, inceliyor. Zaman duruyor yine. Saniyeler, dakikalar geçmek bilmiyor. Dosyaya trakan yargıç ne düşünüyor şimdi acaba, neler hissediyor? Boş bakışlarla bir frze, bir yazara bakan diğer yargıçlar ne hissediyorlar şimdi? Askerler? Ya yazar? Ya biz? ifade ve yazma özgürlüğünden tamamen mahrum edilmiş, karanlık, dar, yalnız bir hayata mecbur edilmiş bir tutuklu neler hisseder? Ya bir insanı hapse mahkum eden muktedirler neler hisseder? Kalpleri tutuklu bir yazar için atan, ama tutuklu değil, yalnızca "gözlemci" olan bizler neler hissediyoruz?

Uzun süren bir incelemeden sonra sag tarafa dönerek iki hakimle duyamayacağımız kadar alçak bir sesle konuşuyor. Sonra solundaki hakimlere. Fısıldaşmalarından sonra

yargıç, "Karar," diyor. Karar sözüyle hepimiz ayağa kalkıyoruz. Yargıç eski, anlaşılmayan bir dil, uzun cümleler ve hukuki kavramlar kullanarak kararı açıklıyor. Tutuklu yazarın bir yazısından, bazı kanunlardan, kanun maddelerinden, adalet, düzen, vatan, millet ve devlet gibi şeylerden söz ediyor. Neler söylediğini tam olarak anlayamıyorum, ama sözlerinin sonunda iki tane anlaşılır sözcük var; üç yıl.

Karar, farklı bir düşünceye reva görülen üç yıllık hapis cezası. Toplumsal hayattan, çoluk çocuktan, eş dosttan, okuyup yazmaktan, konuşmaktan üç yıl kopmak. Ne gezip tozmak, ne de yiyecek içecek zevki. Ne gün ne güneş, ne gece ne ay, ne yağmur ne kar, ne sıcak ne bunaltı. Sadece, sadece zindan, zindan karanlığı. Zindan tecridinde üç yıl, yüz elli altı hafta, bin doksan iki gün. Karar, yani ferman, yani ceza, yani tahammülsüzlük.

Karar, bir yazan mahkum eden yargıcın soğuk, ruhsuz, duygusuz sözcükleri. Bir yazarın düşüncelerini cezalandıran resmi ideoloji eksenindeki birkaç söz.

Karardan sonra mahkeme sona eriyor. Yazar, askerler onu götürmek için davrandıklarında dönüyor ve bizi görünce, yüzünde bir tebessüm, başıyla selamlıyor bizleri. Biz de selamlıyoruz onu, ama gülümsemeden, bir şey söylemeden, bir şey belli ilmeden. Ne yapacağımızı bilemiyoruz, şaşkınlık içinde bir se-l.ım verebiliyoruz sadece. Çaresiz. Sıcak bir selam sadece.

Simdi Büyük Ülke'nin başkentindeki bir otel odasında yatağa uzanmış tutuklu yazarı o incecik tebessümünü düşünüyorum. Yine çaresizce. Sıkkın. Şaşkın. O gülüş... Gücün ifadesi mi ıı? İnancın? Onurun? Ahlaki huzurun? Bizi görmekten duyulan memnuniyetin? Yazarlar arası dayanışmanın, dostluk duygusunun sembolü mü yoksa? Yoksa çaresizlikten türemiş ince, kırılgan bir tebessüm mü? Karmakarışık duyguların ifadesi mi? Keşke onunla tebessümünün anlamı hakkında konuşma imkanım olsaydı. Keşke. Ama yazar şimdi uzakta, hapishane duvarlarının arkasında, bense serin bir otel odasmdayım. Ve sabah, şafakla birlikte bu ülkeden ayrılacak, dönüp gideceğim. Yazar kalacak.

Odanın beyaz duvarları parıldıyor. Duvarlar, duvarlardaki renkler dalgalanıyor, kımıldanıyor sanki. Duvarlar konuşuyor sanki, beş gündür duyduğumuz sözcükleri tekrar ediyorlar sanki... Yardım, yataklık, özgürlük, hak, hukuk, adalet, savaş, kavga, asi, şaki, vatan, millet, devlet, kanun, düzen, insanlık... Ve edebiyat, edebiyat ve yaratımın gücü,

yazarlık ve yazarın sorumlulukları, roman ve romanın gücü, bu kadar istikrarsız ve tek sesli bir ülkede edebi yapıtlar yaratmak... Bu kasvetli akşamüs-tünde duvarlar üstüme üstüme geliyorlar sanki ve hayatı zindan eden sözcüklerle soluksuz bırakıyorlar beni. Karanlığa sığınıp yumuyorum gözlerimi. Ama faydası olmuyor, sözler, sözcükler yankılanıyor etrafımda, o incecik tebessüm bir sinema şeridi gibi kare kare dönüp duruyor beynimde, dönüp duruyor.

Yalnızca yorgun ve şaşkın da değilim, içimi yalnızca can sıkıntısı ve çaresizlikten kaynaklanan duygular sarmış da değil. Korku da var. Korkuyorum da. Odada yalnızım. Diğer arkadaşlarımın odaları yan tarafta. Sabah da gideceğim. Ama korkuyorum. Kabus dalgalarına kapılmış gibi tarifsiz bir korku gittikçe genişliyor içimde.

Gözlerimi açıp biraz toparlanıyorum, korkudan dolayı kendimi ayıplıyorum. Yatağın yanı başındaki masanın üstünden viski şişesini alıp kadehe dolduruyor, iki yudumda üst üste içiyorum. Boğazımdan aşağıya bir köz iniyormuş gibi boğazım, içim yanıyor. Ateş yudumlarından sonra şişenin yanındaki kitabı elime alıyorum. Çoktandır okuduğum bu kitap, bir roman. Homeros'un hikayesini anlattığı Odysseus'un, İthaka'ya dönüşünü yeniden kurgulayan ve heyecanla okuduğum bu anlatı da fayda etmiyor. Sayfalar beni seslerden, o incecik tebessümden, şu beş günlük maceradan ve soluksuz bırakan şu korkudan kurtaramıyor. Ne Odiseus'un hasreti ve öfkesi, ne Penelope'nin kederi ve inleyişi, ne Telemakos'un duyguları ve arzuları, ne de Homeros'un olağanüstü anlatısı ve romanın yazarı beni şüphe ağlarından, bunaltıdan kurtaramıyorlar.

Romanın soğuk, sessiz sayfalarım kapatarak ayağa kalkıyorum. Pencerenin önüne gidip hemen önümde akıyormuş gibi olmasına rağmen epey uzakta olan ırmağa baktığım anda anlıyorum ki, ne yaparsam yapayım bu ülkede yaşadıklarımdan kurtulamayacağım. Bu yüzden kaçmak, uzaklaşmak yerine sözlerin, olayların ve bu korkunun üstüne gitmeliyim ki ne olduklarını anlayabileyim. Onları anladığımda ise bu korku bir umuda dönüşür belki, bu bunaltı bir aydınlık yaratabilir... Kimbilir!

Ama gayretli olmak lazım. Sabır ve metanet lazım. Bu ilişkiler, olaylar ve sözlerin derinliklerine ulaşmam için cesaret, biraz cesaret lazım. Ya da şöyle söyleyeyim; bütün bunların yüreğimin ve beynimin derinliklerine rahatça ulaşabilmesi için biraz cesaret lazım.

Bulutların arkasındaki güneş batıyor. Bin bir güçlükle bulutların arasından sızan solgun ışıklar ırmağa ulaşıp gümüşsü renkler sunuyorlar ona. İrmağın iki yanındaki bulvarlarda otomobiller farlarını yakmış, gidip geliyorlar. Hava kararıyor ve bu ülkedeki son gecem başlıyor böylece.

Küçük masaya dönüp bir kadeh viski daha alıyor ve tekrar pencerenin önüne geçiyorum. İçerideki ışık nedeniyle yüzüm yansıyor camlara. Birkaç yudumdan sonra camdaki yüzüme bakıp öfkeyle, "Korkak," diyorum, "kendine gel, kendine gel artık... Bu insanlardan, o yazardan neyin fazla? Söylesene korkak herif!" Camın üstündeki yüz bana bakıyor, ama yüzünde hayret ve tebessüm var. "Anlaştık o zaman," diyor ve viskiyi içip banyoya doğru gidiyorum.

Gece programımız iki bölümden oluşuyor; önce bir Avrupa ülkesinin elçiliğinde yemek yiyecek, sonra Büyük Ülke'nin ünlü -benim ve delegasyondan iki kişinin daha yakından tanıdığı, müzisyenlerinden biriyle birlikte onun sahne aldığı bara gideceğiz.

Elçilikte yemeğe altmış kadar yazar, gazeteci, parlamenter, diplomat, siyasetçi ve avukat çağrılmış. Elçiliğin geniş salonu yemek için düzenlenmiş. Güzel, kristal avizeler yakılmış, düzenli biçimde art arda dizilmiş masaların üstünde ülkenin kralının armalarıyla işlenmiş altın kaplama yemek takımları var, uzun beyaz mumlar yakılmış, küçük lambalar güzel renkler serpiyor ülkenin kralı ve diğer büyüklerinin tablolarının üstüne. Ellerinde değişik yiyecek tepsüeriyle garsonlar, davetliler arasında dolaşıyorlar. Ve konuklar ellerinde değişik içki kadehleri olduğu halde, şık giysiler içinde sohbet ediyorlar.

Bu Avrupa ülkesinin mutfağından derlenmiş lezzetli yemekler de aynı hava içinde yeniyor. Yemekten sonra konuklar yeniden konyak, viski, votka gibi içkilere uzandıklarında uzun boylu, güleryüzlü büyükelçi, seçilmiş, zarif sözcüklerle Büyük Ül-ke'ye yaptığımız ziyaret hakkında kısa bir konuşma yapıyor. Büyükelçiden sonra delegasyondan bir arkadaşımız, hepimizin adına büyükelçi, konuklar ve bize yardımcı olan kişi ve kurumlara teşekkürlerini sunduktan sonra sözü şimdi karanlık bir zindan köşesinde bulunan yazara getiriyor. Arkadaşımız sözlerini yazarın son sözleriyle bağlıyor; "Kimse sözleri ve düşünceleri nedeniyle cezalandırılmamalıdır..."

Geç saatlerde konukların çoğu ayrıldıktan sonra biz de büyükelçi ve diğer

görevlilerle vedalaşıp Büyük Ülke'nin başkentinin sonbahar gecesine çıkıyoruz - yemekte de bizimle olan müzisyenle birlikte. Hava soğuk. Gece başlarken göğü kaplayan bulutlar dağılmış biraz. Yıldızlar görünüyor. Başkentin sokakları, cadde ve bulvarları sokak lambalanyla ışıl ışıl. Otomobiller, taksiler gürültüyle gecenin sessizliğini yırtıp geçiyorlar. Sokaklarda paltoları, mantoları içinde aceleyle yürüyen birkaç yaya var. Müzisyenin sahne alacağı bar elçiliğe pek uzak değil. Bu yüzden yürüyerek gitmeyi öneriyor. Tuhaf başkentin tuhaf gecesinde yola koyuluyoruz. Hızlı adımlarla. Yüzlerde merak, korku, yorgunluk ve şüphe. Zaman şimdi mahkemedeki gibi değil, hızla akıyor. Dakikalar geçiyor.

Gidiyoruz.

Otelin önünden geçerken dört arkadaşımız bizden ayrılarak otele dönüyorlar. Biz de, önümüzdeki müzisyenin peşine takılarak bara gidiyoruz. Bar iki katlı. Alt kat bir restoran gibi, masalarda oturmuş yemek yiyen pek çok kişi var burada. Üst kat ise bar olarak düzenlenmiş. Son derece geniş olan bar, ağzına kadar dolu. Küçük masalann etrafında, barda oturan ya da ayakta duran yüzlerce insan var. İçerisi havasız, sigara dumanı ve türlü kokular soluk alınmaz hale getirmiş içeriyi.İçerdeki kalabalık, müzisyeni gördüğünde, müzisyen her iki elini kaldırarak selamlıyor onlan. Geldiğime pişman oluyorum, ama artık dönmek olmaz. Bize aynlmış masaya doğru gidiyoruz. Geniş ve yuvarlak bir masa köşede bizi bekliyor. (Hurduktan sonra garsonlar içki şişeleri ve meze tabaklarıyla masayı bir güzel donatıyorlar. Biri de bann pistinden müzisyenin adını okuyor. Müzisyen kalkıp alkış ve yaşa sesleri arasında piste doğru gidiyor. Pistte dört kişilik bir orkestra var. Alkış ve sesler dindikten sonra müzisyen programına başlıyor. Büyük Ülke'nin diliyle söylüyor. Son derece gür bir ses, hızlı bir ritim ve edebi sözlerle söylüyor müzisyen; kocaman gözleri kapanıyor, tıknaz, kaim bedeni sarsılıyor, gür sakallan, bıyıklan titriyor, esmer yüzü aşağı yukan gidip geliyor. Her iki eli mikrofonda, kendinden geçmiş gibi okuyor. Dinliyoruz onu. Kalabalık dinliyor onu. Deminki gürültü patırtı yok. Salona derin bir sessizlik, dingin bir huzur çökmüş. Çoğu zaman basit sözcüklerle konuşan ve kaba saba şakalar yapan müzisyen başka birine dönüşüyor. Salonla, şu insanlarla, bu dünyayla hiçbir ilişkisi yokmuş gibi, ağzından bugünü çağrıştıran tek bir sözcük çıkmıyor. Sanatsal sözlerin dünyasına dalıp oradan doğrudan insanın yüreğine işleyen sesleri seçip yeniden yaratan bir insan oluyor. Yorgun gözlerim, şaşkın zihnimle bu ilginç değişimi seyrediyorum. Yanımdaki arkadaşa dönüp kısık bir sesle,

"Müzik," diyorum, "müziğin, sanatın gücüne bak!" Bütün gözlerin yöneldiği, herkesin kulak kesildiği müzisyen söyledikçe söylüyor.

Ne kadar sürdü bilmiyorum, ama uzun süre sonra, uzun ezgilerden sonra müzisyen ritmi düşürüyor, ezgiyi tamamlıyor ve yavaşça açıyor gözlerini. Yeniden yaşadığımız dünyaya dönüyor. Alkış tufanı başlıyor birden, uzun süre devam ediyor. Sonra müzisyen alkışı keserek, "Bu gece bazı yazar konuklarımız da bizimle," diyor ve bizi teker teker tanıtıyor.

Gelip yanımıza oturuyor sonra. Şimdi daha iyi tanımış oluyorum onu, sanatını daha fazla takdir ediyorum, insanlar masamıza gelip kutluyorlar onu, sohbet ediyorlar. Bir süre sonra uzun boylu, uzun saçlı bir kız çıkageliyor. Önce müzisyeni kutluyor, ardından bana yöneliyor. Önümde duruyor ve sağ elini tebessümle uzatarak, "Bonsoir," diyor, sonra Büyük Ülke'nin diliyle devam ediyor, "sizi tanıyorum, romanınızı okumuştum."

Evet, *Kederli Bir Aşkın Tarihi* adlı, tarihin sayfaları arasında unutulmuş birini anlattığım romanım, bir yıl kadar önce çevrilip yayımlanmıştı burada. Ama bu gece birinin gelip ondan söz edeceğini hiç beklemiyordum doğrusu. "Teşekkür ederim," diyorum biraz şaşırmış halde kıza bakarak, "okuduğun için!" Ne diyeceğimi bilemiyorum, ağzımdan doğru düzgün bir söz çıkmıyor.

"Dili pek güzeldi," diyor ayakta duran kız, "içeriği hakkında söylemek istediğim bazı şeyler var." Belli ki konuşmak istiyor. "Buyrun, oturun lütfen," diyerek tuvalete gitmek için kalkmış arkadaşımın yerini gösteriyorum. Oturuyor.

"Aşk," diyor oturur oturmaz, "aşk... aşktan söz ediyorsunuz. Tarihin sisi dumanı içinde kalmış birinin aşkından. Aşktan söz edip tarihe sığınıyorsunuz..."

Ağzımdan yalnızca "evet" sözcüğü çıkıyor ve loş ışık altında ona dikkatle bakıyorum. Genç bir kız. Yaşı yirmi civarında filan, iri ve güzel gözleri, loş ışığa rağmen pırıl pırıl. Gözleri, uzun saçları, yüzündeki dingin ifade insanın dikkatini çekiyor ister istemez. "Aşk," diyor yine, "bugün, burada, bu ülkede aşk her türlüsüyle, bütün heybetiyle yaşanıyor. Tarihe sığınmaya gerek yok, tarihin sararmış sayfalarına dönmeye gerek yok..:"

Hafif gülümseyerek, "Buradaki beş günlük süreçte aşk hakkında pek çok şey

duyduk," diyorum, "o kadar çok duyduk ki, sanırım uzun süre aşk sözcüğünü ağzıma alamayacağım..."

"Aşkı değil, yalanlan dinlemişsiniz," diyor, gözleri masadaki kadehimde, "bu başkentteki bütün sözler yalan, bu sözlere kulak asmamaksınız. Aşk orada, bu ülkenin en uzak köşesinde, başı göğe değen o dağların ardında yaşanıyor. Ben o aşktan söz ediyorum, yalanlardan değil... Oralarda yalnızca aşk değil, şu pek sevdiğiniz tarih de yaşanıyor, orada yaşanıyor. Orada..."

Şimdi anlıyorum. "Bir şey içer misin," diye soruyorum.

"Hayır, teşekkür ederim."

"O zaman sen ülkenin o köşesinden, Dağlar Ülkesi'ndensin?"

"Evet," diyor bana bakarak, "oralıyım... o unutulmuş ülkeden... Buraya gelmiş, bu şehirdeki yalanları dinliyorsunuz, yarın öbür gün dönüp yeniden tarih sayfalarının arasına gömülerek aşk ve tarih masalları anlatmaya başlayacaksınız... Unutulmuş ülkeyi aklınıza getirmeden, bugün kan içinde, her türlü şiddet içinde yaşanan aşk ve tarihle ilgilenmeden... Aşk da, tarih de orada, kan içinde, kanla sulanıyor... Bunu bilmenizi istedim..."

Yorgun ve dağınık zihnimi toplamaya, dikkatimi sert ve dolu dolu sözlerinde yoğunlaştırmaya çalışıyorum. Bütün dikkatimle bakıyorum ona. Bakışlarımdan rahatsız oluyor biraz. "Adın ne," diye soruyorum, "bu şehirde ne yapıyorsun?"

"Adımın ne önemi var? Romanınızı okurken hissettiklerimi söylemek istedim size. Adım 'amatör bir okur' diyelim, amatör bir okurunuz."

"Ne yapıyorsun peki, ne iş yapıyorsun?"

Rahatsız oluyor iyice, etrafına bakıyor. "Öğrenciyim," diyor "Fransız dili ve edebiyatı okuyorum." Kalkıp gitmek istiyor. Belki de gelip konuştuğuna pişman olmuş.

"Neden bu kadar acele ediyorsun," diyorum, "otur lütfen..

Benim romanımı bir ayna gibi göremezsin, hayat ve toplumun gerçeği olarak

göremezsin... Roman olsun, edebiyat olsun, bir ütopyadır, gerçeklerden yaratılan bir düştür en fazla. Öyle değil mi?" Bu son sözü bilerek böyle söylüyorum ki otursun.

Ben kazanıyorum, oturuyor yine. "Ütopya, düş..." diye sözcüklerimi tekrarlıyor, "Ama ütopyalar ve düşler için," diyor, "duygular, sesler, sezgiler, öfkeler, kederler, sevinçler, ağlamalar, kısacası hayat da lazım degi! mi? Hayatı olmayan, içinde hayat olmayan, yaşamayan edebiyat nasıl bir edebiyattır? Nedir edebiyat? Edebiyat eğer hayatın ve aydınlığın ezgisi olamıyorsa ne anlamı kalır ki o zaman?.. Sözlere ruh veremiyorsa, sözleri canlandıramıyorsa, yaşayan sözcüklerle hayatı tasvir edemiyorsa, neye yarar o zaman? Edebiyatın görevi, *quand meme,* bana göre budur!"

Başka şeyler de söylüyor, ama iyi anlayamıyorum. Çok yüksek sesli bir müzik başlıyor. Bir grup genç gelip müzisyenin etrafını sarmış, kahkahalarla sohbet ediyorlar. Kızın sözlerini iyi duyamıyorum. Kafamı ona doğru eğiyorum biraz. Güzel kokuyor. Hafif çekilse de konuşmaya devam ediyor.

Ama o sırada arkadaşım dönüyor. Kız konuşmasını kesip ayağa kalkıyor. Arkadaşımın dönmesine seviniyor sanki. Yine sağ elini uzatarak vedalaşıyor, "Au revoir." (Güle güle) Ayağa kalkıyorum, "Sizi dinlemek isterdim," diyorum, "ama..."

Ne diyebilirim ki? Kız yüzündeki gülümsemeyle bu kez başını eğerek vedalaşıyor. Dönüp ağır adımlarla barın yanından geçerek öbür tarafa geçiyor ve gözden kayboluyor.

Kafamda kaçar gibi giden kızın sözleri, masadaki arkadaşlarıma dönüyorum. Müzisyen koca göbeğini hoplata hoplata gülüyor. Öbür arkadaşlarım da seslerini birbirlerine duyurmaya çalışıyorlar. Gümbür gümbür bir müzik sesi var. Orada değilmişim gibi, etrafımda kimseler yokmuş gibi, ya da orda tek başı-maymışım gibi boşalan kadehimi beyaz şarapla dolduruyorum, kadehin içindeki minik dalgalara bakıp kızın söylediklerini düşünüyorum. Şu beş gün boyunca hiç böyle sözler duymamıştım. Sözleri mutlu ediyor beni. Yok, hayır, mutlu sözcüğü yerinde değil. Sözler düşündürüyor beni. Sözlerin gücü, güzelliği. İfade güçleri, anlatım güçleri, ikna ve anlaşma güçleri. Değişik anlamlan. Aşk mesela... bu şehirdeki insanların kullandıkları aşk sözcüğüyle, şimdi şu kızın sözünü ettiği aşk. Sürmeli ve derin, çok derin gözleri aşkı görebiliyor hiç şüphesiz. Pek özel bir aşkı var şüphesiz, sahici aşkları var. Ya edebiyat hakkında söyledikleri... eleştiri mi? Kırgınlığın karanlık duygusu mu? Öğüt mü? Yalnızca edebi

bir gözlem mi? Heyecanlı bir kızın duyguları mı? Gençlik coşkusu mu? Özel bir dilek mi? Rica mı?

Ne kadar zaman geçtiğini bilmiyorum, ama müzisyenin sözleriyle dönüyorum masaya. Ellerim sağ gözümün üstünde. Sigara dumanından gözlerim yanıyor. Müzisyen aç olup olmadığımızı soruyor. "Hayır," diyorum. Hayır, yorgunum. Sersemim, şaşkınım, hayretler içindeyim.

Otele dönmek istiyorum. Başka bir arkadaşım da istiyor bunu. Kalkıyoruz. Müzisyen bize otele kadar eşlik etmek istiyor. Ama otel yakın. Vedalaşıyoruz onunla, teşekkürlerimizi sunup aceleyle o gürültü patırtıdan kaçarcasına çıkıyoruz. Dışarıda, barın kapısında soğuk bir rüzgar bıçak gibi kesiyor yüzümü. Titriyorum, paltomun düğmelerini ilikleyerek ellerimi ceplerime sokuyorum. Başım önümde derin derin soluklanıyorum. Arkadaşımla birlikte geniş caddeye doğru yürümeye başlıyoruz. Konuşmuyoruz. Ne benim, ne de arkadaşımın konuşmaya niyeti var. Düşüneceğimiz pek çok şey var. Ortalık kararmış yine, bulutlar göğü sarmış, yıldızlar görünmüyor. Yürüdüğümüz sokak son derece kalabalık. Ağır adımlarla geniş caddeye doğru yürüyoruz. Sokağın köşesinden otele döneceğiz. Başımı kaldırıp sokaktaki kalabalığa baktığımda üç kişinin köşeden döndüklerini görüyorum, iki kız ve bir adam.

O kızlardan biri bardaki kız olmasın! Uzun boy ve uzun saçlar onunkine benziyor. Acele ediyorum, arkadaşım da acele ediyor. Acele etmek yetmiyor, koşar adımlarla köşeye ulaşıyorum. Sanırım o. Uzaktan, Büyük Ülke'nin diliyle, "İyi akşamlar," diyorum. Dönüp ne yaptığını bilmeyen bu yabancı, bu garip adama bakıyorlar. Evet, bu *o*.

Yanlarına gidip elimi kıza uzatarak, "Uzaktan sizi gördüm de," diyorum. Kız, sanırım yüzünde bir tebessümle arkadaşlarıyla tanıştırıyor. "Hava soğuk," diyorum, "Dondum. Nereye gidiyorsunuz?"

Eve gitmiyorlar, hayır, daha sessiz bir yer arıyorlar. Fırsatı kaçırmıyorum, ellerim paltomun ceplerinde, "Buyrun otele gidelim," diyorum, "otelin lobisi sıcak ve sakin olur şimdi..." Teşekkür ediyorlar, otele gelmek istemiyorlar Israr ediyorum, "Seni de dinlemek istiyordum," diyorum kıza. Arkadaşları kabul etmiyor yine, ama o bir cevap vermiyor. "Otel çok yakın ve lobisi sabaha kadar açık."

"Ne dersiniz," diye soruyor arkadaşlarına, "gidelim mi?" Ama onlann cevabını beklemeden, bana dönüp, "Buyrun, gidelim," diyor. Sessizce otele doğru gidiyoruz. Bir süre sonra kız ve arkadaşları biraz geride kalıp fısıldaşmaya başlıyorlar. Arkadaşım da yanıma gelerek, "Yorgunum," diyor, "gidip uyuyacağım." Otelin geniş, otomatik kapısına geldiğimizde kızın arkadaşları, "biz gel-mesek," diyor, "yine de çok teşekkür ederiz." "Neden," diye soruyorum şaşırarak.

"Hayır, teşekkür ederiz," diyor delikanlı, "Kevok gelsin, ama biz eve gideceğiz." Demek adı Kevok! Arkadaşlan gidecek, o kalacak ama! Her iki arkadaşı onunla ve bizimle vedalaşıp soğuk gerenin içinde gözden kayboluyorlar. Biz de otelin kapısından içeri giriyoruz. Resepsiyona gidip kimsenin arayıp aramadığını öğrenmeye çalıştığımızda arkadaşım da Fransızca konuşarak vedalaşı-yor, oradan anahtarını alıp ayrılıyor bizden. Otelin güzel, geniş lobisine geçiyoruz. Lobi sessiz, alçak sehpalann etrafindaki deri koltuklara oturmuş birkaç kişi dışında kimseler yok. Bir garson yer gösteriyor bize, ama daha sessiz bir yeri tercih edip lobideki insanlardan uzak bir masaya karşılıklı oturuyoruz. Benim yüzüm caddeye, onunki duvara dönük. "Yer değişelim," diyorum.

"Hayır, gerek yok, böyle iyi," diyor, hafifçe sinirlenmiş gibi.

"Sakin ol," diyorum, "sözlerin çok dikkatimi çekti, seni dinlemek istiyorum, seninle konuşmak istiyorum..."

"Sakin ol," diyor o da, gülerek, "sizin için söylemesi kolay, ama bizim için. Bu ülkede sözler çok pahalıdır, özgür ülkeler gibi ucuz değil. Bu cehennemde tek bir söz bile insanın hayatına mâl olabilir..."

"Demek adın Kevok, öyle mi?"

"Annem babam, çevrem, arkadaşlarım böyle diyorlar. Kevok, dağ köylerinin güvercini, dağların, yaylaların güvercini. Ama yaylalarda değil, tam tersine kızgın bir çölde doğdum ben. Dağlar Ulkesi'nden, yaylalardan çok uzakta, sürgünde, dayanılmaz derecede sıcak bir yerde. Belki de annem ve babam dağlarına, yaylalarına duydukları hasretle bu adı vermişler bana. Çünkü o çöllerde üç yıl kalmışlar."

"Köylülere benzemiyorsun pek. Annenle baban da burada mı yaşıyorlar?"

Gülerek, "Köylülerin neye benzediklerini nereden biliyorsunuz?" diyor. Sol elini deri sandalyenin kolçağına koyup ayak ayak üstüne atıyor, sonra bana bakıp gülerek, "Hayır, köylü değilim, ama hayatımın önemli bir bölümü bir dag köyünde geçti. Yazları köye giderdik. Annemle birlikte. Hemen her zaman ve hâlâ meşgul olan babamın bizimle gelmeye vakti olmazdı. Hayır, annemle babam burada yaşamıyorlar, Dağlar Ülkesi'nin büyük bir şehrinde yaşıyorlar. Babam Dağlar Ülkesi'nin ünlü bir avukatı. Bu şehrin, bu efendinin yalanlarına ortak olmuş ünlü bir avukat..." diyor ve sag eliyle General Serdar'ın duvara asılı kocaman, renkli tablosunu gösteriyor.

Garson geldiğinde sözünü keserek fayans kaplama masaya dikiyor gözlerini. Garson tepsideki beyaz şarap kadehini önüme, kahve kupasını ise onun önüne koyuyor. Şaraptan bir iki yudum alıp dikkatle masaya diktiği gözlerine bakıyorum. Karşımda oturan kız, son derece güzel bir kız. Siyah gözlerinde güzel bir derinlik ve dingin bir ifade var. Gözleri iki iri, siyah üzüm tanesine benziyor. Yüzü biçimli ve durgun. Bakışları kendine güvenen, kibirli, bilgili insanlarınki gibi. Bir iki tutam saç, geniş alnını bir tablo gibi süslüyor. Geniş alnı yakışıyor berrak yüzüne. Uzun, siyah, dalgalı saçları deniz dalgaları gibi parıldıyor. Belki de saçlarını katran karası bir kınayla boyamış. Sürme çekmiş gözlerine, kaşları kirpikleri çok güzel, koyu renkte bir nakış gibi görünüyorlar. Gözlerin derinliklerinin arkasında, gözbebekle-rinde bir coşku seçilebiliyor. Evet bir coşku, ama aynı zamanda bir keder, bir hüzün de. Dudakları kalın ve dolgun. Kim bu dudakları dudaklarıyla seviyor acaba? Boynu bir sütun gibi uzun, parmakları da öyle. Kız; uzun boylu, uzun saçlı, uzun boyunlu, uzun parmaklı. Bedeni son derece biçimli, doğal bir güzellik içinde son derece dikkat çekici. Hiç makyaj yapmasına gerek yok, güzellik için özel bir şey yapmasına gerek yok. O da bunun farkında olmalı ki yüzünde hafif bir makyaj var, ölçülü ve sade bir makyaj. Bir yay gibi gergin karnı, beli, bacakları onu güzelliğin en yüksek katına çıkarıyor.

Şimdi ise, mantosunu çıkardıktan sonra, lobinin kristal lambaları altında biçimli bedeni daha bir göz önünde. Kabarık göğüsleri, orayı bakışın ve dikkatin odağına çeviriyor. Dizleri, barakları antik sütunlar gibi uzun ve güzel.

Kız; asil, ama biraz yabani bir güzellik. Dağlar Ülkesi'nden çıkan pınarların soğuk suyuyla büyümüş bir güzellik. Dünyadan uzak bir ülkenin dağlarında, yaylalarındaki rüzgarlardan, fırtınalardan, kardan, serinlikten türemiş bir güzellik. Esrarlı bir

dinginlik. İnsanın hayatını cennet düşlerine çevirebilecek bir kadın. Yoksa tersi mi, hayatı cehenneme çevirebilecek biri mi?

Kupaya iki şeker atıp karıştırdıktan, bir iki yudum içtikten sonra bana dönüp, "Nasıl, bu şehirde vicdanınızı rahatlattınız mı biraz," diye soruyor.

Vicdan, vicdanını rahatlatmak...

Konuştuğu dil kibar ve okumuşlara özgü. Büyük Ûlke'nin resmi dilini iyi biliyor, doğru düzgün telaffuz ediyor. Ama birkaç sözcüğü vurgulama şeklinden bu dilin anadili olmadığı anlaşılabiliyor. Şüphesiz bu dili benim kırık dökük telaffuzumdan çok daha iyi konuşuyor, ama "aksan"! da yok değil. Yarım yamalak bir dille cevaplıyorum onu, "Neden böyle konuşuyorsun? Sözlerin zehirli oklar gibi... Kötü durumdaki arkadaşlarımızın yanında olmak istedik, desteğimizi göstermek istedik. Ne kötülük var bunda?"

"Hiçbir kötülüğü yok, ama bir yararı da yok. Yarın öbür gün döneceksiniz, bizlerse kalacağız."

Sözünü kesiyorum, "Yarın da değil, hayır, birkaç saat sonra döneceğiz."

"Evet, döneceksiniz... Ülkelerinizde ziyaretinizden, güçlüklerden, baskılardan filan da söz edebilirsiniz. Ama bir süre sonra her şeyi unutup dar ve loş yazı odalarınıza döneceksiniz. Bizden, insanlıktan, insanlardan uzak karanlık masallarınızın içine döneceksiniz. Ama burada, ülkenin öbür tarafında aynı şekilde kan akmaya devam edecek. Şiddet, katliamlar, çığlıklar, haykırışlar, aman dilemeler, kin ve nefret devam edecek."

Konuşurken bedeni de konuşmasıyla uyum içinde sallanıyor. Ellerini, parmaklarını konuşmasının şiddetine göre hareket ettiriyor. Ama yüzündeki dinginlik değişmiyor hiç.

"Ve sizler her zamanki gibi kasvetli, kötümser romanlar yaratacaksınız."

"Ama sözlerin birbiriyle çelişiyor," diyorum daha fazla konuşmasını sağlamak için, "şiddetten, kinden, nefretten ve bu ülkede akan kandan söz ediyorsun, sonra da bizi kötümser olmakla suçluyorsun..."

"Hayır, sizi suçlamıyorum, göremediğiniz, unuttuğunuz bir şeyi hatırlatıyorum sadece. Sözlerimde bir çelişki olduğunu sanmıyorum. Edebiyat, roman aydınlık olmalı, aydınlık saçmalı. Çünkü hayat karanlık. Aydınlık ve karanlık... işte bütün edebiyat tarihi boyunca en esaslı sorunlar bunlardır... Aydınlık ve karanlık... Gılgamış Destam'nı biliyorsunuzdur elbette, öyle değil mi?" Cevap vermek yerine ılık şaraptan içiyor ve merakla bakıp bekliyorum.

"İnsanlığın en eski anlatısı Gılgamış'tır, öyle değil mi?" Çok özel ve kendine özgü bir aksanla "öyle değil mi" diyor. Konuşuyor, benden bir onay bekliyor, sonra bunu beklemeden devam ediyor: "Gılgamış Destanı'nda Gılgamış kiminle savaşıyor, neye karşı savaş veriyor? Cevap vermeyecekseniz ben söyleyeyim; karanlığa karşı. Destanın şu bölümünü hatırlayın; Gılgamış bir ormana giriyor, karanlık bir ormana, biraz ilerliyor, karanlık, biraz daha ilerliyor, yine karanlık, hep karanlık, ama gidiyor o, yürüyor. Aydınlığa ulaşıncaya kadar yürüyor. İşte edebiyat, edebiyatın kaynağı budur. Şöyle diyor; aydınlık ve karanlığın savaşı. Aydınlık ve karanlık; bu kadar basit. Eğer edebi yapıtın kabuğunu soyarsanız özüne ulaşırsınız, o zaman da görürsünüz ki iyi bir edebi yapıtın temel sorunu aydınlık ve karanlıktır. Gılgamış'tan bugüne kadar değişmeyen bir sorun. Ama bugün kim bu temel kaynağa bakıyor? Hayır, hiç kimse ilgi göstermiyor ona, aksine küçümseyen bir gözle bakılıyor bu destana. Kötümser edebiyatınız ve pek yüksek edebiyat kuramlannızda bu destana yer yok. Yarattığınız pek güzel edebiyatta bu destanın adı *folklor* oluyor. Folklor da, iddianıza bakılırsa zaten iyi edebiyat olamaz. Bu tür anlatılar barbarlara aittir. Sözümona bir tür *passe. Deja vu...* Öyle değil mi?"

Onu kızdırmaktan sakınarak ölçülü bir biçimde gülüyorum sadece. Lobideki kalabalık daha da azalmış şimdi. Hafif bir keman sesi geliyor. Geniş lobinin öbür tarafındaki ışıklar söndürülmüş. Kızın yüzünün bir tarafı şimdi hafif bir karanlık içinde. Sözünü ettiği aydınlık ve karanlık, bizzat yüzünde şimdi. Şimdi daha da güzel görünüyor. Dudakları kımıldıyor. Dudaklarının kımıltısı, telaffuzu ve kemanın eşliğiyle daha da güzelleşiyor. Uzun boylu bir garson yanımıza gelerek, barı kapatacakları için son bir şeyler isteyip istemediğimizi soruyor. Kız yine kahve istiyor. Ben de. Uyku bastırıyor, gözlerimden akan uyku onu daha iyi dinlememe engel oluyor. Kahve iyi gelecek.

"Orada, ses gücünü yitirmiş, stransız kalmış; dağlar sissiz, dumansız, ovalar bitkisiz, bedenler güçsüz, kafalar şuursuz, kadınlar, hayvanlar, doğa dölsüz kalmış; işte Gılgamış orada, haritalarda adı olmayan o ülkede yaşıyor. Aydınlık ve karanlığın savaşı sürüyor

o ülkede; bugün kan içinde olan ülkede, kan selinin yaşlı bir ceviz ağacından kopmuş geniş bir yaprak gibi önüne katıp sürüklediği o ülkede; viranelerinde rüzgarın, yağmurun, karm, zemherinin sesinin bir yas stranı gibi uğuldadığı o ülkede; esmer insanlarının bakışlarının kurumuş pınarlar gibi umutsuzlaştığı, çaresiz kaldığı o ülkede; vadilerde, isimsiz ve mezarsız yatan ölülerden, şehitlerden, kahramanlardan oluşan o ülkede. Ama nasıl, hangi güçle bakacaksınız oralara!.."

Şimdi kızın bu sözleri üzerine akşam saatlerinde üstüme çöreklenip soluksuz bırakan korkuyu hissediyorum yine. İçimdeki korkuyu saklamaya çalışarak, "Vatan, yurtseverlik, tarih, kahraman, kahramanlık, kavga... bu sözleri fazla sevmiyorum," diyorum ve gülerek yüzüne, gözlerinin içine içine bakarak, "Senin kadar değilse de ülkenin kötü talihini biliyorum biraz," diyorum, "Ama şimdi bir şair gibi art arda dizdiğin bu sözler çoğu zaman bir tuzağa dönüşür. Bazen yanan bir yüreği, yaralı bir ruhu dindirebilir, ama çoğu zaman ağır birer boyunduruktur onlar, tuzaktır, cehennem kapısıdır, Hades'in ölüm ülkesine açılan kapıdır belki..."

Bir karşılık vermiyor, bir süre sessizce bakıyor bana, sonra kupaya iki şeker atıp karıştırıyor, birkaç yudum içip kupayı masaya koyduktan sonra geriye yaslanır gibi çekiyor başını, ayak ayak üstüne atıp konuşmaya başlıyor: "Samimiyetinize inanmasaydım buraya gelmeyecek, sizinle konuşmayacaktım. Bu geceden sonra bir daha karşılaşabileceğimizi sanmıyorum. Bu gece, sanırım ilk ve son kez olacak. Ama şunu bilmelisiniz ki içinde yaşadığınız uzaklık sizi insanlardan da, insanlıktan da, olaylardan da uzaklaştırıyor. Hades diyorsunuz mesela... Hades sizin için metaforik bir sözcük bugün. Zaten, inanıyorum ki siz de metaforik anlamda söylediniz. Öyle değil mi? Size bir şey söyleyeyim mi, Hades gerçeğimiz bugün, o uzak ülkenin gerçeğinin ta kendisi. O ülke Hades'in ülkesi bugün. Ölümden yaratılmış, ölümle yaşayan, ölümü çağıran ve herkesi kendine çeken Hades'in..." Gözlerini benden kaçırıp etrafına bakıyor biraz, yüzündeki, kederli ifadeyle şimdi tamamen boşalmış lobiye bakıyor uzun uzun, sonra hafifçe dönüp, geniş pencereden caddeye bakmaya başlıyor. Cadde bomboş, ne bir kimse var, ne bir taksi. Bakışlarını masaya çevirip, sağ elinin büyük parmağını kupanın ağzında gezdiriyor. "Hades burada," diyor, "Hades çağırıyor. Gidiyor herkes... Jîr de gitti. Ben de gideceğim..."

Artık konuşmuyorum. Çünkü kız benimle konuşmuyor arlık. Düşünüyor, güçlükle

duyabildiğim bir sesle anıları, duyguları, sezgileri arasında dolaşıyor. Lobide kimse kalmamış, müzik kapatılmış. Dışarıda, pencerenin öbür tarafında kar yağmaya başlıyor. Yıldız gibi parıldayan kar taneleri ağır ağır düşüyorlar yere. Ama kardan söz etmiyorum ona, sesler ve duygular arasındaki yürüyüşünü kesmek istemiyorum.

"Gitti," diyor kız, gözleri hâlâ fincanın üstünde, "koşa koşa gitti. Son gece, rüzgarlı, açık, düşe benzeyen bir sonbahar gecesi. Şimdi bir düşe dönüşen, bir düşten başka bir şey olmayan o gece. Bulvardaki ışıkların ortalığı hafifçe aydınlattıkları gece. Bedenlerin içindeki ışıkla aydınlanmış. Pencereden dışarıya, dünyaya, uzaklara, evrenin en uzak noktasına baktığı gece. Hades'in ülkesinin yankılandığı gece. O gece konuştum onunla, ağladım, yalvardım, ama gitti. Jîr gitti. Bakışı gözlerimin önünde hâlâ, sesi kulaklarımda, bir düşten uyanıp başka bir düşün koynuna girmiş gibi kaybolup gitti. Bana Jîr'in kim olduğunu sorma... Âşıktı Jîr, aşkın, yüreğin fatihiydi, zekiydi, gitti... Biz, onunla ben, dölden söz ederdik. Sonra Hades'in çağrısıyla döl sözü 'tol'a dönüştü. Son gece, o gitmeden bedenin sıcaklığıyla tol sözünü tohuma çevirdim. Ama Jîr'in dediği oldu; tol kaldı, döl gitti, tohum da iki hafta kadar önce gitti. Jîr gitti. Günbatımlarındaki güneş ışıklarının, kıyıdaki dalgaların, ağaçlardaki rüzgarın, güneş altındaki karın çekilmesi gibi kaybolup gitti Jîr. Artık uzaklarda. Aramıza sonsuz bir uzaklık girdi artık. Ayrılık, ayrılık acısı ve hüzün; kaderim, kaderimiz bu. Ben dünyanın bir tarafın-dayım, o öbür tarafında. Ne bir ses, ne bir haber. Ama ruhlar bir ve tek. Ne sonbaharın gidişi, ne kış hasreti, ne baharı bekleyiş ve ne yazın uzaklığı. Yürekler niçin atacaklarını bilirler. Hades çağırıyor, sesi yankılanıyor yine... Ben de gideceğim..."

Kendimi daha fazla tutamıyorum artık, "Bak, kar yağıyor," diyerek kesiyorum sözünü, "şu karın güzelliğine bak."

Kendine geliyor, kafasını çevirip dışarıyı seyrediyor bir süre. "Güzellik," diyor gülerek, sonra bana dönüyor: "Güzellik tabii ki... Şüphesiz sıcak ve zevkli döşenmiş lobiden hoş görünüyor. Ya Hades'in çağrısıyla halaya duran asiler ne yapıyorlar şimdi, neredeler, gidişi olan ama dönüşü olmayan ülkede sığınacak bir yer bulabilmişler midir?" Kalkıp pencereye doğru gidiyor. Üstünde uzun siyah bir ceket ve koyu renkli daracık bir pantolon var. Elleri pantolonunun cebinde dışarıyı, karı seyrediyor bir süre. Yerimden kımıldamıyorum, aklımda söylediği şeylerle onu seyrediyorum ben de. Ortalık ya yağan kardan, ya da sabahın yaklaşmasından dolayı hafifçe aydınlanıyor. Masaya dönüyor, ama oturmuyor. "Ben gideyim artık," diyor, bir düşteymiş gibi.

"Sen bilirsin," diyorum yavaşça ve ayağa kalkıyorum. Benim de artık ne konuşmaya, ne dinlemeye, ne de düşünmeye takatim var. Zaten yorgun olan beynim darmadağın şimdi. Ama ona, o gencecik yüze bakıyorum; zarif, incecik, dikkat çekici bir tebessüm. Güçlü, kendine güvenen, duygulu bir bakış. Bir umut, bekleyiş, gidiş belirtisi, bir arzu ve hasret belirtisi. Ve bakışlarının arkasında çaresiz, ikircimli bir keder.

"Gitme," diyorum.

"Olmaz," diyor gülerek, "gitmeliyim, yorgunum, seni de çok yordum."

"Kastım bu değil, o ülkeye gitme..."

"O ülke... o ülke... kafanı takma," diyor ve otelin geniş kapısına yöneliyor.

"Adresimi, telefon numaramı vereyim sana, belki bir gun ia-zım olur " diyorum ve dışarıya kadar eşlik ediyorum ona.

"Hayır teşekkür ederim. Gerek yok, artık hiçbir şeye gerek yok," diyor ve vedalaşıp karın altında ağır ağır yürüyerek gözden kayboluyor.

8. Şüphe

Baz.

Dupduru bir sabaha karşı Mader'in kapısının önünde Baz Madertn evinin zilini çalıyor. Mader'm kerhane semtindeki evinin içinden bir ses gelmiyor. Baz tekrar zile basıyor. Ses yok Gel," diyor Baz, sinirle,

"Gel de kapıyı aç Mader, hayatımın kapısını aç, gel..."

Şu erken sabahta da kan var yine; Baz'ın üstü başı kanlı, yüzü, elleri, beyaz giysisi kan içinde. Saçları dağılmış, paltosunun, roketinin önü açık. Yorgun gözleri yanan iki mum gibi kıpkırmızı. Yüzünde üç tane tırnak izi var. İzler derin. Dudaklarının etrafında da kan var.

Ne olmuş? Ne bitmiş?

"Kapıyı aç," diyor Baz, zili uzun süre basılı tutuyor. Bu kez bağırmaya başlıyor: "Mader, kaltak karı, aç kapıyı... Mader, yalvarırım kapıyı aç..." Ama kapı açılmıyor. Baz kapıdan biraz uzaklaşarak yukarıdaki geniş pencereye bakarak bağırıyor, "Mader... Mader..." Birkaç kez bağırdıktan sonra tekrar kapıya gelerek yumruklamaya başlıyor, "Aç kahpe, aç bütün şehrin, bütün ülkenin orospusu, aç... aç anacığım, aç..."

Kapı açılmıyor. Baz'ın öfkesi geçmeye başladığında ağır ağır çöküp oturuyor kapının önüne. Ne yapacak şimdi? Nereye gidecek? Yine Dağlar Ulkesi'ne, gecenin koynuna geri mi dönsün? Yine kanın, ölümün, cinayetin dostu mu olsun? Öldürsün mü, kendini mi öldürtsün? Ölüm ve cinayet yurdundan henüz dönmedi mi zaten? Ne yapsın şimdi, hangi kapıyı çalsın, kime bağırsın, kimi öldürsün, içini kemiren derdi, sıkıntıyı kime anlatsın, kimin yanında hıçkıra hıçkıra ağlasın?

Hayat, lanet olsun sana! Allah belanı versin kader! Alçak, namussuz kader!

Ortalık aydınlanıyor, güneş ışıkları Mader'in evinin olduğu daracık sokağa vurmaya başlıyor. Sokak bomboş, başları önde birkaç uyuz sokak köpeği dolaşıyor sadece. Biraz uzaktaki bir evden bir bebek sesi yükseliyor. Uzaklarda otomobil sesleri. Yeni,

aydınlık, ama biraz serin kış günü başlıyor.

Baz, kafasını ellerinin arasına almış düşünüyor; kendini, oğullarını, karısını, hayatını, yapıp ettiklerini... Yorgun Baz, çok uzak bir yerden büyük umutlarla çıkıp gelmiş. Baz; hırs ve öfke küpü, zalim, katil, ama şimdi son derece içli, acılı. Çok kırgın, çok incinmiş. Keşke belindeki barettanın bütün mermilerini kafasına boşaltsaydı bu gece, beynini dağıtsaydı da kurtulsaydı. Ama cesaret edemedi, hayır cesaret edemedi değil, acıdı kendine. Acımak? Gerçekten acımak mı? Hayır acımak da değil, basireti bağlandı sanki, elleri ayakları zincirlenmiş gibi hareketsiz kaldı. Belki de korktu. Korku?

Baz siyah paltosunun cebinden sigara paketini çıkarıp bir sigara yakıyor, birkaç derin, çok derin nefes çekiyor. Sol elinin parmakları kısa kesilmiş saçlarının arasında, sigarayı art arda ağzına götürüyor. Sigaradan çektiği nefesler, duman ve duman kokusu içini ısıtıyor. Biraz sakinleşmiş gibi. Bir sigara daha çekiyor paketten ve elindeki sigaradan yakıyor.

Bir çare bulmalı Baz. Hayatının etrafına çöreklenmiş sisi, dumanı, hayatındaki bulanıklığı yok etmek için kesin bir çare lazım ona. Böyle, bu şekilde olmaz, asla olmaz. Baz bu hallere düşecek adam değil. Bir sözüyle binlerce insan ölebilir, bir hareketiyle pek çok şeyin kaderi değişebilir. Ama gel gör ki şu alçak kader yüzünden kendi hayatına hakim olamıyor, kendi evinde sözünü geçiremiyor.

Ya Baz? Kim bu Baz? Aslı faslı ne, kim o? Yalnızca şimdiki hayatı değil, bütün geçmiş günleri de sis, duman içinde; çocukluğu, gençliği, gende kalmış günleri... Yalnızca bugünkü hayatı değil, geçmiş günleri de açıklığa kavuşmalı. Bu yeni günün ışıkları gibi apaçık bir açıklık.

Baz dördüncü sigaradan sonra tekrar ayağa kalkıp uyuşmuş bacaklarını hareket ettiriyor, sonra zilin düğmesine uzun uzun basıyor. Bir kez, iki kes, üç kez. Ses yok. Eğer Mader bir pezevengin koynunda değilse, evde olurdu mutlaka. Eve gelmeden Mader'i bulurum diye umarak önce kerhaneye gitmişti. Ama Mader orada değildi. Kerhanedekiler Baz'a, üstünde başındaki kana hayretler içinde bakarak Mader'in eve gittiğini söylemişlerdi. Ama Mader cevap vermiyor şimdi, kahpe karı, kerhane karısı gelip kapıyı açmıyor!

"Mader!.." Baz çok yüksek bir sesle bağırıyor, "kerhane karısı, kancık, gel de

kapıyı aç!" Sonra kapıyı tekmelemeye başlıyor. Art arda. Bağırarak. Komşular, herhangi bir şey söylemeden kapılardan, pencerelerden seyrediyorlar onu. Baz onları görmesine rağmen kapıyı tekmelemeye devam ediyor. Baz takmıyor onları. Kim bakarsa baksın! Eğer içlerinde güçlü, kendine güvenen birisi varsa, bir şey söylesin bakalım, ağzını açsın bakalım. O zaman görür! Baz şimdi hem tekmeliyor, hem yumrukluyor.

O zaman kapının arkasından bir ses geliyor. Duruyor Baz. Baz durduktan sonra kapı ağır ağır açılıyor ve Mader, artık yaşlanmış, iyice şişmanlamış Mader, üstünde ince tül bir gecelikle beliriyor. Gözleri uykulu. Parmaklarıyla gözlerini, gözlerinin altındaki torbacıklan ovuşturarak bakıyor Baz'a.

"Vay vay vay... oğlum, subayım, yiğit kocam, sinirli yiğidim gelmiş," diyor Mader gülerek, "Yalnızca oğlumun, kahramanımın bu kadar çıngar çıkarabileceğini anlamalıydım. İçeri gel, Mader'inin yanma gel, göğsüme gel ki seni gözeteyim..."

Baz, Mader'i gördüğü anda sesi kesiliyor. Sessizce, çok sert bakışlarla Mader'e dik dik bakıp içeri giriyor.

"Bu ne hal," diye soruyor Mader, Baz'm ellerim tutarak, "ne oldu, neden böyle kanlar içindesin?"

"Neden açmadın kapıyı," diye soruyor Baz cevap verecek yerde, biraz sinirle devam ediyor, "Saatlerdir kapıdayım. Ne yapıyordun?"

Gülüyor Mader, "Ne yapıyordum? Uyuyordum, derin bir uyku çekiyordum, ağır bir günün yorgunluğunu atıyordum üstümden." Anne sesi gibi yumuşacık bir sesle devam ediyor, "Duymadım sesini, duysam hemen gelip açmaz mıydım sanki? Gel oğlum, gel."

Mader onu elini tutarak merdivenden üst kata çıkarıyor. Geniş yatak odası üst katta. Mader önde, Baz arkada yatak odasına giriyorlar. Ter ve ucuz parfüm kokusundan oluştuğunu söyleyeceğimiz ağır, sıcak, kesif bir koku dolduruyor Baz'ın burnunu. Oda sıcak, Baz'ın muhtaç olduğu bir sıcak kaplamış her tarafını. Baz gözlerini, ağzını kapatarak ayakta öylece birkaç kez soluk alıp veriyor.

"Mader, öldüm ben," diyor Baz, gözlerini açmadan, "Ben öldüm Mader."

"Yok yok, bir şeycigin yok, şimdi annenin koynunda bir derdin kalmayacak," diyor ve yere eğilerek Baz'm ayakkabılarını çıkarıyor. Ayağa kalkıp, "Şimdi göreceksin, göğsümü ilaç yapıp yaralarını iyileştireceğim," diyor.

"Hayatım kaydı Mader," diyor Baz gözleri kapalı, "hayatım battı."

Mader, "Şimdi konuşma, sonra sonra..." deyip Baz'm giysilerini soyuyor.

Mader, Baz'ı usta elleriyle soyduktan sonra, onun belindeki işlemeli deri kılıftan baretta tabancayı çıkarıp yatağın baş ucundaki küçük sehpaya koyuyor. O da incecik giysisini çıkarıp çırılçıplak halde Baz'm elini tutarak odanın yan tarafındaki banyoya götürüyor. Mader sıcak suyla yıkıyor Baz'ı, birkaç kez sabun-luyor. Baz duşun altına giriyor, Mader'in kalın parmaklan bedeninde dolaştıkça incecik inleyerek gevşedikçe gevşiyor. Sınırsız öfkesi diniyor biraz. Uzun süre kalıyorlar suyun altında. "Su," diyor Baz, "ah su..." Su; durgunluk, huzur, dinginlik. Su, rahmet, bereket, hayat. Su; güç, büyüklük, sonsuzluk. Su; yaralı ruhim, kirli bedenin, kirli yüreğin ilacı... Su.

Banyodan sonra Mader temiz beyaz havlularla Baz'm saçlarını, vücudunu kuruluyor. Sonra bir çocuğun ellerini tutuyormuş gibi yumuşakça Baz'm elinden tutarak geniş yatağa götürüyor. Mader'in yatağı sıcak hâlâ, hâlâ iri bedeninin kokusu yükseliyor. Baz iki yastığı üst üste koyarak sırtını yaslayıp uzanıyor ve Ma-der'den bir sigara vermesini istiyor. Mader sigarasını yakıp verdikten sonra o da gelip yanma uzanıyor. Sağ elini Baz'm göğsün-de, karnında, kasıklarında ve şimdi küçük bir parmağa dönmüş "gurur"unun üstünde dolaştırarak, "Söyle bakalım," diyor, "anlat şimdi, ne oldu, kim yüzünü bu hale getirdi, kim buna cesaret edebildi?"

Baz cevap vermiyor. Bir süre art arda sigara içiyor. "Hadi söyle annene," diyor Mader ısrarla, "derdini anlat, yüreğinin kapısını aç."

"Karım... karım olacak kahpe... karım..." diyor Baz tane tane. Ama sözünün arkasını getiremiyor. Devamını getirmek için çabalıyor, ama olmuyor. Ağlayacak gibi oluyor, yüzünü çeviriyor Mader'den, bir süre sessizce durduktan sonra, ansızın ağlamaya başlıyor. Sesli sesli. Uzun uzun.

Baz ağlıyor!

Baz'ı hiç böyle görmemiş olan Mader, şaşırıyor. Ne yapacak Mader, ne diyecek?

Sessizce Baz'm başını yağlı karnına, kasıklarına koyarak saçlarını okşamaya başlıyor. Depremde sarsılan toprak gibi ağlamanın şiddetiyle sarsılıyor Baz. Gözlerinden yaşlar boşanıyor. Ağlıyor, ara sıra öksürüyor, hapşırıyor, boğazı tıkanacak gibi oluyor, ama yutkunarak, inleye inleye ağlıyor. Uzun bir süre ağlıyor öylece. Sonra diniyor biraz. "Bu aşağılık kadının bana neler yaşattığını bilemezsin," diyor Baz yavaşça, sonra başını kaldırmadan devam ediyor, "Ne yapacağımı bilemiyorum... Yok yok, ne yapacağımı biliyorum, öldüreceğim onu. Bundan başka bir çaresi yok, yalnızca öldürmek kurtarabilir beni..."

"Öldürmek neye çare olmuş ki oğlum," diyor Mader, sözünü kesmekten sakınarak.

"Çare çare... Biliyorum ki mecbur kalındığında iyi bir çaredir hem de..."

Mader, Baz'ın kafasını bacaklarının arasından alarak kocaman memelerinin arasına yerleştiriyor. "Acını dindireceğim," diyor, "ama ölmek, öldürmek çare değil... Ölüm yok oluştur-, her şeyin yok oluşu. Yok olmak ne zaman çare olmuş ki? Ama ya hayat; biliyorum ki en kirli, en umutsuz hayat bile çare olabilir. Çünkü umut vardır onda, umut ışığı, umut tohumu vardır içinde, her zaman ve her şart altında..."

Baz kafası, yüzü, ağzı burnu Mader'in memelerinin arasında bir süre sessizce duruyor. Göğsü ağır ağır inip kalkıyor. Mader'in memelerinin arasından elma kokusuna benzeyen nefis bir koku yayılıyor. Sonra başını çekip, tekrar eskisi gibi yastıklara yaslanıp, bir sigara istiyor Mader'den. Mader, karnına kadar inen kocaman memeleri, top top yağlı karnı ve bacaklarıyla kalkıp Baz'ın paketinden bir sigara yakıp getiriyor ona.

"Akşamdı," diyor Baz sigaradan birkaç nefes çekerek, sonra yaşlı gözlerle Mader'e bakıp devam ediyor: "Hayır akşam olmamıştı daha, akşamüstüydü. Yani dün akşama doğru şehre gelip eve gittim. Mutlulukla, heyecanla. Cebimde, ipek keseler içinde o orospu analı kancığa getirdiğim iki avuç kadar altın, gerdanlık, küpe, bilezikler vardı. Elimdeki paketlerde ise, oğullarım için aldığım giysiler, defter kalem, saat ve çantalar... Eve vardığımda orospu analı yalnızdı, çocuklar henüz okuldan dönmemişlerdi. Kapıyı açıp içeri girdiğimde cin görmüş, canavar görmüş gibi pörtledi gözleri. Gülmeden, 'hoş geldin' filan demeden, elimdeki paketleri almadan öyle bir süre uzaktan, boş, belki de endişeli bakışlarla süzüp durdu. Ağzından bir söz çıkmadı. Konuşmaya başladım, onu ve çocukları sordum. Yalnızca, 'iyiyim, iyiler' dedi. Bana paketler için yardım

etmeyecek misin, diye sordum. Sessizce kalkıp birkaç paketi alarak salona koydu. Oradan da mutfağa, kutsal mevzisine geçti!.. Söyle hadi, sen olsan ne yapardın?"

Mader bir cevap vermedi, onun yerine sehpanın üstündeki kül tablasını gösterdi.'

"Ses etmedim," diye devam ediyor Baz, "ayakkabılarımı, paltomu çıkarıp kalan paketleri de salona koyduktan sonra ben de arkasından mutfağa geçerek ceketimin cebindeki küçük altm kesesini çıkarıp ona uzattım. Kese de bir işe yaramadı, keseyi açmadan mutfak masasına koydu. 'Neden böyle yapıyorsun,' diye yumuşakça sordum. Sorumu aynı şekilde yineledi: Neden *sen* böyle yapıyorsun? Onun ilacının kese olduğunu, kesenin içindeki altınlar olduğunu iyi biliyordum. Bir kese daha çıkarıp verdikten sonra tane tane konuşmaya başladım:

"Bak, uzun süredir buralarda değilim, çok uzak bir yerden geliyorum, ölümden, cinayetten, ateş tufanlarının içinden, kin ve nefretin, savaş ve kavganın yurdundan geliyorum. Yorgunum, bedenim, beynim, ruhum yorgun. Yapma, yıkma beni. Dinlenmeye, sıcaklığa, sükunete, yumuşaklığa, yakınlığa ihtiyacım var."

"'ihtiyacım, öyle mi? Ya bizim? Bizim neye ihtiyacımız var,' diye sordu bana bakmadan. 'Burada yalnız, kocasız, arkasız bir halde aylarca, yıllarca bakamam çocuklarına artık, hizmetçiliğini yapamam. Altın keselerine ihtiyacım yok, bir kocaya, bir dosta, bir insana ihtiyacım var...'

"Durumumu biliyorsun, dedim, oralarda, o kayaların, dağla rın, vadilerin arasında keyif çatmıyorum ki. Devlet için, millet \r vatan için her an ölüm tehlikesi altında, her an kan ter içinde, her an aç ve susuz, uykusuz, durma dinlenme nedir bilmeden çalışıyorum oralarda.

"'Devlet, millet ve vatan,' dedi sonra yineledi; 'devlet, millet ve vatan... Ya ben? Ya biz? Önce aile gelir, diğer şeyler onun arkasından...'

"Kes, yeniden başlamayalım..."

"Sözünü kestim. Zehir kusan ağzı açılmıştı yine. Konuşmasını istememe rağmen vıdı vtdılarını dinlemeye gücüm yoktu hiç. Yumuşak, duygulu, sıcak sözcüklere ihtiyacım vardı.

"Sonra konuşalım, deyip banyoya gittim. Küveti suyla doldurup köpürttüm, sonra soyunup girdim. Ve düşünmeye başladım... Ne düşündüm, biliyor musun?.. Lütfen bir sigara daha verir misin?.."

Mader kalkıp odanın öbür ucundan bu sefer paketi getiriyor, bir tane de kibrit. Sigarayı yakıp verdikten sonra paketi küçük sehpanın üstüne koyarak sessizce Baz a bakmaya başlıyor. Sigarasını içiyor Baz, bir odaya, odadaki eşyalara, bir Mader'e bakıyor. Mader artık iyice yaşlanmış bir kadın, iyice şişmanlamış, bir yağ tulumuna dönüşmüş. Mader'in kalın bacakları, dipsiz vadiler, karanlık kuyular gibi derin bacak arası, Baz'm Kimsesiz Çocuklar Yurdu'ndayken okuduğu kitaplarda gördüğü dev anası resimlerine benzeyen kocaman sarkık memeleri var artık. Mader; esmer yüzlü, kara gözlü, sarkık dudaklı, bedeninin her tarafı siyah kıllarla dolmuş bir kadın. Bütün bunlara rağmen hâlâ aşk ve hazzın, bedenin, ateşin ustası. Mader, Baz'ın kaderi.

"Yorgun bedenimi boğazıma kadar suya daldırdım. Gözlerimi kapatarak düşündüm. Sırasıyla şöyle şeylerdi; ne hale düşmüştüm.

Muktedirim ben, elimde söyleme, yapma ve değiştirme imkanım var. Şeyleri, olayları, ilişkileri, insanları, yerleri, yurtları, zamanın akışını değiştirebiliyorum. Pek çok kişinin alnında, pek kaderin üstünde benim mührüm var ve bütün kalbimle inanıyorum ki ülkenin, zamanın, tarihin seyrine de mührümü basacağım. En önemli şey istemek, bilmek ve yapmak değil midir? Bilerek, isteyerek ve yaparak kendi hedeflerimin izini sürmüyor uyum sanki? Gücüm, iktidarım, buyruklarım hep bundan kaynaklanıyor, değil mi? Evet öyle, evet, sözüm gücümdür benin, gücüm de silahım. Güçlü olduğum için de silahlıyım. Yapıp ettiklerimle zayıflığın, gevşekliğin, tereddüdün hayatımdan çok uzak olduklarını ispatlamadım mı? O zaman şu evdeki gevşekliğim, zayıflığım da neyin nesi? Neden bu eve adımımı attığımda tereddüt duygusu üstüme üstüme geliyor, şüphe okları içime saplanıyor? Neden o vahşi ülkenin şahini olan ben bu kadına söz geçiremiyorum? Neden kutsal duygularım, vazifelerim, becerim bu evde para etmiyor? Neden dünyanın, evet dünyanın en seçme birliğinin komutanı olan benim yüreğim bu itoğluit karının karşısında zavallı bir serçeninki gibi ıklaya ıklaya çarpıyor? Evet, bir süre beni iyice uyuşturan sıcak suyun içinde böyle derin, ikircimli, gücenmiş halde düşüncelere daldım... Çocukların sesleri gelinceye kadar."

Baz sol elini gezdiriyor göğsünde, göğüs kıllarını dikkatle inceliyor, birkaç tanesini beyazlaşmış görünce ürpertiyle çekiyor elini. Saçları, sakalları, bıyıkları, göğsündeki kıllar beyazlaşmış iyice. Beyazlar günden güne artıyor. Hayat geçiyor, dünya dönüyor. Ömür geçiyor... Baz sigarayı ağzına götürerek loş odanın büyük

penceresinin kırmızı perdelerine bakıyor. Öyle görünüyor ki güneş iyice yükselmiş. Güneş ışıkları perdelerin arasından içeriye ulaşıyor.

"Çocuklarım benim hayatım, her şeyim," diyor Baz, sigarasını küllükte söndürürken, sonra arkasındaki yastıkları düzelterek devam ediyor: "Aceleyle yıkanıp kurulandım, elimde havluyla, iç çamaşırlarımla çıktım banyodan. Oğullarım mutfakta gülümseyerek bekliyorlardı beni. Onlara sarıldım, öptüm onları, kokladım. Allahım ne kadar da özlemiştim onları! Ne kadar da büyümüş, boy atmışlardı öyle! Nasıl olduklarını sorup birlikte paketleri açtıktan sonra giyinmek için yatak odasına geçtim. Oda tertemizdi, büyük yatak toplanmıştı, düzenliydi. Orada uyuma hayaliyle yeni bir takım ve beyaz bir gömlek giydim, saçlarımı taradım, bıyıklarımı uçlarından düzelttim, tabancamı belime taktım, ipek bir kravat takarak çıktım odadan. 'Çocuklar, gidelim hadi,' dedim. Mutfaktan yemek kokusu filan gelmiyordu, orospu analı bir şey hazırlamamıştı. Açtım ben, çocuklar açtı. Çocuklar getirdiğim giysileri sevinçle giyinip kuşanarak kapının önünde beklemeye başladılar. Ama anneleri görünürde yoktu, mutfaktaydı, hiç şüphe yok ki boş şeylerle uğraşıyordu. Seslendim, Aç değil misin, gelmiyor musun bizimle?' 'Hayır,' diye kestirip attı. Çocukları alıp askeri sitenin restoranına götürdüm. Şehrin ırmagma bakan geniş ve uzun pencerenin önüne oturduk ve nefis yemekler yedik. Restoran sıcaktı, dışarıdaki bulvar ışıkları parıldıyordu. Işıklar da nazlı nazlı akan ırmağa düşüyordu. Çocuklar boyuna kendilerinden, derslerinden, arkadaşlarından, öğretmenlerinden, derslerin zorluğundan söz ediyorlardı. Oğullarım büyümüşlerdi artık, babalarını, babalarının mesleğini merak ediyorlardı. Subay olduğumu, ordu mensubu olduğumu biliyorlardı elbette. Ama tam olarak ne iş yaptığımı bilmiyorlardı. Neden bir haber, bir mektup yollamadan ansızın kayboluyor ve aylarca dünyanın sonundaki o unutulmuş ülkede kalıyordum? Anneleri, büyükanneleri de bunun nedenini iyi bilmiyorlardı.

Yalnızca ağır ve önemli bir devlet görevi yaptığımı biliyorlardı, o kadar. O akşam da açık bir cevap vermedim. Onlara, 'Yoruluyorum, sizden uzaklarda çok yoruluyorum,' dedim yalnızca. 'O za-ıan neden tayinini oradan aldırmıyorsun,' diye sordu büyük oğlum, sohbetimizin bir yerinde. Ne cevap verecektim? 'Mecburum,' dedim, dikkatle gözlerinin içine bakarak, 'mecburiyetten.' güle oynaya yedik yemeğimizi, güle oynaya

çıktık restorandan ve güle oynaya eve geçtik. Ama gülüp oynamamız kapıdan içeri girdiğimiz anda sona erdi. O zaman işte kıyamet koptu..."

Baz ansızın yataktan 'doğrulup ayağa kalkıyor, bu sefer kendisi bir sigara yakıyor ve pencereye doğru gidiyor. Pencerelerin önünde durup perdeleri hafifçe aralayarak sokağa, sokaktaki evlere, artık açılmış olan dükkanlara bakıyor. Hava aydınlık, mevsim kış olmasına rağmen tatlı bir sabah aydınlığı var. Bir dükkancı kapıya çıkmış sigara içiyor, düşünceli düşünceli. Sokağın sol tarafından bir kadm ve bir çocuk beliriyor. Çocuk koşuyor kadının arkasından, kadın da hızlı adımlarla yürüyor. "Şu huzura bak," diyor Baz, Mader'e dönmeden, "bu kadar sakin, sessiz, sade... Ya hayatımın keşmekeşi? Neden bir uğursuzluk sarmış hayatımı, neden?.."

Bir süre ağzında sigarayla pencerenin önünde durup dışarıyı seyrediyor Baz. Sonra yavaşça dönüp yatakta yatmaya devam eden Mader'e bakıyor. Baz'm gözleri ıslak yine. "Eve döndüğümüzde kıyamet koptu," diyor, sırtını pencere tarafindaki duvara yaslayarak, "Orospu analı hazırlanmış bizi bekliyordu... 'Seninle şimdi, çocuklarının yanında konuşmak istiyorum,' dedi asık suratla, sinirli sinirli.

"'Sonra konuşalım,' dedim yumuşak bir sesle. '"Hayır, şimdi, açık açık, çocuklarla birlikte; artık bu meseleyi halletmemiz lazım, anık dayanamıyorum. Aylardır bugünü bekliyorum... Konuşacağız.'

"Sesi gittikçe yükseliyordu. Çocuklar sinir kesildiğini anladıkları için salona geçtiler. Mutfakta, 'Yapma,' dedim ona, kendime hakim olarak. Susması için ısrar edip durdum. Ama kesmedi, devam etti, boyuna, bu meseleyi halletmemiz lazım, deyip durdu. Sonunda, 'Hangi mesele,' dedim, 'hangi meseleden söz ediyorsun?'

"'Gitmen meselesi, kaybolman meselesi, seninle kadınlar arasındaki mesele, kerhane meselen, eve karşı takındığın kayıtsızlık meselesi, ev hayatının güçlükleri meselesi, oğulların meselesi, yalnızlık meselesi... korku meselesi...'

"Korku mu? Diğer meseleleri anlamıştım, ama bu korku da neyin nesiydi? Ne korkusu, diye sordum tekrar.

"'Çocukların yetim kalmasından korkmak, senin gibi babasız, yetim ve boynu bükük büyümelerinden korkmak.'

"Artık tutamadım kendimi, bağırdım ona, 'Kes artık hayvan, kes!'

"'Hayır, kesmeyeceğim,' diye karşılık verdi, 'senin gerçeğin bu değil mi sanki? Neden gerçeğe yüz çeviriyorsun? Yetim değil misin, babasız değil misin, ailesiz değil misin? Neden çocuklarını da o hale düşürmek istiyorsun?'

"O zaman dünya karardı gözümde yine. O zaman yine nefret ve hiddet şimşekleri çaktı beynimde, yüreğimde. 'Hayvan karı!..' diye bağırarak sert bir tokat attım. Bunu bekliyormuş gibi yana kaçtı. Sonra sonsuz bir kin ve nefretle bana baktı ve dik dik bakarak şöyle dedi..."

Baz konuşmasını kesiyor. Yüzünü Mader'den çevirerek pencereye dönüyor yine, perdeyi aralayıp dışarıya bakıyor, sonra bırakıp geniş odada gidip gelmeye başlıyor. Uzun boylu, çıplak, hafif göbekli; başı önde, ağır adımlarla gidip geliyor, gidip geliyor.

Baz yatağa dönüp uzanıyor, ardından anlatmaya başlıyor:

"Eşşoğlueşşek, alçak dölü, soysuz evladı..." deyip yabani bir kedi gibi atladı üstüme... Ne oldu, ne bitti, gerisini hatırlamıyorum artık. Ama sanırım bir süre sonra, uzun bir süre sonra oğlanlann ışıklarıyla kendime geldim. Mutfağın her tarafı kan içindeydi, Çocuklar sıtmaya yakalanmış gibi korkulu gözlerle mutfağın kapısında titriyor ve çığlık çığlığa ağlıyorlardı. Ben yerdeydim. Hayır, yerde değil, yok yok, yerde, ama o orospu analının üstündeydim. Elimdeki tabancanın kabzasıyla vuruyordum ona. Kaltaktan bir ses çıkmıyordu artık, zehirli sözler çıkmıyordu ağzından. Ağzı, yüzü, kafası, giysileri kan içindeydi. Ellerim, elimdeki tabanca kan içindeydi. Durdum, ağır ağır kalktım üstünden, çocuklara doğru gittim. Çocuklar kaçıp ay ışığıyla aydınlanan salona girdiler. Tabancayı ceketimin cebine koyarak mutfakta ellerimi yıkadım, sonra salona geçtim. Çocuklar birbirlerine sarılmış halde, pencerenin önünde titreyip duruyorlardı. Sarılmak için onlara doğru gittim, ama çığlık atmaya başladılar. Sessizce döndüm, kapının önüne gittim, ayakkabımı giydim, paltoyu omzuma attım ve dışan çıktım. Sabaha kadar öyle sersemlemiş halde bulvar lambalarıyla aydınlanan ırmağın kıyısında dolaştım, durdum. Sonra adımlarım beni evine, buraya getirdi..."

Sözlerini tamamladıktan sonra yavaşça kafasını kaldırıp Ma-der'e bakıyor. Baz'ın gözlerinden yaşlar süzülüyor. "Ama yanlış yaptım," diyor, ıslak gözleri Mader'e dönük, ama aklı başka yerde, "kafasına birkaç tane sıkacaktım..."

"Hayır," diyor Mader, Baz'a biraz yaklaşıp onu kendine çekerek, "ölmenin, öldürmenin çare olmadığını anlamalısın... Bir çare olmadığını sen de öğreneceksin..."

"Hayır, çare," diyor Mader'in yardımıyla kafasını onun memelerinin arasına sokarken. Ama Mader rahat değil. Hafifçe kımıldanıp, daha rahat şekilde uzanıyor. Baz hâlâ ağlamaklı, hâlâ aklı, duygulan başka yerde. Mader yumuşak bir şekilde Baz'ı üstüne çekiyor, kalın bacaklarını açarak elleriyle Baz'ın boynunu, sırtını, bacaklarını okşamaya başlıyor. "Oğlum, yavrum, yaralım, dur da sana bakayım," diyor. Mader'in boğum boğum parmakları Baz'ın sırtında, karnında, bacaklarında dolaşıyor. Ama ağlamaklı Baz kımıldamıyor, kımıldayamıyor. Bir süre sonra Mader, kalkmadan Baz'ı üstünden yanına alıyor. Baz, gözleri kapalı biçimde ellerini başının altına sokarak, ayaklarını uzatıp yatıyor. "Böyle işte, böyle," diyor Mader, sonra kalın dudaklarını boynuna götürüyor. Kah öpüp kah emerek boynundan kasıklarına kadar iniyor. Eşsiz bir ustalıkla, usul usul. Sıcacık. Islak dudaklarla. Kafası Baz'ın kasıklarında, orada uzun süre kalıyor. Baz uykuya dalıncaya kadar sürüyor bu. Yorgunluk, sersemlik, uykusuzluk, bir kadın kokusuyla bile aniden uyanan Baz'ı yavaşça uykunun dalgalarına alıp götürüyor.

Saatler geçiyor. Akşam oluyor. Baz uyandığında, yatakta yalnız buluyor kendini. Mader yok. Baş ucunda küçük bir gece lambası yanıyor. Baz yatakta geriniyor biraz, yanındaki yastığı da kendi yastığının üstüne koyarak yaslanıyor, bacaklarını uzatarak oturuyor. Başı, bedeni sancıyor. ince bir ağrı sarıyor boynunu, kollarını, bacaklarını. O an paketin üstündeki kağıdı görüyor. Mader'in eğri büğrü, zor okunan yazısıyla bir not: "Yetim oğlum, dinlen biraz. Evde her şey var. Mutfakta yiyecek içecek var. Geç geleceğim."

Baz, "yetim oğlum" sözüne sinirleniyor. "Orospu analı, kerhane karısı!" diyor, "Orospu analılar bir değil ki!" Sigara içmeye başlıyor. "Burada yağ içinde boğulan orospu analı, orada ise kin ve nefretten ölen orospu analı," diyor yine, ya da düşünüyor diyelim. O orospu analı; küstah, mağrur, para ve altın düşkünü, mal mülk düşkünü. Allahı da, dini de, imanı da para, altın, mal mülk, kendisinden başka hiç kimseyi, hiçbir şeyi düşünmez bencil, kayıtsız, cimri. Ne vatan millet, ne ordu devlet, yok, varsa yoksa bunlar. Yalnızca bunlar. Ben, ben, ben.

Çıkarım, hayanın, rahatım. Her şey onun istediği gibi olmalı. Her hareket, her ilişki, her iş ona göre olmalı. Evinde, mutfağında, giyim kuşamında temiz, ama pis ruhlu, kirli ruhlu. Vicdansız, soğuk, acı sözlü, soğuk bakışlı, insanı sokan zehirli bir yılan gibi. Burada ise bu orospu analı; saf, ahmak, dünyadan, insanlık hallerinden uzak, yalnızca yeme içme, yatma ve bacaklarını açma ustası, iyi uyumuş, tok, çıkarcı, yağlı domuz, yemeye, düzüşmeye, emmeye doymayan domuz...

Baz sinirle çıkıyor yataktan, sehpadaki saate bakıp alt kattaki mutfağa iniyor. Mutfağın lambasını yakıyor, içeriye, masaya, sandalyelere şöyle bir baktıktan sonra buzdolabına gidip kapısını açıyor. Dolabın rafları ağzına kadar tencereler, sebzeler, meyvelerle dolu. Baz küçük tencerelerin kapağını açıp bakıyor, sonra içinde yaprak dolması olan en küçük tencereyi alıp masaya koyuyor. Bir sandalye çekip eliyle soğuk soğuk yemeye başlıyor. Tane tane, tadını çıkara çıkara. Mutfak perdeleri de yatak oda-smdakiler gibi kapalı. Dışarıdan birkaç insan sesi, bir de otomobil sesi geliyor. Bütün dolmaları yedikten sonra ayağa kalkıp bir tas su içiyor ve mutfak duvarına asılı telefona doğru gidiyor. Küçük siyah telefonu alıp tuşlara basıyor, Fırça Bıyıklı Subay'ı arayacak. Ama karşıdan bir kadm sesi gelince yüzü asılıyor. Evet, bu Fırça Bıyıklı Subay'm karısı. "Benim ben," diyor Baz ve sözü uzatmadan, "Amcayı ver," diyor. Baz bir süre sessizce bekliyor. Sonra, "Hayır, evde değilim," diyor, "Hayır, Subay Lokali'nde de değilim... başka bir yerdeyim, boş ver... bağırma!" Baz'ın yüzü kırmızıya kesiyor, yüksek sesle yineliyor, "Bağırma diyorum sana... tabii, ben de konuşmak istiyorum seninle. Hemen şimdi, bu akşam... yarın o zaman, yarın görüşelim... Olmaz, orada değil, meydanın öbür tarafında, General Serdar'ın heykelinin arkasında bir kafeterya var, orada... tamam mı? Sabah dokuzda... onda o zaman... tamam mı?.."

Baz telefonu kapattıktan sonra, "Namussuz pezevenk," diyor, "Gerçekleri söyleme bana, sakla bakalım, şerefsiz!.."

Baz mutfaktan yatak odasına çıkıyor yine. Şimdi üşüyor biraz. Giyinmeden paltosunu omzuna atıyor ve uzunca bir dolabın önüne geçiyor. Dolapta Mader'in içkileri var. Kapısını açıp sıra sıra dizili şişelere bakıyor, sonra bir votka şişesi alıp küçük bir kadehe doldurarak bir dikişte bitiriyor. Bir kadeh daha doldurup banyo tarafına geçiyor. Işığı açtıktan sonra uzun aynanın önünde durup kendini, yüzünü inceliyor. Aynada bir köşeden ortaya kadar inen bir kırık var, ama ayna dağılmamış. Baz aynaya, kırılmış yüz

de Baz'a bakıyor.

Kınlmış yüz, kırgın bakışlar.

Baz'ın yüzünde üç derin çizgi var; gözlerinin altında, burnunun ve yanaklarının üstünde; orospu analının izleri. Baz'ın saçları ve favorileri beyazlamaya başlamış. Alnındaki kırışıklar daha derin görünüyor. Gözaltlarmda bir iki küçük torbacık peydahlanmış. "Kimsin sen," diye bağırıyor Baz, karşısındaki yüze, "söyle, kimsin sen, kırılmış yüz, yaralı yüz..." Bu uzun yüze, bu ufacık gözler... bir şahininkine benzeyen gözler. Bir avm gözleri mi? Bir avcının gözleri mi? Açık alın, uzun burun, uzun ve geniş çene. Bu yüz, bu bakışlar kiminkine benziyor? Ataların mı? Hani atalar, neredeler? Amcalara, amcazadelere, dayılara, yeğenlere mi? Hani, kim onlar? Kimsesiz... yetim... soysuz evladı! Evet aynen öyle, o orospu analının ara sıra söylediği gibi, kimsesiz, soysuz. Gerçek de bu...

"Kimsin sen, kimsin," diye bağırıyor Baz, sonra kadehinden birkaç yudum alarak sessizce bakıyor aynaya bu sefer ve düşünmeye başlıyor: Düşün bakalım, o uykusuz gecelerinde, o belalı saatlerde kim olduğunu düşündün mü hiç? Hiç kendine, başkasına kim olduğunu, nereden geldiğini sordun mu? Çevren değer veriyor sana, saygıyla, çoğu zaman da korkarak yaklaşıyorlar sana. Sen; güçlü subay, vefakar, becerikli, korkusuz, sadık. Sen; heybetli bakışlar, sert bir yürüyüş, sağlam bir duruş, sağlam bir inanç, güçlü, berrak ve içinde en ufak bir şüphe taşımayan düşünceler. Şüpheden uzak güçlü bir hayat, bir dünya. Evet, etrafındaki herkes senin hakkında bunları düşünüyor. Ama ya sen, ya tarihin? Bu tarihin karanlık sayfaları, kavşakları, boşlukları? Şu ömrün bilinmeyen dönemleri? Bu dünyanın göz ardı edilmiş menzilleri? Söyle hadi, kimsin sen! Cevap ver kırılmış yüz, kimsin!

Baz sakınarak elini yüzünü yıkıyor. Su tırnak izlerine değdiğinde yakıyor. Bir havluyla kuruluyor yüzünü, kırık aynaya bir kez daha bakarak yatak odasına geçiyor. Votka şişesini çıkarıyor dolapta, paltosunu bir sandalyenin arkasına asarak yatağa dönüyor. Kadehi tekrar doldurup yastıklara yaslanarak uzanıyor: Yorgun, geçen gecenin, günlerin, ayların, yılların yorgunluğu takatsiz bırakmış Baz'ı. Üç kadeh sonra yeniden uykunun derinliklerine dalıyor.

Uzun süre uyuduktan sonra sonsuz bir horultu sesine uyanıyor. Mader gelip yanma

yatmış. Baz sehpaya eğilip masaya bakıyor. Yeni bir gün başlamış. Yeni bir gün, yeni bir hayat. Yeni bir gün, yeni deneyimler. Bugün ona babalık yapan Eırça Bıyıklı Subayla, ona bugünkü kaderinin yolunu açan kişiyle görüşecek. Öğleden sonra ikide ise ordu karargahına gidip generalleri, yüksek subayları görecek. Baz, Mader'i uyandırmadan yataktan iniyor ve banyoya doğru gidiyor. Üşüyor ama. Yatak odası, üst kat serinlemiş şimdi. Sakınan adımlarla dönüyor odaya. Baz'ın paltosunu astığı sandalyenin üstünde şimdi bir çift çorap, külot, yün bir fanila ve beyaz, temiz bir gömlek var. Baz dönüp Ma-der'e bakıyor. Mader; anlayışlı, şefkatli, anne, dost... Baz giysileri alıp banyoya dönüyor. Uzun süre işiyor ayakta, elini yüzünü yıkıyor, aynaya, kendine, yaralı ve kırılmış yüzüne bakıyor. Uzamış sakalını bıyığını kessin mi, yoksa hafif üstten mi alsın? Boş veriyor. Zaten bir süre sonra yine o unutulmuş, o perişan, o saç sakalın birbirine karıştığı yerlere dönecek. Ama şimdi bu izlerle nasıl çıkacak dışarıya? insanlar, onu görenler ne diyecek? Etrafına bakmıyor, banyo dolabını açıp içini karıştırıyor. Dolap Ma-der'in koku ve krem şişeleri, tüpleriyle dolu. Baz biraz araştırınca değişik renklerdeki pudralarını buluyor. Koyu renkli bir pudradan sürüyor yüzüne. Üstünü giyinip son derece ağır adımlarla yatak odasına dönüp sandalyenin yanına gidiyor. Orada ceketini, pantolonunu giyiyor, barettayı kılıfına sokup kemere takıyor, sonra paltoyu eline alarak kapıya yöneliyor. Ama duruyor kapının önünde. Böyle habersiz mi gitsin? Mader'i uyandırsa mı? Yoksa Mader'in yaptığı gibi birkaç cümlelik bir not yazıp başucuna mı koysun? Mader horul horul uyuyor. Boynundaki damarlar kapkara, dudaklarının üstünde bıyığa benzeyen kıllar var. Baz, bir süre durduktan sonra tabancasının şarjörünü çıkarıp bir mermi alarak sehpanın üstüne koyuyor. Bir mermi, evet, ne bir mektup, ne bir selam, ne uyandırma, ne de başka bir söz, çıplak bir mermi sadece.

Baz kapıda ayakkabılarını giyip çıkıyor. Taksiyle kerhane mahallesinden şehrin öbür tarafında bulunan Subay Lokali'nin yakınındaki büyük meydana gelip, kafeteryaya giriyor; saat tam on. Kafeteryada kimseler yok. Yeni açılmış. Fırça Bıyıklı Subay gelmemiş daha. Baz salonun en uzak köşesinde, meydanı gören bir masaya oturuyor ve ona masayı gösteren garsona sıcak çorba olup olmadığını soruyor. Var, evet. Baz bir çorba isteyip sigara paketini açıyor. Yalnızca bir sigara

kalmış. Çıkarıp dışarıya bakmaya başlıyor. Büyük meydan, meydanın öbür tarafında Subay Lokali, General Serdar'ın devasa heykeli, hepsi yerli yerinde. Dünya değişiyor, zaman geçiyor, yeni olaylar oluyor, ama onlar hâlâ aynı yerdeler. Heykelin sırtı dönük Baz'a, ama o heykel bu meydandan yıllardır vatana, devlete, millete yol göstermeye devam ediyor. General Serdar, Baz'ın da önderi hâlâ. Düğün gecesi geliyor aklına. General Serdar'ın geldiği gece. Evlilik gecesi, gerdek gecesi... umutla, coşkuyla, heyecanla başlayıp genç bedenlerin kanıyla bitmişti, ama yatağın beyaz çarşaflarına dökülen kanla değil.

"Keşke kahpe o zaman ölseydi de kurtulsaydım ondan," diye düşünüyor Baz. Ölmedi, hançer biraz daha derine gitseydi kalbine girmiş olacaktı. Ama olmadı. Hastanede on gün kaldıktan sonra babası ve Fırça Bıyıklı Subayla birlikte döndü eve. Sorunu hallettiler, üstünü kapatıp barıştırdılar. Barıştırmasalardı keşke! Soğuk, soğuk, soğuk. Hep soğuk. Hep yabancı, hep düşman, Dağlar Ülkesi'ndeki dağlardan bile daha soğuk daha düşmanca... Bir oğulları oldu, sevgi dolu bir dönemin başlaması umuduydu, olmadı ama. Yine soğuk. Birkaç yıl sonra bir çocuk daha. Ama yine... Hep soğuk. Baz bacaklarını açıp derinliklerine daldığında, ona yumuşak, mercan gibi sıcak sözler söylediğinde bile soğuk. Soğuk ve düşman. O dağlardaki düşmanlardan daha düşman. Evdeki düşmanlık, düşmanlığın en kötüsü!..

Baz'ın çorbası geliyor. Baz sıcacık tüten çorbaya ekmek ufalayıp kaşıklamaya başlıyor. O anda tıknaz, beli bükülmüş, saçları dökük, yüzünde okunaklı bir öfke ifadesi, eski püskü sivil giysileri içinde Fırça Bıyıklı Subay beliriyor kapıdan. Bu adam kısalmış mı, ne? Baz ayağa kalkıp sağ elini uzatıyor ona, yer gösteriyor. Ama Baz'ın elini sıkmadan suratını asarak karşısına oturuyor. Bir şey söylemiyor. Baz da bir şey söylemiyor. Bir süre sessizce birbirlerine bakıyorlar. Fırça Bıyıklı Subay'ın gözleri çukura kaçmış iyice, feri sönmüş. Beyaz bıyıkları daha da incelmiş. Yüzü ve boynu kırışıklarla dolmuş. Yorgun gözbebeklerinde öfke ve kin kıvılcımları var. Bir bu insan, bu yaşlı adam Baz'ın bütün hikayesini biliyor. Babalık yaptı ona, sahip çıktı, bu dolambaçlı yola soktu. Baz'ın onca değer verdiği, bir dediğini iki etmediği adam, şu çökmüş adammış demek. Bugün, şimdi konuşmalı, kilitli ağzı açılmalı ve bildiği her şeyi tane tane anlatmalı.

"Sen de bir çorba almaz mısın? Sıcak da..." diyor Baz, yumuşak bir sesle.

Cevap vermiyor, Baz'a bakıyor sadece. "Nasıl oldun? Kalbin daha iyiymiş diye duydum..." Cevap yok. Son derece sert, öfkeli, ama aynı ölçüde hüzünlü bakışlarla Baz'a bakıyor. Konuşmanın faydası yok. Baz yüzünü çevirip çorbaya ve kaşığa bakmaya başlıyor. Çorbayı bitiriyor, kağıt peçeteyle ağzını siliyor, sonra tekrar ona bakmaya başlıyor. O an Fırça Bıyıklı Subay açıyor ağzını, tiz bir bağırtı çıkıyor ağzından:

"Lan... Ne bu halin? Ne zaman insan olacaksın lan!.."

"Sakin ol," diyor Baz, sakin bir sesle.

"Sakin mi?.. Sakin olayım, öyle mi? Masum kızcağızı ne hale soktuğunu biliyor musun lan? Seni büyüttük, bu zavallı kızı sana verdik, böyle şeyler yap diye mi, ha? Serseri!.. Kızı komaya sokmuşsun... Ulan vicdansız, insan düşmanına yapmaz bunu!"

"Sakin ol, onu bana vererek hayatımı kararttınız... ama kes..." "Ben sakin olacağım!.. Sesimizi keseceğiz, her günahını gizleyeceğiz ve sessiz olacağız, öyle mi? Bu kaçıncı lan, bu kaçıncı?.." "Bağırıp durma... Buraya bağırıp çağırmalarını dinlemeye gelmedim... Başka bir şey için geldim... Bana kim olduğumu söyle sen, nereliyim, annem babam kim, benden sakladığın şeyler neler? Şimdi bana tek tek söyle..."

"Önce sen bana cevap ver pezevenk! Neden böyle yapıyorsun? Neden bu masumeyi öldürmek istiyorsun? O zaman senin beynini dağıtacağımı bilmiyor musun? İtogluit!.."

"Bak," diyor Baz, çorba kasesiyle ekmek tabağını çekip ellerini masaya koyarak, "son kez söylüyorum; kes, sakin ol ve bana her şeyi anlat!.."

"O zavallıya vurduğun zaman iyiydi, öyle değil mi? Neden o zaman sakin olmuyorsun it, itogluit, namussuz, namussuzun evladı!.."

O an Baz'ın gözlerini karartan siyah perde beliriyor. Bütün bedeni, yüreği, beyni depremle sarsılıyormuş gibi titreyip biraz eğiliyor ve sağ eliyle Fırça Bıyıklı Subay'ın yüzünün ortasına sert bir tokat patlatıyor. Tok bir ses çıkıyor. Subay sandalyeden düşüyor, ama gücünü toplayarak kalkıp yerine

oturuyor sonra ve yuvasından fırlamış gözlerle şaşkın şaşkın Baz'a bakmaya başlıyor. Titriyor, dudaklarım ısırıyor. Bütün kanı çekilmiş gibi, bütün bedeni çiğnenmiş gibi sararıyor yüzü. Sonra gözlerindeki zayıf ışık da sönüyor ve ağır ağır yere yıkılıyor.

9. Uyku

Kevok.

Hayatın güvercini. Dağlar Ülkesi'nin güvercini. Evet, Kevok şimdi Dağla Ülkesi'nde, dağlarda.

Kevok'a dönelim, tamam.

Aylardan nisan, Nisanın başı. Vakitlerden aydınlık bir sabah vakti. Kar tatlı tatlı yağıyor. Dağlar Ülkesi'ndeyiz. Sıradağlar arasında, çok derin bir vadide. Yalnızca efsane ve destanlarda görülen cinsten bir vadide, Dağlar Ülkesi asilerinin bulunduğu bir kampta, silahlı bir grubun önündeyiz. Grup yirmi dört kişiden oluşuyor, on yedi erkek, yedi kız. Grubun sondan yedinci sıra-

sında o, yani Kevok dimdik duruyor. Kevok'un önünde durup ona bakıyoruz. Kevok şimdi romanın geride kalan bölümlerindeki, Büyük Ülke'nin başkentindeki gibi değil. Jîr'le seviştiği o gece gibi değil, oteldeki sohbette olduğu gibi de. Başka bir insana, yeni bir insana dönüşmüş. Üstünde buranın giysileri var, bu vadilerin, kayaların, dağların giysileri. Baz'm gece giydiği giysileri hatırlayalım; dar paçalı geniş bir pantolon, geniş bir mintan, geniş bir şepik, yün çoraplar ve yolda belde yürümeye uygun dayanıklı ayakkabılar. Yani Dağlar Ülkesi'nin yoksullarının giysileri. Yani asilerin, sayaşçıların, yolcuların giysileri. Kevok bu giysiler içinde şimdi. Ama Baz'dan fazla şeyleri de var; iki kat giysi giymiş, ellerinde rengarenk işlemeli yün bir eldiven var, dizlerine kadar çıkan işlemeli yün çorapları da çift, içi pembe pamuklu bir çift kışlık ayakkabı. Başında işlemeli bir şal. Kevok'un giysileri daha sıcak, doğru. Kar hâlâ yerde de ondan. Kış yavaş yavaş geride kalmasına rağmen, bu masalsı dağlar ve vadilerde hâlâ kar yağıyor, karın, tipinin soğuğu devam ediyor hâlâ. Kevok'un sadece giysileri değişmemiş, artık o uzun saçlı Kevok da değil. Saçları şimdi çok kısa ve yüzünde krem ya da makyaj izi yok. Kevok, asilerin giysileri içinde, kısa saçlı, sade ve durgun. Bir şey daha; Kevok'un sağ elinde kısa namlulu, "kubi" denen bir kalaşnikof var. Göğsünde mermi dolu çapraz bağlanmış iki fişeklik. Bir de belindeki kuşağa asılı iki el bombası. Kevok silahlı bir savaşçı. Kevok şimdi bir asi.

Takımdaki diğer arkadaşları gibi Kevok da başı ve göğsü önde, hazır ol vaziyetinde takım komutanını dinliyor. Gidecekler, yolcu onlar.

Hepsi gibi Kevok'un da beklediği o gün gelmiş; yola çıkıp Dağlar Ülkesi'nin iç taraflarına doğru gidecekler. Komutan yüksek bir sesle tane tane yürüyüş düzeninden, gidişten, yollarının üstündeki şeylerden, dağlardan, vadilerden, kardan, çığdan, rüzgardan, fırtınadan, tipiden, vahşi hayvanlardan ve diğer tehlikelerden söz ediyor. Yollan uzun, çok uzun. Savaş bölgesine ulaşmak için üç gün boyunca durmak dinlenmek bilmeden yürümeleri gerekiyor. Uzun boylu, pos bıyıklı komutan karşılannda durmuş, gözlerini üstlerine dikmiş anlatıyor; kış bitti, bahar geliyor. Yani savaş zamanı, saldırı zamanı, ölme ve öldürme zamanı. Bu bahar, yoldaki şu yaz, düşmanın asla unutamayacağı ölümcül bir darbenin tarihi dönemi olmalı. Düşman bu saldırı ve darbelerle sersemlemeli, bo-gulmalı, bu toprağın ona ait olmadığını iyice anlamalı. Ama her şey, yani gelecek, umut, güç, kutsal gelecek kavgası hep bu gidişe bağlı. Eğer bu gidişi kazasız belasız, kayıp vermeden başarıyla gerçekleştirirlerse o zaman her şeyi nihayetine erdirebilirler. O zaman başarmış olacaklar. Zafer bu gidişe, yürüyüşe bağlı.

"Zafer," diyor komutan ve sözlerini bağlıyor, "zafer bizim olsun, silahlı hareketimizin olsun, vatanımız, halkımız için olsun!" Grup bir ağızdan "zafer" diye bağırıyor.

Kevok, yüzü kar taneleriyle ıslanmış, bedenindeki heyecanın hararetiyle "zafer" diye bağırıyor.

Komutan yirmi dört gence son kez bakıyor. Soluğu incecik duman topları yaratıyor ağzının önünde. Bir süre sessizce bakıyor onlara, sonra son sözünü söylüyor, "Yola çıkalım o zaman." Ve yola koyuluyorlar.

Teker teker, tespih taneleri gibi art arda, savaşçıların elinde makineli tüfekler, roketatarlar, kalaşnikoflar, tabancalar, el bombaları var. Neredeyse hepsinde birer sırt çantası, her birinin arasında on metrelik mesafe. Yirmi dört kişilik grup düzenli biçimde, yürüyüş ahengini bozmadan, şimşek hızıyla üç kola ayrılıyor; kılavuz, ya da öncü kolu diyelim, ortadaki kol ve sondaki kol, öncü kol; buraları iyi tanıyan, becerikli takım kılavuzl.a Ortadaki kol; komutan, grubun diğer sorumluları, en seçme savaşçılar. Sondaki kol; dört deneyimli savaşçıyla birlikte acemiler, yeniyetmeler ve ağır silahları taşıyanlar. Sondaki kol, Kevok'un

da içinde olduğu kol. Kevok; acemi, toy, yeniyetme, zorlu yürüyüşlerin ve savaşçılığın başında daha.

Yola düşüyor Kevok. Gözü öndeki insanların ayaklarında, yürüyüş temposuna uymaya çalışıyor. Kalbi heyecanla atıyor. AUahım, ilk yürüyüş! Bu şekilde, silahlı, savaşçılar, asilerle! Bu aydınlık şafakta, tatlı tatlı yağan şu karla, durgun ve sakin göğün akında! Her yer dingin,' her yer beyaz, gri.

Savaşçılar kamptan, kamptaki sayısız savaşçı ve asiden yavaş yavaş uzaklaşarak yukarıya, dağların göğsüne doğru tırmanıyorlar. Durdukları vadi, onları aylarca banndıran kamp, dünyanın sonundaki bu yerde edindikleri dost ve arkadaşlan arkalarında kalıyor şimdi. Kevok yürüyüş temposunu bozmadan başını çabucak çevirip vadiye, kampa, hâlâ el sallayan asilere bakıyor. Kaç aydır burada, bu derin vadide, bu unutulmuş yerde? İki ay mı? Üç ay mı? Dört ay mı? Evi, yeni hayatının ilk sayfası olar şu mağaralar... Vadiyi boydan boya kesen ve şimdi ince bir buz tabakası altında görünmeden akan ırmak... Vadinin beyaz hayatına beyaz giysileriyle katılan şu ceviz ve çam ağaçları... Kevok burada yeni hayatını, savaşçı hayatını öğrendi, evet; ölüm ve kalım gibi iki temele dayanan iyi ve yeni arkadaşlıklar kurdu, isyancı hayatın yoldaşlarını tanıdı. Burada ilk kez silah aldı eline, tabanca sıktı, parıldayan kalaşnikof mermilerini boşalttı dağların göğsüne, sırtlara tırmandı saatlerce, bazen iki saat, beş saat, yedi saat, on saat boyunca kayaların arasında, tepelerde, vadi geçitlerinde yürüdü. İlk kez orada yemek pişirdi, bulgur koydu odun ateşinin üstüne, on, yirmi, otuz, kırk yoldaşıyla birlikte kaşıkladı çoğu zaman yağsız bulguru.

Kevok, bulvar ışıklarıyla aydınlanan büyük başkentte Dağlar Ülkesi'ne gitme karar aldığında, birkaç kişiyle birlikte doğrudan sınır boylanndaki bu son derece sarp yerlere geldi. O günden beri yüreğinde iki umutla hep burada kaldı. Umutlan ya da Kevok'un bu yola girmesini sağlayan nedenler, kısaca söylersek şunlardı: Jîr, Jîr'i görmek, yanında olmak, onunla bir isyan hayatım paylaşmak. İkinci neden: Vatan, vatana dönüş, vatanda olmak, onunla olmak, atılıma ve uyanışa katılmak... Askeri ve siyasi eğitimle geçen bu birkaç aylık kamp süreci boyunca Jîr'i görmedi hiç, hattâ izine bile rastlamadı. Jîr ansızın çıkıp gelecekmiş gibi gözü vadinin son derece dar patikalarında, geçitlerinde oldu, hep onu bekledi. Ama Jîr gelmedi. Her şeyi bırakıp ayaklanmaya katılan Jîr görünmez olmuştu sanki. Kimi Jîr'in takım komutanı olup sınınn öbür tarafında olduğunu söyledi, kimisi de Jîr'in ülkenin güney tarafındaki ayaklanma güçleri arasında olduğunu. Biri de onun hareketin komşu bir ülkede bulunan merkez kampında olduğunu söyledi.

Bir keresinde ise Jîr'in bir pusuda şehit düştüğünü duydu. Bu habere inanmasa da, duyduğunda yüreği yandı. Bugüne, bu gidiş anma kadar Jîr'i görmedi hiç. Ama Kevok umutlu yine de, eğer Jîr yaşıyorsa bir gün karşısına çıkacak.

Ama ikinci umudu bugün gerçekleşiyor; vatana gidiyor, vatanın kalbine doğru uzanıyor. Özgür, kararlı, mağrur. Bugünü de gördü... Kevok'la Jîr ışıl ışıl başkentin sonsuz gecelerinde hep bugünden söz etmediler mi sanki? Okudukları kitaplar, ezberledikleri şiirler hep bu özgür ve aydınlık gün hakkında değil miydi? Hep gerçeklerin derinliklerine, insan olmanın temellerine, yüreğin atışına ve ruhun coşkusuna, hayatın zorluklarının nedenlerine ulaşmak istemiyor muydu? Kayıtsız ve koşulsuz yaşamayı, sınırsız ve engelsiz düşünmeyi, hayatın değişik seslerim endişe ve kuşku duymadan anlayıp sevmeyi isteyen o değil miydi? Sevmek isteyen evet, bütün sevme türlerini tanımak isteyen. Heyecan, duygu ve sevda türlerim tanımak isteyen. Tanısın, o günlerin sonsuz deneyimleriyle, zorlu eğitim, gidiş geliş, ölüm ve kalım yürüyüşü içinde donansın, kendini tanısın, insanı, insanlığı tanısın, vatanını tanısın... Evet, Kevok hep bunları istemişti, hep bunları istiyor.

"Buyur," diyor Kevok biraz acele ederek, "işte dağların Ke-vok'u, buyur işte o gün geldi, gün artık kanıtlama ve gösterme günü artık, buyur..."

Takım bir kara yılan gibi kıvrıla kıvrıla dağların eteklerinden yukarılara doğru tırmanıyor. Çok yüklü olmalarına, sırtlarında ağır silahlar olmasına rağmen son derece çevik, hızlı ve şaşmaz bir uyum içinde yürüyorlar. Karda bir yol filan yok, ama işlerini iyi bilen kılavuzlar hem yolu buluyor, hem de belirgin kılıyorlar. Öncülerle karşılaştırıldığında Kevok'un işi daha kolay, önündeki izlerden gitmesi yetiyor. Önündeki on yedi kişinin açtığı yoldan, karın içinde yürüyor. Bununla birlikte yürümekte zorlanıyor. Ayakları dizlerine kadar yumuşak karın içinde. Ayakları kaldırmak, indirmek kolay değil. Yürümek hiç de kolay değil. Yalçın dağlara tırmanmak kolay değil. Daha yolun başında soluğu kesiliyor Kevok'un. "Dayan Kevok, yalvarırım dayan," diyor, başı göklere değen dağlara bakarak, "bu ölüm kalım anıdır, var olmak ve yok olmak anıdır. Başarman lazım Kevok, başarman..."

Hava tertemiz, ortalık aydınlık. Lekesiz bir güneş rengarenk ışıklarıyla dağların ardından yavaş yavaş yükseliyor. Ağır ağır inen kar taneleri güneş ışıklarıyla birer mercan gibi parıldamaya başlıyor. Güneş ışıkları karın aydınlığıyla bir olup

görülmemiş bir parıltı yaratıyor. İpil ipil parıldayan ortalık bir parıltı denizinde dalgalanıyor. Parıltı dalga dalga sarıyor her yeri.

Ama hava soğuk. Yukarı çıktıkça, dağların yamaçlarını adım-ladıkça daha da soğuyor. İlerledikçe kötüleşen hafif bir rüzgar kesiyor Kevok'un yüzünü, onu soluksuz bırakıyor. Kevok güçlükle soluk alıp verebiliyor. Gerçi yükü fazla da ağır değil; bir kalaşnikof, iki el bombası, göğsündeki fişeklikler, bir de sırt çantası. Çantada da fazla bir şey yok; birkaç parça kavurma, ekmek, biraz peynir, biraz helva, biraz şeker, iki defter, bir kalem, bir havlu, bir tahta kaşık, küçük bir bıçak ve gerekli öteberi. Arkadaşları herhangi bir ağır yük vermemişler ona.

Takımın başı görünmüyor artık. Dağların karnına girmişler gibi. Kevok yalnızca önündeki dört beş kişiyi görebiliyor. Arkasından da beş altı kişi geliyor. Dağlar, kayalar, ağaçlar, bitkiler ve bükler Kevok'un önünde, yanında efsanelere özgü manzaralar yaratıyor. Dünya, hayat ve vatanı kar altında, ne kadar da güzel! Kevok bu ürkütücü dağların aynı zamanda bu kadar güzel olabileceğini hiç düşünmemişti.

Dağlar, vatanının dağları; yerle gök arasındaki köprü, sevginin, düşün, aşk hayallerinin köprüsü. Onun dağları; yaralı yüreklerin ilacı, susamış, kuru boğazların suyu, açların ve çaresizlerin ekmeği, her şeyin pınarı, duruluğun, temizliğin, huzurun ve gerçeğin kaynağı. Dağları, evet; başı sonu olmayan derelerin, ırmakların pınarı, toprağın ve dünyanın bereketi, suların ve kokuların bereketi, tayr ü tuyurun, arı kuşlarının, bülbüllerin sıranı, aslanların, kaplanların, ayıların, kurtların korunağı, kartalların, şahinlerin, atmacalann yuvası. Dağlar Ülkesi'nin dağları; yüzlerce, binlerce yıldan beri yaşlı, dünün ve günün şahlanışla-rıyla genç, ölümsüz, sınır boylarında başı dik, asi, isyancı makamı, dengbejlerin ağzında deyiş, şairlerin dizelerinde sözcük... Bu dağlar, bu yalçın, güzel dağlar... Umut yurduna dönen, umudun kendisi olan dağlar...

"Allah belanı versin ey dünya!" diyor Kevok, gözleri dağların beyaz parıltısında, "Neden bu dağlan görmüyorsun hayırsız dünya?" Ortalığa yayılan parıltı gözünü alıyor Kevok'un, uzaklara bakamıyor fazla. Önüne, önündekilerin ayak izlerine bakıyor daha çok. Şansına önündeki delikanlı irikıyım, çevik ve becerikli biri. Kevok bu genci, ona Renas diyelim, kampta görürdü bazen. Renas kampa gelir, birkaç gün durur, sonra tekrar kaybolur giderdi. Öyle anlaşılıyordu ki bu bölgedeki köylülerden biriydi. Kevok

dikkatle onun izinden yürüyor.

Takım derin bir sessizlik içinde yürüyor. Yalnızca karda derin izler bırakan ayak sesleri ve ara sıra duyulan kuş sesleri bozuyor bu sessizliği. Bazen de siyah ve beyaz tavşanlar, alacalı sincaplar uzaklardan geçip ağaçların, kayaların arasında kayboluyorlar. Takım şimdi sık bir bükün içine giriyor. Yürümek daha da güçleşiyor. Çalılar, dikenler dolanıyor ayaklarına, giysilerine takılıyor. Ama yumuşak kar yardım ediyor şimdi, dikenlerin yollarını kesmesini engelliyor. Yürüyorlar. Kevok yürüyor.

Bir saat, iki saat, üç saat... Beyaz şafak sabaha çeviriyor, sabah öğlene dönüyor. Yükseliyor güneş, ışıkları daha bir parlıyor. Soğuk ve ruhsuz bir güneş, ama sarı ve kırmızının türlü tonlarıyla yükseliyor. Yürüyorlar. Bükler bitince orman başlıyor. Akça kavak ve meşe ormanları bitiyor, beyaz tepeler, tümsekler başlıyor. Tepelerden, tümseklerden sonra uçurumlar ve kayalar. Uçurumlar ve kayalardan sonra sis duman içindeki doruklar başlıyor. Yürüyorlar. Boyuna yükseliyorlar, yollar, patikalar buluyor ve belli hedeflere, gidecekleri dağlara doğru ilerliyorlar. Dağlarda yaşayan birkaç küçük hayvan ve büklerden başka ne bir insan, ne bir canlıyla karşılaşıyorlar, dağların sonsuz yalnızlığında boyuna yürüyorlar.

Kevok yoruluyor, güçten takatten kesiliyor. Ama diğerleri gidiyor. Azıcık, azıcık dinlenseler! Boğazı kuruyor Kevok'un, artık güçlükle soluk alıp verebiliyor. Şimdi sert bir tipi son gücünü de alıyor. Her soluk alma çabası, her yeni adım ağır bir yenilgiye dönüşüyor. Hayır, artık yürüyemiyor. Ama ne yapacak? Önündeki irikıyım Renas yola yeni çıkmış gibi hızlı ve belli bir tempoyla yürümeye devam ediyor. Kevok hemen arkasında olmalı, tempoyu bozmamalı. Ama nasıl? Kevok'un ayakları ağırlaşıyor. Başı dönüyor. Ama en kötüsü soluklanmak. Soluğu büsbütün kesiliyor, ciğerleri ağzından çıkmış gibi, derin bir suyun dibine girmiş gibi soluksuz kalıyor. Hayır, olmayacak böyle. Yavaşça sıradan çıkıp kenara geçiyor ve karın üstüne yığılıyor. Ama olmuyor. "Olmaz bacım," diyor, arkasından gelen hafif toplu küçük kız, "Sıraya gir, acele et biraz. Buralarda otururşan kaybolursun, kimse beklemez seni, sen de bir daha takıma yetişemezsin... Çabuk! Acele et!"

"Artık yapamayacağım," diyor Kevok, son gücüyle, "siz gidin..." O an Rgnas geri dönüyor. Durumunu görünce anlıyor ve yanına geliyor. "Kalk bacım, dayan," diyor gülerek, "sanırım bir süre sonra, bu tepeden sonra yakın bir yerde duracağız. Elimi tut ve yürü..." Kevok sessizce, çaresizce tutuyor Renas'ın elini ve azıcık arkasında,

yürümeye başlıyor yine.

Ama nereye kadar? Kevok bilmiyor bunu. Uyku bastırıyor, uyumak istiyor, yürümeyi, gitmeyi, vatanı matanı bırakıp derin uykuya dalmak istiyor. Nasıl yürüdüğünü, nereye doğru yürüdüğünü bilmiyor artık. Takım sarp bir yamaçta duruncaya kadar delikanlının elini tutarak sersem, yan baygın bir şekilde yürüyor. Takım durduğu anda kendini koyveriyor Kevok, karın içine yıkılıp bir süre öylece sırt üstü yatıyor. Soluğu, neden soluğu kesiliyor böyle? Hiç durmadan en az bir gün boyunca yürüyebileceğine inanan Kevok neden birkaç saat içinde yavaşladı, güçten takatten kesildi. Ufacık kar taneleri eriyor yüzünde. Giysileri, bedeni ıslak. Güneş ışıkları azıcık ısıtıyor yüzünü. Kar, güneş ışığı, güneş, tipi, doruklar, dorukların sisi dumanı, yürümekten kaynaklanan bunaltı, heyecanı, korkusu, üstüne üstüne gelen soğuk... Her şey görülmemiş bir kanşıkhk içinde. Ona yardımcı olan Renas'ın seslenmesiyle açıyor gözlerini. Renas kenarlan ıslanmış pala bıyıkları ve yüzündeki gülümsemeyle tepesinde durmuş bir şeyler söylüyor. Kevok biraz toparlanıp kara oturuyor.

"Gel de çay iç, sıcak çay..." diyor genç adam. Kevok silahını alıyor, sonra silahından güç alarak delikanlının peşine takılıyor. "Neden böyle oldu," diye soruyor Kevok, "neden bu kadar güçsüz düştüm?" Gülümsüyor delikanlı, "Önemli değil,' diyor, "üzülme, hâlâ acemisin, ama beden zamanla doğaya alışmaya başlayacak. Şu anda çok yüksek bir yerdeyiz. Bu yüzden soluk almakta güçlük çekiyorsun."

Kevok etrafına bakıyor. Şimdi sarp bir dağın doruğundalar. Birkaç büyük kayanın altında iç içe geçmiş üç tane mağara var. Takımın üyeleri mağaraların kapısında dağınık şekilde oturmuşlar. En büyük mağaranın ağzında büyük bir odun ateşi yakılmış, etrafında bir savaşçı grubu oturmuş. Renas'la Kevok da ateşe doğru gidiyorlar. Ateşin yanına ulaştıklarında Renas geri dönüp ortadan kayboluyor. Yer veriyorlar Kevok'a. Kevok oturunca takım komutanı bir kase sıcak çay uzatıyor. Kevok eldivenlerini çıkararak alıyor çayı ve hemen içmeye başlıyor.

"Öyle içme bacı," diyor takım komutanı, "hızlı içme. İyi dinle bak, kural bir: Karda tipide bir ateş gördüğünde, acele etmeyeceksin. Bu tehlikelidir. Her türlü sıcağa yavaşça ve dikkatle yaklaşacaksın." Kevok bir karşılık vermeden bu kez yavaşça çayından yudumlamaya başlıyor. Mağaraların ağzı birkaç siyah taşla kapatılmış,

içeriden saman ve burma kokusu geliyor. Görünüşe bakılırsa bu mağaralar savaşçıların yoldaki duraklarından biri. Ateşin etrafına oturmuş olan savaşçılar pikniğe çıkmış gibi güle oynaya sohbet ediyorlar. Yüzlerinde bir yorgunluk belirtisi olsun yok. Komutan bir sigara sarıyor. Bir köz parçasıyla yaktıktan sonra iki savaşçıya, "Zahire mağarasından biraz bulgur ve konserve et çıkarın, geri kalanın üstünü her zamanki gibi sıkı sıkı kapatın. Gitmeden önce karnımızı doyurmamız lazım. Daha çok yolumuz var," diyor.

"Daha çok yolumuz var..." Kevok'un içini bir ürperti sarıyor. Yürüyebilecek mi, takımın temposuna ayak uydurabilecek mi? "Kevok, kurban olayım rüsva etme beni," diye geçiriyor içinden ve ellerini ateşe tutuyor. Savaşçılar küme küme, dağınık bir şekilde oturmuşlar. Kimi çay içiyor, kimi sigara, kimisi de silahını temizliyor. Kevok biraz dinlenmiş halde onları seyrediyor; güçlü ve genç savaşçılar. Ölüm kalım savaşında korkusuz ve sonları çoğunlukla ölüm olan savaşçılar. İsimsiz ve mezarsız savaşçılar. Adanmış. Yalnızca vatan için, halk için, bu kutsal toprak için atan yürekler. Bu dağların, bu toprakların âşıkları. Asiler; yarının umutları, geleceğin ve zaferin övünç kaynakları. Bu ülkenin güneş ışıklan; tutsak, perişan ve dayanaksız, bu yalçın dağların gecesindeki kıvılcımlar; yolsuz ve yolcusuz. Umutsuzluk ve ölümden yeni bir hayat yaratan isimsiz kahramanlar. Bu vadilerde son nefesini vermiş, bu dağlar, yaylalarda kanlarını dökmüş ölülerin oğulları, kızları. Atalarının izlerinden giden çocuklar.

Kevok'un gözleri kapanıyor, uyku bastırıyor. Başı yavaş yavaş önüne düşüyor. Ama komutanın sesiyle açıyor gözlerini, "ikinci kural," diyor komutan gülerek, "yapacak bir şey yokken uyku bastırırsa, bu fırsat kaçırılmaz! Beş dakika olmuş, on dakika olmuş, fark etmez. Kısacık bir uyku bile insanı canlandırır... İçeri gir ve bulgur pişinceye kadar uyu..." Kevok boş kaseyi yanına koyuyor ve sevinçle kalkarak mağaraya giriyor. İkisi kız ikisi erkek dört kişi daha samanın, kuru otların üstüne yan yana uzanmış yatıyorlar. Kevok içeriye geçerek sırt çantasını çıkarıyor, silahını duvara yaslayıp erkeklerden birinin yanına uzanıyor ve hemencecik derin bir uykuya dalıyor.

Bir süre sonra birisi gelip Kevok'u ve diğerlerini uyandırıyor. Bulgur hazır. Üstlerine başlarına çekidüzen verip mağaradan çıkıyorlar. Şimdi öbür mağaraların önünde de ateşler yakılmış. Ateşlerin yanında, bulgurun etrafında üç geniş halka

oluşmuş. Kevok eski yerine gidip oturuyor, çantadan kaşığını çıkararak diğer arkadaşları gibi ortadaki büyük sahandaki bulgurdan kaşıklamaya başlıyor. Çabuk çabuk, aç bir kurt gibi. Sıcak ama tatsız bulgur ısıtıyor içini. O anda komutan yeniden "kural" saymaya başlıyor: "Kural üç: Yürüyüşlerde fazla yemek sakıncalıdır, insanı hantallaştırır, soluğu keser. Karnını şişirme, az ye!"

Sahan boşaldıktan sonra savaşçılar çekilip yeniden ateşin etrafında toplanıyorlar. Komutan bir sigara daha yakarak savaşçılara ve Kevok'a bakıyor. Güneş çıkmış, gür bir ateşin etrafındaki-; bunlara rağmen Kevok üşüyor. Titriyor. Bıçak gibi bir soğuk kesiyor soluğunu. Elleri ve yüzü ısınıyor, ama bedeni üşüyor hâlâ. Ateşe biraz daha yaklaşıyor. "Adın Kevok'tu değil mi," diye soruyor komutan. "Evet," diyor Kevok. "Sana söyleyeyim," diyor komutan ve devam ediyor, "gerçekten de çok şanslısın. Yılın bu günlerinde, bu dağlarda hava hiç böyle yumuşak ve güzel olmazdı. Hiç rüzgarsız, fırtınasız, tipisiz bir gün olmazdı. Şanlısın..." Kevok, "Belki," diyor sadece. "Hayır, öyle değil," diyor komutan sigara içmeye devam ederek, "Atalarının dağları sevdiler seni, bu yüzden seni böyle bir dinginlik içinde karşılıyorlar... Dağların dilini öğ'reneceksin, bu sert doğanın dilini, rüzgarın, fırtınanın dilini öğreneceksin. Ama asla aklından çıkarmaman gereken bir kural daha var: Bu dağlarda yaşamak için kurtlardan daha kurt olmalısın. Unutma sakın, kurttan daha kurt..."

Kalkıp yola koyulma zamanı geliyor yine. Takım büyük mağaranın önünde toplanıyor. Kardaki ayak izleri geniş bir battaniyeyle siliniyor, ateş söndürülüyor ve üstü karla örtülüyor, mağara girişleri temizleniyor. Herkes üstünü başını düzeltiyor, silah kuşanıyor. Takım hazırdır artık. Komutan ve iki sorumlu, üç grup halinde sıraya girmiş takımın önünde duruyorlar. Eksik yok, herkes yerinde. "Bundan sonra yolculuğumuz daha da zor geçecek," diyor komutan, "ve çok daha tehlikeli. Gerçi düşmanla karşılaşacağımızı sanmıyorum, ama helikopterleri çıkıp gelebilir. Dikkatli olun, sıranıza dikkat edin, arkadaşlannızı gözeterek yürüyün. Gevşemek yok. Bundan sonra durup dinlenmek yok. Geceyi geçireceğimiz yere varıncaya kadar hiç durmayacağız. Sonraki durak şuradaki dağın arkasında." Komutan sağ eliyle çok uzak bir dağı gösteriyor. "Şuradaki dağ," sözü doğru değil, dağ şurada değil! O çok uzaktaki dağa kadar nasıl gidecek? Dağlar, doruklar birbiri gibi, savaşçı takımı gibi iç içe sıralanıyorlar. Birbirine benzeyen dağlar, ama sonsuz, yüksek, sarp. Kevok bir kez daha uzaktaki dağa, geceyi geçirecekleri dağa bakıyor. Eğer yanılmıyorsa şimdi inişe geçecekler, sonra karşıdaki dağa tırmanıp doruğuna ulaştıktan sonra dağın öbür tarafına geçmeleri gerekecek. Allahım!

"Gidelim o zaman," diyor komutan.

Ve yola çıkıyorlar.

Ve Kevok da yola çıkıyor.

Eskisi gibi üç grup yine. Yine Rgnas önünde, tombul kız arkasında. Yılan gibi kıvrıla kıvrıla. Yine ipeksi bir beyaz üstünde dalga dalga parıldayan sonsuz bir şavk içinde.

Komutan, iki sorumluyla birlikte ilk iki grubun içinden geçerek son grubun yanına geldiğinde Kevok'a yaklaşıp şöyle diyor, "Bir kural daha: Helva ye, birkaç kaşık helva yemek sana güç verecektir... Ve temel, en temel kural: Sakın yolda, yürürken, kar ve tipi içinde uyuyup kalma. Ne yaparsan yap, ama uyuma; gerekirse bir yerini ısır, tırmala, bağır, çığlık at, kendini yarala, parmaklarını kes, bir yerine bıçak sapla, ama uyuma. Bu dağlarda ölüm tatlı bir uykuyla, yumuşak ve güzel bir uykuyla çıkagelir. Ölüm karın içinde pek sinsi olur, uyku giysisine bürünüp kandınr seni... Unutma sakm, uyku yok, uyumak yok..." Komutan bir cevap beklemeden yürüyor ve birkaç adım sonra durup Renas'a dönerek, "Rânas, gözün Kevok'un üstünde olsun," diyor.

Yürüyorlar, aşağıya doğru iniyorlar. Kevok, ayakları şişmiş olmasına rağmen kendini güçlü ve zinde hissediyor. Renas'm arkasında, bir güçlük çekmeden iniyor. Güçlükle seçilebilen doruklar, kayalar, mağaralar arkasında kalıyor. Sarp bir kaya kalıyor arkasında. Yüksek, kalın çam ağaçlarından oluşan bir koruluk arkasında kalıyor. Bir tarafı tıraşlanmış gibi dik bir kayalık, öbür tarafı dipsiz bir boşluk olan son derece dar bir yoldan geçiyorlar. Bir saat geçiyor, iki saat geçiyor. Takım, gruplar ve Kevok; tempoyu bozmadan, ölçülü bir süratle yürüyorlar. Takım akşamüstü yine dar bir geçitten tırmanışa geçmeye başlıyor. O zaman, tırmanmayla birlikte Kevok güçten düşüyor. Yine soluğu kesiliyor, ayaklan ağırlaşıyor. Bir yerde ayaklan bir çukura takılıp yüzüstü yere kapaklanıyor. Renas yardımına yetişiyor. Renas'ın elini tutarak ayağa kalkıyor, toparlanıyor, silahını omzuna atıp yürümeye başlıyor yine. Olmuyor ama. "Şeker ye," diyor Renas, "birkaç parça şeker at ağzına... ve ağzından soluk alma, burnunla burnunla..." Kevok iki parça şeker atıyor ağzına, hem emiyor, hem yürüyor. Ama bir süre sonra yine düşüyor. Bu sefer kendi kendine kalkıyor. Kevok kalkıyor, yürüyor've düşüyor, kalkıyor, yürüyor ve düşüyor.

Öndeki gruplar görünmüyor artık. Son grupta Kevok gibi güçlükle, düşe kalka yürüyen birkaç kişi daha var. Seviniyor Kevok; zayıflık ve dayanaksızlıkta yalnız değil ne de olsa! Boyuna tırmanıyorlar. Güneş, güneş ışıkları dağların arkasında kayboluyor. Tipi sertleşiyor. Soğuk, Kevok'un bütün bedeni ıslak şimdi. Hem terliyor, hem de çok üşüyor. Sert soğuk bıçak gibi kesiyor boynunu. Ayakları, ayakkabıları ağır bir yük, bu dağlar kadar ağır bir yük şimdi. Her adım atışında bu dağlardan birini yerden kaldırıyormuş gibi yoruluyor, acı çekiyor. Yürüyor ama, her şeye rağmen yürüyor.

Tırmandıkları dağın doruğuna yaklaştıkları bir anda iki sıra gerisindeki kız yıkılıyor. Bir süre durup ona yardım etmeye çalışıyorlar. Ama kız kalkamıyor. Renas, Kevok ve birkaç savaşçı daha kızın başına toplanmışlar. "Durmayın," diyor Renas, "siz yürüyün, arkada kalmayın..." Grup yürümeye başlıyor. Renas ve iki erkek savaşçı kızın yanında kalıyorlar. Bir süre sonra Renas ve diğerleri gruba yetişiyorlar. Kız şimdi iriyarı bir savaşçının sırtında. Kevok baygın kızı savaşçının sırtında görünce hem ona acıyor, hem de utanıyor. Ama tuhaftır, savaşçının sırtındaki kız kendisi olmadığı için içten içe seviniyor da. Dayanacak, yürüyüp gidecek, her şeye, her güçlüğe rağmen son durağa ulaşacak. Yürüyecek, tipi engel olamayacak, tersine eşlik edecek ona; kar tuzak değil, beyaz ve incecik bir halı olup yol gösterecek ona; soğuk hava kefen değil, bir yayla serinliğine dönüşecek; ayakları, orada burada belirip ustaca gözden kaybolan tavşanların ayakları gibi hızlı olacak. Yürüyecek Kevok; tipinin sesi kadim bir stra-ran sesine dönecek, dağlardaki, kayalardaki geçitler büyülü efsanelerin, masalların açık kapılarına dönüşüp yol verecekler ona.

Evet, Kevok yürüyecek. Şimdi yürüdüğü için mutlu. Bu sefer arkadaşı yürüyemediği için üzgün. Bu kadar yürüyüşten sonra şuurunu kaybediyor şimdi. Hayır şuurunu kaybetmiyor da, uyku bastırıyor. Gece başlamış. Geceleyin uyunur! Kevok uyuyacak. Hayır, yürüyecek o. Kevok yere eğilip bir avuç kar alarak yüzünü siliyor. Soluğu açılıyor biraz. Ama ya ayakları? Neden ayakları uyuşmuş böyle? Neden ayakları kımıldamıyor şimdi? Kevok yürüyecek, yürümesi lazım. Ama ayakları gitmiyor, kesilmiş gibi, onunla değillermiş gibi. Kevok ayaklara söz geçiremiyor artık. Giysileri de demirden yapılmış gibi ağır şimdi. Her yandan Kevok'un üstüne üstüne gelen bu ağırlıklar da neyin nesi? Hayır, gayret etmek lazım, "Ha gayret Kevok, ha gayret," diyor. Ama uyku bastırıyor. Gözlerini uyku sarıyor.

Gözleri kapalı, uyuyarak da yürüyebilir. Gayret... Düşüyor, karın içine devrilip hareketsiz kalıyor. Uykusu var, narin, nazlı, yumuşacık, tatlı uyku. Ama bir sesle uyanıyor Kevok. "Kevok, Kevok uyan!.." Renas bu. Kevok, gözleri açık şekilde başında duran Renas'a bakıyor. Renas bu, yolları tanıyan bu, yolları bilen bu. Kevok kadar acemi olmayan Renas. Kevok gülerek gözlerini kapatıyor yine. "Kalk Kevok!" Kevok tanıyor Renas'ın sesini, gözlerini açıyor yine. Gözlerini açtığı anda Renas sert bir tokat atıyor, "Kalk," diyor. Bir tokat, bir tokat daha. Kevok kendine geliyor biraz, "Siz gidin," diyor, uykum var, siz gidin." Renas iki tokat atıyor ona, sonra omuzlarından tutup sarsıyor. Sonra sırtım dönüp çöküyor, iki eliyle tutup sırtına atıyor.

"Uyuma!" diye bağırıyor Renas, "uyuma sakın. Çok az yolumuz kaldı. Konuş, dilini dudaklarını ısır, uyuma..."

Zaman geçiyor, yürüyorlar. Uyku bastırıyor, düşler, hayaller uçuşuyor. Gidiyorlar. Ölçülü bir tempoyla, uzun adımlarla. Kevok, Renas'm sırtında, gidiyorlar. Kevok uyku ve rüya arasında, dağlar ve kayalar arasında gidip geliyor. Ne kadar gidiyorlar, ne kadar zaman geçiyor? Kevok bilmiyor artık. Yeniden gözlerini açtığında bir mağarada buluyor kendini. Saman ve kuru ot üstünde yatıyor. Renas ve başka birkaç kişi var etrafında. "Hay sen çok yaşa, e mi Kevok!" diyor Rtoas; "Başardık, geldik... Aç gözlerini... ağlama..." O anda Kevok ağladığını fark ediyor. Hemen ağlamayı kesiyor. Odun ateşi kokusu geliyor burnuna. Kevok biraz toparlanıyor, ayağa kalkmak istiyor. Ama en kötüsü ayakları ağrıyor, ağrımakla kalmayıp yanıyor da. Ateş içine sokulmuş gibi yanıp tutuşuyorlar.

"Beni ateşin yanına götürün," diyor Kevok, tane tane, ağır ağır. "Olmaz," diyor biri. Komutan bu, şimdi o da çıkıp gelmiş oraya, "Aferin sana Kevok, sınavı gerçekten de üstün başarıyla verdin!.. Ama ateşten uzak durmalısın." Renas elinde derin ve karla dolu bir bakraçla Kevok'un başucuna gelip duruyor. "Bir süre sonra hiçbir şeyin kalmayacak," diyor Renas gülerek, sonra geçip Kevok'un ayakkabılarını çıkarıyor. Yün çoraplarını çıkarıyor, şepikin paçalarını dizlerine kadar çıkarıyor ve ayaklarını karla ovmaya başlıyor. Görülmemiş bir hararet kaplıyor içini. Ağlamak, haykırmak istiyor. Ölmek istiyor. Dudaklarını ısırıyor, bütün gücüyle dişlerinin arasında çiğniyor. Kan içinde kalıyor dudakları. Yemek borusu kanla doluyor. Ovma uzunca bir süre devam

ediyor. Sonra Rgnas, Kevok'un ayaklarını su dolu bir bakraca sokup yavaş yavaş ovuyor kalın parmaklarıyla. Renas kadim bir stran okuyarak uzun uzun ovuyor ayaklarını. Renas'ın iyi duyamadığı sözleri uykusunu getiriyor Kevok'un, yumuşacık bir uykuya dalıyor.

Birkaç saat sonra bir inleme sesiyle uyanıyor Kevok. Yan tarafında bir kız ve bir erkek yatıyor. Delikanlı inliyor. İçerisi loş. Kevok'un sol tarafında, mağara duvarına asılı bir gaz lambası var. Derin bir mağaranın dip tarafındalar. Kevok'un üstünde kalın bir battaniye var. Ağır bir saman, burma, yanık ve sidik kokuşu kaplamış içeriyi. Sag taraflarında duvar dibinde bir odun yığını görünüyor. Uzakta, mağaranın ağzında yanan ateşin ışığı yansıyor, ateşin oradan sesler yükseliyor.

Kevok yaşıyor, tatlı ve dönüşsüz uykudan uyanmış! Yavaşça doğrulup ayağa kalkıyor. Ayakları sıcak havlularla sarılmış. Giysileri, fişeklikleri üstünde. Yavaşça bir iki adım atıyor. Evet, yürüyebiliyor. Ağır adımlarla mağaranın kapısına, yoldaşlarının yanına ulaşıyor. "Gel bacım," diyor biri ve yanında yer açıyor ona. Kevok oturuyor. Savaşçılar bir kale inşa eder gibi odunları üst üste koyarak büyük bir ateş yakmışlar. Ateş topları birbirlerine dolanarak yükseliyor. Kevok'un gözleri Renas ve komutanı arıyor. Ama ortalarda yoklar. "Nasılsın," diye soruyor ona yer açan savaşçı, "iyi misin?.. Bir çay getirin ona." "Evet," diyor Kevok, "iyiyim, daha iyiyim." Akşam geceye çevirmiş. Kar durmuş. Soğuk ve sessiz bir gece başlamış. Ama ortalık aydınlık. Yukarıda, gökte yıldızlar, yer de ise uçsuz bucaksız bir kar bembeyaz parüdıyor. Bulundukları yamaç yıldızlara çok yakın. Yıldızlar o kadar yakın ki! Yamaçta art arda dizilmiş on kadar mağara var. Diğer bazı mağaraların da önlerinde ateşler yakılmış. Bazı savaşçılar altınsı yıldızların altında bu kadim dağların gölgesi gibi gidip geliyorlar mağara önlerinde. Kevok'un önünde sonsuz bir manzara uzanıyor. Ayaklarındaki ağrıyı, bedensel yorgunluğunu unutuyor. "Vatanım," diye düşünüyor, "çaresiz, kimsesiz vatanım..." Dağlar, beyaz, inci gibi dağlar, hep birbirlerine ve kendilerine benzeyen, türlü yolcu ve kervanların değişmez, ölümsüz mekanları. Dün, evvelki gün, daha evvelki gün başkaları, bugün biz, yarın öbür gün arkamızdan gelenler. Yolcu farklı, yüzler farklı, giysiler farklı, demi devran farklı, ama mekan aynı mekan, renk aynı renk, kış aynı kış. Zemheri aynı. Kar aynı, yıldızlar aynı. Aydınlık aynı. "Vatanım, aşkımın ilk gözyaşları... Şimdi kayıp olan aşkımın son sözleri. Kimler geldi kimler geçti? Kim sardı seni, kim sevdi, kim nefret etti? Kim korudu, sığındı, kucak açtı sana, sen kimi kucağında götürdün ölüme? Tarihin? Tarihinin dili? Bu dağların dili? Kimmiş o kayboldu,

tarih ve hayat sayfalarından çekip gitti diyen? Al, ben geldim işte, koynundayım işte, aşkımın coşkusuyla, ölümümün kefeniyle, bile isteye, acemilik ve toyluğumla, geldim işte. Buyur al beni, beni sakın, beni gözet, beni öldür... Zavallı yurdum, gerisini sen bilirsin." Kevok, gbzü yıldızlarda, doruklarda düşünüyor.

Savaşçılardan biri bir kase sıcak çay getiriyor Kevok'a. Kevok çayı içiyor. Çaydar sonra biri bir parça ekmek ve bir tabak sıcak bulgur getiriyor ona. Bulgur et parçalarıyla dolu. Kevok ağır ağır ekmek ve bulgurunu yiyor. "Şu aydınlık dağların güzelliğine bak bacım," diyor yanındaki savaşçı, "darı dünyada en büyük güzellik budur işte! Şu dağlar korunaktır, herkesin korunağı, her şeyin, her yaratığın. Kim dara düşerse yüzünü bu vefalı dağlara çevirir... seyret bacı..."

Dağlar, korunak, vefalı? Kevok karşılık vermiyor. Ateşin etra-fmdakileri sayıyor. Sekiz kişiler. Üç kız, beş erkek. Hepsi müte-bessim. Sigara dumanı ateşin dumanına karışıyor. Bütün gün yürümemişler gibi, savaş, kavga ve ölüm yolunda değillermiş gibi öyle mutlu ve canlı bir şekilde konuşuyor, şakalaşıyorlar. Hepsi genç, yaşları on sekizle yirmi beş arasında. Genç, diri. Evet diri; sıcakkanlı, gözünü budaktan sakınmayan, kendine güvenen ve becerikli Jîr mi? Jîr nerede? Neredesin Jîr? Bu dağlara, bu vadilere mi daldın, bu dağların sisli dumanlı doruklarına mı tırmanıp gittin? Sen de zayıf düşüp yıkıldın mı yoksa?

Kevok bir stran sesiyle kendine geliyor. Ateşin öbür tarafında, Kevok'un karşısında oturan ince uzun boylu, pala bıyıklı bir savaşçı, içli bir strana başlıyor. Sesi yumuşacık, makamı ağır. Sesini yükseltmeden yavaşça mırıldanıyor sanki ve çok sade, berrak sözcüklerle dağları, vatanı, doğayı ve toprağı anlatıyor: Sen ey toprak, sen ey kaya, sen ey dağ, diyor, unutma, senin için kavgada düşenleri unutma, kaç kişi olurlarsa olsunlar hepsi aklımızda, adları yüreğimize işli, unutma, hatırla, onlara adlarıyla seslen, aşkınla gözet onları, kanları sıcak hâlâ, solukları etrafta esip duran rüzgarlarla'birlikte hâlâ, sen ey güneş, siz ey yıldızlar, sen ey ay, tanıksınız, bu toprağın yıldızları, bu kayanın ayı, şu dağın güneşi, bu vatanın talihidir onlar, ey, unutma...

Kevok bu savaşçının sözlerini yazabilseydi keşke. Bu stran, bu sözler savaşçının mı? Yoksa başkaları mı söylemiş ona? Yoksa kadim bir strandan mı alınmışlar? Stranm havası ve deyişi eski, ama sözler değil. Savaşçı soluklanıyor biraz, bir süre sessiz durup başlıyor yine:

Hey sen, hey biz, biz yaralı, bir öncü, biz kurbanız, kan akıyor tarihimizden, bizden, biz yenik, biz asi, bir uyanmış biz efsaneyiz, biz övgü ve övüleniz, biz yürek ve sevgiliyiz, hayır, hayır unutmayız asla, ne akan kanı, ne sıcacık güneşi, aydınlık kıvılcımları, biz asiyiz, dostlarınız biz, kadim dostların, sen ey toprak, sen ey kaya, sen ey dağ...

Savaşçının stranı bir ninni gibi dokunuyor Kevok'un kulaklarına. Hareketleri ağırlaşıyor, uyku bastırıyor. Ama onu dinlemek, söylediklerini iyice anlamak da istiyor. Ama uyku baskın çıkıyor. Başı önüne düşünce yanındaki savaşçı uyandırıyor onu, "Kalk hadi, daha zor bir gün var önümüzde, git de uyu," diyor ve onu mağaraya gönderiyor. Kevok uykulu gözlerle eski yerine geçerek üstündeki'giysileri, fişeklikleri ve ayaklarına sarılı havlularla uzanıyor, battaniyeyi başına çekerek uykuya dalıyor.

"Kevok bacı, Kevok bacı..." Renas'm sesiyle uyanıyor. "Kevok bacı uyan, şafak sökmek üzere, kalk, yola çıkıyoruz." Renas'ın gülen yüzünü görünce o da gülümsüyor, "Sagol Renas," diyor. Rgnas gülümseyerek mağaranın kapısına doğru yürüyüp, çıkıyor. Kevok biraz toparlanarak doğruluyor. Her yeri ağrıyor. Ayakları? Ayakları kımıldıyor neyse ki. Sağa sola hareket ettiriyor ayaklarını. Seviniyor buna. Ayakları ağrımasına ağrıyor, ama söz dinliyorlar ya. Kevok ayağa kalkıp üstünü başını düzeltiyor, kurumuş çoraplarını giyiniyor, ayakkabılarını güçlükle de olsa şişmiş ayaklarına geçiriyor, şepikinin uçkurunu sıkılıyor, uzun kuşağını beline sarıyor, pusuyu kafasına örtüyor, yanındaki silahı alıp dışarı çıkıyor. Ama birden iğne saplanmış gibi ağrıyor gözleri, gözleri kamaşıyor. Bir süre gözlerini elleriyle kapatmış halde mağaranın ağzında duruyor, sonra gözlerim yavaşça açıyor. Daha şafak sökmemiş, güneş ve ışıkları ortada yok, buna rağmen her yer bembeyaz. Ortalık yine beyaz bir ışıltı içinde. Serin bir rüzgar yüzünü bıçak gibi kesiyor. Hava bugün daha soğuk, rüzgar daha şiddetli esiyor. Belki de çok yükseklerde oldukları içindir. Belki de aşağıya doğru indiklerinde hava biraz ılıyacaktır. Kevok titriyor.

"Başka bir kural," diyor Kevok'un kulağının dibinde bir ses. Evet, komutan bu. Gülerek bakıyor Kevok'a, "Günaydın," diyor, "Evet başka bir kural: Gözlerinin altına alnına ve gözlerinin çevresine is sür. Karın bu parlaklığı çok tehlikelidir, gözleri kör edebilir. Dün daha başlangıçtı, ama bugün tehlikeli. Yanmış odun isi iyi bir tedbirdir." Kevok, komutana "Sagol," diyor, "sagol yardımın için..."

"Ne yardımı," diyor komutan, "Boşver, daha çok yardım edeceğiz birbirimize,

destek vereceğiz. Bu da savaşçı hayatının kurallanndan biridir. Nasılsın bugün, ayakların nasıl? Ama sana bir şey söyleyeyim mi, bir kahramansın sen. Kaplan gibi tırmandın dağlara, aferin sana... Şimdi hazırlan, bir süre sonra yola çıkacağız." Ama bir saat daha duruyorlar mağaraların önünde. Savaşçılar taşların, kayaların arkasına geçip ihtiyaç gideriyorlar, dönüp ateşin etrafında oturuyorlar, sıcak bir çay, şekerli su içiyorlar, ekmeklerini pekmezle yiyorlar, üstüne bir de kase kase pekmezi kaşıklıyorlar, sigara içiyorlar ve silahlarını kontrol ettikten sonra ayağa kalkıyorlar. Ayağa kalktıklarında Renas elinde bir kaseyle Kevok'un yanına' gelerek, "Bunu iç," diyor, "serum bu, sana güç verecektir. Bu sert rüzgardan anlaşıldığı kadarıyla bugün hava çok soğuk olacak, rüzgarın dili pek de dostane değil." Kevok serumu içtikten sonra gidip sırasına giriyor.

Komutan ve yine yanında olan kişiler önlerinde durup bakıyorlar. "Yolumuz burada ayrılıyor," diyor komutan, "iki kola ayrılacağız, onikişerli iki kol. Şimdi adlarını söyleyeceğim on bir kişi sıradan çıkıp sol tarafa dizilecekler." Komutan sert bir sesle adları okuyor. Kevok ve RĞnas da bunların arasında. On bir kişi şimşek hızıyla sıradan çıkarak yeni bir grup oluşturuyor ve komutanın emrini bekliyorlar. "Ben de bu yeni grupla olacağım. Bu iki yoldaş da geri kalan grupla birlikte olacaklar... Toparlanın, güçlü ve hızlı olun; rüzgarın uğultusundan anlaşılıyor ki bugün hava çok sert olacak. Ama başka yolu yok, yolumuza devam etmeliyiz. Vedalaşm şimdi, yola çıkıyoruz. Zafer!.."

Zafer!..

Buraya kadar birlikte gelmiş olan savaşçılar ayrılıyorlar şimdi. Birbirlerine sarılıyor, vedalaşıyor, "zafer" dileklerinde bulunuyorlar.

Ve yola çıkıyorlar. Ve Kevok yola çıkıyor.

Ama daha ilk adımda rüzgar Kevok'un gücünü alıyor. Güneş doğmamış daha.

Bir süre sonra hava yumuşar mı biraz? Güneşin çıkmasıyla rüzgar biraz diner, hava ısınır mı? Ama ya güneş gö-rünmezse, hava kapalı olursa? Kevok pususunun her iki ucunu boynunun altından geçirerek bağlıyor, pusuyu ağzına kadar çekerek yürümeye devam ediyor. Renas dünkü gibi önünde yine. Ama arkasında uzun boylu,

kilolu başka bir kız var şimdi. Bir süre ağrı duyuyor Kevok, ama sonra yeniden soluğu kesilmeye başlıyor. "Hayır," diyor Kevok, "yalvarırım sana, beni rezil etme." Neden aşağılara doğru inmiyorlar? Aşağılara doğru inseler rüzgar biraz yavaşlamaz mı? Dağların doruklara yakın yerlerinden yürüyorlar doğruca.

Rüzgar şiddetleniyor. Hava açmıyor. Güneş ışıkları görünmüyor. Sert bir tipi başlıyor. Kar tozuyor. Rüzgar yağan karla yerdeki karı birbirine katıp fırtınaya çeviriyor. Rüzgarın hızı arttıkça artıyor. Rüzgar ıslık çalıyor. Evet, bir yılan gibi ıslık çalıyor. Kevok'un içine büyük bir korku düşüyor. Yürüyüş temposu hızlı ve ölçülü. Renas halay çekiyormuş gibi geniş ve ahenkli adımlarla yürüyor. Kevok, Renas gibi yürümeli, adımlarını onunkiler gibi atmalı. Kevok ki orada, o dipsiz vadide aylarca eğitim görmüş, gidip gelmiş, kar altında kalmış, karın içinde yuvarlanmış, aç kalmış, susuz kalmıştı, dudakları ve teni çatlamıştı. O eğitim, o cefa, o alışma bugün için değil miydi sanki? Şimdi, bugün gelmeyecekler mi imdadına? "Gayret et Kevok," diyor sessizce, "gayret, kendini koyverme, insansın sen, insan her şeyin üstesinden gelebilir, her türlü güçlüğü yenebilir. Ha gayret, karı, tipiyi, rüzgarı, soğuğu yeneceksin, ha gayret, başaracaksın..." Ama son sözü boğazına takılıyor. Yere, karın içine yıkılıyor. Renas ona dönünce, "Hayır," diyor, "kalkarım ben, sen yürü..." Kalkacağım, yürüyeceğim, doğayı yeneceğim, yeneceğim... Bir adım atıyor Kevok, "Yeneceğim," diyor, bir adım daha, yine "yeneceğim..."

Gidiyorlar, sonsuz dağların üstünden başka dağlara doğru yürüyorlar. Rüzgar sertleştikçe sertleşiyor, savaşçıların çevresinde bir kaplan gibi oraya buraya sıçrıyor, bir yılan saklayıp taşların, kayaların yüzüne çarpıyor, tuhaf, korkunç bir ses çıkararak her tarafa yayılıyor. Rüzgar fırtınaya çeviriyor. Yerdeki karı alıp yağan karla tortop edip savaşçıların yüzlerinde, gözlerinde, yanaklarında patlıyor. Bir ustura gibi kesiyor savaşçıların, Kevok'un yüzünü. Öfkeden çılgına dönmüş kar Kevok'un ağzına burnuna dolarak soluk almasını engelliyor. Gözünü açmasına engel oluyor. Nasıl yürüyecek? Nasıl yürüyecekler? Kevok yine düşüyor karın üstüne, ama hemen kalkıyor. "Geri geri," diye bağırıyor Renas, "geri geri yürüyün, rüzgar önden esiyor, sırtınızı dönüp geri geri yürüyün!"

Renas yanılıyor. Hepsi dönüp geri geri yürüyorlar, ama bir faydası yok. Fırtına her yönden esiyor, her taraftan saldırıyor. Kevok donacak gibi oluyor, pususu, yüzü,

giysileri kar içinde. "Renas," diye bağırıyor Kevok, "Renas, biraz duramaz mıyız?..' Renas ne dediğini anlamadığı için yanına geliyor. "Duralım," diye bağırıyor kulağının dibinde, "duralım, rüzgar dininceye kadar duralım, diner belki."

"Olmaz," diyor Renas, "hayır, asla... durursak hepimiz donarız. Hem buralarda sığınacak bir yer de yok, akşama kadar durmadan yürümeliyiz... Yürü hadi, yürümeye çalış, durmak yok, yürü!.." Sonra Renas geridekilerin de yanına gidiyor ve aynı sözleri söyledikten sonra yerine dönüyor.

"Olamaz," diyor Kevok, "olamaz... olamaz..." Akşama kadar mı? Nasıl? Nasıl? Nasıl?

Takım yürüyor, Kevok yürüyor. Düşe kalka, tırmanarak, azıcık soluklanarak, geri geri, düz, yavaş yavaş yürüyorlar. Bir saat, iki saat, belki de üç dört saat... Ama fırtına daha da sertleşiyor, her şeyi önüne katıp darmaduman ediyor. Kar da şiddetleniyor. Rüzgar tozutan karı birbirine katıp öyle bir keşmekeş yaratıyor ki savaşçılar gözlerini bile açamıyorlar. Fırtına çıldırmış bir deve gibi sıçrıyor, uğultusu yankılanıyor. Kevok güçten düşüyor iyice. Giysileri iyice ağırlaşıyor. Bedeni ağırlaşıyor, ayakları ağırlaşıyor, gözkapaklan ağırlaşıyor. Uyku bastırıyor yine, bilincini kaybetmeye başlıyor. Soğuk, tipi, zemheri. Allahım! Allahım! Medet ey dağ, medet! Allah kahretsin seni dağ olacak dağ! Dag-mış, rüzgarmış, fırtınaymış, karmış, Allah hepinizin belasını versin! Medet ey dağ, ocağına düştüm! Takım şimdi bir yamaçtan bin bir güçlükle yukarıya tırmanıyor. Kevok ne yapacak, ne yapabilir? Bir adım, iki adım. Hayır, olmuyor. Kevok duruyor, soluk alıp veriyor, bir iki adım daha atıyor. Ama bir yerden sonra duruyor, daha fazla gidemiyor. Ayakta durup soluklanıyor, adım atmak için gücünü topluyor biraz. Ama adım atacak yerde yere yıkılıyor. Ve kalkamıyor artık. Bütün gücü takati kesilmiş. Her tarafı uyuşmuş, artık hiçbir şey hissetmiyor, hiçbir sesi duymuyor. Renas baş ucuna gelerek, "Kalk," diyor, "kalk, oturmak çok tehlikeli."

"Biliyorum," diyor Kevok, cılız bir sesle, "ama artık yapamıyorum, siz gidin, ben kaderime razıyım, sen git..."

Arkadan takip eden savaşçılar gelip Renas'la Kevok'un yanından geçip gidiyorlar.

Kevok ve Renas tek başlarına kalıyorlar. Takım gözden kayboluyor. "Kalk," diyor Renas öfkeli bir şekilde, "deli deli konuşma, kalk, çabuk kalk." Kevok gücünü toplayıp Renas'ın yardımıyla ayağa kalkıyor. Ama daha ilk adımda yere yıkılıyor yine. Fırtına ve kar birer tokat gibi yüzünde patlayıp devriliyorlar. Kevok konuşamıyor artık, eliyle "git" diye işaret ediyor sadece. Renas üstüne eğilerek sol eliyle başını kaldırıyor ve sağ eliyle sertçe tokatlar indiriyor yüzüne. "Şimdi gidip döneceğim," diyor Renas, "burada beni bekle." Kevok, Renas'ın arkasından bakıyor. Daha yürümeye yeni başlamış gibi, hiç yükü yokmuş gibi, geniş adımlarıyla şu dağlardaki tavşanlar gibi, gece yarılarında parıldayan şu göklerdeki yıldızlar gibi yamacı çıkıp gözden kayboluyor.

"İşte böyle," diyor Kevok ve sevinçle karın üstüne uzanıyor, "böyle işte... yalnız, düşlenmiş dağların doruklarında, kar altında... Böyle işte, buraya kadar... buraya kadar gelebildim, buraya kadar devam edebildim... Böyle işte, uğurlar olsun sevgili yoldaşlarım, hoşçakalın dostlarım... Böyle işte..." Kevok yumuyor gözlerini. Kulaklarının dibinde rüzgarın uğultusu. Kar taneleri eriyor yüzünde, hayır erimiyor da raks ediyorlar sanki. Bedenindeki uyuşma, elleri, ayakları, bacakları ve beynindeki uyuşma artıyor. Yumuşak, tatlı bir uyku üstüne üstüne geliyor. Evet, böyle işte, hayat ve ölüm; karm soğuk yüzünde karla gelen ölüm, uyuşmayla gelen ağrı. Yer soğuk, gök soğuk, soğuk rüzgar ve tipinin arasında sıcak uyku ve düşler. Hayat ve ölüm arasında. Böyle işte; yolsuz, kimsesiz, çaresiz, umutsuz, ne bir kimse, ne bir kuş, ne bir gül, ne bir çiçek, ne bir şiir, ne bir stran, darı dünyada yalnız, sonsuz bir kar içinde, geniş bir beyaz kefen içinde, ama mutlu, ama dünkü kar gibi aydınlık, rahat. Böyle işte, uyku adım adım yaklaşıyor, dalga dalga geliyor uyku.

Ama bir çığlık uyku yolundan çeviriyor onu: "Kalk!" Renas bu, iki savaşçıyla birlikte dönmüş. "Hayır," diyor Kevok güçlükle, öfkeyle söyleniyor, "neden geldin sen, neden döndünüz!" Renas ve iki yoldaşı hemen karm içinden kaldırıyorlar onu, öbür ikisi Kevok'un iki kolundan tutarken Renas kocaman ve ağır elleriyle art arda dört beş tane tokat atıyor Kevok'a. Yok, Kevok ayakta duramıyor. Karm üstüne yatırıyorlar yine, her iki savaşçı bin bir güçlükle Kevok'un donmuş ayakkabılarını çıkarıp ayaklarını havaya dikiyorlar. Renas bu kez G-3'ün dipçiğiyle ayak tabanlarına vurmaya başlıyor. Bir, iki, üç, dört, beş, altı... Renas Kevok'un tabanlarını hurdahaş ediyor. "Çabuk olun," diyor, "önce naylonu serin, sonra da üstüne battaniyeleri, çabuk!" Savaşçılar karın üstüne naylon ve battaniyeleri serdikten sonra Renas, "Kevok'u uzun

uca yatırın," diyor, "ben de ters tarafa yatacağım. Silahlarımızı, çantalarımızı, biraz ekmek, helva, birkaç çul ve havluyu da aramıza koyarak naylonu ve battaniyeleri dürün. Her iki ucu da sıkı sıkıya bağlayın."

Kevok'la Renas battaniyelerin içine giriyorlar, baş taraflan, etrafları kapatılıyor. Şimdi karın üstünde, battaniyelerin içinde yan yana uzanıyorlar. Savaşçıların ayak sesleri uzaklaşıp kayboluyor. Dünya beyaz değil artık, kar ve tipi yüzlerini kesemiyor, kar taneleri yüzlerinde raks etmiyor artık. Ama rüzgarın uğultusu, ıslığı kulaklarında hâlâ. "Kevok konuş, bir şey söyle," diyor Rgnas. Soluğu bir sıcaklık serpiyor Kevok'un yüzüne. Kevok gözlerini açınca Renas'ın gözleriyle, buz tutmuş bıyıklarıyla karşılaşıyor. "Gidecektin," diyor.

"Boşver şimdi bacım, konuş hadi, kendinden söz et..."

Kevok gözlerini kapatıp "Abi," diyebiliyor.

"Bacım konuş, kendinden söz et..."

"Ben," diyor Kevok, "ben, ben Kevok, büyük şehrin güvercini, köyümüzün güvercini, mot, Fransız dili öğrencisi. Bir ben, iki ben, üç ben... *une, deux, trois*... umutlu ben, yol gözleyen ben, ahmak ben, eşek..." Kevok daha fazla devam edemiyor, "Renas, uykum var," diyor.

Uykusu geliyor, ama uyku değil, düş geliyor önce. Yeşillikler içinde bir köy. Orman, su, dere, göl, ırmak. Kuş sesleri. Siyah taşlarla örülmüş evler. Hava sıcak, aydınlık, güneş yalımlanıyor. Ortalıktan yükselen çiçek kokuları. Evlerin yukarısında, rengarenk bahçelerin yanında bir pınar ve önünde uzanan bir havuz. Göğe kadar yükselen kavak ve söğüt ağaçları. Ağaçların gölgesindeki serin pınar ve havuz. Kevok ve birkaç çocuk daha havuzun kenarmdalar. Kevok ayaklarını havuzun içine sokuyor. Bedenindeki hararet geçiyor biraz. Başka kadınlarla çok yüksek bir ağacın gölgesinde oturan annesi sıcacık bakışlarla Kevok'a bakıyor. Kevok gülümsüyor. Annesi

gülümsüyor. Kevok annesinin yanına giderek, "Anneciğim," diyor. "Anneciği kurban olsun benim güvercinime," deyip sarılıyor annesi. Kevok başını annesinin göğsüne koyuyor, sonra başparmağını ağzına sokarak emiyor ve yavaş yavaş uykuya dalıyor. Kevok yavaş yavaş uyuyor.

10. Kan

Dağlar Ülkesi'nde iki ırmak vardır. Geniş, derin ve uzun iki ırmak. Bütün bölgede ünlü iki ırmak, insanlık tarihinde de sözü edilen iki kadim ırmak. Birinin adı Doğu Irmağı, öbürünün adı ise, Batı Irmağı. Evet, biri ülkenin doğusunden doğar ve ülkenin aşağısına doğru akar. Öbürü ise ülkenin batısından doğar ve yine aşağıya doğru akar. İkisi de dağların, vadilerin arasından, ağaçların, büklerin, ormanların arasından dolana dolana akar ve ülkenin aşağı tarafında birleşirler. Kaderleri orada bir olur. Her iki gür ırmak ülkenin aşağısında sonsuz bir özlemle kavuşur ve başı sonu olmayan bir denize dönüşürler.

Doğu ve Batı ırmakları. Ve kaderleri.

Baz ve Kevok. Ve kaderleri.

Romanımızın bu yeni bölümünde Baz ve Kevok Doğu ve Ba-ıı ırmakları gibi ilk kez karşılaşacaklar, tabii eğer çöldeki karşılamayı saymazsak. Kevok bir tarafta, Baz öbür tarafta. Dağlar t Hkesi'ndeki bir köyün yakınında yüz yüze geliyorlar.

Şöyle:

Şimdi Baz ve Kevok'un kaderlerinin yeni sayfasında Dağlar Ulkesi'ndeki baharın sabahlarından birine gidip Kevok'un yanına varacak, Kevok ve arkadaşlarının uzun yürüyüşüne tanık olacağız. Evet, önce Kevok'la başlayacağız. Önce Kevok'un yanına gideceğiz.

Kokular saçan bir bahar şafağı. Güneş doğmamış daha. Yıldızlar daha tamamen kaybolmamış. Aydınlık karanlığı kesin bir yenilgiye uğratmamış daha. Ama yeni bir gün başlıyor. Ve yeni günün başlangıcında Dağlar Ülkesi'nin asileri yürüyorlar. Geceden beri yürüyorlar. Hava, ortalık, gökler duru ve sakin. Geceden kalan yıldızlar da pembemsi renkte ışıldıyorlar. Savaşçıların içinden yürüdükleri bükteki dağınık ağaçlar değişik renklerde parıldıyorlar. Çiyle ıslanmış iki karış kadar yüksek otlar ve yoncalar savaşçıların ayaklarına dolanıyor.

Savaşçılar, Kevok ve arkadaşları yirmi kişi kadarlar. Ne hızlı, ne yavaş, usulca yürüyorlar. Yüzleri, silahları koyu bir renkle pa-rıldıyor. Elleri, parmakları, tırnakları parıldıyor. Altısı kız, geri kalanlar erkek. Savaşçılar; aynı giysiler içinde, aynı şekilde

yürüyen, aynı şekilde soluk alıp veren, aynı şekilde sağa sola bakan, aynı şekilde gülüp aynı şekilde konuşan yirmi kadar insan. Asiler; kaderleri bir olmuş yirmi kadar insan. Hemen hepsinin sırtında bir çanta var. Aynı yün şal ü şepikleri giyinmişler. Kız asiler başlarına bölgedeki köylüler gibi renkli şallar örtmüşler.

Erkekler ise kafalarına kolos (Kürt başlığı) geçirmişler. Hepsinin belinde geniş ve renkli bir kuşak var, onun üstüne ise fişeklikler bağlanmış. Fişeklikler yalnız kuşaklara bağlananlarla bitmiyor, bir de göğüslere çapraz asılmış fişeklikler var. Deri fişeklikler hareket etmeleriyle parıldıyor. Ayaklarında, dizlerine kadar çıkan rengarenk yün çoraplar var. Ve ayakları deri ve hafif kauçuktan yapılmış ayakkabıları içinde, dans eder gibi yürüyorlar. Hepsinin elinde ya da sırtında silah var; tüfek, kalaşnikof, roketatar, makineli tüfek. Ve çoğunun belinde ağır ve uzun tabancalar. Ve deri kemerlerine, palaskalarına bağlanmış el bombaları. Yürüyüş temposunda sallanan ölüm bombaları.

Ağaçlar, bitkiler, otlar arasında kolayca yürüyüp gidiyorlar. Yükleri ağır olmasına rağmen ayakları çevik, usta ve hafif. Halaya durmuş gibi düzenli, belli bir ritim içinde, tempolu biçimde gidiyorlar. Belli ki yolu biliyorlar. Belli ki bu şekilde yürümeyi biliyorlar. Belli ki buraların, bu ağaçlar, bükler, dağlar ve ovaların dilini iyi biliyorlar.

Yirmi kadar asi savaşçı. Kevok onlardan biri. Bir başkası Re-nas. Ön kolun içinde yan yana, Rânas biraz önde, yürüyorlar. Baharın bu güzel sabahının şafağında Kevok, minnet ve memnuniyetle Renas'a ve yürüyüşüne bakıyor. Renas bir melek gibi heybetli biçimde yere sağlam basarak yürüyor. Bir kaya, bir dağ gibi doğru, mağrur ve yüksek, uzun süredir yürümesine, silah ve ağır yüke rağmen dikilip bilinmeyen yollara girmeyi bile göze alabiliyor. Bahar setleriyle iyice taşan bir nehrin korkusuzca akması gibi. Geniş alnı, kara gözleri, esmer yüzü ve pala bıyıkları adım attıkça parıldıyor. Bir melek, insan suretine bürünmüş bir melek. Sessiz ve hareketlerinde alçakgönüllü. Kevok'u defalarca ölümden, kaybolmaktan, güçlüklerden ve mahcup olmaktan kurtaran bir melek. Geçmiş zamanlardan çıkıp gelmiş, atalarının deneyimlerini az konuşup sayısız ve paha biçilmez işler yaparak Kevok ve diğer arkadaşlarına sunan bir melek. Kevok'un parlak yüzü Renas'a dönük. "Abi," diyor Kevok, gülerek, "sen benim ölüm ve kalım kardeşimsin, Renas..."

"Sen de bacımsın," diyor gülerek, muzip bir ifadeyle. "Şaka yapmıyorum Renas, ta içimden geleni söylüyorum; sen olmasaydın asla baharı göremezdim... Söz veriyorum,

bir gün fırsat bulduğumuzda sana eşsiz bir yemek yapacağım. Sana dünyanın en güzel şiirini okuyacağım... Eğer bir gün evlenirsen, senin düğününde halay başı ben olacağım..."

Renas bir karşılık verecek yerde gülüyor sadece. "Beni dünyadaki en büyük düşman olan soğuktan, kardan kurtardın. Beni en çılgın, en gözü dönmüş düşmandan, vahşi bir canavara dönüşüp peşime düşen doğanın elinden kurtardın."

"Önemli değil, bir gün sen de bana yardım edersin, kurtarırsın beni... Şimdi bunu bırak da önüne bak, dikkat et, bir şeye çarpma..."

"Beni kurtardın, hayatımı kurtardın, beni hayata döndürdün.

Yeni bir hayat verdin bana..."

"Kevok, boşver şimdi bunu, kaç defadır söyleyip duruyorsun, tamam."

"Beni en kötü düşmandan kurtardın..."

"Yahu tamam... En kötü düşman doğa değil, insandır, unutma bak, en kötü düşman insandır..."

Kevok susuyor. Renas biraz acele edip uzaklaşıyor. Kevok arkasından ona bakıyor. Bu arkadaş kurtardı beni, diye düşünüyor. O olmasaydı o karın, soğuğun içinde ellerim, ayaklarım, her tarafım donacaktı. Belki ben de bazı arkadaşlar gibi elimden, kolumdan, sırtımdan sakat kalacaktım. Çığ altında kalacaktım, kış dorukları kefenim olacaktı benim, geçitlerden, uçurumlardan vadilere yuvarlanacaktım. Beni kurtardı. Benim gibi başka pek çok acemiyi kurtardı. Ama hiçbir şey yapmamış gibi böyle sade, böyle alçakgönüllü yaşayıp düşenlerin imdadına yetişiyor. Alla-hım onu kötü duruma düşürme, çaresiz bırakma, umutsuz bırakma. Ya ben? Ben iyiliklerini nasıl ödeyeceğim? Her an ölüm, savaş ve çaresizlikle örülmüş bu savaşçı hayatında nasıl bir fırsat bulup iyiliklerini ödeyeceğim?

O rüzgarlı, fırtınalı, karlı musibet gün geliyor Kevok'un aklına. Kevok bayılmış, ölüm uykusuna dalmıştı. Ölüm dizginleri eline geçirmişti. Ama belki de günler süren uzun bir bekleyişten sonra Kevok gözlerini açtığında, karanlık içinde parıldayan bir çift yakut

gözle karşılaşmıştı. Evet, Renas'ın gözleri parıldıyor-du. Renas yanındaydı, evet, onu karın, tipinin içinde tek başına bırakıp gitmemişti.

"Allahım, uzun bir ömür ver ona," diyor Kevok, yavaşça.

Renas'ın arkasından, Renas'ın açtığı yoldan çevik adımlarla yürüyor. Adımları usulca, dikkatli. Soluk alıp verişi gayet muntazam, yürüyüşü rahat. Hayret, Kevok uçuyor, diye düşünüyor, bu günleri de mi görecektim! Kayalar, dağlar, ağaçlar, bükler, vadiler arasında böyle saatlerce yorulmadan da yürüyebilecektim demek. Hayret, yorulmuyorum, acıkmıyorum, bilincimi kaybetmiyorum, acıdan, ağrıdan, mahcubiyetten ağlamıyorum. Belim bükülmüyor, yüreğim, beynim uyuşmuyor. Hayret doğrusu, zengin ailenin kızı, avukat bir babanın, aşiret kızı bir annenin güzeli, büyük şehir kızı, Fransız edebiyatı öğrencisi olan ben bu ürkünç manzara içinde rahatlıkla yürüyebiliyorum; yalnızca defter, kitap, kalem tutmuş şu nazik ellerim şimdi silah tutuyor. Çatlamış dudaklarım, kısa, kirli saçlarım, şişmiş ayaklarım, yıkanmamış bedenim... Sahi ne zamandır yıkanmadım? Bu kir kokusu, yorgunluğun, terin, mağaraların ağır kokusu... Hayret, ben de şu önümdeki köylü kahraman gibi olmaya başlıyorum, ben de onun gibi şu vahşi doğanın sesini anlayabiliyorum, onunla bir oluyor, onun bir parçası olabiliyorum. Ve tatlı meltemiyle yüzümü okşayan, beni saran, sesleriyle ruhuma dokunan, kanıma karışan, ruhumu, bedenimi ve yüreğimi kendi hayatının bir parçasına çeviren şu orman... Hayret, bunları da hissedecektim demek... Artık sabah rüzgarının stranını dinleyebiliyorum, şu dağların, vadilerin ruhlarının, yüreklerinin derinliklerinden yükselen sesleri duyabiliyorum...

Savaşçılar yürüyor. Ortalık aydınlanıyor. Güneşin ışıkları yavaş yavaş ağaçlara, bitkilere, dallara, yapraklara ulaşıyor. Ağaçlar azaldıkça savaşçıların önündeki aydınlık çoğalıyor. Bir süre sonra bükten çıkıveriyorlar. Şaşırıyor Kevok. Sonsuz gibi görünen bük birden yok oluveriyor. Biri bir büyü yaptı sanki. Doğa... bin bir yüzlü doğa, gösterişli doğa, aldatıcı doğa... Ve cennet gibi bir manzara seriliyor önlerine. Kevok ve arkadaşları şimdi yüksek sıradağların yamaçlarına ulaştılar. Yüz metre kadar ötelerinde Doğu İrmağı, çıldırmış bir deve gibi sonsuz bir sele dönmüş akıyor. Irmağın öbür tarafında da göklere yükselen sıradağlar var. Ortalık, etraftaki ağaçlar, bitkiler kopkoyu bir yeşillik içinde taze bir gelin gibi salmıyorlar sabah rüzganyla birlikte. Her yer yemyeşil, dağlar, yamaçlar, sırtlar yemyeşil. Dağların doruklarında kar var hâlâ. Güneşin

vurmasıyla inci gibi bir parlaklık sarıyor dorukları. Mavi gök, yeşil ağaçlar ve beyaz kar birbirine karışıp inci gibi, yakut gibi parıldıyor.

Allahım, diyor Kevok yavaşça ve etrafına bakıyor; bu güzellik, bu hoşluk, bu sükunet... Bu doğa, bu tuhaf doğa. Hem güzel, hem korku dolu... Her şeyi bir canavar gibi yutan bu doğa aynı zamanda sevgi dolu bir anne gibi koynunu açarak her şeyi kucaklıyor, koruyor. Bu dağların baharını da rnı görecektim, baharda da buralarada mı olacaktım? Karın o beyaz tülü nerede? Doğanın şimdi üstüne giydiği şu yeşil ve mavi giysiler. Hayatın, yeni günün, yeni anların renkleri. Diriliş renkleri. Bütün engelleri önlerine katarak akan şu sular, ırmaklar, bütün güçlüklere rağmen şimdi açan, türlü renklerle süslenen çiçekler. Kara toprağın karnını yaran ve göklere ulaşmak istermiş gibi başkaldıran şu otlar, bitkiler. Ve sesleri, ötüşleri, özgür şarkıları, göklerde türlü uçuşları, taklaları, dönüşleriyle şu kuşlar. Özgür doğa, özgür vatan, özgür toprak, özgür dağlar, özgür ırmak, özgür vadi. Gılgamış Destanı'ndan birkaç söz geliyor aklına: Bir vadi ve onun içinde büyük bir ırmak göreceksin. Vadinin ortasında yemyeşil bir ağaç göreceksin, ki bu ağacın dallan ve yaprakları, en yeşil çam ağacından bile daha yeşil olacak. Ağacın altında ise gür bir pınar var... Neden Gılgamış'ı hatırlıyor şimdi? Gılgamış ve burası, diye düşünüyor Kevok. Gılgamış'ın yurdu burası olabilir mi, destanında buradan mı söz ediyordu yoksa?..

Irmak gürültüyle akıyor. Karla dolu küçük çukurlardan incecik sular dağın karnından aşağıya akarak ırmağa kavuşuyor. Irmak dağı ortadan yararak derin ve geniş bir vadi yaratmış. Savaşçılar önlerine serilen manzara karşısında sarhoş gibiler. Kevok gibi bükün hemen çıkışında durmuş etrafa, düşsel manzaraya bakıyorlar. Bir süre birbirleriyle konuşmadan ya da başka bir şey yapmadan öylece sessizce dikilip, kulakları değişik seslerle dolu bir şekilde manzarayı seyrediyorlar. Kevok gözlerini manzaradan ayırmadan hafif adımlarla Renas'ın yanma gidiyor. "Renas," diyor Kevok, ona bakmadan, "ben ağlamak istiyorum!' "Neden," diyor şaşırarak, "bu sefer neden?" "Bu sefer de bu güzellik için..."

"Yok yok, sen şimdi ağlama, biraz daha yolumuz var. Geride kalmayalım..."

Bir süre sonra ırmağa paralel şekilde yürümeye başlıyorlar.

Kevok, yanındaki Renas'a, "Demek buraları tanıyorsun," diye soruyor.

"Evet," diyor Renas, "her bahar buraya geliyorum, bu dördüncü. Buraya gelmek, aynı zamanda savaşın da bir işareti. Bugün, bugünden sonra ölümcül savaş başlayacak, ölüm ve kalım savaşı..."

"Bugün mü?"

"Evet, bugün, yani bu vadiye ulaştıktan sonra. Bu vadiden sonrasında, bu dağların arkasında köyler var. Köylüler, askerler, savaş yani... Yılın bu günlerinde vatanın her taraftaki sınırlarından bizim gibi iki yüz, üç yüz grup savaşçı iç bölgelere doğru harekete geçerler. Bugünden sonra her yerde tank, top, makineli tüfek, kalaşnikof ve helikopter sesleri duyacaksın. Savaşçılık bugün başlıyor... ölüm, öldürme, kaçış ve saldırı bugün başlıyor, çaba ve güç, ustalık ve zeka asıl bugün başlıyor..."

Kevok bir karşılık vermiyor. İçini bir korku kaplıyor. Titriyor. Ama yok, bu korku değil. Heyecan bu, evet heyecan kaplıyor içini. Bu cennet gibi doğanın sesleri ve dağların arkasında savaş, ölüm ve öldürme sesleri. Uçuşan şu nefis kokular ile bugünden sonra ortalığı saracak olan silah, barut, kan ve ter kokulan. Tuhaf bir duygu kesiyor soluğunu. Korku mu, evet korku duygusu olsa gerek. "Yoruldum," diyor Kevok, başı önünde.

"Fazla yolumuz kalmadı," diyor Renas bir çukurun üstünden atlayarak, "şurada, şu dağların yamaçlarında birkaç tane mağara var. Orada duracağız..."

Kevok içleniyor. Neden bilmiyor, ama bir ağlama duygusu kesiyor soluğunu. Ağlayacak, oturup geride kalacak. Yine mahcup olacak. Hayır, hayır, hayır!.. Renas'ın sesi yetişiyor imdadına. "Ama merak etme ve korkma," diyor Renas. Kevok bu duygulardan kurtulmak için bütün dikkatini Renas'ın sözlerine odaklıyor. "Kendini bırakma," diye devam ediyor Renas, "dayan, savaş hali farklı bir şeydir, insan savaş meydanına çıktığında, kavga ateşi insanın yüreğini sardığında başka bir şeye dönüşülür. Güçlenirsin, yüreğin daha bir güçlü olur, zihnin daha bir açılır. Savaşçı asıl savaşta savaşçı olur, bir top ateş yüreğini, beynini, bedenini terbiye eder. Ama bir şartla; her an bilinçli, uyanık ve tetikte olmalısın... Unutma sakın, tetikte ve uyanık..."

Bir süre daha aşağılara doğru iniyorlar. Kevok konuşmuyor artık. Gözleri bir Renas'ın ayaklarında, bir etrafı seyrederek yürüyor. Birden dağın etekleri dibinde, ırmağın kıyısında duruyorlar. O zaman yamaca döndüklerinde, dağın karnında birkaç mağara görüyorlar. Kayalar ırmağa doğru eğilmiş, mağaraları saklıyorlar adeta. Önüne kadar gelmeden mağaraları fark etmek son derece güç. Şimdi yoldaki yeni duraklarına vardılar. Hepsi mağaraların önüne ulaştığında tıknaz, kilolu, esmer yüzlü grup komutanı -ki ona Komutan Çiya diyeceğiz, yüksek sesle, "Burada duracağız," diyor, "silahlarınızı, çantalarınızı koyun. Birkaç saat kadar burada durup dinleneceğiz. Şimdi serbestsiniz, düzenli bir şekilde mağaralara dağılın..."

Renas gibi grubun pek çok üyesi Komutan Çiya'yı tanıyorlar. Ama Kevok yeni tanıyor onu. iki gün önce Çiya ve yanındaki birkaç kişi Kevok'un arkadaşlarıyla kaldıkları vadiye geldiğinde tanıdı onu. Çiya ile gelenler, onu Silahlı Direniş Güçleri adına grup komutanı tayin ettiklerini söylediler, sonra akşam yemeği yiyip çay içtikten sonra gittiler. Çiya kaldı. O zaman Kevok onu ilk kez tanımış oldu. Göğsü ve omuzlan geniş, kafası büyük, gözleri ufacık, kaşları kalın Çiya, iki günden beri yeni komutanları olarak çalışıyor. Kevok bu hayata alışmış artık, her gün biri gidip biri geliyor. Her gün bir yerdeler, gündüz uyuyup gece yol alıyorlar. Neredeyse hepsinin adları doğadan alınma; Zinar, Çiya, Dest, Asman, Roj, Ster, Hîv, Şevder, Ronahî, Helesor, Keskesor, Heyve-ron, Şiker, Lehî, Gülistan, Kulîk.. Kevok'un adı gibi. Kevok kimseye bir şey sormamayı, nereli olduğunu, kim olduğunu, nereden geldiğini sormamayı öğrenmiş... Biri ayrılıp gittiğinde nereye niçin gittiğini soran yok. "Yukan"dan bir emir geldiğinde, kim olduklarını, nasıl birileri olduklannı kimse sormuyor. Kevok ijimdi anlıyor ki emirler konuşmak ve tartışmak için değil, yerine getirilmek için varlar. Hayatları normal, gündelik bir hayat değil. I Iayatlan gizli, illegal bir hayat. Hayatları gece yaşanan bir hayat; korunma ve saldırma hayatı. Her zaman yanlarında bir parça ekmek, birkaç parça et, bir el bombası ve bir mermi var. Ekmek ve kavurma et, kötü günler için. Bomba ve mermi ise, dara düşüldüğünde, bir çare kalmadığında intihar etmek için.

Hayatları, ölüm ve kalım arasında sırat köprüsü gibi ince bir yol.

Kevok elindeki kalaşnikofunu ve sırt çantasını yanma koyup bir kayaya oturuyor. Renas ve başka birkaç kişi kayalara doğru gidiyorlar. Ama Kevok gitmeyip mağaralardan biraz uzakta oturuyor. Güneş ışıkları şimdi iyice yükselmiş. Sabah serinliği hafif sıcağa dönmüş. Güneşin aydınlık ışıkları altında sular, ırmak, bitkiler, ağaçlar, kayalar panldıyor. İri, beyaz kuşlardan oluşan bir öbek dağın ön taraflarından

yükseliyor, vadiyi baştan başa geçip gidiyorlar. Atmaca ya da şahine benzeyen bir öbek kuş da ırmağın üstünden vadinin aşağısına doğru uçuyorlar. Kanat çırpmadan, kımıldamadan öyle sakin bir şekilde, su gibi akıp gidiyorlar. Kevok bir süre onları seyrediyor. Şahinler oynaşıyor.

Havalanıp yükseliyor, sonra şimşek hızıyla kendilerini aşağıya, ırmağın üstüne bırakıyorlar. Irmağa yaklaştıklarında bir süre suyun üstünde uçuyorlar öylece, sonra yine kanatlanıp göklere çıkıyorlar. Belki de kuşlar yeni yeni uçmaya başlayan yavrularına kanat alıştırıyorlardır. Belki de baharı, yeni hayatı karşılıyorlardı. Belki onlar da bu doğa gibi, bu ırmak gibi, hayatın dirilişiyle coşmuşlardır.

Kevok göğsündeki fişeklikleri de çıkarıp kalaşnikoiün yanına koyuyor. Güneşin vurmasıyla kaya ısınmış biraz. Ağır çantayı alıp açarak içinden ekmek ve kavurma çıkarıyor-. Sac ekmeğini açıp içine et parçalarını koyarak yavaş yavaş yemeye başlıyor. O zaman yorgun ve aç olduğunun farkına varıyor. Ayakları, dizleri, kolları, boynu, bütün bedeni sancıyor şimdi. Yemek yedikten sonra ayağa kalkarak yan tarafında akan dereye giderek buz gibi sudan avuç avuç içiyor. Elleri soğuktan donuyor adeta, boğazı uyuşuyor. Kafasındaki pusuyu çıkardıktan sonra elini yüzünü yıkayıp rengarenk puşusuyla kuruluyor ve dönüp yerine oturuyor. Arkadaşları etrafa dağılmışlar. Renas, Çiya ve siyasi sorumlular görünürlerde yoklar. Öyle görünüyor ki mağaralara girip uyumuşlar. Bu ne dinginlik Allahım, diye düşünüyor Kevok. Su sesinden, kuş sesinden, yaprak sesinden oluşan bu huzur... Kevok tekrar çantasını alarak içinden bir defter ve kırmızı bir kalem çıkarıyor. Yavaşça okşuyor defterin kırmızı kabını. Bir sıcaklık kaplıyor içini. Beyaz, çizgili defter yaprakları, Kevok'un içinde dalgalanan duyguları, sesleri yazması için birebir. Savaşçı hayatının raporları, savaş anıları için değil, duygu ve sezgi anıları için. Uzun bir şiir gibi, uzun bir düzyazıdan oluşan destansı bir şiir için asıl. Kevok gülümseyerek defterin birinci sayfasını açıyor. Defterin ilk sayfasının üstünde kırmızı kalemle ve son derece güzel bir el yazısıyla şunlar yazılmış:

Ben Kevok...

Yüksek dağların güvercini...

Dağlar Ülkesi'nin, ölüm ülkesinin güvercini...

Ölüm, kalım, öldürme...

En çok duyduğum sözcükler...

Ölüm, öldürme, yangın ve yıkım..

Burada en kolay şekilde gerçekleşen şeyler bunlar, en kolay şekilde...

Neden peki? Ölüm ekmek ve suya dönüşmüş, havaya ve soluğa...

Neden?

İnsan, insan hayatı ucuz burada, çok ucuz...

Neden?

Burada ölçüt hayat değil, ölüm...

Niye?

Sayfanın en altında ise, tırnak içine alınmış ve büyük harflerle yazılmış şu sözler var: *KORKU... KORKMAK İSTEMİYORUM... KORKUTMAK İSTEMİYORUM... KOR İNSANIN EN KÖTÜ, EN BERBAT DUYGUSU...*

Kevok ikinci sayfayı açıp oradaki dizeleri okumaya başlıyor. Bu yeni sayfada dizeler halinde şunlar yazılı:

JÎR...

Neredesin?

JÎR, bak ben geldim işte, *ya sen neredesin?*

Yalvarırım sana ey şefkatli yüz, söyle neredesin?

Ben darı dünyanın çılgını, *buradayım.*

Ya sen neredesin, ey dan dünyanın delisi?

İntikam dedin, boyuna intikam deyip durdun.

Buyur düşün sevgilisi, çılgın düşüm benim, al sana intikam!

Buyur, buradayım işte, ya sen!

Ah sen, düşlerin kahramanı, düşlerin kurbanı.

Ah ben, düşlerin düşünün zavallısı, düş kaçkını...

Gel ey öfke ve kederin oğlu, şu dağlardan, ormanlardan inip gel.

Düşler kaçkınım, düş tutsağını uyandır.

Ses ver bana, yüreğimi, ruhumu dirilt.

Dirilt yıldızın aydınlığını, güneşin sıcaklığını, doğanın kıpırtısını ve bedenimin sesini, *ruhumu dirilt...*

Hatırla ey zavallı *çılgın, son geceyi hatırla.*

İntikam, tohum ve döl dalgaları arasında gidip gelen geceyi hatırla.

Bedenin inlediği, yüreğin *arzuyla yalvardığı geceyi.*

Söyle ey çılgın, o zaman sesim, yüreğimin yankısı ulaşıyor muydu sana, söyle...

Söyle hadi, yürek yalvarmadı mı sana, gözler yaş dökmedi mi, şüphenin sesi *sana, geceye, gecenin sessizliğine seslenmedi mi?*

Söyle ey JÎR, aşk çılgını, ne söyledi ses, beden ne söyledi, ne söyledim ben?

Ah sen, ey çılgın... gittin, günbatımı gibi, sabah yıldızı gibi çekip gittin...

Evet, bir yıldız gibi akıp gittin..

JÎR, buyur, buradayım işte..

Sen neredesin, söyle neredesin ey JÎR!..

Dizeleri okuduktan sonra derin bir kederle birkaç gözyaşı süzülüyor yanaklarından. Yavaşça, "Jîr," diyor. "Gel Jîr... Jîr, gel artık... Geldim ben, sen de gel artık. Anneme babama, akrabalan-ma kulak vermedim, çıkıp geldim. Onlar yas içinde, kaybolmamın derin üzüntüsü içindeler, ama ben geldim. Herkes burada, herkes gelip gidiyor. Ama ya sen neredesin? Yalnızım. Kimse yok, ortalık tenha, ortalık bomboş. Geldim gidiyorum. Silah, fişeklik, yürüyüş, eğitim ve defterim. Defterim, düşlerinin anısı. Güneş yükseliyor, güneş batıyor. Günler gelip geçiyor. Ama sen, anıların, düşün hep canlı, diri. Ne bir unutuş, ne bir yitiş. Bak, dünya dinliyor. Duy kuş cıvıltılannı, rüzgarın uğultusunu, suyun şırıltısını. Bahar gelmiş. Her şey senin gibi canlı, günlerimiz, gecelerimiz gibi canlı... Hatırla, 'intikam' derdin sen, ben "tohum". Sen 'intikam' derdin, ben, 'döl'. Jîr, acemi sevdam, hayırsızım, intikamın tohum oldu, tohum döle dönüştü. Döl evet, tohum döle dönüştü. İzinin tohumu yeşerdi içimde. Tohum filiz verip döle dönüştü. Ama büyümedi döl, ey Jîr, büyümedi. Vicdansız ve soğuk bir doktorun muayenehanesinde öldürdüm dölü. Dölü öldürt-tüm. ikimizin dölünü... Evet, bunu da yaptım, bedenimden, yüreğimden, beynimden, ruhumdan bir parçayı, sırf senin yanma gelebilmek için, sırf sana ulaşabilmek için, sırf seninle olabilmek için kopartıp attım. Jîr, ben geldim, Kevok geldi... Neredesin? Ağlıyor Kevok.

Şu sabah vaktinde, sert kayanın üstünde büyük bir hasretin yakıcı ağrısıyla, aklında başka bir dünyanın geçmişte kalmış anılarıyla, simsiyah gözlerinden yaşlar süzülüyor, ağlıyor Kevok. Çatlamış dudakları titriyor, kar, yağmur ve rüzgarla iyice esmerleşmiş yüzü titriyor, ruhunda başka bir hayatın sesi yankılanıyor. Ve bütün bedeniyle, canı, ruhu ve yüreğiyle sessizce, sarsıla sarsıla ağlıyor.

Kevok defteri kapatıp çantasına koyuyor, sonra ayağa kalkıp dereye doğru gidiyor. Tekrar elini yüzünü yıkıyor ve bir süre delenin kenarında çömelerek şaşkın şaşkın suyu seyrediyor. Su o kadar duru ki, dibindeki çakıl taşlan görülebiliyor. Suyun etra-lında değişik renkte çiçekler boy vermiş. Bir balansı çiçekten çiçeğe konuyor. Kevok'un etrafında birkaç beyaz kelebek uçuşuyor. "Yorgunum," diyor Kevok, sonra ayağa kalkarak, oturduğu kayanın yanma gidip, «ilahını, çantasını, fişekliklerini ve diğer eşyalarını alıp bir mağaraya doğru gidiyor. En baştaki mağaraya girip giysilerini, postallarını ve fişekliklerini çıkarmadan, dizlerini karınlarına çekerek ve pusularını

üstlerine örterek uyuyan iki savaşçı kızın yanına uzanıyor. Başını yastık yaptığı sırt çantasına koyduğu anda uykuya dalıp savaşçı arkadaşları gibi horlamaya başlıyor.

Kevok bir sesle aniden uyanıp toparlanarak mağaranın dışına çıktığında, vakit akşamüstü olmuştur artık. O da diğer savaşçı arkadaşları gibi bir kayanın arkasında bir dulda bulup ihtiyaç gideriyor, sonra dereye gidip elini yüzünü yıkıyor, ardından kuşağım, fişekliklerini bağlayıp şalını başına geçirerek mağaraların oraya dönüyor. O an sıcak bir koku geliyor burnuna. "Çorba," diyor gülerek, "sıcak çorba kokusu..." Çorba kokusu yükseliyor. Dört savaşçı büyük mağaranın önündeki ateşin etrafında ayakta bekleşiyorlar. İçlerinden biri uzun boylu, uzun suratlı, uzun burunlu, sıska, Şîlan adlı bir kız. Elinde bir kepçeyle büyük tencereyi karıştırıyor. Kevok gülerek, sevinç içinde yanlarına gidiyor. Bedeni, sırtı ağrıyor, ama çorba kokusu her şeyi unutturuyor ona. Kevok tencerenin üstüne eğilerek çorbayı kokluyor. Bir kez, iki kez, üç kez... Mercimek çorbası... Çorba kokusu diriltiyor, canlı bir sesle uzun boylu kıza, "Kardeş," diyor, "hele şu kepçeyi bir ver, ben de sana yardım etmek istiyorum..."

"Kaynadı zaten," diyor Şîlan, "tuz ve biber koyduk, ama keşke yağ da olsaydı." Sonra kepçeyi Kevok'a veriyor. Ateş, çorba, çorba kokusu, inançlı ve mağrur gencecik yüzler, temiz hava, dingin doğa, hayatın ve dünyanın renkleri... Kevok şimdi son derece mutlu ve memnun.

Biri yüksek sesle savaşçıları çağırıyor, "Gelin, yemek hazır..." Savaşçılar geliyorlar. Ellerinde derin kase ya da tabaklarla bir bir, öbek öbek, sevinçle, gülüp şakalaşarak, konuşarak geliyor, Kevok'tan tayınlarını alıp çekiliyorlar. Büyük ve geniş alüminyum tencere ağzına kadar dolu, en az elli kişiye yetecek kadar çorba var içinde. Birincisinden sonra savaşçılar tekrar gelip plastik kase ve tabaklarını doldurtup gidiyorlar yine. Hepsinden sojıra Kevok çantasından derin plastik tabağını ve kaşığını çıkarıyor, tabağı çorbayla dolduruyor ve ateşin yanına oturarak kaşıklamaya başlıyor.

Çorbalarını ekmekle içtikten sonra dereye gidip su içiyorlar. Sonra hepsi Çiya'nın sesiyle gelip mağaraların önünde iki sıra halinde diziliyorlar. Başları dik, ellerinde silahlarıyla karşılarında duran Çiya'ya, siyasi komutanlara ve diğer sorumlulara bakıyorlar. Yemek ve uykudan sonra şimdi yine kendi gerçek hayatlarına, savaşçı hayatına dönüyorlar. Ciddi, seslere kulak kesilerek, gözleri komutanlarda askeri bir düzen içinde duruyorlar. Kevok hepsinin önünde, ikinci sırada, Renas'ın yan tarafında duruyor. Kimse konuşmuyor, kımıldamıyor.

Bir tek akşam rüzgarının, kuşların ve ırmağın sesi duyuluyor. İnsanlığın kadim nehri şimdi akşamın solgun ışıklarıyla kıvrılarak ve coşkun bir sel gibi güçlü bir biçimde, hemen savaşçıların yanından akıyor. Şimdi kimsenin nereden gelip nereye gittiğini bilmediği ırmak, yine durmak dinlenmek, değişmek bilmeden bilinmeyen diyarlara, yabancı diyarlara doğru akıp gidiyor. Kimler geldi, kimler geçti? Hangi beyler, mîrler, krallar, imparator ve fatihler serin suyunda yıkandılar senin, senin sesinle uykuya daldılar, seninle birlikte akıp tarih sayfalarına geçtiler? Kimler? Ya şimdi? Senin suyunla büyümüş, senin hayalinle eğitilmiş oğulların, kızların olan bu savaşçılar mı?

Kısa süren sessizlik, Çiya'nın sesiyle bozuluyor. "Şimdi yola çıkalım," diyor Çiya, "fazla bir yolumuz kalmadı. Önümüzde sadece bir durak kaldı. Ondan sonra artık savaş alanına girmiş olacağız. Umarım yarın bu vakitlerde dağın öte yüzündeki köye ulaşmış oluruz. Dikkatli olun, bundan sonra atacağınız her adım, savaş adımıdır. Adımlarınızı dikkatli, sağlam ve bilinçli atın. Kulağınız her türlü seste olsun, gözünüz hep arkadaşlarınızın, yoldaşlarınızın üstünde olsun. Bilmeniz gerekir ki her dağın, her kayanın, her taşın arkasında düşman olabilir. Her an helikopterleri görünebilir. Tedbirli olun, silahınız dolu olmalı her zaman, el bombalarınız hazır olmalı..."

Çiya durup dikkatle bakıyor onlara, gözleriyle hepsini teker teker kontrol ettikten sonra, bağırarak, "Hazır mısınız," diye soruyor.

"Evet," diye bağırıyor savaşçılar, tek sesle. Soru ve cevap yineleniyor:

"Hazır mısınız?"

"Evet!.."

"Yola çıkalım o zaman..."

Yola çıkıyorlar. Irmağın kıyısından yürüyorlar. Güneş batmış şimdi. Hava kararmış. Büyük bulut kütleleri kaplamış göğü ve hızlı bir biçimde hareket ediyorlar. Dağların üstünde, güneyden kuzeye doğru akıyorlar. Şal ü şepikini sıkılamış, fişekliklerini düzeltmiş, ayakkabılarının bağlarını sıkılamış Kevok da kolayca otların arasından, çukurların, taşların, dikenlerin üstünden akıyor. Renas yine önünde. Rânas yine yol açıyor ona. Dağlar, dağlar, dağlar... Her yer, her

taraf dağlarla sarılmış. Sıradağlar art arda, iç içe uzanıp gidiyor. Doğu Irmağı da dağların karnında. Onlarca dere ve pınar dağların sırtlarında, yamaçlarında, diplerinde doğup akıyor. Orada burada yüzlerce taş ve kaya ortaya çıkıp dağ zincirinin halkalarını birleştiriyorlar. Geçitler, boğazlar, doruklar, vadiler, magaralarınsa sayısı belirsiz. Ve ağaçlar, dikenlikler, bükler, ormanlar... Etraflarında tavşanlar belirip kayboluyor. Ceylanlar göründükleri anda şimşek hızıyla nazlı nazlı sıçrayarak kaçıp kayboluyorlar. Sincaplar tırmanıyor ağaçlara. Yeni bir hayat başlamış; kar erimiş, yarpuzlar, yabani fesleğenler, otlar, güller, çiçekler boy vermiş. Renklerin gökkuşağı donatmış dünyayı. Ve onlar usulca, onları dağların arkasında neyin beklediğini bilmeden yürüyorlar. Adım adım dağların karnını geçerek savaş alanına, ölüme ya da yaşama doğru gidiyorlar.

"Dağ," diyor Kevok yavaşça, defterini ve içindeki şiirleri düşünerek kendi kendine konuşuyor: "Dağ, dost, düşman, yoldaş, düşman, dağ... Koynundayım senin, ruhum ve bedenimi sana teslim ediyorum. Ey dağ, yol ver bana, yol ver bize. Ey dağ, yol ver de keder ve hüzün destanını, direniş ve başkaldırı stranını okuyayım. Keder yetti, hüzün yetti, karanlık yetti... İzin ver de aydınlık ve özgürlük stranını mırıldanayım. Bak ey dağ, doruklarına tırmanıyorum, yüreğine, beynine doğru tırmanıyorum. Ey dağ, şu ahlar, şu inlemeler, bu ağlayışlar. Ah bu çığlıklar, ey dağ. Sesin mi geliyor? Ey dağ, hayat ve dünya seninle başladı, seninle sular altında kaldı, seninle dirildi. Ey dağ, hayatımı, hayatımızı da dirilt. Yalvarırım sana ey dağ, ağaçların bitkilerinle, suların ırmaklarınla, öfken ve kederinle, coşku ve heyecanınla beni, varlığımı, varlığımızı dirilt. Ey dağ, bu direniş destanı, bu özgürlük stranı senindir; bu tutsaklık, bu mazlumluk senindir; bu karanlık, bu aydınlık, bu soğuk, bu sıcaklık senindir; bu sabır, İni çaba senin içindir; bu beddua, bu övünç, bu toy sözlerim senindir ey dağ, dağ..."

Son söz biraz yüksek sesle çıktı ağzından. Renas Kevok'a dönerek, "Dağa mı seslendin," diye soruyor.

"Evet," diyor Kevok, "grup komutanı Çiya'ya değil, bizi koynunda saklayan dağa seslendim..."

"Bizi koynunda saklayan dağa mı," diye soruyor Renas, Kevok'un bir şey anlamadığı sözlerini tekrarlayarak. Sonra yürüyüp uzaklaşıyor.

Uzun süre yürüyorlar ırmağın kıyısından. Sonra son derece sık bir koruluğa giriyorlar. Zorlu bir yürüyüşten sonra ırmağın kıyısına gelip dinleniyorlar. Durdukları yerde ırmağın her iki kıyısı birbirine çok yakın. Irmağın üstüne doğru sarkan kayalar sayesinde her iki kıyı birbirine kavuşuyor neredeyse. Savaşçılar bu kıyıdan öbür kıyıya atlayarak geçiyorlar, teker teker. Hiç durmadan bükün içinden geçerek yukarıya doğru tırmanışa geçiyorlar. Adım adım, soluk soluğa, ağaçları geçerek, kayaları, taşları dönerek tırmanıyorlar. Bir saat kadar yürüyorlar. Bir saat iki saat oluyor, iki saat üç saat oluyor. Hava tamamen kararıyor. Tek bir ışık yok, ne bir yıldız, ne ay. Savaşçılar birbirlerine daha yakın biçimde yürüyorlar şimdi. Dağların doruklarına varmadan yağmur bastırıyor bu kez. Önce damla damla. Sonra şakır şakır indiriyor. Yürüyorlar ama. Üstleri başlan sırılsıklam oluyor. Elleri yüzleri ıslanıyor, ama yürüyorlar. Durmadan, mola vermeden.

Akşam geceye çeviriyor; gidiyorlar. Uyum içinde, belli bir tempoyla, geniş adımlarla. Sert bir yağmur altında, dolambaçlı, tehlikelerle dolu bir yoldan. Sessiz ve sakin ağaçlar, bükler arasında. Hava soğuyor, sert bir rüzgar esmeye başlıyor. Ama tuhaftır, haVa aynı zamanda sıcak. Kevok terliyor. Bir tarafta yağmurun ıslaklığı, öbür tarafta terin ıslaklığı. Kevok'un damarlarındaki kan bedeninin ısınmasıyla daha da hızlanıyor. Hayır, akmıyor kanı, tam tersine soğuktan donup kalmış damarlarının içinde. Ateşi mi var yoksa? Sıtmaya mı yakalandı? Neden soluğu düzenli değil? Neden yüreği böyle kuvvetle atıyor? Bu ıslaklık yağmur mu, yoksa ter mi? Kevok hiçbir şey hissetmiyor, hiçbir şey işitmiyor. Yürüyor sadece. Yürüyor, yürüyor, yürüyor.

Neyse ki savaşçılar doruğa ulaşıp bir süre de burada yürüdükten sonra aşağıya iniyorlar. O zaman grup büyük bir mağaraya benzeyen çukurluk yerin önünde duruyor. Bu kez Çiya değil, Renas konuşuyor ve savaşçıların arasında dolaşarak gür sesiyle "Ama fazla değil, yalnızca bir süreliğine; şimdi serbestsiniz..." diyor.

Kevok güç bela kendini bir kayanın dibine atıyor, sırt çantası ve kalaşnikofunu yan tarafa koyarak ıslak kayaya oturuyor ve ayaklarını uzatarak oracığa yıgılıveriyor. Soluğu kesilmiş. Sesi çıkmıyor. Yalnızca uzun uzun soluk alıp veriyor. Şimdi yüreğinin atışlarını duyabiliyor. Bir süre sonra kendine gelecek gibi olduğunda yanındaki çantadan birkaç tane şeker çıkarıp ağzına atarak emmeye başlıyor. Ortalık kapkaranlık. Yağmur yağıyor. Elleriyle birkaç kez yüzünü gözünü siliyor ama, faydasız. Sonra elleri ayakları böyle halsiz şekilde önüne düşmüş halde uyuyup kalıyor.

Kevok, Şîlan'ın sesiyle uyandığında ne kadar zamandır uyuduğunu bilmiyor. Göz gözü görmez karanlıkta, şakır şakır yağan yağmurun altında saatine bakma fırsatı bulamıyor. Zaten bakmaya da zaman yok. Bu kez Çiya bagınyor, "Çabuk olun, güneş dogmadan duracağımız yere varmalıyız, hadi çabuk olun." Hepsi kayanın dibinde eskisi gibi sıraya diziliyorlar. Komutanlardan biri gelip teker teker sayıyor onları. Sonra Çiya'nın sesiyle yola düşüyorlar yine.

(inliyorlar. Ağaçlar, bükler, ormanlar, kayalar, taşlar, dereler ir pınarların arasından, dağın sırtı boyunca, aşağıya doğru ini-\ıular. Karanlıkta, yağmurun altında. Yeni gün başlamadan, sa-h.ılıa doğru noktaya ulaşıyorlar. Şimdi geldikleri bu yer, dağlanıl ayakları dibinde, ırmağın kenarındaki birkaç mağara. Ortalık yavaş yavaş aydınlanıyor. Yağmur yavaşlıyor. Doğrudan mavnalara gidip dağılıyorlar. Yorgunlar. Uykusuzlar. Yolcular. I »urmaları lazım, dinlenmeleri, uyumaları lazım...

Yine mağara. Bir mağaradan öbür mağaraya, bir menzilden obur menzile gidiyorlar. Nereye kadar?

Sessizce ve görünür bir düzen içinde mağaralara dağılıyorlar. Yine uyku, yine horultular. Yan yana, giysilerle, ayakkabı ve ço-tapla. Çantalar yastık, kuşak ve pusular yorgan. Silah ve fişekliklerin yanında. Pis ve ağır bir koku içinde. Korku dolu bir karanlık içinde. Yalnız. Dünyanın her tarafından, insanlardan uzakta.

Ama Kevok bu sefer uyumuyor. Ne yaparsa yapsın uyuyamıyor. Ayağa kalkıp sırt çantasını alıyor yavaşça ve karanlık, basık mağaradan dışarı çıkıyor. Hava aydınlanıyor. Yeni bir gün başlıyor. Dağlar geride kalmış şimdi. Önde dümdüz, sonsuz bir ova uzanıyor. Ve ırmak, Doğu Irmağı. Hep yanlarında olan ırmak, hep onları izleyen ırmak, hep onlarla akan ırmak. Ortalık sakin. Bir tek ırmağın sesi ve kuş sesleri duyuluyor. Kevok bir süre gözlerinin, yüzünün, alnının üstünde şavkıyan bir avuç aydınlıkla mağaranın kapısında durup sesleri dinliyor. Bu sükunet, bu huzur... Bu sonsuz ova... Ova, evet ova yürüyüşlerinde yeni bir adım demek. Dağlardan sonra ova geliyor, ovada ise savaş olacak. Gerçekten böyle mi olacak? Kevok, uzakta, sırtını bir kayaya yaslayıp silahının namlusuyla oynayan savaşçıya bakarak düşünüyor; böyle mi olacak? Kevok başını ellerinin arasına alarak ışıldayan gözleriyle manzarayı seyrediyor. Bu vatan, bu ırmak, bu aydınlık, art arda dizilmiş bu ağaçlar, dağlar, şimdi açık olan şu gök... Nedir bütün bunlar? Umut mu? Umutsuzluk mu? Aydınlık mı? Karanlık mı? Güç kuvvet mi? Zayıflık gevşeklik mi? Yaşam mı? Ölüm mü? Ya neden?.. Bu kadar şey niçin?.. Kevok çantasını alıp

defterini ve kalemini çıkarıyor yine. Alıp sarılıyor defterine, göğsüne götürüyor ve bir bebekmiş gibi ona ninni okurken o da hafifçe sallanıyor. "Defterim," diyor Kevok çok alçak bir sesle, "gelecek umudum, dert kederlerimin dili, cesaretimin kaynağı, gücüm, kuvvetim..." Kevok açıyor defteri. Dizeler, heceler, cümleler, sözler. Sayfa sayfa. Ama dağınık. Hepsi son derece güzel bir el yazısıyla yazılmış. Gülümsüyor Kevok, evet, daha şimdiden yirmi sayfa kadar yazmış.

Kevok yeni bir sayfa açarak, elinde kalemle karşısındaki manzaraya bakıp düşünmeye başlıyor. Bir süre sonra ilk cümlesini yazıyor: *Mağara, mağaranın kapısı ve ova...* ilk cümleden sonra tane tane devam ediyor: Yeni *doğan güneşin ışıklarını, ıslak otlan, ölümün yeşil* ovasını *basık mağaranın ağzından göreceksin. Yalnızca burada. Buradan görebildiğin kadarını. Yalnızca kadim gün* ışığını *göreceksin, başka bir şeyi değil. Yalnız bu aydınlık şavkıyacak alnında, yüzünde, başka bir şey değil. Yüreğin bu aydınlıkla ısınacak, başka bir şeyle değil. Sana soluk verecek, başka bir şey değil. Gün ışığı, yalnızca gün ışığı toprağın, ağaçların, otların kokusunu, ıslak ıslak yalımlanan ovanın rengini ulaştıracak sana. Eğer yaşarsan defalarca, adım adım diriltecek bedenini, beynini ve yüreğini, yalnızca o, başka bir şey değil... eğer onu kaybetmezsen, eğer o seni kaybetmezse...*

Yeni bir sayfa. Duyguların yeni bir sayfası. Bugünkü adım atılmadan önce. Renas'ın yolda söyledikleri geliyor aklına; "Her şey bugün başlıyor..." Bugüne hazırlanmak lazım. Kevok defteri kapatıp, kalemle birlikte çantaya koyuyor ve ayağa kalkıp mağaraya gidiyor. Ama uyku tutmuyor yine. Horlaya horlaya uyuyan dört savaşçının yanına uzanıyor, başını çantaya koymuş, pususunu göğsüne kadar çekmiş, gözleri mağaranın karanlık tavanında, düşünüyor.

Uyku gelip onu kucaklayıncaya kadar düşünüyor. Uyku, doyasıya uyku. Güne ve geceye karşı en önemli hazırlık...

Kevok uykudan uyanıp, gözlerini açtığında gördüğü ilk şey, güneşin mağaranın içine uzanan ışıkları oluyor. Mağaranın ağzı apaydınlık, insanın içini ısıtan bir aydınlık.

Kevok toparlanarak mağaradan çıkıyor. Şimdi etrafı daha iyi görebiliyor. Bulundukları yer ağaçlarla sarılmış bir yükselti. Bu yüzden bütün ova ve ırmağın etrafı rahatlıkla görülebiliyor buradan. Ama Kevok ortalıkta yeni yüzler görüyor şimdi. Öyle bir iki de değil, yüz, yüz elli kadar yeni yüz. Bir koşuşturma var. Oraya buraya gidip gelenler var. Silahlar, fişeklikler dolduruluyor, dürbünler temizleniyor. Bu savaşçılar da ne zaman geldiler? Nereden, nasıl? Kevok nasıl gelişlerini duymadı? Yoksa Kevok'la arkadaşları geldiklerinde zaten burada mıydılar? "Günaydın!"

Kevok yüzünü sesin geldiği tarafa döndüğünde, Renas'ın gülümseyen yüzü, uzun boyuyla karşılaşıyor. "Günaydın," diyor Kevok gülerek, "Bunlar ne zaman geldiler Renas?"

"Gelip gidiyorlar işte... Burası sınırdaki son nokta. Savaşçılar boyuna gelip geçerler buradan... Söylenene göre aşağıdaki köy ve mağaraların orada büyük bir çatışma oluyor... Yoğun bir çatışma. Hadi çabuk ol Kevok, gidiyoruz. Arkadaşlar bulgur yapmış. Sıcak ve etli bulgur!.. Git ye, sonra da şu aşağıdaki mağaranın önüne gel. Orada toplanıp gideceğiz..."

"Nereye peki?"

"Çatışmaya tabii... Çabuk ol!.."

Ve Kevok acele ediyor. Yeme içme ve ihtiyaç gidermeden sonra Kevok, sıraya giren arkadaşlarına yetişiyor. O an bir şeye çok seviniyor. Kışın emrinde bulunduğu komutanı orada, arkadaşlarının yanında görüyor. Kış grubuna komuta eden uzun boylu, pala bıyıklı komutan bu. "Günaydın Kevok," diyor komutan, gür sesiyle, gülümseyerek.

"Günaydın..." diyor Kevok da, gülümsüyor, ama sözü yarım kalıyor. Doğru ya, komutanın adı neydi? Yok, hatırlayamıyor Kevok. Başlanna gelen bunca şeyden sonra, hayret, hâlâ adını bilmiyor.

"Çekdar," diyor komutan, ansızın bir şey hatırlamış gibi, "adım Çekdar. Sıraya gir, yine birlikte olacağız. Ama umarım geçen kıştan daha iyi olur." "Umarım, evet..."

Şimdi sayısı otuza yükselen takım sıraya girdikten sonra komutan Çekdar konuşmasına başlıyor. Kevok'un ta kıştan beri bildiği konuşma; seçilmiş sözcüklerle,

ağır ve ilginç bir tonda; güçlüklerden, savaştan, kahramanlıktan, sevgiden, halk sevgisinden, tarihten ve yeniden yazılan tarihten, zekadan, güçten, düşmandan ve düşmanın kötülüklerinden, kurtuluş, mücadele ve hayatın son ödülü olan şehadetten söz eden bir konuşma... Uzun nutuktan sonra "Şimdi silahlarınızı kontrol edip hazır olun," diyor komutan, "yarım saat sonra yola çıkacağız..."

Yarım saat sonra yola çıkıyorlar. Kevok yola çıkıyor. Artık iyi bildiğimiz bir tempoyla. Yamaçların yanından, ırmak ve ovaya paralel biçimde doğuya doğru. Bir saat, iki saat; eskisi gibi yürüyorlar. Ama ikinci saatten sonra yürüyüş temposu düşüyor, daha sessiz, daha dikkatli. Takımın kılavuzları artıyor. Takım, kamuflaja daha çok dikkat ediyor. Keşif kolları çıkarılıyor, bir süre sonra dönüyorlar. Renas da geriye ve ileriye doğru gidip gelerek ke-vıI kollarının, kılavuzlann, öncülerin getirdikleri haberleri alıp duyuruyor. Kuş sesleri de azalıyor. Yabani hayvanlar görünmez oluyor. Bir tarafları dağ ve orman, bir tarafları ırmak ve ova, derken ova tarafı renk değiştirmeye başlıyor yavaş yavaş. Toprak görünüyor. Kıraç topraklar beliriyor. Tarlalar, meralar, tarla sınırları görünmeye başlıyor. İnsan eliyle dikilmiş taşlar, kayalar görünüyor. Ova tarafı yeşil hâlâ, ama artık o kadar koyu değil.

Öbür savaşçılar gibi Kevok da anlıyor, hattâ anlamakla kalmayıp görüyor ve hissediyor ki artık yeni bir döneme, yeni bir dünyaya giriliyor. İçinden çıktıkları dünyadan çok farklı bir dünya. Sessiz, korkunç ve tuzaklarla dolu. Üç saat oldu, üç saattir yoldalar. Şimdi yeni bir şey oluyor uçsuz bucaksız ovada; o solgun yeşillik yerini koyuluğa bırakıyor. Tuhaf, olağandışı bir koyuluk. Kevok dikkatle ova tarafına bakıyor. Sonra öndeki arkadaşının dürbününü alıp bakıyor. O anda ürperiyor Kevok. Bu koyuluk, yangından kaynaklanıyor. Yer yanmış, ağaçlar yanmış, bitkiler yanmış, otlar yanmış, taşlar yanmış, kayalar yanmış, her şey, her şey yanmış.

Yürüyorlar. Yavaş yavaş dağlardan uzaklaşarak, ırmağa ve ovaya yaklaşarak yürüyorlar. Şimdi ırmağın paralelindeki derin kanalda yürüyorlar. Yalnızca kafaları görünüyor. Ama görüyorlar. Kevok görüyor. Bu ölüm ülkesinin sözünü edip durdukları gerçeği göz önünde artık. Yüzlerce yıllık, büyük ağaçlar yanmış! Havan toplan patlamış gövdelerinde. Ölümsüz ağaçlar yıkılmış. Lav silahlarının, havanların, ölüm saçan makineli tüfeklerin izleri her yerde görülebiliyor. Taşlara, tarla sınırı işaretlerine, kayalara varıncaya kadar, her yerde! Yerde yeşillik adına hiçbir şey kalmamış, her şey, her yer yanmış. Her şey kömür gibi kapkara. Her yer yakılıp yıkılmış. Ağaçlar, ekinler

ateş toplarıyla yanmış, ortalık sessizliğe gömülmüş. Ne bir insan, ne bir kuş. insan yok, aşk yok, sevda yok. Her yer, her şey ölü. Yalnızca kin ve nefret izleri var. Ve çığlık. Ve yakarı. Ve yangın karasıyla karalar bağlamış doğanın sessiz çığlığı.

Her yer kapkara, insan eliyle yaratılmış kapkara bir renk. Korku, şüphe, zayıflık, şaşkınlık karışımı tuhaf bir duygu üstüne üstüne geliyor Kevok'un. Dalga dalga. Kevok duygu dalgasıyla boğulacak gibi oluyor, boğazı tıkanıyor. Ağlamak istiyor.

Takım yavaşlıyor. Sesler duyuluyor, yabani hayvan ve kuş seslerine benzeyen. Takım savunma pozisyonuna geçerek dağılıyor. Kartal sesine benzeyen tuhaf sesler onlara doğru yaklaşıyor. Bir süre sonra yatağın ön tarafından iki öncü, aralarında orta yaşlı bir kadın olduğu halde geliyorlar. Renas, Kevok'la birlikte üç kişiyi seçiyor, gelenlere doğru gidiyorlar. Oraya vardıklarında komutan Çekdar da yetişiyor onlara, eliyle işaret ederek çağırıyor. Hepsi birlikte savaşçılardan uzak bir yere geçip duruyorlar. Kadın onlara bakıyor, buruşuk yüzü, korkudan iri iri açılmış gözleri ve boş bakışlarıyla. Eski püskü giysileri yırtılmış, ayağındaki ayakkabı lime lime olmuş. Çekdar, Renas, Kevok ve diğerleri sessizce birbirlerine bakıyorlar. Bir süre sonra Çekdar, "Anacığım," diyor, "kimsin sen? Ne oldu sana?"

"Köyden geliyorum," diyor kadın sakin bir biçimde, sonra tane tane anlatıyor, "ırmağın arkasındaki köyden... Geriye bir tek bizim köyümüz kalmıştı. Ama o da yandı. Onu da yaktılar..." "Kim?"

"Onlar... onlar yaktılar... Ekinleri, tarlaları, buğdayları yaktılar... Köyün yıkık dökük evleri de yakıldı... Köy yok artık, ataların köyü gitti... Ah evim ocağım, evim ocağım!.."

"Köydeler mi hâlâ?"

"Hayır, birkaç gün önce gittiler... Kaç gündür yoldayım... oğlumu arıyorum... oğullarım, oğlum yavrum, evimin direği, ocağım..."

"Ana," diyor Renas, bir şey sormak istiyor. Ama Çekdar işaret ederek susturuyor onu, kadın konuşmaya devam etsin istiyor.

"Ocağım yandı... Çocuk, söyle bakalım, oğlum nerede? Oğlumu gördünüz mü? Yavrum... üç oğlum vardı... üç aslan, üç kahraman, üç dağ parçası... Biri öldürüldü, onu

köyün meydanında, herkesin gözleri önünde öldürdüler. Birini yanlarında götürdüler. En küçüğü d'e buralara doğru kaçtı, size katılmak için. Söyle oğul, oğlum nerde? Daha bir çocuk o, daha on dört yaşında. Yavrum, yavrum..."

Kevok, kadının sağ elini avuçlarına alarak okşuyor. Ama kadın bakmıyor ona. Hayır, kadın ona bakıyor, hepsine bakıyor, ama hiçbirini görmüyor sanki, gözleri açık rüya görüyormuş gibi konuşuyor.

"Oğlumu bulun, oğlumu getirin, yavrumu... yavrum..."

Kevok su matarasını veriyor kadına. Kadın onları yeni fark ediyormuş gibi bakıyor. Matarayı alıp biraz içtikten sonra Ke-vok'a geri veriyor. Alnında ve yüzünde derin çizgiler var. Boynundaki damarlar simsiyah. Ama sakin o. Yüzünden ne endişe ve keder, ne kin ve nefret belirtileri okunabiliyor. Toz içinde kalmış rengarenk giysisinin cebinden birkaç tane delikli şeker çıkararak Kevok'a uzatıyor.

"Bunlar oğlumun şekerleri, onun için saklamıştın, ona verin."

"Yok anacığım, sen verirsin, onu bulunca verirsin," diyor Çekdar ve Renas'a dönüyor, "Biri anayı alıp kampa götürsün, belki oğlu oralardadır... Bizim gitmemiz lazım..."

Kadını getiren öncüler ellerini ağızlarına tutup kuş sesini taklit ediyor ve kalkrp gidiyorlar. Takım da sesleri duyunca ayağa kalkıp yürümeye başlıyor. Takım doğuya doğru gidiyor, kadınsa bir savaşçıyla birlikte batıya doğru. Takım uzaklaşmasına rağmen Kevok, kadının sesini duyuyor hâlâ, "Yavrum, ocağım..."

"Yavrum," diyor Kevok yavaşça ve yürüyor; "yavrum... yolcuyuz biz, sürgünüz. Bu yangın, bu ölüm. Yavrum, ocağım... bu hayat, bu unutulmuş, çaresiz, kimsesiz dünya. Yavrum, dünyadan bu kadar uzak olan şu hayat hep yanıp duracak mı böyle? Ocaklar hep mi sönecek? Yavrum, ölüm, ölümün burada meydana geliveren gerçek kuralları. Arkasız, yalnız, perişan yurdun içinden geçen ölüm yollan, patikaları... Yavrum, yanmış topraklar, yanmış ağaçlar, ve ölüm ve ölü. Kaderiyle ölmek ile insanların eliyle ölmek, insan ki, yavrum, insan aklı ki her şeye kadirdir, hakimdir, her şeyi yapabilir. Ocağım, sevinç ve mutluluk, korku ve şiddet, hüzün ve keder, öfke ve nefret ve bütün insani özellikler. Yavrum, hepsi ölüm için, öldürmek için, yakıp yıkmak için, yavrum. O kadın yavrum, o kadın insanın apaçık gerçeğidir, süssüz ve yalansız gerçeği. Yavrum, gerçek yangın, ölüm ve ölü işte. Ölülerimiz yavrum. Ey ölüm, ey yangın, Allah belanızı versin!

Eviniz ocağınız yansın!.."

Kevok kimseye duyurmadan, başı önde içli içli ağlıyor. Irmak ve takımın yol aldığı yatak dağlardan yavaş yavaş uzaklaşıyor. Gökyüzü bulutlu olmasına rağmen hava aydınlık. Neden böyle güpegündüz yol alıyorlar? Komutanlarının bildiği bir şey var elbette. Kevok kırgın, üzgün, buruk bir şekilde yürüyor. Irmağın her iki kıyısının daracık bir boğazda, suyun içinde sapasağlam bir köprü gibi duran kayalarla birbirine kavuştuğu yerde takımın her bir üyesi çok dikkat ederek karşı tarafa geçiyor. Artık hiç konuşmuyorlar. Birbirleriyle aralarını epey açıp yürüyorlar. Renas, Kevok'un önünden geçerken elleriyle hemen önlerinde yükseliveren tepeleri işaret ediyor. O tepelere doğru gidecekler. Bir süre sonra uzaktan bir köy görünüyor. Yıkılmış bir köy. Çıplak ve boş bir köy. Yakılmış bir köy. Köy evlerinin yanmış yıkılmış duvarları, yanmış ağaçlar etrafa karanlık saçıyor.

Takım durmayıp yoluna devam ediyor, yüksek tepelere ulaşıncaya kadar. Tepeler kayalar, iri taşlarla dolu. Ne bir ağaç, ne bir bitki. Varsa yoksa taş ve kaya. Ama saklanmak ve korunmak için birebir. Pek çok yarık, dar geçit, derin siperler ve pusu için uygun sapaklar var burada. Çekdar, Renas ve üç kişi daha takımın önünde durmuş işaretlerle takımı bu uygun yerlere dağıtıyorlar. Kevok, Şîlan ve iki erkek savaşçı bir yarığa giriyorlar. Çantalarını çıkarıp oturuyorlar. İnce bıyıklı bir savaşçı sigara paketini çıkarıp diğer arkadaşlarına tutuyor, sonra kendine de bir sigara çıkarıyor. Avuçlarında yakıyor sigarayı, aynı şekilde sigarayı yine avuçlarında saklayarak içiyor. Kevok içmiyor. Çantasını yastık yapıp yaslanıyor. Renas yanlarına gelinceye kadar öyle yaslanarak savaşçıların ve uzaktan akan ırmağın sesi içinde karmaşık duygularının sesini dinliyor.

Renas, "Kevok, gel," diye sesleniyor ona. Kevok kalkarak biraz ötelerinde bekleyen Renas'm yanma gidiyor. "Kubi kalaşnikofunu ve dürbünü getir," diyor. Kevok dönüp onları da alarak Renas'ın yanına geliyor tekrar. "Grubunuz dört kişi," diyor Renas aceleyle, "sen grubun sorumlusu olacaksın. Şimdi bir köyün yakınlarmda-yız. Eğer kötü bir şey olmazsa, gece köye ineceğiz. Gel bakalım."

Kevok, Renas'ı izliyor, birlikte kayaların tepesine çıkıyorlar. Doruğa vardıklarında Kevok, Çiya'yla birlikte birkaç kişiyi daha görüyor. Hepsi orada iyi bir sipere benzeyen kayanın arkasında oturuyorlar. İçlerinden biri hafifçe doğrulmuş dürbünle uzakları tarıyor. Renas ve Kevok yanlarına varıyor. Yanlarındayken Renas, Kevok'a eliyle.işaret ederek dürbünle bakmasını istiyor. Bakıyor Kevok. Bir köy görünüyor. Güneş ışığı

altında görünen mamur, on beş yirmi hanelik bir köy bu. Evlerin arasında koşan çocuklar var. Evlerin, avluların arasında tembelce dolaşan tavuklar, horozlar görünüyor. Köyün aşağı tarafında otlayan koyunlar, sığırlar var. Eşekler, katırlar, atlar görünüyor, iki yaşlı adam her şeyden habersiz bir şekilde bir duvar dibine çömelmiş sigara içiyorlar. Genç bir kadın elinde bir kazanla aşağılara iniyor. Kayaların çok yakınındaki geniş ve uzun bir bostanda çalışan üç adam var. Köyün yanında, biraz aşağılarda akan gür bir çeşme var. Çeşmenin iki tarafından kavaklar ve söğütler yükseliyor. Ağaçların oradan aşağıya inen geniş köy yolu var. Uzaktaki ırmak akşam güneşiyle parıldıyor.

Bütün köy ve etrafı Kevok'un gözlerinin önünde şimdi. Re-nas parmağıyla köydeki bir yeri gösteriyor. Kevok oraya da bakıyor. Siyah taşlarla yapılmış basık ve uzun bir ev var orada. Evin bir de genişçe bir avlusu var. Avluda bir kadın, bir şeyler yıkıyor. Giysileri yıkayıp evin yan tarafına asmış. Evin öbür ta-rafmaysa beyaz bir giysi asılı. "Giysiyi gördün mü," diye soruyor Renas yavaşça.

"Evet, gördüm," diyor Kevok.

"O beyaz giysi bizim için asılmış. Bu, tehlike var işareti. Köyün etrafında askerler var, bekleyeceğiz..."

"Nerede, burada mı?"

"Evet, burada, başka yer var mı sanki? Bekleyeceğiz, askerler gelmezse geceleyin köye ineceğiz. Zaten gelseler durum değişir." "Durum değişir," sözünü Kevok, soru tonuyla yineliyor. Ama Renas cevap vermiyor.

Kevok ve Renas da Çiya ve öbürlerinin yanında, kayaya oturuyorlar. Kevok, şimdi güneş ışıklarıyla parıldayan esmer yüzlerine bakıyor. Hiçbirinin yüzünde ne bir endişe, ne bir şüphe, ne de bir soru belirtisi var. Tam tersine, yüzlerinde memnuniyet ve kıvanç ifadesi var. İçlerinden ikisi avuçlarına gizledikleri sigaralarını içiyorlar. Çekdar ayaklarını uzatmış, vurgulu sözcükleriyle buralardan, buralarda yaşayan köylülerden söz ediyor. Coşkuyla, heyecanla.

Bir süre sonra Kevok yine davranıp başını biraz uzatıyor si-Iinden ve köyü

seyretmeye başlıyor yine. Önce çıplak gözle, sonra ise dürbünle. Köy orada, onlardan biraz uzakta gündelik hayatına devam ediyor. Evler, bahçeler, çeşmeler, bağlar, bos-ı anlar, yollar, patikalar görünüyor. Toprak görünüyor. Kara, yeşil ve bereketli toprak. Dağlar Ülkesi'nin toprağı. Kevok'un toprağı. Bir sessizlik sarmış ortalığı. Kuşların yabani hayvanların, ırmağın ve rüzgarın yumuşak sesinden başka bir ses yok. Ova, kayalıklar, ağaçlar, bitkiler, otlar sessizlik içinde. Yenilgi ve kırgın sessizliği mi bu? Yoksa direniş ve kalkışma sesi mi? Toprak görünüyor, evet, diye düşünüyor Kevok, baharın gebe toprağı. Dilsiz bir toprak. Umutlu bir toprak. Huzur saçan bir toprak.

Bu köydeki huzur Kevok'un köyününkine ne kadar da benziyor! Kevok'un çocukluğunun köyünden şu köye... Kevok'un hayatının özeti. Kaderi bu, hep böyle mi olacak? Belki de köy kaderidir onun. Şöyle bir hayat; köy, fistan, rengarenk köylü giysileri, kuzuların, oğlakların arkasından koşma, köyde yetişen sebze meyvelerle doldurulmuş sepetler, akşam öğünlerinde koyun, keçi, davar sağma, çeşmeler ve derelerdeki tosbağalar, kurbağalar, sonra, köyden sonra ilkokul, ortaöğretim, sonra büyük şehirlerdeki yüksek okullar, okuldaki yetişkin hayatı ve anılar, aşkı ve aşk türlerini tanıma ve tekrar köy. Yani toprak ve sonra yine toprak. Yani başlangıç ve son... Kevok çocukluğunun köyüne bakıyormuş gibi içli ve duygulu bir şekilde seyrediyor köyü. Kevok; gencecik kız, sıcak ve diri beden, açılmamış gül, şu sıcak ve aydınlık günde sıcacık içiyle sarp bir yerde vatanının bir köyüne bakarak çocukluğunun köyünü, annesi ve akrabalarım, o köyde geçen mutlu günlerini hatırlıyor.

Ama o anda bir ses duyuluyor. Sessizliği bir anda yok eden bir ses. Yüksek, korkutucu bir ses. Kevok bir şey göremiyor. Kimse bir şey göremiyor. Ama ses yükseliyor.

"Çekilin, saklanın," diye bağırıyor Çekdar, silahını alıp aşağılara inerek, "helikopterler, helikopterler... Çabuk olun, çabuk..."

Savaşçılar hareketleniyor. Herkes hızlı biçimde oraya buraya koşturuyor. Bir anda ortalıkta kimseler kalmıyor, kayalıklar ten-halaşıyor, orada kimse yokmuş gibi. Kevok aşağıya, arkadaşlarının yanma inemiyor. Renas, Çekdar ve iki savaşçıyla birlikte bulundukları yerin hemen aşağısmdaki kaya yarığına girip saklanıyor. Ellerinde silahlarıyla çömelerek beklemeye başlıyorlar. Ses perde perde yükseliyor. Ama ses giderek yaklaşmasına rağmen Çekdar, Renas ve öbürleri son derece sakinler. "Korkma Kevok," diyor Çekdar, "helikopter sesleri kilometrelerce ötelerden duyulur, çok

yüksekten uçarlar. İyi saklanırsak o yükseklikten bizi asla göremezler..." Ama ses giderek yaklaşıyor. Bir süre sonra büyük, yeşil pervaneleriyle bir helikopter görünmeye başlıyor. Helikopter bir canavar gibi yavaş yavaş köyün üstünde ve çevresinde dönmeye başlıyor. Burnu yılan kafasına benziyor helikopterin, zehirli, ölümcül bir yılanın. İlk helikopterden sonra bir başkası beliriyor, sonra bir başkası. Üç helikopter bir süre köyün, savaşçıların saklandığı kayalığın, ırmağın, büklerin üstünde dolaştıktan sonra bir bir kaybolup gidiyorlar.

"Renas, çabuk ol, arkadaşlara söyle," diyor Çekdar, aceleyle şarjörlerini önüne koyarak, "kimse yerinden kıpırdamasın, kimse bir tarafa gideyim demesin. Herkes elinde silahıyla tetikte beklesin..." Renas, bir yılan gibi kayalardan akarak gözden kayboluyor.

O an bir ses daha duyuluyor. Bu seferki ses, bir motor sesine benziyor. Çekdar kafasını biraz kaldırarak dürbünle sesin geldiği tarafa bakıyor. Bir süre sessizce baktıktan sonra, "Tabii," diyor, "tahmin ettiğim gibi... askerler geliyor... askeri kamyonlar geliyor..." Sesler çoğalıp yükseliyor. Çekdar'm yanındaki diğer iki savaşçı da dürbünle bakıyor. Sonunda Kevok merakına daha fazla karşı koyamıyor ve dürbünü alıp bakmaya başlıyor. Askeri kamyonlar bunlar, haki renkli askeri kamyonlar. Bir, iki, üç, dört... Öndeki iki kamyonun arasında küçük bir askeri cip. Kamyonlar ağaçların yanındaki köy yolundan ağır ağır ilerliyorlar. Kevok dürbünü köye çeviriyor. Köyde şimdi bir hareketlilik var. Oraya buraya koşturuyorlar, bostandaki adamlar köye doğru koşuyorlar, omuzlarında iki tane bakraç olan bir kadın bir evin avlusuna girip bakraçları yere koyuyor, sonra aceleyle içeri girip kapıyı arkasından çekiyor. İki kadın, çocukların ellerinden tutup bir eve giriyorlar. Yaşlı bir adam elinde bastonuyla bir kadının arkasından bir eve girip kapıyı çekiyor.

Kamyonlar geliyor. Boşalıyor köy. Herkes içeri girip kapısını kapatıyor. "Kargalar geliyor, kara kargalar..." diyor Renas; dönmüş, Kevok'un yanında durup köye bakıyor. Sesinde heyecan var. "Çabuk ol Renas, yetiş, roketatar ve makineli tüfekler de buraya çıkarılsın, herkes hazır olsun... çabuk ol..."

Kamyonlar gelip köyün meydanında duruyorlar. İlk kamyondan altı asker ve onlara kılavuzluk eden on kadar köylü iniyor ve ellerinde silahlan meydanın dört bir köşesine dağılıyorlar. Sonra öbür askerler iniyor. Üstlerinde paralı haki kamuflaj üniformaları var. Ellerinde ateş ve ölüm makinaları. Uzun deri postallar, küstah,

kendine güveni tam tavırlar, duruşlar. Hele giysileri, savaş giysileri, işkence ve cinayet giysileri. Korku ve sindirme giysileri. Ferman giysileri. Soğuk, tuhaf, insani sıcaklıktan uzak. Derin bir korku kaplıyor Kevok'un içini. Yüzden fazla asker iniyor kamyonlardan. Sonra da cipten iki subay iniyor. Subayların el hareketlerine bakılırsa bir şeyler söylüyorlar, bir şeyler gösteriyorlar. Sonra askerler köyün içine dağılıyorlar.

ikindi olmak üzere. Masmavi gökte birkaç beyaz bulut kımıldanıyor. Güneş, savaşçıların arkasından yavaş yavaş çekiliyor. Ortalığı bir kızıllık sarmaya başlıyor. Güneş ışıklan ırmaktan, evlerin siyah taşlarından yansıyor. Rüzgarla sallanan yapraklar kızarmaya başlıyor. Kuşlar uçuşuyor. Köyden biraz uzaktaki tarlalarda birkaç at ve tay kişniyor. Köyde ise askerler koşturuyor evlerin arasında. Ve korku sarıyor köyü ve etrafını. Ve askerler evlere dalıyorlar. Ve bağınşlar, çığlıklar yükselmeye başlıyor. Askerler köylüleri çıkarıp köyün meydanına topluyorlar. Zorla, döve döve.

Kızlar, kadınlar, çocuklar, dedeler, nineler, adamlar, gençler, hepsi köyün meydanına toplanıyor. Dedeler ve nineler yerde. Adamlar, kadınlar ve gençler, başları ve elleri önde, ayaktalar. Yüz yüz elli kadar zavallı köylü korku içinde bekleşiyorlar. Subaylardan biri eli tabancasının kabzasında, ayağında dizlerine kadar çıkan postalı, mağrur bir şekilde öne çıkarak zavallı köylülere bağıra bağıra bir şeyler söylüyor. Bir süre öyle konuşmaya devam ediyor.

"Ahmak, ahmak oğlu ahmak..." diyor Renas gülerek, "Köylülerin onu anladığını sanıyor... Ahmak... kendi diliyle konuşuyor. Günlerce konuşsa bile köylüler tek bir cümlesini anlayamayacaklar. Köylülerin onun dilini bilmediğini bile bilmiyor!.."

Subay uzun nutkunu bitirdikten sonra askerler kalabalıktan dört delikanlıyı çekip yere yatırarak dövmeye başlıyorlar. Kadınlar çığlık çığlığa, kızlar ağlıyor, iki nine gençlerin üstüne kapaklanıp onları darbelerden kurtarmaya davranıyor, ama askerler kollarından tutup bir tarafa savuruyorlar. Birden gençlerden biri askerlerin elinden kurtularak koşmaya başlıyor. O an bir patlama sesi duyuluyor. Genç olduğu yerde duruyor. Ayakta bir sü-ıc duruyor öylece, sonra başını çevirip arkasına bakmadan birkaç adım atıyor. O an bir silah sesi daha duyuluyor, arkasından da iarama sesi. Delikanlı kanlar içinde yere yığılıyor. Ama askerin" hiçbir şey olmamış gibi, bütün o kargaşa kıyamet içinde kaldıkları yerden devam edip gençlerin üstüne çullanıyorlar.

Kevok, hayretler içinde, korkudan kanı donmuş halde, dürbünle, gözlerinin önünde gerçekleşen olaya bakıyor. Kevok arkadaşlarının her zaman sözünü ettiği mağrur orduyu ve askeri bizzat görüyor şimdi; korku salan zırhlı kamyonlarını, sert hareketlerini, pervasızlıklarını... Bağırmaları yankılanıyor her yerde. Kevok bir şey anlamıyor, ama duyuyor, yankıyı ta içinde hissediyor. Bağırmalar birer balyoz gibi iniyor yüreğine. İçi kıyılıyor. "Yavrum," diyor Kevok içli, zayıf bir sesle, "ocağım!.."

Askerler gençleri iyice hırpaladıktan sonra bu kez geri kalan gençleri ve adamları, çocukları, kadınları, aileleri önünde dört ayak üstünde hayvan gibi yürümeye zorluyorlar. Köylüler uzun süre meydanda o şekilde gidip geliyorlar. Askerler rast gele dip-çikliyorlar onları. Sonunda subay yüksek sesle bir emir veriyor. O zaman askerler köylüleri birbirlerine bindirip dolaştırıyorlar. Babalar, oğullar, amcalar, yeğenler, dayılar, dedeler, torunlar birbirlerine binip meydanı dolaşıyorlar. Ve kızlar ve kadınlar ve kocakarılar ve çocuklar ağlaşıyor...

Ve Kevok hüzünle, "Yavrum," diyor, "yavrum... ocağım!.." O anda köydeki hareketlilik diniyor. Askerlerin sesleri de kesiliyor ve cipin kapısı yavaş yavaş açılırken, uzun boylu, yapılı bir adam iniyor cipten, ağır ağır. Meydanı yavaş adımlarla dolaşıp etrafına bakıyor. Adamın üstünde yöresel köylü giysileri var. Bıyıklı, hafif sakallı biri. Subaylar önünde hazırola geçmiş.

"Baz," diyor Çekdar, şaşırmış halde, "Baz bu, tanıyorum onu, bu Baz..." Baz sözü duyulur duyulmaz bir fısıldaşma başlıyor savaşçılar arasında. Baz... ölüm ve cinayetin başı... Baz, bu kirli savaşın komutanı... Baz, kan gölünün efsanevi adı...

"Hayret, Baz da gelmiş, Baz da aralarında!"

Kevok onu ilk kez görüyor, içinde tarifsiz bir korkuyla bakıyor ona, dürbünle. Baz şimdi bütün ihtişamıyla Kevok'un gözlerinin önünde. Kırk, kırk beş yaşlarında bir adam. Mağrur, sert, ağır ve becerikli. Neden Baz? Şahin gibi vahşi ve etçil olduğu için mi? Şahin; yücelerde, gergin kanatlı, göğsü av için kabarmış, mağrur. Ya gözleri? Şahininkiler gibi ufacık gözler? Baz; biçimli, güçlü bir beden. Ve savaşçılar gibi esmer.

"Bu fırsatı kaçırmayalım," diyor Renas, Çekdar'a yaklaşarak, "bir şeyler yapmalıyız. Baz, subaylar, askerler, hepsi menzilimiz içinde. Hepsini öldürebiliriz..."

"Ama yerimiz iyi değil. Helikopterler gelecektir. Buradan öbür tarafa geçemeyiz, dağlara ulaşamayız. Onlar da hepimizi öldürürler..."

"Hayır Çekdar kardeş, mıntıkayı biliyorum. Eğer hızlı bir darbeyle hepsini öldürürsek ve aynı hızda harekete geçersek ırmağa, oradan dağlara ulaşırız... Vuralım derim... Zaten pusu için gelmemiş miydik? Şu fırsata bak, başları da yanlarında..."

"Bilemiyorum... kararsızım," diyor Çekdar, etrafı dürbünle tarayarak, "bakalım ne olacak..."

Baz, köy meydanında hiç konuşmadan bir süre etrafına, köye, köylülere baktıktan sonra evleri işaret ediyor. O anda ateş başlıyor. Ateş yağıyor. Askerler Baz'ın emriyle bir anda üç gruba ayrılıyor, ilk grup meydanda kalıp köylülerin etrafını sarıyor, ikincisi köyün etrafında nöbet duruyor, üçüncü grup ise avlulara dalıyor. Otuz kadar kişi diyeceğimiz bu grup lav silahlarıyla evleri ateşe vermeye başlıyorlar. Büyük silahlarının ağzından ateş topları çıkıp evleri tutuşturuyor. Evler yanıyor. Kapılar, pencereler, toprak damlar, samanlıklar, ahırlar yanmaya başlıyor.

"Ocağım," diyor Kevok.

Avluları yakıyorlar. Ağaçları, bahçeleri, bükleri, tarlaları yakıyorlar. Otları, burmaları yakıyorlar. Köy ve çevresi ateşin harman yerine dönüşüyor. Baharın şu berrak akşamı, silah sesleriyle yankılanıyor. Silah sesleri doğanın karnında yankılanıyor. Yankı köyün, ağaçların, büklerin, ırmağın, kayaların üstünden yükseliyor. Bütün ova silah sesleriyle doluyor. Bütün gök dumanla doluyor. Ateş gürleşiyor. Duman yükseldikçe yükseliyor. Bulutlar kararıyor. Yanık kokusu her yeri kaplıyor. Her yer yanıyor; kavaklar, söğütler, gür ekinler, güller, çiçekler. Kuşlaî kanatlanıp kaçıyorlar. Hayvanlar kaçıyor. Kediler, köpekler, eşekler, atlar, taylar, koyunlar, keçiler, oğlaklar, kuzular, davarlar, tavuklar, horozlar kaçıyor. Bir tek köylüler kaçamıyor. Öylece durmuş, ateş çemberinin ortasında yanan evlerim seyrediyorlar. "Ocağım," diyor Kevok kırgın, şaşkın, öfkeli, kederli... Çekdar, Renas ve diğer savaşçılar da derin bir kederle yazıklanıyorlar: "Ocağım, yavrum... yazık..."

Birkaç yaşlı kadın topluluğun kenarında kendilerini yerlere atıp ağlayıp dövünmeye başlıyorlar: "Ahh, amaaan!.. Aman!.." İmdat sesleri yankılanıyor. Yankı kayalara kadar yükseliyor. Bir tek imdat dileyen bu sözler duyulabiliyor, öbür sözler değil... Ara ara çığlıklar yükseliyor, sonra birden kesiliyor, ardından yine yükseliyor. Çığlıklar, yaşlı kadınların çığlıkları; acının, yüreğin dili, arkasız olmanın acısı,

yıllarca, yüzyıllarca arkasız olmanın. Çığlıklar engel tanımayan ırmaklar gibi şimdi. Çığlık; umutsuz bir yakarının yankısı. İmdat, imdat, çığlık, bir stran, ölüm stranı... Yanma ve yok olma stranı. Soğuk, korku dolu bir stran. Dağlar Ülkesi'nin stranı.

"Ocağım," diyor Kevok ağlayarak, "yavrum, Dağlar Ülkesi'nin stranı... Ocağım!.."

Kevok ve komutan Çekdar'ın ortasında duran Renas öfkeden bıyıklarını yiyor. Titriyor. "Çekdar kardeş," diyor, "izin ver. Gözümüzün önünde bir köyü yakıyorlar, insanlarımızı çiğniyorlar, izin ver de hepsini öldürelim..."

Diğerleri de Renas'ı destekliyorlar, "elimizden kurtulamazlar."

"Hepsini öldürebilecek miyiz," diyor Çekdar, dürbünle köyü gözleyerek, "bir darbe vurup hızla çekilebilir miyiz?.."

"Tabii," diyor Renas, "merak etme, helikopterler gelene kadar dağlara ulaşmış oluruz..."

"Ama dağlara çok uzağız!"

"Hayır hayır, ulaşırız..."

"Hazırlanın o zaman. Baz... ilk hedef Baz olacak. Kim vuracak onu?"

"Ben," diyor Renas, "tek mermiyle beynini dağıtacağım." Savaşçılar süratle saldırıya hazırlanıyorlar, ikişerli, üçerli gruplar halinde köyü gören yarıklara, çukurlara yerleşip namlularını köye çeviriyorlar. "Köylülere dikkat edin," diyor Çekdar, "hedefler Baz, subaylar, kamyonlar, askerler ve askerlere kılavuzluk eden köylüler olacak. Tek bir tanesi kurtulmamalı. Renas ilk kurşunu sıktıktan hemen sonra taramaya başlayacaksınız." Renas bıyıklannı buruyor, birkaç kez avuçlarını açıp kapatıyor, boynunu kırıyor ve dürbünlü suikast tüfeğini yanındaki arkadaşından alıp nişan alıyor. Gez, göz, arpacıktan sonra birkaç kez soluk alıp veriyor, sağ elinin başparmağını tetiğe koyuyor. Ama çekmiyor, beklemeye başlıyor. Baz sağa sola gidiyor. Subayların yanma gidip onlarla konuşuyor, sonra biraz uzaklaşıyor. O anda Renas sabırsızca ve ansızın tetiğe basıyor. O anda derin ve yüksek bir patlama sesi diğer bütün sesleri bastırıyor. Ama kurşun Baz'a isabet etmiyor. Renas letiğe bastığı anda Baz da yere eğilerek bir şey alıyor. Sonra patlama sesiyle yere yatıyor.

Renas, "Tüh," diyor, sonra tekrar tetiğe basıyor. Baz yerde yuvarlanıyor. Bütün savaşçılar ateş ediyorlar. Kıyamet kopuyor. Roketatar, makineli tüfek, kalaşnikof ve tüfek sesleri zaten yanmakta olan köyü iyice cehenneme çeviriyor. Üç roketatar mermisi üç kamyonun karnında patlıyor. Kamyonlar paramparça oluyor. Şaşırmış askerler ateş yağmuru altında sonbahar yaprakları gibi yere düşüyorlar. Ateş altında karşılık vermeye firsat bulamıyorlar. Durmak bilmeyen ateş yağmuru ellerini kollarını bağlıyor. Köyün etrafını saran askerler de ne yapacaklarını bilemiyorlar. Önce evlere doğru koşuyorlar, ama mermiler onlara kadar ulaşıyor, teker teker yıkılıyorlar. İçlerinden yalnızca üç tanesi çeşme başına ulaşabiliyor. Ama roketatarlar çeşmenin etrafını da cehenneme çeviriyorlar.

Kevok kendinden geçmiş gibi şimdi parıldayan kubi tüfeğiyle art arda ateş ediyor. Tarama başladığında sesler bulutları hatırlatıyor Kevok'a, höyküren bulutlan, sert rüzgarlarla, fırtınalarla boşalan bulutları. Ama askerlerin birer birer düştüklerini görünce bu seslerin ölüm sesi olduğunun farkına varıyor birden. Şaşırmış askerler dağınık bir halde bir yerlere kaçmaya çalışıyorlar. Ama nereye? Evlere mi? Bostanlara, tarlalara, ağaçlara, büklere mi? Her yer yanıyor. Askerler birkaç mermi kafalarında, bedenlerinde ölümcül yaralar açana kadar iç içe, bilinçsizce oraya buraya koşturuyorlar. Askerlerin, hayvanların, köylülerin çığlık çığlığa birbirlerine karıştıklarını görüyor Kevok. Kimisi sırt üstü düşmüş, kimisi doğrulmaya çalışıyor, kimisi adım atmaya niyetleniyor, ama yeni bir mermiyle yere kapaklanıyor. Kimisi patlama sesiyle bir kuş gibi havalanıp yere çakılıyor. Eller, ayaklar, kollar, bacaklar, kafalar uçuşuyor. Ve korkunç ve tuhaf ve değişik sesler yükseliyor onlardan. Kevok, "Yavrum," deyip ateş ediyor. Bütün bedeni ter içinde, boğazı ateş ve barut kokusuyla yanıyor ve gözleri ağlamaklı "Yavrum, ocağım," diye diye ateş gibi ısınmış olan kubisini ateşliyor, art arda.

Ne zamana kadar? Kimse bilmiyor bunu. Ama bir ses Kevok'u, Renas'ı ve diğerlerini uyandırıyor, "Çabuk, çabuk mıntıkayı terk edin!., çabuk, mıntıkayı boşaltıyoruz! Çabuk olun, çabuk olun!.." Savaşçılar süratli bir biçimde silahlarını, çantalarını, eşyalarını toplayıp kayalardan aşağıya iniyorlar, koşar adım. Irmağa doğru, dağlara doğru. Dağınık halde. Aralarında geniş mesafeler olduğu halde. Kevok, Renas'ın arkasından gidiyor. Ağaçları, bitkileri, taşları, çakılları, çukurları önüne katarak koşuyor. Elinde ateş yağdıran silahı, başı, boğazı görülmemiş bir ateş içinde "Yavrum," diye diye koşuyor. "Ocağım, şu akşam vaktinde ölüm, yangın, barut, kurşun, yok oluş. Hasret, keder, kin ve kan. Arzu, duygu, kin ve nefret, yavrum, kin ve nefret, şu çaresiz ülkenin damarları,

kimsesizliği, ölümün şu uğursuz vatanı... Koş, acele et... koş, acele, kaç... bu kanlı ülkenin kaderi. Arkasında yangının dumanı, önünde bulutlar, parıldayan güneş ışıkları, kaç Kevok kaç. Kuşlar nerede, sükunet nerede, huzur nerede? Çabuk Kevok çabuk. Ve o stran, ölüm stranı, yavrum. Yüzleri onların, düşen o insanların yüzleri, çaresizce düşen, umutsuzca düşen. Ölen insanların yüzleri ocağım, kan içinde debelenen insanlann yüzleri yavrum... Haniymiş umut, aydınlık hani, yavrum..." "Acele et Kevok," diye bağırıyor Renas. Kevok acele ediyor. Ama sesler geliyor. Bulutlardan, göklerden sesler geliyor. Kevok acele ediyor. Ama sesler Kevok'tan daha hızlı.

"Kevok, acele et, helikopterler geliyor..."

Sesler geliyor. Helikopterler geliyor. Islık gibi tiz bir ses duyuluyor. Islık sesinden sonra bir patlama sesi. Kevok kaçıyor.

Bir ıslık sesi daha duyuluyor. Kevok yere atıyor kendini. Büyük bir patlama sesi... Kevok yerde, etrafına bakıyor. Yüz, yüz elli metre kadar ilerisinden yoğun bir duman yükseliyor. Kevok ayağa kalkıp koşuyor. Bir ıslık sesi daha duyuluyor. Bu kez Ke-vok'a doğru, dalga dalga yaklaşıyor. Kevok kendini yere atıyor yine. Patlama. Kevok yaşıyor mu? Kevok ne hissediyor? Elini kolunu kımıldatıyor. Hayır, bir şeyi yok. Duman yükselen yere bakıyor. Yerde iki üç savaşçı var. Bir kız sesi, bağırıyor, "Ayaklarım, ayaklarım..." Kevok ne yapsın? Savaşçılara doğru mu gitsin? Olduğu yerde yatsın mı? Kalkıp kaçsın mı? Bilmiyor, hiç bilmiyor. Yine de ansızın ayağa kalkıp koşmaya başlıyor. Uzak, yakın, yüksek, duyulur duyulmaz ıslık sesleri... Patlamalardan, dumanlardan göz gözü görmüyor artık. Ama Kevok yaşıyor, bir şeyi yok. Gülüyor, "Bir şeyim yok," diye söyleniyor. Söylenmiyor, hayır, bağırıyor, "Bir şeyim yok!.." Bir ıslık sesi daha, ama bu kez çok fazla yakın, yaklaştıkça yaklaşıyor. Kevok yere düşüyor. Bir patlama sesi yükseliyor arkasından. Biraz uzağında kaim bir ağaç yanıyor. Ağır bir yanık ve barut kokusu doluyor burnuna. Önüne bakıyor. Irmak uzak değil, bir iki kez kalkıp koşabilse ulaşacak. Bazı arkadaşları kıyıya ulaşmış. O da ulaşacak. Ayağa kalkıp bütün gücüyle koşmaya başlıyor. Bir ceylan gibi. Bir kartal gibi uçuyorum, diye düşünüyor Kevok. Koşma, uçma ve ıslık sesi yine. Şimdi çok fazla yakın, çok fazla güçlü.

Bu son sesle Kevok bir daha kalkamıyor. Biri elini içine sokup bütün gücünü, kuvvetini çıkarıp almış gibi takatsiz düşüyor. Soluğu da kesjliyor biraz. Yaralandı mı acaba? Yan tarafında hafif, hafif bir ağrı var sadece. Yaranın acısı mı, yoksa düşüp

kalkmanın acısı mı? Bir sıcaklık sarıyor onu. Ter mi? Kan mı? Kevok ağrıyan yerine uzatıyor elini. Elleri ıslanıyor. Ter mi? hayır, kan. Kevok'un elleri kan içinde kalıyor. Kan. Kara toprak üstünde, yok yok, kara toprak değil, yeşil toprak üstünde kan. Koyu, kırmızı, kesif bir kan.

Kevok gülerek, "Yaralıyım," diyor, incecik bir ağrıdan başka ağrısı yok. Biraz kımıldanıyor, ellerini, ayaklarını, başını hareket ettirebiliyor. Bilinci de yerinde. Gülüyor Kevok. Toprak, Dağlar Ülkesi'nin kara toprağı. Kadim toprak. Kavga ve savaş toprağı, inleyiş ve yakarış toprağı. Kederli sözlerin, ölüm stranmın toprağı. Kevok şimdi yorgunluğunu fark ediyor. Yorgun toprak, musibet toprak. Kanla sulanmış toprak. Düşlerin toprağı, karanlık toprak... Bulutlar, gök ve toprak ve toprakta Kevok ve kan. Kevok'un kanı...

Sonra hava kararıyor. Sıcak ve aydınlık, güç ve kuvvet uzaklaşıyor Kevok'tan. Islık sesleri, çığlıklar ve silah sesleri de uzaklaşıyor. Sessizlik çıkageliyor. Gece çıkageliyor. Huzur açıyor perdesini. Karanlık bir sessizlik kucaklıyor Kevok'u. Her yeri derin bir sessizlik içine gömülüyor. Karanlık sarıyor ortalığı. Sessizlik ve karanlıktan başka hiçbir şey yok.

Kevok sessizlik ve karanlığın içinde kayboluyor.

11. Korku

Baz ve Kevok.

Yanan köydeki tuhaf karşılaşmaları. Savaş ve ateş içinde. Tabii bir ömür kadar önceki karşılaşmayı, göç ve doğum zamanındaki o ilk karşılaşmayı saymazsak.

Ve Dağlar Ülkesi'nin ırmakları. Doğu İrmağı ve Batı Irmağı. Dağların karnından doğup aşağılara, bilinmeyen sulara ve denizlere doğru akan ırmaklar. Dolana dolana, kavisler çizerek. Nazlı nazlı. Çılgın. Bazen dingin, bazense gür. Zamanları, çağları, devranları önlerine katarak akan ırmaklar.

Doğu Irmağı ve Batı İrmağı; sonsuz ve boz bir ovada birbirlerine kavuşan, bir olup, birlik olup, uzak denizlere akıp, orada kaybolan ırmaklar.

Şimdi Baz ile Kevok'un macerasında yeni bir dönem başlıyor. Sonsuz ırmaklar gibi sayısız dönemlerden biri. Kevok'un düşmesinden iki ay sonra. Yer, Baz'ın bir kamp gibi kullandığı askeri garnizon. Romanın geçen bölümlerinde Baz'la birlikte kaldığımız askeri garnizon.

Bu garnizondayız yine. Garnizonun işkencehane olarak kullanılan bodrumundayız. Garnizonda herhangi bir değişiklik yok. Ama bir kişi daha var orada; Kevok. Kevok, şimdi orada.

Kevok garnizonda tutsak.

Küçük bir odada tutsak.

Kevok garnizondaki küçük, karanlık, pis kokan bir odada, işkence altında. Bugün Kevok'un son günü. Kevok eğer bugün konuşmazsa, pişman olup askerlerin tarafına geçmezse öldürülecek. Ona böyle söylenmiş.

Şimdi Kevok'un yanındayız, dar ve karanlık odada. Oda boş, sert, eğri büğrü bir yatakla otla doldurulmuş terli, kanlı, pis bir döşekten başka bir şey yok. Kevok'un odası kokuyor, kan, sidik ve ter kokusu yükseliyor. Kevok farkında değil, ama buraya getirileli iki ay olmuş. Askerler onu baygın halde, kan içinde bulup ırmağın kıyısından alıp buraya getirdiklerinden beri bu karanlık odada kalıyor. Kevok'un odası yeni yeri oldu,

doktorlar onu burada tedavi ettiler. Burada hayata döndü ve gözünü açtığında hâlâ hayatta olduğunu burada öğrendi. Burada ah çekerek, "Keşke ölseydim de ellerine geçmeseydim," dedi. Derin ve ölümcül yaraları burada kabuk bağladı ve yavaş yavaş kaynadı. Biraz iyileştikten sonra, şimdi uzun uzun sözünü etmeye gerek olmayan ağır işkencelere burada maruz kaldı. Kevok'un odası; garnizonun bodrumunda pis kokulu bir oda, ne aydınlık görüyor, ne temiz hava doluyor içine. Kin ve nefret, ölüm ve cinayet kokan oda. Yalnızca asker ya da subaylar geldiğinde aydınlatılan oda. Yalnızca korku, ürkü ve dehşet yayan, korkudan ve korku için yaratılmış oda. Tutsakları yavaş yavaş bir hayvana, korkak bir canavara çeviren oda. Büyük şehirdeki okul yıllarından, yüksek dağlardaki özgür günlerinden sonraki şu dar, şu basık oda. Kevok'un odası; yalnızca duvarlardan oluşan bir oda. iri siyah taşlar ve çimentoyla örülmüş duvarlar. Renkleri boğan, sesleri yutan, gözleri körelten duvarlar. Bu duvarların arkasında ne var, kim var, hangi mevsim var? Aydınlık mı, yoksa karanlık mı? Bilmiyor Kevok. Bir tek bağırma sesleri geliyor duvarın ardından, çığlık sesleri, haykırma sesleri, dayak sesleri. Sesleri, duyguları, sezgileri öldüren sesler. Duvarlar; yenilgi ve unutulmuşluğun nöbetçileri. Körleşme, sağırlaşma, dilsizleşme duvarları. Korkuyla haykıran kokuşmuş, küflenmiş duvarlar. Her an, her saniye, her dakika haykıran duvarlar; ey tutsak, çaresizsin sen, yenileceksin, kaybolacaksın, korkacaksın, boyun eğeceksin; ey tutsak, yok olacaksın, benim ve bizim yüreğimiz olacaksın, ben ve biz sahip çıkacağız sana, yalnız bana ve bize uzatacaksın elini, yalnızca benim ve bizim ellerimizi okşayacaksın... ben, biz, yalnızca ben ve biz, benden ve bizden başka hiç kimse yok... Haykıran duvarlar, Kevok'un yeni hayatının duvarları ve şu son iki ayki duyguları düşmekten, yıkılmaktan, yenilmekten ve kaybolmaktan oluşuyor...

Kevok'un maruz kaldığı dayaklar, işkenceler mi? Tek tek anlatmaya gerek yok, ama bir insanın tasavvur edebileceği en kötü, en berbat işkenceler. Teslim olması, yıkılması, rezil rüsva olması, iradesiz kalması için durmak bilmeden, her türlü işkence denendi...

Kevok şimdi korkuyor, titriyor. Yaralı ve hasta. Düşmüş, tutsak düşmüş, yaralı, çaresiz. Boynu, bilekleri simsiyah. El ve ayak parmakları simsiyah. Dudakları çatlak, yarık yarık. Yarı çıplak bedeni yorgun. Her tarafı

ağrılar içinde. Her tarafı kir pas içinde. Bedeninde iyi bir duygu uyandıracak en ufak bir yer yok. Gözleri kapalı Kevok'un. iki nöbetçi asker bir süre önce gelip gözlerini bir bağla bağlamışlar. Genç ve güzel bir kız, taze ve güzel bir beden, gözleri bağlı, tutsak düşmüş, zindan hakimlerinin elinde. Şimdi etrafında dört kişi var. Nöbetçiler odadan çıkıp gittiklerinde bu dört subay gelmiş, işkenceci, işkenceden başka şey bilmeyen dört subay. Büyük Ülke'den, General Serdar'ın ülkesinden gelen, işlerinin ehli, dayak, korkutma ve işkence uzmanı dört subay. Ve komutanları.

Baz! Baz, evet, bildiğimiz, tanıdığımız Baz... Baz diğer subaylarla birlikte ayakta durmuş, yarı çıplak Ke-vok'a bakıyor. Kevok'un üstünde ince, lime lime olmuş bir giysi var. Bir memesi yarıya kadar dışarı taşmış. Kolları, bacakları, dizleri çıplak. Bacak ve kolundaki kıllar uzamış. Kevok; çıplak, gözleri bağlı. Subaylar gür bir ışık altında Kevok'u seyrediyorlar. Ama Kevok görmüyor onları. Gözlerim kapatan bağ, onu daha da çıplak yapıyor şimdi. Kendini daha da çıplak hissediyor. Kevok yıkılmış, evet. Tutsaklık, umutsuzluk, çaresizlik ve acı yıkmış onu. Umutsuz, korkmuş, teslim olmuş bir halde tahta sandalyeye oturmuş sesleri dinliyor. Gözler görmüyor, ama kulaklar duyuyor. Şimdi kulakların, duymanın zamanı. Şu iki aylık deneyiminden biliyor ki, içeri girenlerin sayısı dört. Kevok anlıyor ki bu dört kişi er değil, subay. Kevok anlıyor ki, zaman, karar zamanı, ölüme ve yaşama karar verme zamanı.

Kevok vermiş kararını, ölecek, evet, ölüp kurtulacak. Zaten eski Kevok'tan, eski yaşantısından geriye bir şey kalmamış. Kevok artık hiçbir şey değil, annesinin kuzusu değil, çocukluğunun köyündeki güvercin değil, Büyük Ülke'nin başkentindeki o nazenin değil, kayıp Jîr'in güzeli değil, yüksek dağların güvercini değil. Hayatla, dünyayla bir ilişkisi kalmamış artık, kimsenin varlığından, buradaki durumundan haberi yok. Zaten buradaki hayatı, ölümün ta kendisi, her gün yavaş yavaş ölüyor zaten. O zaman gerçek ölüm, burada ölümün kendisi olan hayattan daha iyi. Ölüm artık kurtulmak anlamına gelir ancak, kurtuluşun ta kendisidir ölüm.

"Kevok," diyor subaylardan biri ve yaklaşıp başının üstünde durarak devletin resmi diliyle konuşmaya başlıyor: "Güzel bir isim... Kevok, yani güvercin; güzel kuş, nazlı kuş, ama terörist, asi, eşkıya... Kevok'a bak, yaptıklarına bak... yıkmak, bölmek, öldürmek, cinayet... Kaç asker öldürdün Kevok?.. Demek konuşmuyor Kevok

ötmüyor... Zamanı geldi Kevok. Sen kendi kararını ver. Önünde iki yol var; ya konuşacak, bizim safımıza geçip yaşayacaksın, ya da konuşmayacak, yardım etmeyecek, öleceksin... Bugün, buradaki son günün. Bu son günün iki yolu var; ölüm yolu ve yaşam yolu. Kararını ver..."

"Hayır," diyor Kevok yavaş yavaş başını kaldırarak, kuru ve çatlamış dudaklarını diliyle ıslatarak subayın konuştuğu dille karşılık veriyor, "Söyleyecek bir şeyim yok. Yeni katılmıştım, savaş meydanına yeni gelmiştim. Hiçbir şey bilmiyorum... Öldürün beni!.."

Kevok'un sesi titriyor. Yüzü geriliyor. Dizlerine koyduğu elleri titriyor. Sıtmaya tutulmuş gibi bütün bedeni sarsılıyor.

"Bu sözleri çok duyduk. Bırak şimdi bunları, gerçeği konuş da asilerin kamplarını ve pusularını göster bize," diyor başka bir subay, sonra sinirli bir sesle devam ediyor, "Kimse senin yaşadığını bilmiyor. Ölüsün sen. Yardım etmezsen öleceksin, öleceksin!.."

"Öldürün beni, istediğim şey bu, öldürün beni..." diyor Ke-vok başını seslere göre çevirerek, "beni..." Ama devam edemiyor. Bir hıçkırık, korku, öfke ya da keder tıkıyor boğazını. Sesi kesiliyor. Ağzından bir ses çıkmıyor ama, beyninde yankılanıyor; ağlamak istiyorum, ağlamak... izin ver Kevok, izin ver ki gözyaşın aksın, gözyaşın korkuyu alıp götürsün, günlerin, haftaların, ayların korkusu uzaklaşsın senden, gözyaşları kelebekler gibi hafif, ince, berrak bir şekilde süzülerek korkunun karanlığını aydınlığa çevirsin... Ses yankılanıyor; başım ağrıyor, beynim, ruhum, bedenim ağrıyor. Uğraşmayın benimle, beni öldürün... Ne istiyorsunuz benden!.. Ben Allanın zavallısı, kadersizi. Tutsak düşmüşüm, yaralıyım, ölüyüm... Ne istiyorsunuz benden? Anacığım, ocağına düştüm anacığım, gel, yardım et bana!.. Anacığım, ne istiyor bunlar benden? Ne gece bu, ne gündüz. Anacığım, bir derin kuyuya düştüm ki, çıkışı yok. Soğuk, üşüyorum anacığım, dünya soğuk, hayat soğuk, şu adamlar soğuk, bu zindan soğuk, yürek soğuk, beden soğuk... Her şey soğuk anacığım, üşüyor Kevok'un, ısıt beni. Anacığım, alıp götür beni, ya da söyle şunlara da beni götürüp öldürsünler... Ölmek istiyorum, yalnızca ölmek, başka bir şey değil... "Konuş Kevok, bir şey söyle!"

"Ben... ne..." Kevok konuşamıyor. Ağlıyor. Önce yavaş yavaş, sonra hıçkıra hıçkıra. Uzun bir süre.

Subaylar bir şey söylemeden sükunet içinde ağlamasını dinliyorlar.

Bir süre sonra bir el sağ kolunu yavaşça kavrıyor. Kevok ürperip haykırıyor. El, yavaşça çekiliyor.

"Kızım," diyor Kevok'un daha önce hiç duymadığı bir ses. "Kızım," diyor aynı ses ninni söyler gibi. Sakin, yumuşak, ağır ve durgun.

Baz'ın sesi.

Baz, Kevok'un arkasında ayakta durarak, son derece sakin bir sesle, "Korkma kızım," diyor, "şimdi iyi dinle. Bize yardım etmelisin. Sana yazık değil mi? Şu genç yaşlarında böyle yanlış yollara girmişsin. Söylenene göre okumuş bir kızsın, baban avukat-mış, ailen ise tanınmış bir aile. Konuş, bildiğin şeyleri söyle. O zaman yaşayacaksın, o zaman yeniden hayata döneceksin..."

"Ne konuşacağım? Bildiğim bir şey yok?"

"İtiraf et, ortak olduğun kötülükleri, kandığın fikirleri itiraf et... Konuş, tek devlet var de, tek millet var, tek önder var, tek bayrak var, tek Allah var de. Yanlış yaptığını söyle, doğru yoldan saptığını itiraf et, sevgi, kardeşlik, eşitlik, iyilik, güzellik, esenlik yolundan yakıp yıkma, parçalama, bölme ve öldürme yoluna saptığını söyle. Söyle, nerede olduklarını söyle?.."

"Bilmiyorum, biz yakmadık, biz öldürmedik..."

"Kızım, hâlâ bizim ve sizin diye bir şey olmadığını anlamadın mı? Yalnızca biz ve bizim var, yalnızca biz ve bizim. Ülkemiz, bayrağımız, önderimiz, ordumuz, devletimiz, milletimiz, namus ve haysiyetimiz, varlık ve birliğimiz. Yalnızca biz ve bizim... Kızım, konuşmayacak mısın şimdi?"

"Hiçbir şey bilmiyorum..."

"O zaman uzatmayın," diyor Baz sakin bir sesle, "ömrünü tamamlamış bu, odadan çıkarın..."

Tuhaftır, Kevok'un fermanı bir ferahlık veriyor ona. Hattâ Kevok bu sözlerle mutlu bile oluyor, rahatlıyor. İki subay koluna girip kaldırıyorlar onu ve kapıdan çıkarıyorlar. Yürüyemeyen Kevok'u aralarına alıp sürüklüyorlar. Bir süre doğru gidiyorlar. Sonra

merdivenlerden yukarı çıkıyorlar, sonra yine doğru gidip dışarı çıkıyorlar.

Ilık bir rüzgar okşuyor Kevok'un yüzünü. Kevok mutlu. O pis kokuyu, karanlık zindanı, dayağı işkenceyi arkasında bıraktı. Artık kimse onu öyle yenik, öyle çıplak, öyle ürkmüş göremeyecek, kimse bedenindeki yara izlerini, kan izlerini, işkence izlerini göremeyecek. Kendini kirli ve pis hissetmeyecek artık. Bitti artık, her şey bitti. Hayat böyle işte, buraya kadar; duygulu, zarif, süssüz, başarısız, kırgın ve düşleri solmuş. Hayat böyle işte; umutlar gerçekleşmez, insan takatsiz düşer, çaresiz kalır, umutsuz gider, ama rahat ve ne tuhaftır ki mutlu... Kevok böyle olsun istemezdi, ama hayat böyleymiş. Kevok ağzıyla, burnuyla bunca özlediği temiz havayı ciğerlerine çekiyor. Gündüz mü şimdi, yoksa gece mi? Neredeler? Dışarıyı son görüşünde bahardı, doğa capcanlıydı. Ya şimdi? Yaz mı? Sonbahar mı? Kevok şimdi sırtında bir kaputla, neredeyse hiç kıpırdamamış ayaklarını hafif hareket ettirerek duruyor ayakta. Hava açık, ne kar, ne yağmur, ne de bunaltıcı bir sıcak. Yalnızca ılık bir rüzgar Kevok'un kısa kesilmiş kirli saçları arasında oynaşıyor. Titriyor biraz. Soğuk mu? Yoksa korku mu bu? Yoksa şimdiki adımı bilmemek mi?

"Cipi kapıya getirin..." O yumuşak ses konuşuyor, ama şimdi biraz soğuk ve sinirli.

Sesler geliyor. Önce bir motor gürültüsü, sonra bir cip sesi, arkasından da subayların sesleri. Birileri oraya buraya gidip geliyorlar, konuşuyor, bir şeyler söylüyorlar. Köpekler havlıyor. Bir iki at kişniyor. Kapı ya da duvarların arkasından kalın, ince, karışık insan sesleri geliyor. Bir durup bir yükseliyor sesler. Kim onlar? Bu sesler ne? Ama Kevok artık kulak kesilmiyor seslere. Umurunda bile değil. Kurtuluyor artık, her şeyden, her sesten kurtuluyor...

"Atlayın gidelim." Yine o ses. Aynı subaylar Kevok'un kolundan tutup cipe bindiriyorlar onu, sonra her iki tarafına oturuyorlar. Cip hareket etmeye başlıyor, yavaş yavaş.

Keşke şimdi Kevok'un gözlerini açsalardı da dünya gözüyle son kez dışarıya bakabilseydi. Rica etse mi acaba? Hayır rica etmeyecek, onlardan hiçbir şey istemeyecek. Onlar, onlar, Ke-vok'sa Kevok, o kadar!.. Şimdi hayatı yok oluşa doğru

ilerliyor. I laya ti şimdi bu kahrolası anda onların elinde. O kadar! Dert değil, öyle olsun! Kevok'un sessiz hayatı, yenik hayatı. Artık ne umut, ne dilek, ne idealler var. Kevok'a ait hiçbir şey yok artık. Şimdi yalnız bu subaylar, bu cip, bu gidiş, bu tatlı rüzgar var. Dert değil. Kevok başarmak istedi, hayatı güzelleştirmek istedi, yazmak, okumak, sevmek, aşk suyundan içmek istedi. Evet istedi, ama olmadı. Önemli değil artık, hiç değil. İstedi... Bu subayların komutanı General Serdar'm başkentindeki okul yılları, o günler, o geceler... Biri öbüründen güzel. Coşkulu, heyecan dolu... O okumalar, o tartışmalar, o yepyeni, masum umutlar, dilekler, sevişme sonrasındaki o ıslak bedenler, çisenti altındaki, güneş altındaki o yürüyüşler, bedenlerde dolaşan o parmaklar, hele arzu... Evet, Kevok istedi, arzuladı... Keşke Jîr de yanında olsaydı şimdi. Keşke birlikte ölselerdi de başlarım soğuk toprağa birlikte koy salar di. Böyle uzak olmasalardı, her biri Dağlar Ülkesi'nin başka bir tarafında olmasaydı. Böyle sözleşmemişler miydi sanki, yağmurda karda, soğukta zemheride, sıcakta birlikte olmayacaklar mıydı hep? Ama olmadı. Evet, Kevok yaslı, yas çadırını açmış yüreğinde. Böyle yüreği dağlanmış gitmeseydi keşke, böyle güçten takatten düşmüş, kırgın, yaralı. Keşke yangım, köyü, öldürmeyi, yakarıyı, çığlığı görmeseydi, ağaçların, evlerin, insanların yıkılışına tanıklık etmeseydi. Keşke kurban olmasaydı, cellat olmasaydı. Olmadı, ama artık önemli değil.

O istedi. Gücü yettiğince savaşa karşı savaştı. Ama savaş yendi onu. Şimdi anlıyor ki ne söz, ne inanç, ne dilek, ne duygu, ne dua, ne niyaz savaşı durdurabilir. Savaş, savaşın kuralları; silah, kurşun, asi, asker, tuzak, pusu, siper, saldırı, nöbet, güç... Ve insanların düşüşleri, yıkılışları, birer birer, öbek öbek, adsız, me-zarsız, kimsesiz, matemsiz, taziyesiz. Ve yıkımlardan sonraki gözyaşları, intikam duygulan. Ve keder ve intikam alma isteğine dönüşen keder ve yine vuruşma, yine öldürme, yine yıkma... Savaş, evet, savaş. Böyle olmasaydı keşke. Keşke Kevok savaşı ön-leyebilseydi. Ama olmadı. Kevok mutlu yine de, evet mutlu. Yüzünde bir tebessüm, gözleri bağlı, aklı başka yerde, subayların ortasında, gidiyor.

"Kızım," diyor o yumuşak ses cipin ön tarafından, "konuşacak mısın?"

Kevok bu sesle kendine geliyor. Bir cevap vermeli, ama ne? Hiç, hiçbir şey. Kevok yüzünü ölümden çevirmemeli. Düşünüyor Kevok, yalvarıyor kendine; yalvarırım Kevok, dayan, geri adım atma. "Konuşacağım bir şey yok," diyor elleriyle oynayarak. "Tamam kızım, o zaman doğru yoldayız, öleceksin..." Ses o kadar sakin ve yumuşak ki, sanki ölümünden söz etmiyor da, ninni okuyor, Binbir Gece Masallarından birini

anlatıyor gibi.

Gidiyorlar. Nereye kadar, ne zamana kadar sürecek bu; Kevok artık dert etmiyor bunu.

Ama, bir saat sonra diyelim, cip duruyor ve hepsi birer birer iniyor. Kevok da subayların yardımıyla iniyor. Hava serin biraz. Uzaktan sesler geliyor. Kevok önce ot ve burma kokusu alıyor. Doğanın kokuları yükseliyor etraftan. Kevok ellerini, kollarını, bacaklarını hareket ettiriyor. Elleri, kolları, ayakları özgür şimdi. Ama gözler değil. Göz bağını çekip çıkarsa mı? Yoksa onlardan mı rica etse? Hayır hayır, ne o, ne öbürü. Önemli değil artık... Ayaklar, bedenler dolaşıyor etrafında. Kaç kişiler acaba? Ne yapacaklar, nasıl öldürecekler? Önemli değil. Kevok gülümsüyor biraz. Kalın dudakları geriliyor biraz. Dudakları; bir alkım gibi eğimli, çatlamış, ama yumuşacık, canlı. Dudakları; hem arzulu bir kadınınki gibi şuh, hem bir çocuğunki gibi masum. Kevok; savaşa, yaralanna, işkenceye, tutsaklığına rağmen güzel, biçimli. Kısa saçlı, uzun ince boylu, ince belli, uzun bacaklı, zarif. Kevok; şimdi parlayan yüz, ince, narin ve uzun, biçimli dudaklar, burun. Kevok; bir fidan gibi taze bir beden, gergin bacaklar, irice memeler, ama son derece güzel.

"Gözlerini açın," diyor yumuşak ses, yani Baz.

Kevok'un yanındaki subaylardan biri sıkıca bağlanmış bağı arkadan açıyor. Kevok'un gözleri açılıyor. Bir süre gözleri kapalı şekilde duruyor, sonra gözlerini yavaş yavaş açıyor, üst üste birkaç kez kırpıştırarak etrafına bakıyor. Hava karanlık. Hayır karanlık değil pek, ama ya akşam, ya da gece olmalı. Buna rağmen hava gündüz gibi aydınlık. Kevok şimşek hızıyla etrafındakilere bakıyor. Dört kişiler, ikisi resmi üniformalı subay, diğer ikisi ise sivil giyimli. Sonra başını kaldırıp göğe, yıldızlara ve aya bakıyor. Yıldızlar parıldıyor, ay gülümsüyor. Kevok gülümsüyor, dudakları birden açılıyor ve gülmeye başlıyor. Bu kadar yıldız, üstelik bu kadar yakın. Sağ elini kaldırıp bir yıldızı tutuyormuş gibi bir daire çiziyor havada. Ay o kadar parlak ki. Mehtap altın bir tabak gibi. Yumuşak, güzel bir gece. Tatlı bir rüzgar var. Bir ninni mırıldanır gibi hafifçe esen bir rüzgar. Ve gecenin en üst tarafında asılı gibi duran bir ay. Sessiz. Öyle uzak, öyle yakın. Ay... dünya ay ışığının altında cümbüş içinde. Kevok gülüyor. Şu iyi şansa bak, diye düşünüyor gözleri göklerde, şu sonsuz güzel gecede öleceğim... ay, nazlı ay, çocukluğumun köyündeki ay, çocukluğum. Nasıl uzatırdım ellerimi, nasıl ulaşmak isterdim sana, coşkuyla, sevinçle seninle bir olmak isterdim. Ey ay, bu gece bir

oluyorum seninle. Sen benim kefenim olacaksın.

Kevok etrafına bakıyor. Ortalık sessiz. Çok uzakta, aşağıda bir şehir ışıklar içinde parıldıyor. Yukarıda da yer yer ev karaltıları görülebiliyor. Bir de tanka benzeyen karaltılar var. Tanklar, uzun namlularıyla tanklar. Bir, iki, beş, on? Yirmi? Kırk, elli? Kimbilir! Yine bir korku sarıyor Kevok'u. O zaman etrafındakilere dönüyor. Bütün subaylar etrafında durmuş sessizce onu seyrediyorlar. Kevok da hepsini tek tek süzüyor. Bir, iki, üç ve onlardan biraz uzakta duran dördüncü kişi. Dördüncü kişi! Kevok bakışlarını dördüncü kişiye çeviriyor yine. O? Baz mı? Efsanevi adam, ünlü komutan, korkunç katil bu mu? Ürperiyor Kevok, biraz geri çekilerek dikkatle dördüncü kişiye bakıyor.

"Evet," diyor Baz alaycı bir sesle, "sanırım tanıdın beni. Evet, tahminin doğru. Evet ben de o köydeydim, askerlerim, subaylarım, kılavuzluk eden köylülerim öldürüldü. İki subayım ayaklarımın dibinde öldürüldü, kanları üstüme sıçradı, yüzüme, ellerime. Kanın tadı nasıldır biliyor musun? Tesadüfen kurtuldum. Sizin elinizden, kurşunlarınızdan zor kurtuldum. Ben kurtuldum ölümden, ama sen kurtulabilmiş değilsin... Yine de kurtulmak için bir yol var önünde, iyi düşün..."

Kevok şaşkınlıkla Baz'a bakıyor. Bu yumuşak ses ve sesin sahibi şu korkunç katil. Tuhaf. Kanın hükümdarı, hükmünü, gücünü kanla yaratmış ve kanla gösteren komutan. Kanla yaşayan, hayatı kan olan, kendini kanla kanıtlayan adam. Gülüyor Baz! Kevok'a bakıp bakıp gülüyor. Korkuyor Kevok. Baz'm gülüşü bir ok gibi saplanıyor içine. Kevok cin görmüş gibi, hortlak görmüş gibi bakıyor Baz'a.

"Ne diyorsun," diye soruyor Baz; Kevok'a doğru bir adım atarak. Kevok geri geri gidiyor. Baz ona bakıyor, derin, dikkatli, yumuşak. Boyu uzun, Kevok'u biraz geçiyor. Kevok'un yanma gelerek sağ elini onun sol omzuna atıyor. Ekşi bir koku geliyor Kevok'un burnuna. Ve sıcaklık. Kevok'un ne olduğunu anlayama-lığı tuhaf bir sıcaklık kaplıyor ruhunu, bedenim. Nefret bu, dize düşünüyor Kevok, bu nefret olmalı. Bu yüz, bu insan yalnız-a nefret uyandırabilir, evet yalnızca kin ve nefret... Ama bu yumuşacık bakışlar, bu yumuşacık ses? Ay ışığı altında gülümseyerek parıldayan şu ufacık gözler?

Baz ve Kevok. Baz; avcı kuş. Kevok; avlanan kuş. Baz; devle-lin askeri, disiplin ve düzenin bekçisi, hedef, amaç, mevki ve makam sahibi. Baz; her şey onun için,

devleti için, komutanlığı ve mevkii için, disiplini ve kuralları için. Kevok ise özgürlük peşinde, yeni fikirler peşinde, disiplin ve düzenden uzak, azade, gözü ilerleme ve değişimde... Baz ile Kevok, şimdi karşı karşıya.

Göz göze. Burun buruna. Biri hakim, egemen, öbürü mazlum tutsak. Bakışlar; doğrudan, engelsiz, açık, sade, çıplak. Bakışlar; kan ve nefrete, kin ve yıkıma rağmen sıcak...

"Ne diyorsun kızım?" Baz yine son derece yumuşak, melül bir sesle soruyor.

"Hiçbir şey demiyorum, öldürün beni!.." "Tamam, o zaman yapabileceğim bir şey yok. Tamam, öldürün onu!.."

Kevok gözlerini kapatıyor, başını biraz kaldırıp beklemeye başlıyor. Ama bir şey olmuyor.

"Gözlerini aç," diyor subaylardan biri. Gözlerini açıyor yine. Şimdi bir subay gelip önünde durmuş. Aralarında bir adımlık bir mesafe var. Kevok, subayın ağız kokusunu duyabiliyor. Subay tabancasını çıkarıyor belinden. Tabancası parıldıyor havada. Sağ elinde uzun namlulu, toplu bir Smith-Welson var şimdi. Subay tabancanın toplusunu açıp mermileri teker teker çıkarıyor. Sonra topluya tek bir mermi koyup onu sol eliyle birkaç kez çeviriyor. "Tabanca altı mermi alır," diyor, "içindeyse bir tane mermi var. Tetiği çekeceğim. Mermi namlunun ağzına gelinceye, alnında patlayıp kafanı beynini dağıtıncaya kadar tetiği çekmeye devam edeceğim. Artık şansına kalmış..."

Bir karşılık vermiyor Kevok, vakti geldi diye düşünüyor, gitme vakti geldi, metin ol Kevok, dayan Kevok. Ölüm ölümdür. Ha bugün olmuş, ha yarın, ha öbür gün. Bana bugün düştü. Metin ol...

"Kızım," diyor Baz yine, "yazık sana, bırak bu sevdayı, konuş, bir şey söyle."

Kevok konuşmuyor, düşünüyor sadece, yola çıktığını hissediyor. Gidiş... Gidiyorum, diye düşünüyor Kevok, ey ülke, ey zavallı ülke, kimsesiz, arkasız ülke, işte gidiyorum. Senin toprağında, belki de ataların mezarı üstünde, gidiyorum. Serin rüzgar senin gecenin stranını getiriyor kulaklarıma, yıldızlann, ayın el sallayıp ugurluyorlar beni.

Atalar gibi gidiyorum. Ama sen kalıyorsun ve hâlâ ataların zamanında olduğu gibi mazlumsun. Kederlerin, dertlerin, hüzünlerin annesi çığır, arkamdan ağıt yak ve gözyaşı dök. Yaşamak ve seni yaşatmak istedim. Evet, bir düştü, tatlı bir düştü belki, ama ben istedim, bilesin bunu. Gidiyorum, beni bir gelin gibi süsle, bir çocuk gibi kucakla. Ana, anacığım, ey bağışlayan toprak, sıcak ana, unutma beni, avut beni, geliyorum...

Subay namlunun soğuk ağzını Kevok'un alnına dayayarak duruyor. İşinin ehli bir subay bu. Öylece duruyor... "Konuşacak mısın kızım?.."

Kevok'tan bir ses çıkmıyor. Gözlerini kapatıyor, dimdik duruyor, elleri sımsıkı kapalı, bekliyor. Yüreği çarpıyor, hızlı hızlı, tıp, tıp, tıppp...

"Öldür o zaman," diyor Baz.

O anda subay tabancanın tetiğini çekiyor. Tiz mi, tok mu bir ses çıkıyor; çıkkk... Kevok bir adım kadar geriye savruluyor. Titriyor, can çekişiyormuş gibi titriyor. Bütün bedeni sallanıyor. Yüreğinin atışlarını duyuyor. Yüreğim!.. Diğer sesleri de duyuyor. O an yaşadığını anlıyor. Gözleri hâlâ kapalı, soluk alıp veriyor. Hayır, ölmemiş. Hayat. Ölümden dönüş. Soluk, hava, doğa, sesler, yürek, beyin, duygu... hayat... Kevok açıyor gözlerini. O, Baz. Onlar, ölüm ve cinayet subayları. Ölüm bu kadarcık bir şey, diye düşünüyor Kevok sevinçle. Fazla bir şey değil, şu kadarcık işte. Gidiş, dönüşü olmayan gidiş... Dayan, bir kez daha, tetik çekilecek, bir patlama, gideceksin... o kadar. Yüzünün bir tarafı ay ve yıldız ışıkları altında parıldıyor şimdi. Tarihten, kadim zamanlardan çıkıp gelmiş olağanüstü güzel bir yüz. Bir me-leğinki gibi. Yumuşak, dingin ve razı, her şeye razı. Küçücük burnu. Açık alnı, geceye rağmen sağ tarafı parıldayan saçları, geceye rağmen bütün güzelliğiyle görünen yumuşak dudakları, hafif uzun ama biçimli çenesi. Ve parlayan gözleri, şimdi gözbe-bekleri bile seçilebiliyor.

Baz dikkatle gözlerine bakıyor onun. Gözler, başka hiçbir şeye benzemeyen bakışlar. Bu musibet ülkenin denize doğru akan ırmaklarından biri gibi öbür gözleri bulan bakışlar, çakıp kadim bir ağacın karnında patlayan şimşek gibi bakışlar. Baz, bütün acılara, azaplara rağmen dingin görünen yüze bakıyor. Kevok'un yüzü; şaşkın, ama mağrur, yorgun, ama soylu.

"Kızım, inat etme, konuş," diyor Baz, Kevok'un kulaklarına eğilip sözcükleri tane tane sayan sıcacık bir sesle.

Ama Kevok bir karşılık vermiyor.

"Öldür o zaman..."

Subay topluyu birkaç kez çevirip tekrar namluyu Kevok'un alnına dayıyor, elini tetiğin üstüne koyup beklemeye başlıyor.

"Kızım, yazık sana, konuş artık..."

Kevok konuşmuyor, çok eski zamanlardan kalma bir heykel gibi, öyle yorgun, gözleri kapalı, ellerini arkasında kavuşturmuş halde, bekliyor.

"Vur..."

Subay tetiği yavaşça çekiyor. Tetiği çekmesiyle Kevok'un yere yıkılması bir oluyor. Bir süre hafif ıslak otların üstünde yatıyor. Ama yaşıyor hâlâ! Tetik bu seferde boşa düştü! Korkudan yere yıkılmış, korkudan olmalı... Korku, tabanca, ölüm, gidiş... Kevok dayanamıyor artık. Ağlıyor, utana sıkıla, sessizce ağlıyor yerde. Baz yanına gelerek sağ elinden tutup yerden kaldırıyor onu. Baz yine çok yumuşak bir şekilde Kevok'un gözlerine bakarak, "Konuşacaksın değil mi, kızım?" diye soruyor.

Kevok konuşamıyor, sesi çıkmıyor. Başını onaylar gibi sallıyor sadece.

12. Acı

Baz ile Kevok.

Baz ile Kevok'un macerasının izini süren yürüyüşümüz devam ediyor. Günler, aylar, mevsimler, yıllar, zamanlar, yerler, diyarlar, iklimler, renkler değişiyor, ama yürüyüş devam ediyor. Baz ile Kevok'un macerasının izini süren yürüyüş devranların, dönemlerin içinden dolaşmak ki maceranın kahramanlarının yürek atışları duyulabilsin, yüzleri, bakışları, sesleri ve duyguları tek tek görünebilsin. Duymak lazım. Hissetmek lazım. Ses lazım, duygu lazım. Renk ve tat lazım.

Baz ile Kevok; şimdi bir aradalar. Dağlar Ülkesi'nde, yüksek bir dağın doruğunda. Açık bir gecenin sonunda ve serin bir günün başında.

Gidiyorlar; Baz, Kevok, üç subay, yirmi kadar asker ve onlara kılavuzluk eden yedi köylü. Hepsi birlikte, art arda gidiyorlar. Dağlar Ülkesi'nin milli giysileri içinde, ellerinde ağır silahlarla. Gidiyorlar, aşağılara doğru iniyorlar.

Neden? Niçin?

Bu soruları cevaplamadan önce, romanın ikinci bölümünde -Göç bölümünde diyelim, bu ülkenin ırmakları gibi hüzünle akan anları hatırlayalım; köylülerin kaçışını, boşaltılmış köyü, dağları, yağmuru, soğuğu, yorgunluğu ve o gece dağlar, kayalar, geçitler arasındaki acelelerini hatırlayın; köylülerin derin vadideki mağaralarda geçirdikleri kışı, o harika baharı ve askerlerin saldırısını hatırlayın ve ölümü, bu ülkenin, bu insanların kaderi olmuş yangını ve ateşi hatırlayın. Durmak bilmeyen mitralyözle-ri, küçük topları, lav silahlarını hatırlayın. Hatırlayalım; bir enik nasıl çıktı mağara ateşinin, dumanın içinden, sonra da arkasından küçük bir çocuğun bir enik gibi nasıl çıktığını. Destanlardaki gibi, ateşin dumanın arkasından çıkıp hayata katıldı. Şaşkın, ama dingin bir yüzle. Ve kısa boylu, zayıf, firça bıyıklı bir subay sahip çıktı ona, çocuğun yüzünü sevdi, gülümsedi ona, sonra çocuğun anlamadığı dilde tatlı sözler söyledi.

Hatırlayalım, o çocuk Baz'dı.

Baz şimdi de, yaklaşık kırk yıl sonra diyelim, aynı yerde. Aynı yere, aynı vadiye doğru gidiyor, ama dünden haberi olmadan, düne ilişkin bir şey hatırlamadan. Dünkü Baz; ateşten, yangından, silahtan ve ölümden kurtulan çocuk mağaraların arasından çıkıverdi. Bugünkü Baz; ateşi, yangını, silahı ve ölümü hayatının hüneri kılmış, mağaralara doğru gidiyor. Dün; bugünün sis ve duman, dem ve devran arkasında kalmış annesi. Dün; bugünün gölgesi, bugünün peşini bırakmayan koyu bir gölge. Dün; karanlık bir mazi, karanlık bir çağ, ama yeniyle birlikte ve yeniyle canlanan bir çag. Baz'm dünü ve bugünü; bir mağaradan bir madaraya, ölüm ve cinayetten, ölüm ve cinayete.

Şimdiki gibi. Şimdi biz de Baz, Kevok ve diğerlerinin peşine takılarak gidelim. Yüksek dağlardan aşağılara, vadilere ve geçitlere doğru iniyorlar. Sıra sıra, tek tek. En önde yolu bilen köylü kılavuzlar var. Arkalarında Baz, iki subay ve on kadar asker var. Onların arkasında ise Kevok var; önünde bir subay, arkasında ise iki köylü ve beş altı askef. Geri kalanlar ise grubu en geriden takip ediyor. Giysilerini, hareketlerini, silahlarını tanıyoruz. Onlar asker, ordu mensubu, ama şimdi askere benzer bir yanları yok. Yöredeki köylülere, asilere benziyorlar. Sakal bıyıklan uzun, yüzleri kirli, yapılı, bakışları keskin, ayakkabı ve postalları sağlam, üstlerindeki şal ü şepikleri eski. Ter içinde, kokmuş, kirli. Ruhları ve yürekleri taş gibi katı, kara toprağın altı gibi soğuk ve karanlık.

Gidiyorlar. Biz de onlarlayız. Kevok'un yanma gidelim. Kevok; tutsak, yenik, her şeye razı. Saçları şimdi zindandaki döneminden daha uzun, duruşu daha dik, bakışları daha canlı, hareketleri daha güçlü. Ama daha çaresiz, daha umutsuz, kuşkucu. Şöyle; Baz o ölüm oyunu oynanan aydınlık gecede korkudan kendinden geçen Kevok'u ellerinden tutup yerden kaldırarak cipe bindirdiğinde, Kevok'un hayatında yeni bir sayfa açıldı. Eski sayfalara hiç benzemeyen yeni bir sayfa. Yeni sayfa; itiraf, pişmanlık, asilerin yerlerini gösterme. Kevok yeni sayfanın ilk cümlesini yazdı, şimdi sıra ikinci cümleyi yazmaya geldi.

Yeni sayfanın ilk cümlesi Kevok'un hayatıyla yazıldı. Her şeyi, aklına geldiği kadarıyla tane tane, apaçık bir şekilde, yalansız dolansız şekilde askeri garnizonda kah başı önde, kah gözlerini dızlerindeki ellerine dikerek, kah pencereden görünen göğe ve bulutlara bakarak, sert bir sandalyenin üstünde Baz ve subaylara anlattı; şan şöhret sahibi, mal mülk sahibi, köy sahibi büyük bir ailenin çocuğu. Zengin ailenin tek çocuğu, ne bir kardeş, ne bir bacı, ama

dayılar, amcalar, halalar, teyzeler, kuzenler, kuzinler, teyze çocukları, hala çocukları... Avukat bir baba, okumamış bir köylü kadını olan anne. Aydın, bilgili, makam, ilişki, imkan ve mevki sahibi, siyasetten uzak, ama devlet yanlısı, bencil, kızıyla ilişkisi zayıf, ama ona asla yüzünü dönmeyen, cimri, ama Kevok söz konusu olunca cömert. Kevok'un babası; şakaları, esprileri, oturması, kalkması ve Kevok'un hâlâ sevdiği ölçülü konuşması. Baba; Kevok'un baba dediği adam; korkak, ödü patlamış, her an daha çok zenginleşmeye çalışan, her devrin adamı, siyasi ve kültürel rüzgarlara göre değişen, sabırlı, duygulu, temiz giyimli, bakımlı, ince bıyıklı, taralı, briyantinli saçlarıyla ketum. Anne, Kevok'un "Dade" dediği anne; okumamış, köylü, büyük bir aileden. Anne; sessiz, sakin, Allaha ve dine bağlı, kaderine razı; her şey Allahın emriyle olur, her şey yazılmış kadere göre olur, diye düşünen. Allah ve kader; varlığı ve hayatının kaynağı, sevinç ve mutluluğu, ürkek, dünyanın hal ve ahvalinden uzak, savaştan, kavgadan, çekişmelerden, çatışmalardan uzak, kimlik, dil, kültür, ülke ve halk davasından uzak, çok uzak. Dada; eşsiz anne, son derece sıcak, Kevok'un sevgi, şefkat, güzellik ve iyilik kaynağı, ışık dolu sıcacık, yumuşacık gözler, sıcacık bir kucak, beyaz ve yuvarlak yüzünde öpücükler, beyaz ve uzun belikler. Dade; anadilin annesi, tatlı dilli, ninninin, mırıltının, masalların, hikayelerin, destanların, yasın, şölenin, halayın, stranm dilinin annesi. Kevok'un kulağına çarpan, Kevok'un anladığı ilk sözlerin sahibi; "kuzucuğum, güvercinim..." Ve güvercinler hakkındaki sayısız stran. Ve Kevok'un büyüdüğü köydeki sayısız güvercin. Anasının dilini öğrenmiş, o dille kendini tanımış...

Kevok'un köydeki çocukluk günleri. Ama ondan önce doğumu. Göç. Kevok, annesinin anlattıkları kadarıyla göçü ve Çöl l Jlkesi'ni de anlattı; çöl, kızgın sıcak, kum, toz, güneş. Çöl; ülkeden, dağlardan, büklerden, yaylalardan ve vadilerden uzak. Dünyadan uzak, insanlardan ve insanlıktan uzak, ülkesin kimsesiz, varsa yoksa askerler ve askerlerin kurşunları gibi sıcak barakalar, ne bir gölge, ne bir dulda, ne rüzgar, ne yağmur, ne bir kuş, ne bir hayvan, yalnızca kum, yalnızca tozan kum, yalnızca kum fırtınası. Çöl, kıraç, susuz, ölü, kurak çöl... Anne babasının anlattığı kadar. Orada, çölde

doğup gözlerini hayata açma, Kevok'un hayatının ilk iki yılı. İki yıl, Kevok'un annesinin hep anlattığı ateş gibi iki yıl.

Ve köydeki hayatı; ama önce keklikler ve güvercinler. Köyün her tarafından yükselen keklik ötüşleri, güvercin ötüşleri, kırmızı, beyaz, benekli, siyah, türlü türlü yavru keklikler; tepelerde, ağaçların arasında, tarlalarda dolanan erkek ve dişi keklikler. Sabaha doğru ya da akşama doğru çıkılan keklik avı, tepelerde, tümseklerde, yüksek çıkıntılarda tuzak kuran kuşbazlar, kuluçka olup yumurtalarının üstünde oturan dişi keklikler. Hele keklik ötüşleri. Kevok'un çocukluğunu süsleyen keklik ve güvercinler. Ve çocukluğu; ilk yıllarda neşe, sevinç, eğlence, oyun. Annesinin anlattığına göre neşeli bir kız çocuğu, ağaçlan seyredip güler, kuşlara bakıp güler, insanlara bakıp güler. Mutlu. Aydınlık, neşeli, parlak bir yüz. Anadiliyle ilk sözcükleri; dade, bavo, ez, ro, nan ve av. (Anne,baba,ben,güneş,ekmek,su) Köyün özel sesleri, yani Kevok'un eğitiminin ilk dönemi. Ve Kevok'un kavak ağacı gölgesinde annesiyle birlikte söylediği ilk stran, "ez Kevok im..."(Bir güvercinim ben)İnce, güzel, kadife gibi yumuşak bir ses. Kevok; mutlu, güzel sesli, güzel bakışlı bir kız çocuğu. Ve köylülerin stranları, gecelerini dolduran stranlar, günlerini aydınlatan stranlar, aya, yıldızlara, sulara, ırmaklara, kuşlara, çobanlara, sığırtmaçlara seslenen stranlar, her şeyi sesleriyle dolduran stranlar. Kevok tane tane, aynı zamanda sevinçle çocukluğunu ve köyü anlattı, belki bir gün iki gece, belki iki gün iki gece. Ve Kevok yine köyün kadınlarından söz etti; sade, sıcak, rahat, evine bağlı, evini çekip çeviren, evin anası ve her şeyi, evin ve ailenin yükünü sırtlanan kadınlar, kızlar. Sıcak, yumuşak, tatlı, temiz ninnilerle çocuklarının ruhunu terbiye eden kadınlar. Kadınların ve kızların stran zamanı; sağım, koyun sağma zamanı, akşama doğru güneş som altından kırmızı bir sini gibi batarken, sürü otlaklardan döner, işte o vakit, sağımcı kızların sağım ve stran vaktidir. Sağım ve sağımcı stranları; yalnız, perişan, unutulmuş bir hayatın gücü. Kızlar ve kadınlar; halay başlarını çekenler, evlerin asıl sahipleri. Kevok'un çocukluğunun kadınları ve kızları; samimi, saf, fedakar, koruyucu, şefkatli. Kevok'un bir daha göremeyeceği kızlar ve kadınlar; sade, temiz, masum...

Köydeki hayat; baba şehirde, o ise annesiyle birlikte köyde. Hafta sonları babanın gelişi ve av, at, tay, kuzu, oğlak, keklik, güvercin, kartal, atmaca, şahin. Makas kuyruklu kırlangıçlar, baharları çıkıp gelen turnalar, leylekler... bütün bunlar Kevok'un hayatını oluşturuyorlardı. Sonra Kevok şehirdeki yıllarından, okul yıllarından söz etti, tane tane

anlattı, ama çocukluğunu an-latırkenkı coşkudan uzak; yaş yedi oldu ve okula başlandı. Şehre göç, yani bir şehirli hayatı. Geniş avlulu büyük evleri, bahçe ve avludaki türlü meyve ağaçları, güller, reyhanlar. Okul mevsimlerinde şehirde, yazın küçük köyde. Okumak. Ama önce yabancı bir dille konuşmak. Kevok'un daha önce neredeyse hiç duymadığı bir dille konuşmak. Anadille değil, başka bir dille, yabancı bir dille konuşmak. Öğretmenleri ve babasının söylediklerine göre uygarlığın diliyle konuşmak. Bu dille konuşmayı öğrenmek. Babasının sözleri, "Kevok'um, bu dili iyi öğrenmelisin, onlardan daha iyi öğrenmelisin ki toplumda, insanların arasında iyi bir yerin olabilsin." Ve Kevok'un sorusu, "Neden anadille değil, bizim dilimizle değil?.." Cevapsız sorular... Yüreğin, beynin, ruhun soruları. Ve okul yılları, iri siyah taşlarla inşa edilmiş soğuk binalar, kırk elli öğrenciden oluşan büyük, soğuk sınıflar, başlarında asılı bir kılıç gibi duran soğuk öğretmenler, "Dilini düzelt! Konuşmanı düzelt! Şiveni düzelt! Telaffuzunu düzelt!.." Bir yıl, iki yıl, üç yıl, dört yıl, beş yıl, on yıl. Okul ve okumanın resmi dili. Daha fazla, daha iyi, daha güzel öğrenmek. Boyuna öğrenmek, boyuna okumak. "Kızım, Kevok'um, öğren, öğren de onlardan geride kalma!.."

Büyük Ülke'nin resmi dilinden sonra yeni bir dil, Fransızca. Babanın söylediğine göre Büyük Ülke'nin dilinden de uygar bir dil. Uzun süre Büyük Ülke'de de egemen olan dil. İlk ve ortaokuldan sonra Fransızca eğitim veren özel bir kolej, Fransızca kitaplar, Fransızca sözlükler, Fransız öğretmenler, Fransız idareciler. *"Mafük, petite fille, ilfaux appendre bien ce langue, bien, ma Kevok..." (Kızım,küçük kız, bu dili iyi öğrenmek gerek, iyi,iyi,Kevok'um benim)* Kevok'un erginlik yaşları ve Fransız edebiyatı, Hugo, Stendhal, Balzac, Fransız Devrimi'nin yazarları, aydınları, bilim insanları, Flaubert, Flaubert'in romanları *Madame Bovary* ve *L'edication sentimentalle.* Flaubert; *"Madame Bovary? C'est moi..."* (Madam Bovary mi? O, benim) Yeni düşünceler, yeni inançlar; özgürlük, eşitlik, devrimcilik... Yüzyılımızda yaşamış şair ve yazarlar; Perse, Vallery, Fluard, Char, Resistance edebiyatçıları, faşizme karşı direniş... Yani Baz ve subayların hiç duymadıkları isimler. Ve Perselerin stranları, gecelerini dolduran stranlar, günlerini aydınlatan stranlar, aya, yıldızlara, sulara, ırmaklara, kuşlara, çobanlara, sığırtmaçlara seslenen stranlar, her şeyi sesleriyle dolduran stranlar.

Kevok tane tane, aynı zamanda sevinçle çocukluğunu ve köyü anlattı, belki bir gün iki

gece, belki iki gün iki gece. Ve Kevok yine köyün kadınlarından söz etti; sade, sıcak, rahat, evine bağlı, evini çekip çeviren, evin anası ve her şeyi, evin ve ailenin yükünü sırtlanan kadınlar, kızlar. Sıcak, yumuşak, tatlı, temiz ninnilerle çocuklarının ruhunu terbiye eden kadınlar. Kadınların ve kızların stran zamanı; sağım, koyun sağma zamanı, akşama doğru güneş som altından kırmızı bir sini gibi batarken, sürü otlaklardan döner, işte o vakit, sağımcı kızların sağım ve stran vaktidir. Sağım ve sagımcı stranları; yalnız, perişan, unutulmuş bir hayatın gücü. Kızlar ve kadınlar; halay başlarını çekenler, evlerin asıl sahipleri. Kevok'un çocukluğunun kadınları ve kızları; samimi, saf, fedakar, koruyucu, şefkatli. Kevok'un bir daha göremeyeceği kızlar ve kadınlar; sade, temiz, masum...

Köydeki hayat; baba şehirde, o ise annesiyle birlikte köyde. Hafta sonları babanın gelişi ve av, at, tay, kuzu, oğlak, keklik, güvercin, kartal, atmaca, şahin. Makas kuyruklu kırlangıçlar, baharları çıkıp gelen turnalar, leylekler... bütün bunlar Kevok'un hayatını oluşturuyorlardı. Sonra Kevok şehirdeki yıllarından, okul yıllarından söz etti, tane tane anlattı, ama çocukluğunu anlatırkenki coşkudan uzak; yaş yedi oldu ve okula başlandı. Şehre göç, yani bir şehirli hayatı. Geniş avlulu büyük evleri, bahçe ve avludaki türlü meyve ağaçları, güller, reyhanlar. Okul mevsimlerinde şehirde, yazın küçük köyde. Okumak. Ama önce yabancı bir dille konuşmak. Kevok'un daha önce neredeyse hiç duymadığı bir dille konuşmak. Anadille değil, başka bir dille, yabancı bir dille konuşmak. Öğretmenleri ve babasının söylediklerine göre uygarlığın diliyle konuşmak. Bu dille konuşmayı öğrenmek. Babasının sözleri, "Kevok'um, bu dili iyi öğrenmelisin, onlardan daha iyi öğrenmelisin ki toplumda, insanların arasında iyi bir yerin olabilsin." Ve Kevok'un sorusu, "Neden anadille değil, bizim dilimizle değil?.." Cevapsız sorular... Yüreğin, beynin, ruhun soruları. Ve okul yılları, iri siyah taşlarla inşa edilmiş soğuk binalar, kırk elli öğrenciden oluşan büyük, soğuk sınıflar, başlarında asılı bir kılıç gibi duran soğuk öğretmenler, "Dilini düzelt! Konuşmanı düzelt! Şiveni düzelt! Telaffuzunu düzelt!.." Bir yıl, iki yıl, üç yıl, dört yıl, beş yıl, on yıl. Okul ve okumanın resmi dili. Daha fazla, daha iyi, daha güzel öğrenmek. Boyuna öğrenmek, boyuna okumak. "Kızım, Kevok'um, öğren, öğren de onlardan geride kalma!.."

Büyük Ülke'nin resmi dilinden sonra yeni bir dil, Fransızca. Babanın söylediğine göre Büyük Ülke'nin dilinden de uygar bir dil. Uzun süre Büyük Ülke'de de egemen olan dil. İlk ve ortaokuldan sonra Fransızca eğitim veren özel bir kolej, Fransızca

kitaplar, Fransızca sözlükler, Fransız öğretmenler, Fransız idareciler. *"Ma jule, petite fitte, ilfaıvc appendre bien ce langue, bien, ma* Kevok..."*(Kızım,küçük kız, bu dili iyi öğrenmek gerek, iyi,iyi,Kevok'um benim)* Kevok'un erginlik yaşları ve Fransız edebiyatı, Hugo, Stendhal, Balzac, Fransız Devrimi'nin yazarları, aydınları, bilim insanları, Flaubert, Flaubert'in romanları *Madame Bovary* ve *L'edication sentimentalle.* Flaubert; *"Madame Bovary? Cest* moi..." (Madam Bovary mi? O, benim) Yeni düşünceler, yeni inançlar; özgürlük, eşitlik, devrimcilik... Yüzyılımızda yaşamış şair ve yazarlar; Perse, Vallery, Eluard, Char, Resistance edebiyatçıları, faşizme karşı direniş... Yani Baz ve subayların hiç duymadıkları isimler. Ve Perse; *Grand age, no*-us *venons de toutes* rives *de la terre.* Nötre *race est antique, nötre jace est şans nom. Et le temps en sait long sur tous les hommes que no-usjûmes"* Ve Eluard; *ha liberte... Sur les champs sur l'horizon I Sur les ailes des oiseaux I Et sur le moulin des ombres /J'ecris ton nom...* Ve Afrika'nın, Uzak Asya'nın, Latin Amerika'nın ezilen halklarının özgürlük savaşları. Ve Fanon; *Les damnes de la tene..17* Ve babası; "Kevok'um, sakın ha yanlış yollara girmeyesin, sakın devlete karşı çıkmayasın. Devlet büyüktür, kimse ona karşı çıkıp başarıya ulaşamaz, oku, boş, yanlış, saçma sözlere tıka kulaklarım, yalnızca oku..." Ve Eluard; *Sur l'absence şans desir I Sur la solitu-de nue I Sur les marches de la mort /J'ecris ton nom..}*'* Kevak'un babası; "Kevok'um, güzelim, boş sevdaları bırak, atalarımız, babalarımız da defalarca başkaldırdılar, ama hiçbir şey elde edemediler, faydasız şeyler bunlar, boş şeyler..." Ve Hugo; *L'hymne, a ceux qui sont morts la patrie.19* Kevok'un babası; "Güzelim, adımlarını bilerek ve dikkatle at, kulak ver, dikbaşlılık etme, karşı çıkma..." Ve Hugo; Şan ve yücelik sarıyor seni / Ey güzel, ölümsüz ülke / Şeref kazanır kendini / Sana kurban edenler de...

Kevok bütün bunları kah subayların diliyle, kah Fransızca anlattı. Sonra ülkenin başkentinde Fransız dili ve edebiyatı okuduğu üniversite yıllarına geldi. Bildiğimiz yıllar bunlar. Bu süreci saatlerce anlatırken, şüphesiz Jîr'i de unutmadı. Jîr'den de söz etti tabii. Jîr; gelip geçen bir fırtına, Kevok'un yüreğini, ruhunu, beynini, bedenini aşkın sert rüzgarıyla savurup geçen bir fırtına. Kevok'un saçlarını, yüzünü, boynunu, ellerim, bütün bedenini kah yumuşak, kah sert şekilde okşayan bir fırtına. Jîr; sürekli bekleyen, gözleri sürekli yollarda olan o zeki, o becerikli delikanlı. Jîr; verilmiş sözün, dölün (evet dölün), tohumun (evet tohumun) ve intikamın

sahibi. Jîr'in son gece söylediği sözler, ki neler olduklarım biliyoruz. Gidişi, bir şafak vakti dönmemek üzere gidişi. Yaşlı gözlerle, kederli bir yüzle. Jîr yüzünü Ke-vok'tan saklayarak gidiyor. Kevok; kapının önünde durmuş, dağmadağın saçları ağzına giriyor, yüreği buruk, ağlamaklı, şaşkın, ikircimli. Jîr, günbatımında bir gölge gibi sessizce kaybolup gidiyor. Kevok'un çığlığı; gitme Jîr, ölümün o uğursuz ülkesine gitme... sessizlik, büyük bir sessizlik sarıyor bütün dünyayı. Ama Jîr'in arkasında yürek çarpıntısı, sallanan eller ve gözyaşları kalıyor.

Jîr? Ne oldu ona? Nerede, ne yapıyor? Kimbilir nerede, ne halde. Gidiş, o gidişi...

Döl, tohum? Döl ve tohum sıcak ister, sevgi ister, aydınlık ister. Döl ve tohum birlikte atan iki yürek ister. Yalnız, kırgın, yenik bir yürek döl ve tohum için ne yapabilir?

Sonrasında kabuslarla geçen, kuruntuyla, düşüncelerle geçen geceler. Fikir, felsefe, insani duygular, insanlık, Dağlar Ülkesi, oradaki hareket, Jîr, onunla olma isteği. Kevok böyle bir insan işte; her an tedirgin yüreğini dindirecek bir ses bekler, ruhunun üstüne aydınlık serpebilecek bir kapının açılmasını umar, sorular peşinde giden beynini uslandıracak destansı sözler bekler.

Kevok böyle biri işte.

Dölün tutmasından sonra kürtaj, saçları kesme... ve yol ve gidiş. Dağlar Ülkesi'ne doğru, dağlara doğru, isyan hareketine doğru. Dağdaki hayatı, savaşçılık günleri. Kevok onları da tane tane, her şeyiyle ve hiçbir şey saklamadan anlattı günlerce.

Yeni sayfanın ilk cümlesi böyle yazıldı. Evet, yazıldı. Baz ve diğer subaylar Kevok'un yaklaşık bir hafta itiraflarını bir de yazmasını istediler. Yazdı, hevesle, istekle, dağdaki defterine yazar gibi sade, açık ve samimi bir dille her şeyi yazdı. Otuz sayfa kadar tuttu, güzel el yazısıyla, parmaklarını ağrıtan siyah bir kalemle yazdı, Baz'm diliyle, ama ara sıra birkaç Fransızca ve Dağlar Ülkesi'nin diliyle cümle de eklemedi değil.

Sonra, hangisi olduğunu hatırlamıyor, bir sabah öğününde, kahvaltıdan sonra Baz

ve her zaman Baz'ın yanında olan iki subay, Kevok'un odasına girdiler. Subaylardan birinin elinde tepeleme dolu bir meyve tabağı, gelip Kevok'un odasındaki sandalyelere oturdular. Sandalyelerini, Kevok'u dört yandan sarar şekilde çektiler. Hal hatır sormadan sonra Baz, son derece yumuşak bir tonda, "Kızım," dedi, "şimdi yeni bir adım atılması gereken bir noktaya geldik. Sözleşmemizi hatırla ve dikkatle düşünerek, hayatını ve geleceğini düşünerek cevapla... Kaç tane Allah var?"

"Bir," dedi, Kevok hemen.

"Kaç baba var?"

"Bir," diye tekrar etti Kevok.

"Kaç anne var?"

"Bir."

"Kaç devlet var?"

Kevok biraz durdu, ama cevap verdi yine de, "Bir..."

"Aferin kızım, peki kaç önder var?"

"Bir," dedi Kevok hiç düşünmeden.

"Kaç bayrak var?" dedi Baz, cevaplardan duyduğu memnuniyeti gizlemeden. "Bir..."

"Kaç ülke var?" "Bir."

"İyi kızım, çok iyi..." Ve diğer sorular Kevok'un cevaplanndan m nıra art arda geldi; devletin marşı, kaç millet var, kaç devlet var? Namus, haysiyet, şeref, vatan, millet... Ve buna benzer sorular...

Kevok aynı cevabı tekrarlayıp durdu; "Bir..."

Bu adımdan sonra yenisi başladı. "Çok iyi kızım," dedi Baz, hayli memnun bir biçimde, "Şimdi temel bir şeyde anlaşacağız. Ikından sonra bir de dolaşmamız lazım. Eşkıyaların yerlerini bize göstermelisin. Yerleri, sığmakları, pusuları, siperleri filan. ()nlara yardım eden köyleri ve zomaları... Bütün bunları yapmalısın ki hem iyi bir

sınav verebilesin, hem de hayatını geri kaza-nabilesin... tamam mı?"

Kevok böyle bir talebi bekliyordu. Duyduklarından, savaşçı hayatındaki deneyimlerinden iyi biliyordu ki biri tutsak düşecek olsa, mutlaka böyle taleplerle karşılaşırdı. Bu yüzden Kevok, söylediği son sözcüğü başka bir şekilde vurgulayıp tekrar etmekle yetindi, "Tamam!.." Son derece rahat biçimde, en ufak bir şüphe duymadan. Çünkü Kevok'un savaşçı hayatında öğrendiği şeyler de böyle idi, ona şöyle denmişti; bir savaşçı tutsak düştüğünde üç hafta boyunca direnmeli ve konuşmamalı, yer göstermemeli. Ama üç haftadan sonra kurtulmak için konuşabilir. Savaşçılar, tutsak savaşçının bildiği bütün yerleri, sığmakları, durakları üç hafta içinde değiştirirler. Savaşçıların sözleşmeleri böyleydi. Bu yüzden Kevok hiç çekinmeden "Tamam," dedi...

Şimdi onlar yoldalar ve asilerin sığmaklarına doğru gidiyorlar -tabii biz de gidiyoruz. Bir haftadır asilerin sığmaklarını arıyorlar. Bir haftadan beri dört sığmağı kuşattılar. Ama elleri boş döndüler, tek bir asiyle karşılaşmadılar. Kevok'un tahmin ettiği gibi bütün sığmaklar boşaltılmıştı. Şimdi Kevok'un ayrıntılı biçimde anlattığı bir noktaya doğru gidiyorlar. Kevok, bu sığınağın da diğerleri gibi çoktan boşaltıldığından emin.

Kevok öyle sanıyor.

Yolları epey uzun. *Gece* yarısı yola çıkmışlardı, hâlâ daha yoldaiar. Önce askeri ciplerle dağ yamaçlarına kadar. Sonra yayan olarak Baz ve arkadaşlarının dağın sırtındaki kampına kadar. Oradan da doruklardan, uzun, dolambaçlı geçitlerden geçerek ormanın içinden aşağılara, derin vadiye doğru.

Yürüyor Baz, hiç bilmediği ataları gibi, kayaları, tepeleri, sırtları, kayalıkları, uçurumları, çukurları, ağaçları, bitkileri, suları, dereleri arkasında bırakarak gidiyor.

Kevok, savaşçı olduğu günlerdeki gibi yürüyor, kayaların üstünden, dar, dolambaçlı yollardan, taşların, çakılların üstüne basarak, dikenlerin, böğürtlenlerin, büklerin arasından geçerek yürüyor. Savaşçı arkadaşlarıyla gözlerindeki uykuyu bıraktıkları, dinlendikleri derin vadilere doğru yürüyor. Baz'm atalarının bir gün köylerine, evlerine dönmek umuduyla, yabancıların bir gün çekip gidecekleri umuduyla saklandıkları yerlere doğru yürüyor. Ay batmış şimdi. Yıldızlar kaybolmuş. Ama daha güneş doğmamış. Ortalıkta incecik bir sis var. Yerde sonbahara özgü bir

ıslaklık. Bir ses yok, etraflarında derin ve ürkütücü bir sessizlik. Ara sıra kuş sesleri duyuluyor bir tek. Serin bir sonbahar meltemi ömürlerinin sonbaharını yaşayan ağaçların yapraklarını döküyor. Kevok'un yanındayız. Kevok, silahlı subay ve köylülerin arasında, üstünde erkek köylü giysileri içinde silahsız biçimde yürüyor ve ruhunun ve beyninin sessizliğini düşünüyor. Bu nasıl bir hayat, diye düşünüyor, neden böyle, niçin böyle oldu?.. Bu sessizlik, bu karmaşa, bu başıboşluk, içinde fırtınalı bir deniz gibi azmış, sağa sola çarpan şüpheler... Ne kaybetti Kevok? Ne kazandı? Ah, keşke Dade burada olsaydı şimdi! Biri olsaydı burada, birileri olsaydı, okuma arkadaşı, okul arkadaşı, ders arkadaşı jîr olsaydı burada; burada olsalardı da Kevok'la konuşsalardı, düştüğü durumu anlatsaydı onlara. Candan, sıcak, duygu dolu bir sohbet. Kevok'un ne kadar da ihtiyacı var buna. Keşke korkmasaydı, ölümden yüz çevirmeseydi de bu duruma düşmeseydi. Bu durumun sonu? Boyuna üsteledikleri isteklerinin sonu? Bu adımdan sonra hangisi gelecek? Ne yapacak Kevok? Hangi kurtuluş yolunu biliyor ki? İntihar mı etse, kaçmaya mı yeltense? Bir sığınak? Kaçacak bir yer? Bir insan? Kevok ürkmüş, yorgun, soluk soluğa, yürüyor.

Rüzgar savuruyor saçlarını Kevok'un, soğuk ağzını, dudaklarını, burnunu kesiyor. Yapamam, diye düşünüyor Kevok ağzını sıkı sıkı kapamış, hayıç, bu duraktan sonra başkası gelecek, ondan sonra başkası, artık yapamam. Bir şey yapmam lazım, kımıldamam, silkinmem lazım. Bir ses lazım, bir imdat, bir yankı. Ama nasıl? Önümdeki arkamdaki adamlar, uzun namluları, bana ve ölüme çevrilmiş silahları, akla yalnızca ölümü getiren, ölümün karanlığını hatırlatan silahlan. Hayır, yapamam, ne gücüm var, ne de hevesim...

Kevok, Baz ve diğerleri dağlardan inip vadiye girdiklerinde güneş yavaş yavaş yükselmeye başlıyor. Hava yavaş yavaş aydınlanıyor. Grup şimdi içinden kıvrıla kıvrılan bir ırmağın aktığı derin vadide. Etraf sarp dağlarla çevrili. Dağların sırtları ağaçlarla, büklerle dolu. Hemen önlerindeki incecik ırmak salma salma akıyor. Irmak orada burada önünü kesen kayaların arasında dereciklere bölünüp akıyor. Güneş yükseliyor, dağlar, ağaçlar, ormanlar, sular, ırmak yavaş yavaş solgun, alunsı bir renkle parıl-damaya başlıyor. Yüzlerce yıllık büyük çam ağaçları ince bir sis içinde birer binaya benziyorlar, Kevok'un hangisi olduğunu bilemediği özel bir renkte parıldıyorlar. Ortalık hâlâ sessiz. Bu sessizlik, bu sükunet, bu duruluk, bu güzellik! Bir süre önce Kevok savaşçılarla buradayken de ortalık altın sarışıydı, şimdi de. Etrafına bakıyor Kevo.k, dağların yücelerinde uçan iri kuşlar var. Bir çift tavşan,

insan topluluğundan uzakta koşturuyor. Ölümden, cinayetten, yangından, yıkımdan ne kadar da uzaktalar! Dehşetten, şiddetten, kinden, nefretten, öfkeden ne kadar da uzaktalar! Ya şu insanlar, şu savaş, insanların bitmek bilmeyen kin ve nefreti? Ya ülkeyi saran kin, nefret ve şiddet arzusu? Şu akan kan? Kanla sulanan, kendilerine hayat veren su olarak kanı seçmiş bu yürekler, bu beyinler...

Kevok, Kevok düşünüyor, Kevok, bırak artık bu düşünceleri, ne bu şüphelere gerek var, ne endişe duymaya, sen artık bir yaratıksın, hayatın, toplumun beş para etmez bir yaratığı,.artık ne hastalık, ne kötülük, ne pislik, ne çirkinlik, yalnızca kayıp bir yaratıksın, şu zaman, şu manzara ölü bir ruhun korkulu kabusu, kederli bir düşü artık. Şimdi yapabileceğin bir tek şey var, o da bu sığmağın boş olması için dua etmek... Kevok böyle düşünüyor, böyle umuyor. Ama?..

Ama bütün grup vadiye ulaştıktan sonra Baz, subaylar, iki köylü ve iki asker toplaşıyorlar. Bir süre bir kayanın duldasında konuşuyorlar. Sonra askerlerden biri gelip Kevok'u yanlarına götürüyor. Baz ve diğerleri orada, taşların üstünde oturuyorlar. Baz, avuçlarının arasında sakladığı sigarayla, oturması için Kevok'a yanında bir yer gösteriyor. Oturuyor Kevok. Baz bir süre dikkatle süzüyor Kevok'u, anlamlı anlamlı bakıp sessizce gülümsüyor. Sıcak, yumuşacık. Bir baba ya da bir âşığın bakışları gibi. Kevok'un içinde bir sıcaklık beliriyor.

"Bak kızım," diyor Baz, gülümseyerek, "vadiye ulaştık, ölüm vadisine. Öyle değil mi? Buraya 'ölüm vadisi' diyorlar değil mi?" Kevok bir karşılık vermiyor, Baz'm bakışından dolayı hafif mahcup biçimde başını eğmiş önüne bakıyor. Baz tekrar soruyor, "Öyle değil mi kızım?"

"Evet," diyor Kevok.

Baz'ın gözleri Kevok'un üstünde, bir süre daha onu süzüp sigara içiyor. Sonra yanındaki subaya dönerek, "Kevok'a biraz kavurma verin," diyor, "yemeğe, atıştırmaya zamanımız yok, siz ona yemeğini verin." Sonra Kevok'a dönüyor yine, "Şimdi söyle kızım, saklandığınız yer nerede?"

Kevok sağ eliyle gediğin aşağısını gösteriyor.

Baz köylülere bakıyor. Köylüler başlarıyla onaylıyorlar. "Demek nokta burası," diyor Baz, "Kalkın o zaman, toparlanın, silahlarınızı kuşanın. Bundan sonra konuşmak

yok, işaretleşerek hareket edeceğiz... Kalkın hadi, çabuk olun, acele edin, güneş yükselmeden oraya ulaşmalıyız. Çabuk olun, çabuk!.."

Kalkıyorlar, üstlerini başlarını silkeleyip yola koyuluyorlar. Baz yanındaki subaylardan birine dönerek, "Kevok bizimle olacak, ona göz kulak ol..."

Şimşek hızıyla toparlanıp silahlarını kontrol ediyorlar, sessizce, son derece düzenli bir biçimde art arda vadinin kalbine doğru yürüyorlar ve çok geçmeden noktaya ulaşıyorlar. Baz, bir subay, bir köylü ve Kevok bir kayanın arkasına geçiyorlar. Nokta, oradan bir cennet manzarası gibi güzel görünüyor şimdi. Nokta, birkaç mağaradan oluşuyor, mağaralar, sığmaklar iç içe, dip dibe. Irmağın öbür kıyısında, ırmağa biraz uzak, kayaların, tepelerin dibinde. Ortalıkta ses seda yok. Mağaraların etrafında en ufak bir hayat belirtisi yok. Derin bir sessizlik. Irmağın yumuşacık sesinden başka hiçbir ses yok. Hiçbir sözün tasvir edemeyeceği bu sessizlik, hep birlikte görülmemiş bir renk cümbüşü yaratan bu mor, eflatun, sarı ve kırmızı renkler, tuhaf duygular, içli duygular yaratıyor durduk yerde. Ve dağların yücelerinden dalga dalga, ama son derece ağır Hr biçimde yükselen güneş, aydınlık ve parlak ışıklar oradan buradan yansıyıp bütün renklere, her yere egemen oluyor.

Baz'ın timinin üyeleri çok çevik hareketlerle ve süratle mağaraların etrafını sarıp, ellerindeki silahların namlularını mağaralara çevirmiş halde taşların, kayaların, tümseklerin arkasına geçiyorlar; kimisi ayakta, kimisi çömelmiş, kimisi yatmış, kimisi oturmuş, bekliyorlar.

Beklemek, savaşı ve öldürmeyi beklemek. Her saniye, her dakika bir ömür kadar uzun. Zor bir bekleyiş...

Bir süre sonra hesapta olmayan bir şey gerçekleşiyor. Hâlâ ince bir sis içinde olan mağaranın kapısından bir insanın gölgesi, karaltısı beliriyor. Karaltı yavaş yavaş sisten uzaklaşarak ırmağa doğru geliyor. Bir insan. Karaltı bir insana dönüşüyor. Esmer, uzun boylu, dik duruşlu, genç, uzun bıyıklı bir adam. Üstünde savaşçı giysileri olan bir adam. Bir savaşçı.

Orada şimdi dün, tekerrür ediyor. Dün; Baz'm hısım akrabasından biri belki de babası, sabahın erken saatlerinde mağaradan çıkıp ırmağın kıyısına geldi, her şeyden habersiz. Bugün; isyan hareketinden bir savaşçı bu aydınlık sabahta mağaradan çıkıp ırmağın kenarına iniyor, her şeyden habersiz. Dün; Baz'm hatırlamadığı dağlı bir delikanlının hikayesi. Bugün; bir savaşçının Baz'ın fermanıyla gerçekleşen hikayesi.

Savaşçının görünmesiyle afallıyor Kevok. Bütün bedeni titriyor, ateş basıyor, boğazı düğümleniyor, "Eyvah," diyebiliyor sadece. Eyvah, hayır, hayır olamaz, olamaz... Neden? Neden burada? Neden böyle tedbirsizler, neden bir nöbetçi olsun yok? Neden?.. Hayır, hayır...

Baz'm keyfine ise diyecek yok. Ufacık gözleriyle asiye bakarak gülüyor, "Gel bakalım, gel akıllı eşkıya seni, gel..."

Savaşçı ırmağa ulaşıyor, orada ayakta durup bir süre etrafına, göklere bakıyor, sonra uçkurunu çözerek yüzü Baz, Kevok ve diğerlerine dönük halde uzun uzun işiyor. İşeyip silkindikten sonra uçkurunu bağlıyor, çömelerek elini yüzünü yıkıyor, hiç ;ıcele etmeden. Sonra ayağa kalkarak şepikinin yenleriyle yüzünü kuruluyor ve mağaraya doğru gitmeye başlıyor. Ama o an dun tekerrür ediyor.

Bir patlama sesi yükseliyor o an. Eğer dünkü ifadelerle söyleyecek olursak, o anda bir patlama sesi kaplıyor ortalığı. O anda bir patlama sesi defalarca, art arda ovada, kayalarda, dağlarda yankılanıyor. O anda bir patlama sesiyle sessizlik yırtılıyor, kuşlar birden uçup uzaklara gidiyorlar. Savaşçı yüzükoyun yere kapaklanıyor, ama biraz sonra kalkıp koşar adım mağaraya doğru gidiyor. O anda silahlar gümbürdemeye başlıyor. Savaşçı yine düşüyor, bir daha da kalkamıyor.

O anda Kevok çığlık atarak ayağa kalkıyor ve ırmağa doğru, düşmüş savaşçıya doğru gitmeye davranıyor. Ama yanındaki subay ve köylüler ellerini kollarını sıkıca kavrayıp kayadaki oyuğa tıkıyorlar. Kevok olan biteni görmüyor oradan, yalnızca duyuyor.

Taramadan sonra mağaranın ağzından da silah sesleri yükselmeye başlıyor. Yoğun. Ve her iki taraf var güçleriyle silahlarına davranıyor. Roketatarlarla, kalaşnikoflarla, makineli tüfeklerle, lav silahlarıyla, uzun namlulu tüfeklerle. Durmadan, kesilmek bilmeden. Saatlerce. Saatlerce. Güneş yükseliyor, şafak, sabaha çeviriyor, çatışma devam ediyor. Sabah, öğleye dönüyor, çatışma devam ediyor. Öğle, yavaş yavaş ikindiye dönüyor, çatışma devam ediyor. Mağaraların oradan, büyük mağaranın ağzından yoğun bir ateş, bağırmalar, nidalarla birlikte devam ediyor. Kaç kişiler? Nasıl bu derece yoğun biçimde ateş edebiliyorlar? Ama akşamüstü, dün olduğu gibi, güneş dağların üstünden, doğudan batıya doğru inerken mağaranın kapısına kadar ilerlemiş olan askerler içeriye ateş saçan sayısız el

bombalarını peşpe-şe atıyorlar. Art arda el bombalan. Sonrasında ise ağzından alevler çıkaran devlere benzeyen lav silahları, çok yakından mağaraya doğru ateş kusuyor. O zaman mağaranın ağzından yükselen silah sesleri yavaş yavaş kesiliyor.

Ateş kesiliyor. Sesler kesiliyor. Çığlıklar kesiliyor. Ağaçların, taşların arkasından, tepelerden, tümseklerden, kayalardan, siperlerden yükselen sesler yavaş yavaş diniyor.

Her yer sessizleşiyor yine. Cehenneme dönen ortalık derin bir sessizliğe gömülüyor.

Baz paketinden yeni bir sigara çıkarıp yakıyor ve derin derin çekiyor. Arkasına saklandıkları yerden dikkatle hâlâ tütmekte olan uzaktaki mağaralara bakıyor ve sessizce sigara içmeye devam ediyor. Yüzünde, bakışlarında belirgin bir ifade yok. Mutlu mu acaba? Memnun mu? Üzgün mü? Kederli mi? Ne düşünüyor Baz? Ne hissediyor? Sigara içiyor sadece. Şimdi kalkıp kayaya yaslanarak mağaralara bakan Kevok, subaylar, askerler, köylüler durmuş sessizce, kımıldamadan Baz'ın emrini bekliyorlar. Baz acele etmiyor, artık gerek yok acele etmeye. Baz ilk sigaradan sonra bir tane daha çıkarıp yakıyor.

Ses yok, hiçbir ses yok. Son derece derin, son derece ağır bir sessizlik, yanı yöreyi bir kefen gibi sarmış durumda.

Baz ikinci sigarasını da içtikten sonra yerinden yavaş yavaş çıkıyor ve etrafına bakmaya başlıyor, her yere, her pusuya. Subaylara, askerlere, köylülere bakıyor, sonra sağ elini kaldırarak mağaranın agzma kadar sokulmuş asker ve köylülere girmelerini işaret ediyor. Asker ve köylüler, mağara ağzının her iki yanından çifter çifter içeri dalıyorlar. Bir çift, iki çift, üç çift... Birkaç asker de öbür mağaraların yanında bekliyor. Bir süre sonra iki asker bir cesetle görünüyorlar kapıdan, biri cesedin bir ayağından diğeri de öteki ayağından tutmuş. Dışarı çıkıp cesedi mağarayla ırmağın ortasındaki düz bir yere koyuyorlar. Sonra tekrar mağaraya giriyorlar. O anda başka bir cesedi sürükleyip getiren iki asker görünüyor. Ve bir ceset daha. Bir ceset daha. Ceset sayısı altı oluyor. Baz, Kevok, subaylar ve öbürleri sessizce ölümün bu sessiz hareketini seyrediyorlar. Altı ceset ve ırmağın önünde düşen savaşçı. Yedi ölü, yedi ceset.

Subaylar, askerler, köylüler cesetlerin başında toplanıyorlar. Bir subay topluluktan ayrılıp Baz'ın yanına geliyor. Baz'ı biraz uzağa götürerek bir şeyler söylüyor ona. Baz dinliyor onu, sonra birkaç şey söylüyor ve kayanın dibine dönüyor. Subay da dönüp cesetlerin yanına gidiyor. Subay, tabancasını çıkanp bir cesedin başında duruyor ve ona üç el ateş ediyor. Sonra aynı şeyi başka bir cesede yapıyor.

O an Kevok daha fazla tutamıyor kendini, yerinden çıkıp cesetlere doğru gidiyor. Askerlerden biri onu engellemek için davranıyor, ama Baz, "Bırak," diyor, "bırak gitsin..."

Kevok afallamış, şaşkın, uykudaymış gibi dalgın bir halde suya bata çıka ırmağın öbür tarafına geçip cesetlerin başına gidiyor. Gözleri yaşarmış bir halde sessizce etrafına, subaylara, askerlere, köylülere bakıyor, sonra ilk cesedin önünde çöküyor. Yedi insan cesedi, ömürlerinin baharında yedi genç beden yan yana uzanıyor şimdi. Daha demin hayatta olan insanlar. Ke-vok'un yanında çömeldiği ilk ceset, bir kızmki. Yüzü kan içinde, çenesinin bir tarafı parçalanmış. Saçlarının sol tarafı yanmış. Dudakları, gözleri kan içinde. Kevok yavaşça şepikinin yenleriy-le yüzünü siliyor kızın. Bir süre hipnotize olmuş gibi sessizce öldürülmüş kızı seyrediyor. Sonra ayağa kalkıp öbür cesetlere bakıyor, tek tek, ağır ağır. İkinci ceset iri yarı bir erkek, sağ kolu omuzdan kopmuş. Üçüncü ceset tıknaz bir erkeğin, kafası parçalanmış, yüzü, kafatası paramparça olmuş, beyni dışarı taşmış. Dördüncü ceset' uykudaymış gibi yatan kısa ufacık bir kız, yüzünde hiçbir yara bere izi yok. Beşinci ceset... Beşinci ceset!

Beşinci ceset!..

"Hayır," diye bağırıyor Kevok, "hayır Rgnas, hayır... hayır!.."

Evet, bu doğru; beşinci ceset Renas'ın ta kendisi. Renas yıkılmış, ölü, yatıyor. Renas; uzun boylu, uzun bıyıklı, irikıyım, büyük, yüce Renas. Renas; dar günlerin fedakar savaşçısı, karda tipide, soğukta zemheride yiğit. Renas; ölümün ve yaşamın yoldaşı, Kevok'un düğününde halay başını çekeceği Renas. İnce, çok güçlü bir sızı kaplıyor Kevok'u, ansızın bütün beynini, yüreğini kesip geçiyor. "Renas," diyor Kevok, ninniye benzeyen alçacık'bir sesle, "Renas... Renas..." Renas şimdi gözleri kapalı, yüzü toz içinde, ama yüzünde en ufak bir kan lekesi görünmeksizin yatıyor. Uyuyormuş gibi, bir düş görüyormuş gibi öyle sade, masum, dingin bir şekilde yatıyor. Kevok yanında oturarak başını dizine koyuyor yavaşça. Sessizce, ağlamadan, böğürmeden, kımıldamadan. O anda Kevok, Renas'ın karnından hâlâ kan sızdığını

görüyor, iç organlan olduğu gibi dışarı akmakta. Ekşi bir koku, yoğun bir kan, ter ve barut kokusu yükseliyor Renas'ın cesedinden. Kevok sağ elini Renas'ın yüzünde, gözlerinde, yanaklarında, alnında gezdiriyor, bir çocuğu okşar gibi. Uyuyor Renas, dingin, dertlerden, acılardan, endişelerden, kederlerden, koşuşturmadan, didinmeden, savaştan, çatışmadan, her şeyden uzak. Gidiyor Renas, sessiz, soluksuz, gözleri kapalı; her şeyi terk edip gidiyor.

Tuhaftır ki bu son derece duygulu, son derece acılı, son derece kederli anda, ay geliyor Kevok'un aklına. Kevok, Rânas'ın dingin yüzüne bakarak ayı ve o kadın destanın sözlerini düşünüyor; yiğitler ve yol bilenler de ay gibidirler, önce büyür, genişler, ışırlar, sonra ise yitip giderler...

Gidiyor Renas. Ay gibi, şu akşam öğününde şimdi batıp giden güneş gibi.

13. Bakışlar

Baz ve Baz'ın bakışları; bazen yumuşacık, kederli, hüzün dolu, bazense keskin, sert, korkutucu, karanlık; ölüm gibi karanlık.

Kevok ve Kevok'un bakışları; her zaman yumuşak, melül, sisli; bir düş gibi.

Bakmak, bir başkasına bakmak; duyguların dili, yürek ve ruhun dili; başka bir insanı görme, keşfetme ve tanıma yolu. Bakmak; insanın yüreğinde çakan şimşek.

Şimdi sözümüz bakmak hakkındadır. Şimdi askeri bir lojmanın kapısındayız. Dağlar Ülkesi'nin en büyük şehrindeyiz, askeri bölgedeki subay lojmanlarındaki bir apartmanda. Ölüm vadisindeki yangından, cinayetten, ölümden bir ay sonrası diyeceğiz. Evin kapısında, Baz'ın yanındayız. Baz kapıdan içeri girecek Saatler gece yarısını gösteriyor. Dışarıda bardaktan boşanırcası-na yağmur yağıyor. Hava soğuk.

Baz bu gece vakti nereden geliyor? Bilmiyoruz, ama üstünde ne dağlarda giydiği giysi, ne de resmi subay üniforması var. Siyah bir takım elbise giyinmiş. Baz bir elinde anahtar, öbüründe küçük siyah bir çanta, apartmanın dördüncü katındaki dairenin kapısında durmuş hızlı hızlı soluklanıyor. Bir süre öyle sessizce duruyor, sonra kapıyı açıp ses çıkarmamaya dikkat ederek kapıyı kapatıyor. Burnuna sıcak, güzel bir koku geliyor. Ev, evin sıcaklığı, her şeye rağmen evin verdiği huzur. Baz siyah ayakkabılarını çıkarıp bir çift deri terlik geçiriyor ayağına ve içeriye geçiyor. Ama bir ses geliyor içeriden. Güzel bir ses. Bir stran sesi. Kevok'un sesi.

Evet, Kevok içeride, bu evde. Daha uyumamış. Kevok kendi dilinde, içli bir sesle bir stran terennüm ediyor.

Baz holle yatak odasının arasındaki köşeye yaslanarak birkaç sözcüğünden başka bir şey anlamadığı bu yabancı dili dinliyor. Bu ses, bu dil, Baz'ın anlamadığı ama ara sıra duyduğu bu tuhaf sözler. Bu insanların, bu lanetlenmiş ülkenin sesi. Kaç yıldır duyuyor bu dili? On yıl mı? Yirmi yıl mı? Yirmi beş yıl mı? Subaylığa başladığı ilk günden beri... Yirmi yıldan fazla. Ne anlatıyor bu ses, ne söylüyor?

Kevok'un içli, yumuşak sesi geliyor; ne yüz, ne beden, ne bakış, yalnızca sesi

geliyor Baz'ın kulaklarına. Gencecik, tuhaf bir kızın sesi. Garip stranlar, garip sözler. Kimin stranı bu, neyi anlatıyor? Yükselip alçalmadan akan bu ses duygun ve kederli şimdi. Hüzünden mi söz ediyor? Ölümden, yangından mı? Felaketten, yıkımdan, açlardan, susuzlardan, yaralılardan, yeniklerden mi? Acı ve kederle örülmüş bu yumuşak, bu içli ses.

Kaz sırtını duvara yaslamış, başını hafifçe yukarı kaldırmış, *y,*< derini kapatmış, dinliyor. Baz subaylığa başladığı gün bu inamların stranlarından yükselen bu duygunluğu, bu yumuşaklığı, bu gurbet ve göç duygusunu duymuştu. Dağlarda, vadilerde, karanlık gecelerde, erken saatlerde, orada burada defalarca duymuştu bu stranları. Ama şimdi kendi evinde, askeri lojmanlarda l)ii son derece tuhaf, garip duygular yaratan sesi duyuyor. Evde, kendi evinde. Ses, evine kadar ulaşmış! Sesin sahibi? Evindeki İm genç kız? Baz onu,'onun yüzünü düşünüyor. Destanlardan, elsanelerden çıkıp gelmiş gibi esmer bir yüz, zamana, rüzgara, lıianalara karşı koymuş antik bir heykelinkine benzeyen yüz. sade, bir meleğinki gibi masum, ama sihirli bir maske gibi olan yüz. Ağzı, dudakları ve şimdi o güzel ağzından çıkan şu sözler. r>az'ın her zaman bir düşman sesi gibi gördüğü, duyduğu bu ses, hu sözler, şimdi kendi evinden yükseliyor!

Mırıldanıyor ses. Baz gözlerini kapatmış dinliyor. Seslerin d erinliklerine dalarak Baz'm gelişini, kapının açılışını fark etmeyen bu ses. Baz'ın yüzünde, içinde yeni duygu dalgaları meydana getiren ses: Hangi duygular? Korku mu? Garipseme mi? Sıcaklık mı? Baz anlayamıyor ne olduğunu, ama yorgunluğunun farkına varıyor iyice. Yorgunluk, yalnızca yorgunluk; bedeni yorulmuş, beyni yorulmuş, hayatının kanlı anıları, onu bu kahrolası ülkeye getiren kahrolası yola sokan kaderi, bu ülkenin altın-sl, gümüşsü yıldızları altında geçen günler, aylar, yıllar, bu vahşi insanların vahşi dağları, ovaları, bu unutulmuş diyarın korkunç, felaket dolu geceleri. Baz'ınkilerden farklı yabancı kokuları, davranışları, giyinişleri, düşünüşleri, konuşmaları... Ve tuhaf sözleri, tuhaf sözcükleri. Baz yorgun.

Ama yalnızca bü ülkeye ait olan bu tuhaf stran neden söz ediyor? Baz yıllardır bu insanların arasında olmasına, sır dolu yüreklerinde, ruhlarında yer almasına rağmen şu kızın yürek yakıcı sözlerinin ne hakkında olduğunu bilmiyor. Baz bu kadar uzak onlara! Hayır, evinde seslerini dinleyecek kadar yakın onlara, ama aynı derecede de uzak, çünkü bu sözleri anlamıyor, bilmiyor. Bu ülkenin kirli gerçeğinin derinlerinde olduğu kadar, ondan uzak da. Şu kız gibi. Bu kahrolası ülkenin pınarlan gibi

berrak, yıkılası dağlardan yükselen güneşin ilk ışıkları gibi canlı olan bu kız kim? Güzel, parlak gözlerinin derinliklerinde hep korku kıvılcımları çakan ve şimdi Baz'ın sayesinde yaşayan bu kız ne düşünüyor, ne hissediyor? Baz'ın dilini iyi bilen, ama tuhaf bir tonda konuşan bu kızın ruhunda ne var, yüreği ne için atıyor?

Hol, mutfakla yatak odasının arasında, içeriden, oturma odasının oradan loş bir ışık sızıyor. Ama ses gecenin karanlığına sarınarak dalga dalga dağılıyor. Gecenin ve evin karanlığı sesin ve sözlerin etkisini daha da yoğunlaştırıyor. Yatak odası tarafından oturma odasının kapısına doğru geçtiğinde görüyor Kevok'u. Kevok yere serilmiş bir döşeğin üstünde, sade ve uzun giysiler içinde oturuyor. Kevok'tan biraz uzaktaki masanın üstünde ve pencerenin uzun pervazında birkaç tane mum yanıyor. Beyaz ve kırmızı mumlar içeriyi loş bir aydınlıkla dolduruyor. Beyaz duvara yaslanmış, ayaklarını karnına çekmiş, elleriyle dizlerini tutmuş pencereden bakıyor ve yorgun bir ninni sesiyle tatlı tatlı mırıldanıyor. Kendinden geçmiş gibi, bu dünyada değilmiş gibi bakıyor dışarıya. Bakışlarında ne var? Hasret mi? Arzu mu? Keder mi, acı mı? Yoksa hâlâ yaşadığı için, mutluluk mu?..

"Kevok," diyor Baz yavaşça, ama görünüşe bakılırsa Kevok duymuyor onu.

"Kevok," diyor Baz, bu kez biraz sesini yükselterek.

Kevok irkiliyor birden. Baz'ın ne olduğunu anlamadığı tuhaf bir ses çıkıyor ondan. Hemen stranı keserek toparlanıp ayağa kalkıyor. Baz ona doğru bir iki adım atıyor. "Kevok, ne kadar güzel bir isim..." diyor. Ama Kevok şaşkın, yuvasından fırlamış gözlerle pencerenin öbür tarafına doğru gidiyor, Baz'dan uzaklaşmak için. "Çok güzel bir isim," diye yineliyor Baz, ama devam edemiyor. Kevok'un korkusunu dindirecek yumuşak sözler söylemeli. Ama nasıl? Hangi sözcüklerle? Kevok'un tuhaf bakışları bir sıcaklık, bir şefkat yaratıyor Baz'm yüreğinde. Baz durup sessizce seyrediyor onu. Keşke içeri girmeseydi de Kevok'u o tatlı uykusundan uyandırrfiasaydı, onu tuhaf stranmm tuhaf sözlerinden koparmasaydı. Şimdi ne söylese faydasız. Hiçbir söz Baz'ı da etkileyen o sihirli havayı geri getiremeyecek. Bu narin, yaban, bilgili, zeki kız korku içinde. Sözler etki edemez artık... Baz'ın yüzünde yumuşak bir tebessüm, Kevok'un yüzünde büyük bir korku, bir süre, ayakta, birbirlerinden

uzakta duruyorlar öylece. Sonra Baz ağır adımlarla mutfağa gidiyor; ışığı yıkıyor, buzdolabının kapısını açıp uzun bir votka şişesiyle küçük bir limon şişesi çıkarıp mutfak masasına koyuyor, mutfak dolabından bir kadeh çıkarıp votka ve limonla dolduruyor. Kadehi alıp dönecekken ansızın bir şey hatırlamış gibi dönüyor, buzluktan birkaç parça buz çıkarıp eliyle kadehine atıyor. Ondan sonra oturma odasına dönüyor. Kevok hâlâ aynı yerde, ayakta duruyor. Baz sessizce uzun ve geniş kanepeye geçerek oturuyor, kadehi uzun masaya koyup siyah ceketini çıkarıyor ve "Dışarıda çok fena bir yağmur yağıyor, arkadaşlar beni kapıya kadar bıraktılar, çok yağmur yağıyor, çok..." diyor. Sonra ceketinin cebinden sigara paketini çıkarıp bir sigara yakarak devam ediyor, "Kış geldi artık, yeni bir kış, birbirine benzeyen sayısız kıştan biri, bu kahrrr..." Konuşmayı kesiyor, daha fazla devam etmek istemiyor, kadehinden birkaç yudum alıyor. O ânda belindeki tabancanın kabzası parıldıyor.

Kevok ayakta öylece durup bakıyor ona. Sessiz, soğuk, ruhsuz bir yüzle, bir heykelinkine benzeyen yüzüyle. Ama derin, sorgulayıcı, şüpheli bir ifadeyle değil. Sessizce, Renas'ın ölümünden beri Kevok'un hayatına dönüşen bir sessizlik bu, onu bu yola sokanların yanında takındığı bir tavır olan sessizlik. Mecbur kalmadığı sürece sessiz bir yürekle, sessiz bir ruh haliyle... Bu ülkenin sessiz toprağı gibi, köyünün sessiz şafakları gibi, geçmişindeki ölü insanlar gibi, bu uğursuz ve soğuk askeri lojman gibi... Baz birkaç yudum daha aldıktan sonra "Yorgunum," diyor ve Kevok'tan konuşmasını rica ediyor. Ama Kevok bir karşılık vermiyor. Baz bakıyor ona. Kevok; saçları uzamış şimdi, yüzünde masum bir ifade, ışıl ışıl siyah gözlerini hiç kırpmıyor; derin, müthiş güzel, korku ve keder dolu gözlerini. O tuhaf gözlerini... Baz kadehini bitirip mutfağa doğru gidiyor, bir süre sonra dolu bir kadehle dönüyor. Geniş kanepeye oturduktan sonra, "Neden uyumadın," diye soruyor. Hâlâ ayakta duran Kevok bir cevap vermiyor yine. Dışarıdan yağmur sesi geliyor. Mum ışığı titreşiyor duvarlarda. Odada uzun ve geniş bir kanepe, uzun bir masa, iki sandalye ve Kevok'un pencerenin önüne serilmiş döşeğinden başka bir şey yok neredeyse.

"Otur," diyor Baz votkasını içerken, "korkma, seni yemem!.. Seninle biraz konuşmak istiyorum..."

Kevok sessizce döşeğine oturarak ayaklarını karnına doğru çekiyor, uzun giysisini çekiştirip düzeltiyor ve çenesini dizlerinin üzerine koyarak Baz'a bakmaya başlıyor. Pencerenin önünde ve masanın üzerindeki mumlar her iki yandan aydınlatıyorlar onu. Hafif uzun yüzü, yüzündeki çizgiler ve gözlerinin altındaki çukurlar daha açık biçimde görünmeye başlıyorlar. Omuzlarına düşen siyah uzun saçları parıldıyor şimdi. Kevok şimdi her zamankinden daha esmer görünüyor.

"Okuduğun o stran neydi?" diye soruyor Baz, gülerek, sonra hıı kaç yudum daha içtikten sonra devam ediyor, "sesin çok içliydi de..."

Kevok bir karşılık vermiyor. Baz kadehini masaya koyuyor, sonra sigarasından bir nefes daha çekerek üsteliyor, "Merak ediyorum sadece... Korkma... stran ne hakkındaydı?"

"Dada, yani annem okurdu bu stranı," diyor Kevok, Baz'a bakmadan. Gözlerini uzun parmaklarına dikerek devam ediyor, babam hafta sonları gelirdi köye. Her pazar akşamı da şehre dönerdi. O akşam, pazar'akşamı, Dade beni uyuturken bu stranı okurdu bana. Stranın sözleri çok eskidir. Dade stranı okurken pek bir şey anlamazdım. Başımı dizlerine koyar, gözlerini uzaklara diker, sonra başka bir dünyaya gitmiş gibi okurdu. Ağzına, ahenkle kımıldanan biçimli dudaklarına bakardım. Ağzından çıkan sözcükler, köylülerin, dağlıların kullandıkları sözcüklerdi. O sözlerin içinde yayla serinliği, şafak aydınlığı vardı sanki... Bazen keserdi stranı, dururdu, o zaman solardı sözler. Durması, ara vermesi de stranın birer parçasıymış meğer. Bir göçten söz ediyordu. Bir köyün göçü. Göçten geriye kalan bir kadın, bir bebeği olan bir kadın göçten sonra sevdiklerinin, annesinin, bacılarının, babasının arkasından yakmış bu stranı. Sade ve duygun sözleri pek bir gamlı, pek bir kederlidir. Dade bu stranı okurdu, önce yavaşça, sonra bir destan okur gibi, sonunda da ağlamaklı bir sesle bitirirdi... Bu Dade'nin stranıdır..."

Kevok durup soluklanıyor, "Dade," diyor sonra, ama devam edemiyor. Bir sessizlik başlıyor o an. Derin bir sessizlik. Baz da konuşmuyor, votka içip Kevok'u seyrediyor sadece. Pencerenin önündeki mumlardan biri, belki de penceredeki bir çatlağın içinden geçen rüzgar yüzünden ateşini savura savura yanıyor. Kevok dizlerine koyduğu elinin parmaklarıyla oynuyor. Sigara içiyor Baz, bacaklarını biraz uzatıyor ve Kevok'a bakmaya devam ediyor. Kevok; narin kız, içinde bulunduğu durumdan

olacak azıcık ürkek, azıcık mahcup. Yumuşacık, ama aynı zamanda asi, mağrur, dikbaşlı. Baz, "Keşke şu kız dağlı olmasaydı, buralardan olmasaydı," diye geçiriyor içinden, "keşke onu bu durumda tanımış olmasaydım, bir düşman gibi değil, bir dost gibi tanımış olsaydım..."

Bir süre sonra "Dade" diyerek sessizliği bozuyor Baz, "Kevok, bak iyi dinle beni... Bir süre, uzun bir süre boyunca anneni babanı, arkadaşlarını, akrabalarını göremeyeceksin, onlarla ilişkiye geçemeyeceksin, ya da başka bir yere gidemeyeceksin. Bir an önce bu düşünceleri kafandan sil ki, daha fazla acı çekmeyesin. Uzun süre sen, sen olmayacaksın, Kevok değilsin sen, anladın mı, yoksun... Uzun süre böyle gizli saklı yaşayacaksın. Unutma!" Bir karşılık vermiyor Kevok, bu sözler ona söylenmemiş gibi hareketsiz, ifadesiz bir şekilde parmaklanna bakmaya devam ediyor.

Baz, bir yudum daha içtikten sonra, "Durumun iyi değil," diye devam ediyor: "Benim de öyle... Üstlerim seni onlara teslim etmemi istiyorlar... Senin gibi yüzlercesi var. Yani isyan sevdasından vazgeçip bizim tarafımıza geçen, devletle birlikte devlet için çalışan yüzlerce kişi var. Gerektiğinde onları hapishaneden çıka-np operasyonlara götürüyoruz, içlerinden en seçme olanlar ise daima bizimle olurlar, savaşırlar. Her gün ölüp öldürürler... Ama hiç kimse senin durumunda değil. Seni bilerek getirdim buraya, seni korumak istedim... Seni ölümden korumak istedim. Doğrusunu istersen ben de bunu neden yaptığımı bilmiyorum, ama acıdım sana... Seni ilk görüşümde, neden bilmiyorum, ama içimde kıvılcım gibi bir şey çaktı. Senin gibi okumuş, bilgili ve... ve güzel ve genç bir kızın ölmesine gönlüm razı gelmedi... Ama üstlerim seni istiyorlar şimdi... Büyük ihtimalle öldürmek için... Artık bir işlerine yaramazsın... Sen söyle, ne yapalım?.."

Bir cevap vermiyor Kevok, cevap yerine pencerenin önünde, bitmekte olan bir mumu seyrediyor.

"Kevok," diyor Baz, hafif sinirli, "Kevok, yorgunum ben. Beynim, yüreğim, ruhum yorgun... Başım ağrıyor, alnım ağrıyor, yorma beni, söyle hadi; ne yapalım?'"

"Bilmiyorum," diyerek Baz'a dönüyor Kevok ve son derece yavaş bir biçimde, "yük olmak istemem," diyor: "Başka söyleyecek, yapacak bir şeyim de yok zaten. Üstlerin doğruyu söylüyorlar, hiçbir şeye yaramam ben. İstersen beni teslim et onlara...".

"Hayır, onlara bir şeyler söyledim. Sanırım ikna oldular, en azından bir süre için. Kalacaksın, ama belki bazen bizimle birlikte operasyonlara çıkman gerekecek."

Baz bu sözlerden sonra ayağa kalkarak mutfağa gidiyor ve dolu bir kadehle geri dönüyor. "Kimse seni görmemeli. Yoksun sen, buna alış... Hayatında yeni bir yola girmiş durumdasın ve sanırım ölene kadar da bu böyle devam edecek... Adın, soyadın, giyim kuşamın, her şeyin değiştirilecek," deyip Kevok'a bakıyor büyük bir dikkatle. Bu kızın bu sessizliği, bu mağrurluğu nereden kaynaklanıyor acaba? Baz, ağzında sigara, düşünüyor. Aklı, bedeni, ruhu... ne düşünüyor, ne hissediyor? Kanı mı, kanın intikamını mı? Kin ve nefret mi? İnsanı esir alan şiddet aşkını mı? Savaş mı, öldürme mi? Korku dolu bir gerginlik mi? Yorgunluk mu? Evet yorgunluk, belki kız da Baz gibi yorgundur, yüreği, beyni, ruhu yorgundur. Kimbilir belki de bu tuhaf, tanınmaz ve yorgun ruh Baz'ın yorgun ruhunu da dindirebilir. Ama keşke bu kız bu ülkeden olmasaydı. Bu savaş ve katliam zamanında bu şey, yani dili, anne babası, ataları büyük bir yüke, aşılmaz bir engele dönüşüyor. Ama ne olursa olsun Baz'ın ona ihtiyacı var, onunla konuşacak, onunla yiyip içecek, onunla uyuyacak bir kıza, bir kadına, bir dosta, bir arkadaşa ihtiyacı var. Yorgun ruhunun ihtiyacı var buna. Ruhu, yüreği, beyni için mecbur buna... Evet güçlü, despot, üstlerinin deyimiyle çelik gibi sağlam olan ünlü Baz'ın buna ihtiyacı var. Kimsenin dışarıdan göremeyeceği yüreği, kimsenin ne halde olduğunu fark edemeyeceği ruhu muhtaç.

"Kevok," diyor Baz bir iki yudum daha içerek, "holdeki çantamı getirebilir misin lütfen?"

Kevok kalkıp odadan dışarı çıkıyor, çantayı getirip Baz'a veriyor, sonra yine eski yerine geçip oturuyor. Baz yavaşça çantasını açıp içinden kağıtlar, dosyalar ve bir defter çıkarıyor, defteri Kevok'a uzatıp, "Buyur," diyor, "defterin, şiir defterin..."

Kevok, Baz'ın ne söylediğini anlamıyor önce, ama Baz'ın elindeki defteri görünce renginden tanıyor. Kevok'un defteri!.. Dağlardaki dostu, dertleri, gamları, arzuları, ümitleri, acıları, kederleri, hasretleri ve düşüncelerinin dili olan defteri bu. Kevok'un değişik kalemlerle basit dizeler, şiirimsi dizeler yazdığı defter. İçinden gelip de başka kimseyle konuşamadığı şeyleri yazdığı defter. Kevok'un bazı sırlarını yazdığı defter. Kevok'a bir rahatlık, bir ferahlık veren, soluk aldıran defter. Evet, işte o defter, Kevok yaralandığında çantasıyla birlikte kaybolmuştu. Şimdi bu defter bu askeri lojmanda, yağmurlu gecenin yarısında önünde duruyor! Ve Baz, bunca insan içinde Baz uzatıyor

bu defteri!

"Buyur," diyor Baz gülümseyerek, "baktım ona, bizim dilimizle yazdıklarını okudum, öbürlerini ise başkalarına okuttum, içinde tehlikeli bir şey yoktu. Şiirlerin güzel gerçekten. Devam etmek istersin diye düşündüm. Sıkılıyorsundur, şiir yazmak can sıkıntını hafifletir belki."

Kevok kalkıp Baz'ın yanına geliyor, defteri alırken, "Teşekkür ederim," diyor. Ama Kevok ilk kez bu şekilde, farklı şekilde bakıyor Baz'a. Gidip yerine oturuyor. Bir bebek gibi kucağında tutuyor defteri. Bir kez daha, ama bu kez içtenlikle teşekkür ediyor ona.

"Şiirlerin güzel," diyor Baz, yine gülümseyerek, "Ben de, senin yazdığın gibi bir düşteyim sanki. Bu ülkeyi görüyorum, onu yaşıyor, onu hissediyorum. Ama sen doğrusu güzel bir biçimde betimlemişsin."

O zaman Kevok, çok yumuşak bir sesle, "Hayır, bu ülke, bu insanlar düş değil," diyor, "yazdığım şeyler düş ya da hamhayal değil. Yakılan köyler, ormanlar, ölen, katledilen insanlar, yükselen çığlıklar düş değil, gerçeğin ta kendisi, bu ülkenin gerçeğinin ta kendisi."

"Ama bir düş gibi, öyle değil mi," diye soruyor Baz, Kevok'un daha fazla konuşması için.

"Hayır, bir düş değil, bir felaket gibi, bir kıyamet gibi. Buna rağmen hepsi doğru ve gerçek. Bu ülke, bu insanlar, yaşıyor, kökleri, adlan, deneyimleri, tarihleri var... Bunlar gerçek. Ölüm bir gerçektir bu ülkede, öldürme de. Öyle bir gerçek ki, her ölüm, her katliam gerçeği, bu ülkenin, Büyük Ülke'nin, bütün insanların, insanlığın gerçeğini biraz daha öldürüyor. Öyle bir gerçek ki ölen kişiyle birlikte eli kanlı olan katilini de öldürüyor..." "Bana Jîr'e ne olduğunu anlatmayacak mısın," diye soruyor Baz, merakla, yumuşak bakışlarla Kevok'un konuşmasını zevkle dinleyerek, "Bize sözünü ettiğin Jîr, deftere yazdığın Jîr?"

"Bilmiyorum," diyor Kevok ansızın kendine gelmiş gibi ve kesiyor.

"Öldürüldü mü dersin?"

"Bilmiyorum..."

"Onu dünya gözüyle bir daha görebileceğine inanıyor musun?

"Bilmiyorum," diyor Kevok yine ve bir süre sustuktan sonra devam ediyor, "hayır, sanmam..." "Söylesene, seviyor muydun onu?" "Evet," diyor Kevok kesin bir sesle.

"Nasıl seviyordun, yani ne yaşadın, ne söylerdin ona, nasıl bir aşktı?"

Kevok cevap vermiyor. Baz sorduğuna pişman bir şekilde kadehine uzanıp bir yudum içiyor, sonra masanın üstündeki kağıt, dosya ve defterleri toplayıp çantasına koyarak çantayı kanepenin yanına koyuyor.

O anda Kevok beklenmedik bir şey söylüyor usulca: "Neden bizim varlığımızı, bizim de yaşadığımızı kabul etmiyorsunuz? Neden bizi hiç rahat bırakmayıp boyuna değiştirmeye çalışıyorsunuz?.."

"Kızım," diyor Baz gülerek, "anlaştığımızı sanıyordum, biz ve siz diye bir şey yok. Biz varız, sadece biz, siz de bizsiniz, biz de biz. Öyle değil mi?"

"Ama..." diyor Kevok, konuştuğuna pişman olmuş gibi, "ama bu ülkenin insanları kendileri gibi kalmak istiyorlar, kendi kökleri, kendi tarihleri ve kendi kimlikleriyle yaşamak istiyorlar, . başka bir şey değil, başka bir talep değil. Bunu kabul etmek çok mu zor?"

"Bunların hepsi oyun, düşmanın oyunu... Bırak bunu, ağzından bir daha böyle bir kelime çıkmasın... Simdi söyle bana, anlaştığımız şekilde söyle; yalnızca biz varız, değil mi?"

"Evet," diyor Kevok ve yüzünü çevirerek pencereden dışarıya bakıyor.

Baz kadehine bakıyor. Boşalmış yine. Masadaki mumlardan biri de bitmiş. Masadaki küllük izmaritle dolmuş. Baz kalkıp mutfağa gitmeye niyetleniyor. Yapamıyor ama, başı dönüyor.

Başı çatlayacakmış gibi ağrıyor, uyku bastırıyor. Yine oturup ayaklarını uzatıyor ve zamanı, geceyi, gündüzü düşünmeye başlıyor. Şimdi saat gecenin kaçı? Bir mi, iki mi?

Bu kız neyin nesi, hu taraftan mı yoksa öbür taraftan mı? Dost mu, düşman mı? Hayır uyumamalıyım, diye düşünüyor Baz, yalnız ara sıra geliyorum bu kızın yanına, bu eve, uyumam yanlış olur. Onu tanımalıyım, yüreğinin, ruhunun derinliklerinde neler olduğunu öğrenmeliyim. Bu sade, temiz, saf ve güzel maskenin ardında neler var, görmem lazım. Yok, uyumak olmaz. Ama o zaman da votka lazım, içki sigara içmem lazım. Uyumasını mı istesem? Yok, olmaz. Kendisi uyusun, ama ben Baz'ım, benim uyumam doğru olmaz. Dost ya da düşman, tanıdık ya da yabancı; bu garip kızın gözlerine, dudaklarına, gülüşüne, bedenine, bacaklarına, dizlerine, yüreğine, ruhuna bakmam lazım. O memeleri ısır-malıyım, emmeliyim, yorgunluğu memelerinin arasına dalarak gidermeliyim, yeniklik ve gücün ilacını bulmalıyım orada. Huzurun burada olduğunu biliyorum, huzur bu dudaklar, boyun, kulaklar, memeler, bacaklar arasında. Bu tuhaf yüreğin, ruhun içinde. Orada uyumalıyım...

Ansızın, "Kevok, gel kızım," diyor Baz, "gel de burada, yanımda otur." Kevok bir karşılık vermiyor. "Yanıma gel, ellerini ver bana," diyor Baz yine, yalvarır gibi. Ama Kevok gitmiyor yanına, kımıldamıyor, korkuyla, yalvaran gözlerle Baz'a bakıyor sadece. Yine o gözler, mum alevi gibi parıldayan o siyah gözler! Yine gelip gözlerinin derinliklerine oturan o korku!

"Korkma kızım," diyor Baz son bir gayretle, ama biraz utanmış şekilde devam ediyor, "yemem seni, korkma, yanıma gel, ellerini ver bana. Ellerini ver, bu yağmurlu soğuk günde, bu karanlık gecede bir yumuşaklık, bir sıcaklık ver bana... Yorgunum Kevok, başım ağrıyor, üşümüş ellerimi tut, sarıl bana, beni bedeninle ısıt... Susadım, suyunu ver bana, açım, kendini ver... İstiyorum seni, bedenini, her şeyini tanımak istiyorum. Memelerinin arasında uyuyup uyanmak istiyorum, içinde kaybolmak istiyorum... gel." Baz bir kez daha, ama bağırarak yineliyor, "Gel!.."

Sonra birden susuyor Baz. Bu sözler de ne böyle? Düşünüyor, sarhoşum, diye düşünüyor, sarhoşsun sen Baz, ne söylediği bilmiyorsun, ağzından çıkanı kulağın duymuyor! Sessizce, ona korkuyla bakan Kevok'u seyrediyor, diliyle dudaklarını ıslatarak bir şeyler söylemek istiyor, belki bir şeyler sormak istiyor, ama ağzından tek bir sözcük çıkmıyor. Yine bir sessizlik kaplıyor odayı, yağmurun sesinden başka ses yok. Sessizlik derinle-şip genişliyor. Bakıyor Baz; yorgun, sarhoş, sersem. Bakıyor Baz; umutlu, hevesli, arzulu. Bakıyor Baz; aç ve susuz. Ve Baz'ın gözleri yavaş yavaş kapanıyor ve kanepenin üstünde öylece uyuyup horlamaya başlıyor.

Baz'ın uyumasıyla Kevok elinde defter, aceleyle mutfağa doğru gidiyor. Bir süre ayakta durup etrafına, masaya, sandalyelere, mutfak penceresine, dolaplara, ocağa ve buzdolabına bakıyor. "Ne biçim bir durum bu," diyor Kevok, "Allahım, ne hale düştüm!.." Ocağa yaklaşarak akşam yemeğim yaptığı tencerenin kapağını açıyor, sonra tekrar kapatıp buzdolabının yanma geçerek açıyor, dolabın içindeki sebze meyvelere bakıyor, en sonunda Baz'ın masaya koyduğu içki şişelerine bakıp oturuyor. Başını ellerinin arasına alıp "Bu ne hal," diyor sesli sesli... Bir çaresi olmalı, bir yolu olmalı... Defter geliyor aklına. Defter... Ayağa kalkıp ocağın yanma koyduğu defteri alarak yerine dönüyor. Heyecanla, korkuyla ikircimle açıyor defterin sayfalarını. El yazısı yatık ve güzel. Büyük Ülke'nin diliyle, Baz'ın diliyle. Bazen Fransızca. Bazen de anadiliyle. Defteri; gelişigüzel dizeler, sıcak duyguların dili, taze coşkuların, ölümcül yaraların dili. Dağınık duygular, düşünceler, sesler. Üstünkörü, üslupsuz.

Şimdi yine yazmak lazım... Çare defterde!.. Kevok kalkıp buzdolabının yanına gidiyor ve dolabın üstündeki kırmızı kalemi alıp yerine dönüyor. Aceleyle defterin son sayfalarından birini açarak aynı hızla "Bu ne hal!" diye yazıyor. Aynı cümleyi birkaç kez daha alt alta yazıyor. Biraz duruyor, ama sonra yine aceleyle aynı cümleyi yazıyor. Bir kez daha, bir kez daha, sayfa aynı cümleyle doluncaya kadar. Başka bir sayfaya geçip aynı hızla yazmaya devam ediyor: "Ölüyorum, boğuluyorum... Ölüyüm ben, soluksuz kalmışım... Kan öldürmüş beni, korku boğmuş. Kan, korku; kan ve korku kaderim olmuş benim... Ne yapacağım? Parçalandım, kayboldum. Hayat ölü. Hayatımın parçaları dağıldı karanlıkta. Her biri bir tarafta. Uyku yok, yemek yok, dost yok, arkadaş yok, iş yok, uğraş yok, kök yok, hayat yok. Bu parçaları, kırılmış çömlek parçaları gibi dağılmış parçaları nasıl bir araya toplayacağım? Nereye doğru gidiyorum? Ne yapayım? Ne yapabilirim? Bu ne hal? Her yer kan içinde, her tarafta ölüm, katliam, yara. Her yer korku. Korkuyorum. Kan ve korku bitirdi beni. Bu ülke öldürdü, bu insanlar öldürüyor. Ölüyorum..." Kevok bir şey hatırlamış gibi ayağa kalkıyor, bir dolaptan bir tabak çıkarıyor, dönüp tencereyi açıyor, kaşıkla tabağa yemek koyuyor, sonra gelip oturuyor. Defteri biraz ileri itip tabaktaki yemeği ekmeksiz, susuz bir şekilde hızlı hızlı yemeye başlıyor. Durmadan. Tabak boşaldıktan sonra bu kez tabağı ileri itip defteri çekiyor önüne ve kaldığı yerden devam ediyor yazmaya: "Kimim ben? Kimim ben? Düşman mı? Hain mi? Neden böyle oldum? Neden bu hale düştüm? Onu düşünüyorum, onları düşünüyorum. Biliyorum ki o da sevmiyor artık beni, onlar da. Artık onların yoldaşı değilim, Kevok'ları değilim. Biliyorum ki o da nefret ediyor benden, onlar da. Nefret, evet, bu ülkenin, hepimizin kaderi olmuş nefret. Yağmur yağıyor, hava soğuyor, ıslanıyor dağlar, kar yağacak şimdi oralara, ama ben onlarla değilim. Kimim ben? Hain mi? Vatan, devlet, bayrak, ordu,

millet, isyan hareketi; hepsinin haini! Yağmurun, karın, güneşin, ayın ve yıldızların haini! Döl, tohum ve intikamın da haini! Saçlarım uzadı, yaralarım kaynadı, şimdi, bugün, hayır dün kan sızdı bedenimden, varım demek, yaşıyorum demek! Yaşıyorum, ama bir hain olarak, her şeye, herkese ihanet etmiş biri olarak... Hayatın ve dünyanın haini..."

Ağlamaya başlıyor Kevok, ellerini defter ve kalemden çCkip yüzüne götürüyor, yüzünü tanımak istermiş gibi ovuyor biraz, sonra ağlamaya başlıyor. İçli içli. Gözyaşları süzülüyor yanağına, yüzünü gözyaşlarıyla ovuyor. Sonra ellerini dudaklarına götürerek ıslak parmaklarını dudaklarının üstünde gezdiriyor, oradan indirip diğer yerlerine dokunuyor, boynuna, omuzlarına, çenesine, karnına ve kasıklarına dokunup ağlıyor. Ellerini bir süre kasıklarına, bacaklarının arasına bastırarak ağlamaya devam ediyor. Evet, şimdi bacaklarının arasından kan, ölüm kanı değil, tam tersine yaşadığının bir ispatı gibi. Ama nasıl bir hayat? Artık ne yaparsa yapsın faydasız, hayatı kirlenmiş bir kere.

ilk adet gördüğü günü bütün aynntılarıyla hatırlıyor şimdi. Fransız kolejinde bir sabah, sınıfta. Bir arkadaşıyla oturmuş. Bacaklarının arasında oluşan sıcaklık. Ve bir ıslaklık duygusu. Sıcak, tuhaf bir koku saçıyor sanki. Hamama girmiş gibi, oturduğu sandalye, etraf, bütün sınıf sıcak su içinde kalmış gibi. Herkes ona bakıyormuş gibi. Gerçi Kevok neler olduğunu anlıyor, biliyor, ama utanıyor, yerin dibine girecek gibi oluyor... Ders bitiyor, herkes dışarı çıkıyor, ama durumu anlattığı arkadaşıyla birlikte yerlerinden kalkmıyorlar. Kevok korku ve utanç yüzünden yerinden kalkamıyor. Fransız öğretmen sorgulayan gözlerle gelipimlerinde duruyor. O zaman arkadaşı gülerek başıyla Kevok'u gösteriyor ve *"regles"* gibi eski bir sözcük kullanarak devam ediyor, *"menstruation, menstrue..."* Yaşlı, mavi gözlü, uzun saçlı öğretmen gülüyor ve Kevok'u sevgiyle kucaklayarak, *"mon petite fille..."* diyor, "Bir kaynak oluyorsun, hayat kaynağı. Kutlu olsun!.."

Kan, öğretmenin deyimiyle kutsal kan, kopkoyu bir kan. Her ay, her seferinde birkaç gün... Yeni düşler, yeni arzular yaratan kan. Bütün bedende sıcak, heyecanlı ve duygulu bir hareket yaratan kan. Gençlik filizini sulayan, erginlik filizini çıldırtan kan. Önce asabiyet ve yorgunluk, sonra ise kan, arzu, duygu, umut... yeni açılmış bir güle benzeyen, bahar başında karın içinden uç veren rengarenk bir çiçeğe benzeyen kan. Kevok'un aylardan, yıllardan beridir taşıdığı umudu; içini bir gün sonsuz derecede güçlü duygular saracak, yüreğini neşeli, sevinçli, coşkun sesler dolduracak, yürekler bir olacak,

bedenler bir olacak, sükunetle, koşturmadan, aceleden uzak bir heyecan, bir .merak dolduracak içini. Kevok'u dolduracak, tepeden tırnağa kadar bütün bedeni güçlü bir aydınlık ve sıcaklıkla çalkalanacak, yanacak; bir kez, iki kez,, on kez... Büyüyecek Kevok'un karnı; bir ay, iki ay... tohum yeşerecek içinde, bir çocuk oluşacak. Kımıldayacak çocuk, tekme atacak. Kan gelmeyecek artık, ama çocuk büyüyüp gelecek. Bir çocuk daha. Çocuk sesleriyle ısınan bir yuva. Mutlu ve başarı dolu bir hayat... Kevok'un her âdetten sonraki umutları... Şimdi solmuş umutlan... Ve her şey ondan akıp duran kan gibi, umutlarını tümüyle alıp götüren kan gibi.

"Bu ne hal," diyerek ağlıyor Kevok, elleri kasıklarında, "nereden nereye!.."

"Ne olacak Kevok," diyor kendi kendine, sonra yine ayağa kalkıyor birden, bir düşteyrniş gibi tabağı yemekle dolduruyor yine ve masaya dönüyor. Kıtlıktan çıkmış gibi hızlı hızlı yiyor ve tabağı silip süpürüyor. "Ne olacak," diye soruyor yine, bu hal, bu durum. Ne gece var, ne gündüz. Burada böyle tutsak, dört duvar arasında, ölüm ve kaybolma korkusu içinde, dünyada olup bitenlerden habersiz. Ne gazete, ne radyo, ne televizyon, ne saat, ne ayna. Hepi topu Büyük Ülke'nin tarihi ve General Ser-dar'ın hayatı hakkında bazı subaylarca yazılmış birkaç kitap iki küçük askeri marş kitapçığı. Ara sıra uzun boylu, sıska bir er kapıyı açarak içeri giriyor, ona ekmek, sebze meyve, et, yag ve süt getiriyor. Varsa yoksa bu perdesiz, mobilyasız, ruhsuz evde oturmak, pencereden dışarıyı, lojmanlan seyretmek ve boş yatak odasında iyice eprimiş giysilerle sert bir yatakta uyumak. Kevok Dade'nin öğrettiği stranlara sığınıyor sadece. Ve düşünceler, şüpheler, gamlar, kederler... Ve kapıda nöbetçiler, her tarafta askeri lojmanlar. Ve ara sıra eve böyle sarhoş gelen, tabancasını çıkarmadan oturan, boş sözler ettikten sonra yatak odasında değil, oturma odasındaki kanepede uyuyakalıp sabah Kevok'u uyandırmadan kalkıp giden Baz. Başka söz söylemeden, hiçbir şeyi açıklama gereği duymadan, sohbet etmeden.

Ama bu gece? Neden böyle oldu bu gece? Neden bu gece bu kadar çok konuştu, kendini açtı, niyetini belli etti? Neden acınacak kadar zayıf, kırgın, yenik ve yorgun gözüktü? O ve Baz! Şimdi aynı evdeler! Kısa süre öncesine kadar biri böyle bir şey söylemiş olsaydı, herkes dalga geçerdi onunla. Baz'la birlikte böyle aynı evde olacaklardı, aynı evde uyuyacaklardı!..

Kevok'un kahrolası korkusu yüzünden, yaşama arzusu yüzünden bu perişan durumu kabul edebileceğine kim inanırdı ki? "Neden Kevok," diye soruyor, yüksek sesle, ağlamaklı, "neden bu durumu kabul ediyorsun? Her günü ölüm olan bu kirden son bir adımla kurtarmıyorsun kendini? Karaya vuran balığa ne olur sonra Kevok, ne olur? Ya son? Bu yalnızlığın sonu ne olacak, yürek ve ruh yalnızlığının sonu ne olacak, bu sessiz yalnızlığın sonu ne olacak, yağmur sesinin sonu ne olacak, bu sessiz bekleyişin sonu ne olacak?"

Kevok ayağa kalkıp çok yavaş adımlarla yavaş yavaş mutfaktan çıkıp salona geçiyor. Baz orada kanepenin üstünde yan yatmış, başının altında kanepenin minderi var, horul horul uyuyor. Masanın üstünde bitmeye yüz tutmuş bir mumun dışındaki bütün mumlar sönmüş, kalan mum da çok zayıf bir ışıkla aydınlatıyor Baz'm yüzünü. Kim bu adam? Kevok sessizce, kımıldamadan, bütün dikkatiyle bakıyor Baz'a. Baz? Kim bu Baz? Baz; ölüm, cinayet, yangın, korku, kin, nefret, kan... Bunların dışında? Evet, soğuk toprak, soğuk ve sert taş, soğuk ölüm, ölümün soğuk karanlığı. Evet, gece adamı, aydınlıktan, aydınlık sabahlardan çok uzakta olan adam. Baz; acı, çığlık, inleyiş... ya bunların dışında?

Kevok biraz daha eğilerek Baz'ın yüzüne bakıyor. Bu yüz, diye düşünüyor, şimdi böyle sakin bir şekilde uyuyan şu yüz bir katilin yüzü mü? Neden uyku değişik yüzleri, kanal adamlarla masumların yüzlerini, zalimlerle mazlumların yüzlerini, türlü türlü insanların yüzlerini aynı dingin biçime çevirir? Bu yüzle Kevok'un ölümüne neden olduğu R&nas'm yüzü arasında ne fark var? Aynı alın, aynı gözler, aynı esmer renk, hemen hemen aynı bıyıklar, aynı masumiyet... Ama bu Baz!.. Kevok, Baz bu!.. Kevok, dikkat et... rezil rüsva olma daha fazla...

Kevok Baz'dan biraz uzaklaşarak masanın öbür tarafına geçiyor ve düşünmeye başlıyor. Her şey bir anda başlayıp bitebilir, sadece biraz güçlü olmak lazım, birazcık cesaret lazım. Bir damla kadar. Kevok, güçlü ol biraz... Baz'm tabancası altında kalmış şimdi. Ama Kevok şimşek hızıyla oradan çekip Baz'm alnına dayayarak bütün şarjörü beynine boşaltamaz mı sanki, sonra da kendini öldüremez mi sanki? Kevok tabancayı kullanmayı biliyor, rahatça da tetiğe basabilir. Ha gayret Kevok, defalarca düşündün bunu, defalarca ölmeyi ve öldürmeyi düşündün. Defalarca denedin. Ama şimdi tam zamanı, biraz gayret... Ama Kevok neden bu kadar güçsüz, korkak, tabancayı alıp tetiği çekmek bu kadar zor mu? Zor olsa bile mutfağa gidip bir bıçak

alarak bu katilin yüreğine saplamak, sonra bıçağı bütün gücüyle çevirmek de mi zor? Bir kere, bir kere daha, bir kere daha, bedeni kalbura dönünceye kadar. Ve sonra Kevok bıçağı bileğine dayayacak, sonra gözlerim kapatarak damarları kesecek. Ve kan, bu kez ölüm kanı akacak ondan. Ha gayret Kevok!

Ama Kevok korkuyor. Korkak Kevok... Kevok neden bu kadar korkuyor. Neden kahrolası hayat bu kadar vazgeçilmez oldu şimdi? Kevok davran, Kevok al!.. Kevok Baz'a doğru birkaç adım atıyor ve gelip başında duruyor yine. Bir süre duruyor öylece. Son mum da sönüyor, son ışık son bir gayretle kımıldanıp ölüyor.

Baz son derece dingin, huzurlu bir sesle horluyor.

Kevok yüzünü çevirerek uzaklaşıyor Baz'dan, boğazı düğümleniyor, mutfağa dönüyor yine, masaya yaklaşıp oturuyor, defteri alarak yeni bir sayfaya eğri büğrü harflerle bir şeyler yazmaya başlıyor: "Korkuyorum... Korkudan başka bir şeye, hiçbir şeye yaramam ben..."

14. Hafıza

Baz. Kevok.

Zaman.

Zaman geçiyor; saatler, günler, haftalar, aylar, mevsimler geçiyor.

Baz ve Kevok hayat yolunda yürüyorlar.

Bütün insanlar gibi farklı, değişik özellikler barındıran bir maceraları oldu hayat yolunda, ama burada tekrar etmemize gerek yok. Ama diğer şeylerin de yanında Baz ve Kevok'un hayatlarında bir şekilde var olmayı sürdüren üç tane ırmak var ki, anmadan geçemeyiz; Dağlar Ülkesi'nin iki ırmağıyla Büyük Ülke'nin başkentindeki ırmak. Üç ırmak; Baz ve Kevok gibi her zaman yol alan, akan, kaderlerine ortaklık eden ve izlerini bırakan üç ırmak.

Şimdiki gibi.

Şimdi Büyük Ülke'nin başkentindeyiz, şehri kıvrıla kıvrıla baştan sona geçen ırmağın yakınlarındayız. Baz'm yanındayız. Baz başkentte. Baz kan ve ölüm şehrinden dönüp şehrine gelmiş, çocukluğunun ve gençliğinin şehrine, çocuklarının yaşadığı şehre. İlkbahar sonu. Sonbaharla kış geride kalmış. Bahar da geçti geçiyor. Yaz başlamak üzere ve Baz ülkenin başkentinde-dir. Toplantılar, danışmalar, birtakım ilişkiler için. Her iki oğlunu görmek için. Mader'le ve belki de başka kız ve kadınlarla görüşmek için. Başkentteki hayatı, şehir hayatını tekrar görüp yaşamak için. Normal insanlarınki gibi normal bir hayat için.

Şimdi son derece aydınlık bir günün kahvaltı vakti. Tanıdığımız bir evdeyiz, Mader'in evinde. Artık iyice bildiğimiz mutfa-ğındayız. Mader ocağın yanındaki mutfak tezgahında salatalık, domates, biber doğruyor. Üstünde ince bir gecelik var. Bütün tıknazlığı, şişman vücudu, karnına kadar inen iri sarkık memeleri, geniş kalçaları, her biri bir sütun kadar kalın bacakları, kalın ve koyu siyah damarları ve kılları geceliğinin altından görülebiliyor. Dağınık kısa saçları leylak renginde panldıyor şimdi.

Mader kahvaltı hazırlıyor. Mutfak masasının üstünde birkaç çeşit peynir, zeytin, reçel, iki büyük kahvalü tabağı, iki büyük bardak, çatal, bıçak ve çay kaşıkları var.

Mader kahvalü yapacak. Bazla birlikte. Mutfağın penceresinden bembeyaz bir ışık süzülüyor içeriye. Pencerenin kenarına konmuş pembe küçük radyodan kalın sesli bir erkeğin söylediği türküler yükseliyor. Türkücü, bir halk türküsünü askeri marş tarzında bağıra çağıra okuyor. Türkünün alengirli sözleri şanlı bir kahramanlığı betimleyen sözleri dolduruyor mutfağı. Mader uzun bir bıçakla ince ince dilimlediği iri salatalıktan uzun, yassı bir tabağa koyduğu domates ve biberlerin üstüne ekliyor.

Pembe renkli küçük duvar saati, 07:33'ü gösteriyor. Sabah, yeni bir günün başlangıcı. Mader mutfak tezgahındaki işini bitirdikten sonra tabağı alıp masaya götürüyor. O sırada Baz duş almış, tıraş olmuş bir halde kısa kesilmiş ıslak saçlarıyla beliriyor, üstünde uzun bir sabahlık var. Yüzündeki gülümsemeyle, "Günaydın," diyor, "günaydın Mader, güzel günlerimin annesi..." "Günaydın," diyor Mader de, gülümseyerek, "günaydın iyi günlerimin oğlu..."

Baz masaya oturuyor. "Tıraş oldum," diyor, "Bugün önemli bir gün, üstlerimle görüşeceğim. Belki orada başka generalleri, efsane isimleri de görürüm... hattâ General Serdar'ı bile. Çok önemli toplantılar gerçekleşiyor."

"Bize yıllarca hükmeden efsanevi generaller, efsanevi isimler; hepsi bir kalıptan çıkmış gibi birbirine benziyor, biri gidip öbürü geliyor. Ama her zaman bize, hattâ mutfağımıza bile hükmedebiliyorlar," diyor Mader, radyoyu işaret ederek, sonra Baz'ın esmer yüzüne bakarak, "Çay yerine neskafe yaptım," diye ekliyor.

Baz bir karşılık vermeden masadaki ekmekten bir parça koparıyor, içine beyaz peynir koyarak yemeye başlıyor. Biraz da zeytin ve salatalıktan da atıştırdıktan sonra, "Neskafe iyi fikir," diyor, "o dağlarda, o uçurumlarda, tepelerde, ormanlarda, büklerde bir bardak sıcak çayı, bir acı kahveyi ne kadar özlüyorum bir busen!.. Her şey bir tarafa bu özlem bir tarafa. Hayatı özlemek, sıcak bir yemeği, soğuk bir içeceği, şen kalabalıkları, sinemaları, tiyatroları, şuh kızları, kadınları, sıcacık bir vücudu, güzel bir sohbeti, bir gezintiyi, tatlı bir uykuyu, güzel bir düşü, dağlardaki o ince sisin içinde güzel bir kahvenin tadını..." Mader, Baz'm .kupasına koyduğu kahvenin üstüne sıcak su koyduktan sonra demliği ocağa koyup dönüyor. Mader yaşlanmış artık, yüzündeki, alnındaki, boynundaki çizgiler daha da derinleşmiş, gözlerinin altındaki torbacıklar daha da irileşmiş, boynundaki damarlar daha da siyahlaşmış. Mader çökmüş artık, diye düşünüyor Baz, ona

bakarak. Ama aynı şeyleri düşünüyor-larmış gibi, "Yaşlanmışsın iyice," diyor Mader, Baz'dan önce. Yüzünde endişenin gölgesi, devam ediyor, "saçların, sakalların, bıyığın daha da beyazlaşmış. Dün gece fark edememiştim, ama şimdi çok belli..."

"Öyle," diyor Baz ve biraz daha ekmek koparıp peynir ve zeytinle yemeye başlıyor. Bir süre düşüncelere dalarak çiğniyor ağzında. Sonra tekrar Mader'e bakıp konuşmaya devam ediyor: "Evet, yaşlanıyorum... O lanet ülkede geçen hayatım kolay değil. Derdimi kimseye anlatamıyorum, herkes beni demirden, çelikten yapılmışım gibi görüyor, tıkır tıkır işleyen bir makine sanıyor, ama oralardaki, o cehennemdeki hayatım hiç de kolay değil... Ölüm, öldürmek, yangın ve yaralanmalar var etrafımda, yalnızca onlar var, kin var etrafımda, nefret var, intikam, küfür, düşmanlık, çekemezlik, her türlü kir, pislik var... Dağlar, kayalar, ağaçlar, bükler, ormanlar, vadiler, tepeler, yamaçlar, doruklar, mağaralar, kar, yağmur, tipi, fırtına, sıcak... Aklıma getirme şimdi bunlan, düşünmek istemiyorum, konuşmak istemiyorum..."

"Ama bana dertlerini anlatabilirsin, bana o karanlık ülkeden söz edebilirsin, öyle değil mi? Ben senin Mader'in değil miyim?"

"Öyle tabii, ama sürekli olarak o ülkeyi düşünmek istemiyorum. O hayatı, o hayatın temelleri olan güçlükleri düşünmediğim zaman, konuşmadığım zaman benden uzak oluyorlar sanki. Böylece biraz rahatlayabiliyorum... Düşünmemek ve konuşmamak, düşünmek ve konuşmaktan daha iyi geliyor..."

"O zaman bana dün gecenin nasıl olduğunu söyle, memnun kaldın mı?" diyor Mader, konuyu değiştirmek için. Kupadan birkaç yudum alıp Baz'a bakarak sağ gözünü kırpıyor, "Nasıldı, iyiydi değil mi?"

"Evet," diyor Baz hafif mahcup, ama gülerek devam ediyor, "evet, çok iyiydi. Çok ihtiyacım vardı buna..." Mader'in yatak odasındaki ağır parfüm kokuları içinde, Mader'in rengarenk yatağında, çarşafların, yorganların, yastıkların içinde, Mader'in alımda ve üstünde geçen gece. Dün gece; Baz'ın elleri, Mader'in Baz'a manda gönünü çağrıştıran kalın teni üstünde, bedeni Mader'in yaşlı, pörsük, yağlı bedeni üstünde, sessiz, heyecansız, coşkusuz, aklı başka yerdeyken Mader'in içine girip çıktığı gece. Sonra gelme, boşalma. Dalga dalga. Haykırarak. Bir sel gibi koparak. Titreyerek, aceleyle. Dün gece; bir daha yapmak için davranma, ama bütün gayretlere, ellere, parmaklara, uyarmalara rağmen yapamama. Ama işte o zaman Mader'in usta dili, ağzı;

Baz'ın bedeninin her noktasını dolaşan ağız, dudaklar, dil; sıcak, derin, uzun ve geniş. Acele etmeden, yavaşça, defalarca. Mader'in ağzmm sıcaklığı, derinliği, bir yılan gibi kıvrılan dili. O zaman, uzun süren uğraşlardan sonra bir daha boşalma. Kısa süre sonra, hafif bir titremeyle, bu kez sessizce. Sonra da başı Mader'in koca memeleri arasında yorgun bir biçimde horlaya hor-laya uyuma. Yalnızca bu kadar.

Şimdi sıcak ve kahve kokusuyla dolu mutfakta oturan Baz, dün gelmiş. Dağlar Ülkesinin en büyük şehrinden, üstünde koyu bir kravat, beyaz gömlek ve sivil giysiler olduğu halde uçağa atlayıp gelmiş. Önce Subay Lokali, lokalin misafirhanesinde geniş, iyi döşenmiş, temiz bir oda. Sonra birkaç telefon; birkaç subay arkadaşına başkentteki durum ve görüşmeler için, iki kadına şehvet dolu geceler için, Ordu Merkez Karargahı'na önemli toplantının tarih ve saati için, askeri hastaneye ziyaret saatleri için. Ayrıca oğullarını ve Mader'i de aramış. En son telefon Mader'e. Uykudan, duştan, tıraştan, temiz ve ütülü üniformayı giyinmekten ve iki kadeh cin tonikten sonra aşağıda, Subay Lokali'nde başkentte görev yapan iki subay arkadaşla akşam yemeği. Kırmızı, yakuti şaraptan birkaç kadeh. Ve "oralar ve o insanlar," hakkında derin bir sohbet: Kan kokuyor oralar, o ülkeyi kan kokusu sarmış, şiddet hipnotize etmiş orayı, iyilik ve kötülük, güzellik ve çirkinlik birbirine karışmış, herhangi bir ölçüt yok artık. Kan akıyor, o lanet yerin her tarafından kan sızıyor. Arkadaşlarım düşüyor yanımda, subaylarım, askerlerim, benimle hareket eden köylü ve yandaşlarım yanımda düşüp ölüyorlar. Ne zaman bir arkadaşım düşse kinim, nefretim daha da artıyor, öfkem daha da derinleşiyor, intikam alma, yok etme duygusu daha da keskinleşiyor. Kin ve nefretin yararı var, evet, bu şekilde felaketleri, vahşeti görmemeni sağlıyor, duymamanı, konuşmamanı. İnsanların nasıl saf numarası yaptıklarını öğrendim, nasıl toyluğa vurduklarını, bilmez ayaklarına yattıklarını öğrendim, insan kana, kan kokusuna nasıl dayanır, en kötü, en insanlık dışı duruma nasıl katlanır, öğrendim hepsini. Tabii ki kin ve nefret sayesinde. İntikam arzusu, kin ve nefret ateşi, yani en kolay yol, yangın, ölüm ve öldürmeye katlanmadaki en iyi yol oluyor. Böylece kör olmayı öğreniyorsun... Ama öbür tarafta ölüm, öldürmek ve nefret her şeyi, her insanı değiştiriyor. Nefrete karşı nasıl durulacağını da öğrendim. Bunu da öğrendim sanırım. Değiştim, değişiyorum. Yılların deneyimiyle öğrendim. Bundan söz etmekten

hazzetmiyorum, ama o ülke kan kokuyor.

Akşam yemeğinde böyle bir sohbet. Değişik, daldan dala, boş bir sohbet. Değişik duygular, görüşler, düşünceler; karmaşık ve dağınık. Yemekten sonra da ırmağın kıyısındaki loş ve sessiz meyhanede iki kadeh votka. Orada, meyhanenin içine sızan bulvar ışıkları altında arzu, istek ve karı kız bahsi: Hemen her uyanışında bedeninin gergin olduğunu görürsün, sertleşmişsindir. Bedenine söz geçiremezsin. Bedenin haykırır, ister, en azından taştan yumuşak bir şey ister. Beden altın bir kuleye dönmüştür, mağrur, sert ve asi bir şekilde ister de ister. Bir canavara dönüşür. Bütün engelleri yıkmak, bütün giysileri yırtıp parçalamak, rahvan bir at gibi gemi azıya alıp koşmak ister. Ama bazı günler olur ki, beden pörsür, içinde hayat olmayan pis kokulu bir mağaraya dönüşür. Ama uzak olmak, eksiklik, özlem, arzu ve istek azdırır bedeni, delirip çöllere düşesi gelir...

Meyhaneden sonra ise artık geceleri çalışmayan Mader'in evine taksiyle gidiş. Ve Mader'in, azmış ama çok yorgun bedenini biraz dindiren pörsük bedeni.

"Ya ailen, çocukların," diye soruyor Mader, ekmeğe reçel sürüp, Baz'a uzatırken, "evi ne yapacaksın? Evine gidecek misin?"

Baz, "Hayır," diyerek ekmeği yan tarafa koyuyor. Kupadan bir iki yudum daha alıyor, ağzına bir zeytin atıyor, sonra bakışlarını pencereye çevirerek devam ediyor: "Yok, gitmeyeceğim. Oğullarım Subay Lokali'ne gelecekler. Orada görüşeceğiz. Ben babasıyım onlann, onlara bakacağım tabii... Ama o kadınla meselem bitti artık. Şimdi Subay Lokali'nin misafirhanesinde kalıyorum. Bir ev buluncaya kadar böyle devam edecek. Bana hayatı zindan eden o meymenetsiz kadının yüzünü bir daha görmek istemiyorum. Yarın öbür gün işlemleri başlatması için bir avukatla görüşeceğim. Boşayıp kurtulacağım ondan... Zaten hiçbir ilişkimiz kalmadı. Görüşmüyorum onunla. Bitti. Yeter artık, benim derdim bana yeter, üstüne bir de o, Allah muhafaza! Yok yok, yeter..."

Baz duvar saatine bakıp ayağa fırlıyor hemen, "Giyineyim artık," diyor, "geç kalmayayım. Bugün çok işim var." Yukarı çıkıp Mader'in ağır kokan ve hâlâ kırmızı bir ışıkla hafifçe aydınlanan yatak odasına giriyor, iç çamaşırlarını, çoraplarını, giysilerini giyiniyor yavaş yavaş, özenerek. Mader de giyinmesine yardım

ediyor. Baz siyah asker kravatını da taktıktan sonra aynanın önüne geçerek saçlarını Mader'in ince dişli siyah taraklarından biriyle tarıyor. Kendini seyrediyor, dikkatle... Kim bu yaşlı adam? Kalın alın çizgileri, gözlerin etrafındaki kırışıklar, yüzünün sarkmış teni; bütün bunlar neyin işareti? Hayat geçiyor. Zaman, Baz'ın başkentindeki kadim ırmak gibi akıp gidiyor.

Ama o...

Onu hatırlıyor Baz. Bir sıcaklık kaplıyor içini. Gülüyor Baz, aynadaki aksine bakıp gülüyor sessizce. Bir süre. Bıyıklarını da tarıyor, kaşlarını kirpiklerini parmaklarıyla düzeltiyor ve gururla seyrediyor kendisini şimdi. Baz... komutan, egemen, sözü emir yerine geçen Baz. Baz... zeki, bilen ve her şeye rağmen başarılı. Başarılı mı? Acaba?

Ama o.

Baz aynadan uzaklaşıp Mader'in yanma gidiyor, "Mader," diyor, ellerini omzuna koyarak, "sana bir şey söyleyeceğim, ama sakın şaşırma. Şiir okumaya başladım. Aşk ve sevdadan söz eden şiirler..."

Mader biraz şaşırmış, "Hadi hayırlısı," diyor, "bu yeni bir şey!.. Benim yetim oğlum ve şiir ha!.."

"Evet," diyor Baz, bu kez Mader'in *yetim oğlum* sözüne alınmadan, "okuyorum. Ve bir şey daha, yazmaya da başladım! Gerçi şiir değil, bir rapor, askeri bir rapor, ama yazıyorum işte."

"Bunlar hayra alamet şeyler değil," diyor Mader, Baz'ın ceketini getirip giyinmesi için tutarken.

"Bir şey daha; müzik de dinlemeye başladım, ama mutfaktaki radyoda çalıp duran müzik değil, klasik müzik," diyor Baz kollarım tertemiz haki cekete geçirirken.

"Vah yavrum!.. Öyle görünüyor ki bildiğin, tanıdığın yoldan çıkmaya başlamışsın sen... Bu söylediğin şeyler merhamet ve şefkat işaretleridir. Merhamet ve şefkatin olmadığı yolundan sapıyorsun..."

"Hayır," diyor Baz, sonra aynanın önüne geçerek kravatını düzeltiyor, ceketinin gümüş düğmelerini ilikliyor ve gözleri aynadaki yüzünde olduğu halde devam ediyor, "yok, kendi yoluma giriyorum... Daha bu birincisi..."

"Aman, kara sevdaya tutulmuş olmayasm," diye soruyor Mader. Sonra Baz'ın yanına gidip yüzünü kendine çevirerek devam ediyor: "Bu sözler, yaptığını söylediğin şeyler aşk hastalığına yakalanma alametleri. O dağlarda bayırlarda aşk ateşine düşmüş olmayasın!"

Baz gülerek bakıyor Mader'in şişmiş gözlerine. "Bilmiyorum," diyor, "bu yeni duyguyu nasıl adlandıracağımı bilmiyorum. Ama ne zamandır yeni bir duygu dalgalanıyor içimde ve güçlenip yayılıyor. Aşk mı, kin mi, yorgunluk mu, nefret mi, açlık mı, sersemlik mi... bilmiyorum. Ama ilk kez böyle bir şey geliyor başıma. Daha önce hiç böyle bir duygu yaşamadım. Şimdi oluyor. Belki de aşktır, ama bilmiyorum."

"Oğlum," diyor Mader gidip yatağa oturarak, "kimsesiz oğlum, ben anladım senin derdini... Birbirine en ters duygular, birbirlerine çok yakındırlar da. Hayat tecrübelerimden biliyorum. Sen gel de duyguların sesini bana sor. Kerhanelere bile isteye mi girdim sanıyorsun? Her gün bacaklarımı arzuyla açıp on, on beş, yirmi irıkıyım herifi üstüme arzulayarak mı çektiğimi sanıyorsun? Hayır oğlum, hayır, buna duygular neden oldu. Aşk nedir? Nefret nedir? Gece ve gündüz nedir? Karanlık ve aydınlık nedir? Biri olmadan öbürü var olabilir mi? Sana bir şey söyleyeyim mi; nefret ile aşk, gece ile gündüz, karanlık ile aydınlık ikizdir. Aralarındaki fark, saçındaki beyaz bir tel kadar..."

Mader yüzünde derin düşüncelerle kalkıp kırmızı lambayı söndürüyor, oradan pencerenin önüne geçerek rengarenk perdeleri açıyor. Bir aydınlık kaplıyor içeriyi. Bir süre pencereden dışarıyı, sokağı seyrediyor ve Baz'a dönmeden konuşmaya başlıyor yine: "Sana bir şey söylemeliyim; o korku ülkesinde âşık olacağını biliyordum ve ben de hep bunu diliyordum zaten..."

Baz yatağın yanına giderek sehpadaki baretta tabancasını alıp kılıfına sokuyor ve usulca yatağa ilişip boynunu hafifçe bükerek, "Neden," diye soruyor.

"Aşk bir düştür de ondan," diyor Mader ve dönüp Baz'ın yanına geliyor, önünde ayakta durup parmaklarını Baz'ın saçlarının arasına yumuşakça daldınp devam ediyor, "çünkü aşk, umutsuz ve çaresizlerin düşüdür. Çünkü aşk, güçlüklerle yüz yüze yaşayan insanların düşüdür de ondan. Çünkü aşk, yürüdükleri yolu terk edenlerin yeni ve sonu

belirsiz yoludur da ondan. Çünkü ben o ülkeyi hiç görmedim, ama bildiğim kadarıyla orası umutsuzların, çaresizlerin, güçlüklerle, hastalıklarla, perişanlıklarla yüz yüze yaşayanların ülkesidir de ondan. Çünkü düşler böyle yerlerde yaşayan insanların ekmeğidir, suyudur da ondan. Çünkü böyle insanlara yeni ve aydınlık yolların düşü lazımdır da ondan. Çünkü sen de artık o ülkenin bir insanısın da ondan, farkında olmasan bile... Hayat böyle oğlum, zorla değil, sırayla."

"Hayır," diyor Baz başını hafifçe kaldırıp Mader'e bakarak, "hayır, ben onlardan değilim. Doğru, yirmi yıldan fazla bir süredir onların arasındayım, ama onlardan biri değilim asla. Yirmi yıldan fazla bir süredir kanımla ve canımla, ölerek, öldürerek onları feden birileri yapmaya çalışıyorum..."

"Orasını bilmem," diyor Mader, Baz'ın yanına oturarak, "dediğin doğru olabilir. Ama hayatın zorla değil, sırayla olduğunu bilirim ben. Zorla sırayı bozamazsın akıllı oğlum. Zorla bir rüzgarın yönünü değiştirebilir misin, ya da geceyi gündüze çevirebilir misin, sıralarım bozabilir misin, ayı ve yıldızları güneşle değiştirebilir misin? insanların ruhu da böyledir. Ruh, zorla terbiye olmaz..."

"Çıkmam lazım," diyor Baz ayağa kalkarak, "geç kalıyorum."

"Sözümü bitirmedim," diyor Mader ayağa kalkarak.

"Gitmem lazım..."

"Aşağıya kadar ineyim seninle," diyor Mader ve Baz'ın arka-sından inerken devam ediyor: "Sana kim olduğunu, ne olduğunu, nasıl olduğunu sormayacağım. Ama böyle bir ateşle tutuşmanı diledim hep. Çünkü böyle bir tecrübeye, yok tecrübeye değil, böyle bir hastalığa ihtiyacın vardı senin. Çünkü böylesi hastalıklar insanın ruhunu, yüreğini, duygularını açığa çıkarır. Çünkü şimdiye kadar insanlar birer insan değildiler senin gözünde, karın da, çocukların da, ben de birer araçtık senin için; senin bakışın ve kurallarının çarkında birer dişliydik, senin hizmet edip durduğun büyük düzenin çarkında birer dişli. Çünkü seni tanıdığım günden beri insanları, insanların yüreklerini, ruhlarını, duygularını görmezden geldin hep, görmek için hiçbir çaba harcamadın. Ama şimdi görüyorsun. Çünkü aşk ateşi duygulu, insani bir ateştir. Bundan sonra insanları görmeye başlayacaksın, kafanı onların düşüncelerine, davranışlarına, arzularına, sözlerine, maceralarına yoracaksın. Çünkü aşk, insani bir hastalıktır ve insanı insan

yapan şeydir. Çünkü..."

Ama Mader daha fazla devam edemiyor. Baz şimdi ayağında siyah, boyalı ayakkabısıyla kapının önünde. Sağ elinde siyah çantası ve şapkasıyla Baz, sol eliyle kapıyı açarak adımını dışarı atıyor. Ama çıkmadan Mader'e dönüp "Sağol," diyor.

"Böyle sözler etmek istemezdim, ama zamanı gelmişti. Umarım kırmamışımdır seni," diyor Mader, elini Baz'ın omzuna atarak.

"Yok yok," diyor Baz, "merak etme, ama bu gece ya da yarın gece gelirim. O zaman konuşuruz."

Baz kapıdan çıkıyor, yönünü daracık sokağın doğu tarafına çevirerek yürümeye başlıyor. Arkasından kapanan kapının sesini duyuyor. Baz elinde çantası, ağır adımlarla yürüyor. Güneş ışıklan sokağı, sokaktaki dükkanları ve göğü aydınlığa boğuyor. Türlü türlü giysiler içinde türlü türlü insanlar gidip geliyor, dükkanların önünde bekliyorlar. Evet, bu, Baz'ın onca özlediği şehir hayatı işte. Ama o; Kevok.

Uyuması, uykulu gözleri. Bundan birkaç gün önce Baz eve son gidişinde Kevok'u uyurken bulmuştu. Baz'ın eve her gidişinde uyuduğu kanepenin üstünde. Karnına kadar çektiği yeşil bir battaniyeye sarılmış. Bitti bitecek iki mum ışığında. Uykusu; sakin, huzurlu, saf, sessiz. Yüzünde ne endişe, ne de korku ifadesi. Ahenkli soluklanmalar. Hafifçe parıldayan siyah uzun saçlar. Tertemiz yüzünde oynaşan solgun mum ışığı. O güzelim gözleri, o tatlı gözkapaklan, o zarif kirpikleri kapalı. Biçimli, ince, ışık altında hafifçe parlayan kadife gibi küçük burnu. Yanaklarında-ki ince çizgiler. Uzun boy, yansı dışarı taşmış sol memesi. Kabarık, olgun birer armuta benzeyen iri memelerinin arası parlıyor, hazza ve şehvete davet ediyordu adeta. Göğsünden, bedeninden taze, hoş bir koku yükseliyordu. Baz'ın içini basan hararet. O yüzü okşama arzusu. Yavaşça. Yumuşakça. Şefkatle. O an Baz'ın içinde dolaşan ince sızı: Neden bu kız, bu kayıp, bu şaşkın kız benden, insanlardan, dünyadan bu kadar korkuyor? Neden yüreğini, bedenini açmıyor, açamıyor? Seslenme isteği, konuşma, elini tutma, okşama isteği. Yaşama isteği. Her şeye rağmen. Yüzünde oynaşan ışık, yüzünde görünen gölgeler. Işık ve gölge; hayatın iki yanı mı? Sessizlik, yalnızlık, sessiz duyguların derinliği. Öpme isteği, yüzden, alından, dudaklardan. Bir süre öpmek, hayır, uzun bir süre öpmek. Saatlerce, günlerce. Orada durmak, orada ölmek. O can sıkıntısı, vahşet, kan ve ter içinde o derin ve aydınlık duygular, dalgalar.

Ve onun korkusu. Bir keresinde de Baz kanepede uyurken çığlık atmıştı. Baz'ın uyanması ve o. Kevok salonda, eprimiş, belki de kokmaya yüz tutmuş eski püskü giysiler içinde, ayakta. Dışarı firlamış gözlerle. Korkuyla çakan o gözler. Derin derin soluklanmalar, inip kalkan göğüs, yuvarlak, gergin memeler. Memeler. "Ne var, ne oldu?" Sessizlik. "Git yat odanda..." Sessizlik. "Yanıma gel..." Sessizlik ve geriye doğru birkaç adım. "Ne oldu?" Sonra, "Sesler duyuyorum, çığlık sesleri geliyor..." Baz kanepeye oturmuş, ağzında sigara: "Kimse çığlık atmıyor, kabus gördün sen, git yat." O, ayakta, çok korkmuş, çaresiz, "Hayır, onlar, yaralılar haykırıyor, o yaralılar kan içinde çığlık çığlığa..." Bakışlar; deli gibi, delirmiş gibi. O zaman bir sıcaklık -belki de merhamet kaplıyor Baz'ın içini. "Yazık sana kızım, böyle yapma, yazık sana, kabus gördün, hadi git de yat..."

O zaman ağzında sigarayla düşüncelere dalma. Demin Ma-der'in anlattığı gibi aşk ve nefreti, şiddet ve merhameti düşünüş. Evet, hayatını mahveden nefret, onu gecenin karanlığına tutsak eden şiddet. Ve korkmuş bir kızın kırgın sözleri, saf bakışı; bir çocuk bakışı gibi çıplak, maskesiz, hilesiz. Kabus... yaralı bir kızın kabusa dönmüş hayatı. Ya kendi hayatı?

Baz, Mader'in evinin olduğu dar sokağı arkasında bırakarak geniş bir bulvara çıkıyor. Sayısız taksi, irili ufaklı kamyonlar, cipler, türlü türlü otomobiller. Bulvarın iki yanındaki kaldırımlarda koşuşturan kalabalıklar. Bu aydınlık sabahta bu kalabalık! Baz biraz yürüyüp demir bir sokak lambasının önünde durup yola dönüyor yine ve bir taksiye işaret ediyor. Taksi durunca şoförün yanına geçiyor Baz ve "Askeri hastaneye gideceğiz," diyor.

Yola çıkıyorlar. Yoğun bir insan ve araç trafiği bahar yağmurları gibi bütün sokakları, caddeleri, bulvarları doldurmuş. Baz şapkasını ve çantasını dizlerine koymuş, biraz merak, biraz şaşkınlıkla kaldırımları seyrederek onları ve hayatlarını, kendini ve hayatını düşünüyor. Kim Baz'ın varlığının farkında? Kim Baz'ı biliyor, ne yaptığından haberdar? Kim çabasına, emeğine, fedakarlığına bir kıymet veriyor? Yirmi yılı geçkin bir süredir ülkenin o cehennemi, o unutulmuş bölgesinde ölüme, öldürmeye, yangına ve korkuya rağmen canla başla çalışıyor. Hayatını vatan, millet ve devlet için, yani şu koşuşturan insanlar rahat ve korkusuz yaşasınlar, yiyip içsinler diye kirletmiş. Ne gecesi kalmış, ne gündüzü, ne sosyal hayatı, ne ailesi, ne bir dostu, ne bir sevgilisi. Her şey, her şey bu insanlar için feda edilmiş. Ama kim biliyor ki bunu? Bu fedakarlığın sonucu? Hiç, hiçbir şey. Yalnızca bir maaş ve düşük bir gelir ve gece hayatının gizli saklı fırsatları. Korku, kin ve nefretle anılan bir ün sadece. Ama ya insan olmak, bir

insan gibi yaşamak, diğer insanlar gibi insani ilişkiler kurmak? Bu insanlar gibi gündüz işe gitmek, akşamları barlara, meyhanelere, sinemalara, tiyatrolara, restoranlara, kerhanelere gitmek? Sıcak bir evde eşi, çocukları ve misafirleriyle birlikte bir gece geçirmek? Irmağın kıyısında akşam gezintiye çıkmak? Sivil giysilerle dolaşmak, yemek, içmek? Aşk, sevgi, sevişmek? Şiir okumak, klasik müzik dinlemek? İçinden geldiği gibi duymak, düşünmek, hareket etmek? İnsanca bir özgürlük?

Hayır, bu şeyler Baz ve hayatı için değiller. Ona ve hayatının payına düşen varsa yoksa silah ve kurşun, garnizon ve askeri lojman, askeri üniforma ve asilerin giydikleri şeyler, acı, ekşi, soğuk, kokmuş konserve yiyecekler, içecekler, çatışma ve öldürme gecelen, uyuma ve yangın geceleri... Dağlar var, kayalar, taşlar, uçurumlar, vadiler, kırlar, kar, tipi, rüzgar, fırtına, sıcak, kaçma, kovalama, barut, ter ve toz var. Korku var. Şiddet var. Disiplinli bir hayat, kesin emirler var. Her an, her gün -ölene kadar. Gençliğindeki o kızlar, kadınlar neredeler şimdi, onlarla geçen o şehvet dolu günler, gecelerden ne kaldı geriye? Kadınların ruhunu tutuşturan o tatlı sözleri nerede şimdi? Bugün gibi aydınlık bir günde başlayan o çiçeği burnunda subaylık günleri nerede? Hayır, ışık ve aydınlık yasaktır Baz'a. Aydınlık bir hayat, aydınlık işler, aydınlık bedenler, aydınlıkta parıldayan sıcak ve karanlık delikler, yarıklar' yasak. Onun payına kurallar düşmüş, disiplin, korumak, savunmak, düzen düşmüş. Ordu, devlet, millet, bayrak, şan şeref ve General Serdar. Yukarıda Allah, aşağıda General Serdar. General Serdar; siyah saçlar, siyah gür bıyıklar, yuvarlak yüz, askeri üniformalar, bir şahin gibi bakma, bütün ülkeye, bütün insanlara, her yere hükmetme. Baz, General Serdar'a ait, General Serdar'm ailesine, orduya yani.

Baz öyle içleniyor ki, camı açıp, "Hey, siz," diye bağırmak istiyor, "Hey, aceleyle oraya buraya koşturan sizler, ölümden ve öldürmekten bunca uzak bir hayatı benimseyip mağrur ve sorumsuzca yaşayan ve hiçbir şeyi, hiç kimseyi düşünmeyen sizler; ben sizin için çalışıyorum, bunca şeyi sizin için yaptım..." Ama bağıracağı yerde gözlerini yola dikmiş pala bıyıklı şoföre dönüp "Kim olduğumu biliyor musun," diye soruyor.

Şoför bu ani soruyla şaşırmış halde Baz'a dönüp bakıyor, "Hayır," deyip yola bakmaya devam ediyor, "seni tanımıyorum, ama üniformandan bir subay olduğun anlaşılıyor." "Senin için çalıştığımı biliyor musun?" "Benim için mi," diyor şoför

hafif sinirli, "neden benim için çalışıyorsun?"

Baz bir karşılık vermiyor. Uzatmanın faydası yok. Dönüp sessizce kaldırımlardaki kalabalıkları seyretmeye başlıyor yine. Şimdi ırmak da görünmeye başlıyor, ırmağa doğru giden bulvara çıkıyorlar. Faydası yok, diye düşünüyor Baz, en kötüsü de hiç kimseyle konuşamamak, hayatımı, yaptıklarımı, düşüncelerimi, duygularımı anlatamamak. Kevok gibi tutsağım ben de, yenik, kayıp... bu kadar yalnız... bu kadar yabancı... Yabancı? Evet, yabancı, bazı subay ve komutanlardan başka kim olduğumu bilen var mı sanki? Neler düşünüyorum, ne istiyorum? Evet, kendime, şehrime, aileme, çocuklarıma, bu bulvarlara, sokaklara, ırmağa, başkentteki bu hayata yabancıyım. Yirmi otuz yıl"önce böyle değildi, ama şimdi böyle, yabancıyım ben, hayatın yabancısı... Onun gibi... Ölümün, sisin, ateşin arasından çıkıp evime, hayatıma giren kız gibi. Dağlı kız, Fransızca konuşan, şiir yazabilen ve her şeye rağmen hâlâ yaşama belirtileri gösterebilen kız. Derin sessizliği, melül ve içli bakışları, yumuşak sesi, şuh bedeni, sır dolu yüreği, gizlediği ruhu, o acayip sözleriyle böyle müthiş bir etki yaratabilen o kız. Yaralı, kırgın, zavallı kız.

Güneş ışıkları parıldıyor ırmağın üstünde şimdi. Kadınlar, çocuklar, yaşlılar dolaşıyor ırmağın kıyısındaki dar yollarda. Şimdi ırmağın paralelinde, yavaş yavaş ilerliyorlar. Baz askeri hastaneyi görüyor. Gözlerini kapatıp başını arkaya atıyor ve sesleri dinlemeye başlıyor; taksinin radyosu, trafik gürültüsü, korna seslen, dışarıdaki kalabalık, ağlayan bir çocuğun sesi -taksi hastanenin büyük kapısı önünde duruncaya kadar. Hastanenin kapısında, koridorlarında oraya buraya koşturan insanlar var. Ne aceleleri var, neden böyle koşturup duruyorlar? Baz büyük kapının arkasındaki çiçekçiye gidip yeni açılmış kocaman bir demet gül alıyor, arkasından danışmaya giderek oradaki kadına kalp hastalıkları bölümünü soruyor. Kadın tarif ediyor, ama sanki Baz'ın anlayacağından kuşkulanmış gibi danışma bankosundan başını çıkarıp eliyle uzun koridorun sol tarafını gösteriyor. Baz teşekkür ediyor, gözü kalabalığın ve duvardaki yazıların üstünde yürümeye başlıyor. Bir elinde gül demeti, öbüründe çanta. Biraz sonra geniş koridordan sol tarafa dönüp daracık bir koridora giriyor ve asansörlerin önüne ulaşıyor. Asansörden

beşinci katta inip genişçe bir salona giriyor. Hastanenin her tarafı beyaz. Şimdi kesif bir koku çarpıyor yüzüne. İlaç kokusu mu? Hastaların kokusu mu?

Baz salonun girişinde bir hemşireye rastlayınca on numaralı odayı soruyor. Yaşlı, şişman ve kısa boylu hemşire odayı parmağıyla gösteriyor. Baz ağır, çok ağır adımlarla odaya doğru ilerliyor. Kapıya varınca bir süre duruyor, üstünü başını, kravatını düzeltiyor ve derin bir soluk alıp içeri giriyor.

Evet, o; Fırça Bıyıklı Subay. Fırça Bıyıklı Subay; yaşlı, zayıf, ufacık; bir yumrul kadar kalmış. Saçları dökülmüş, ama bıyıkları hâlâ fırça gibi. Gözleri kapalı, uyuyor belki de. Yatıyor, beyaz, aydınlık ve çıplak bir odada, tek başına. Duvarda bir çerçeve var sadece, General Serdar'm portresi. Baz ağır adımlarla yatağın yanına giderek oradaki sandalyeye oturuyor. Bu yaşlı, hasta, Baz'a babalık yapan ve her zaman iyiliğini isteyen adam. Ve son görüşme, Baz'm kendini tutamayarak tokat attığı son görüşme. Sert, çok sert bir tokat. O kısacık an. Bu çok değerli insanın şaşırmış, korkmuş gözleri ve sandalyeden yuvarlanışı. Öfke. İnsanlara ve Baz'a her şeyi yaptıran o karanlık öfke. Lanet öfke! Ama Allahtan bu zayıf, bu içli adam ölmedi de, Baz da ölümüne neden olmuş olmadı. Ölseydi eğer, Baz o karısı olacak, hayır artık karısı olmayan o kancığın, o orospu analının başa kakmalarından ölene kadar kurtulamayacaktı. Baz ordudan da atılabilir, hapse düşebilirdi. Baz bu insanın ne kötülüğünü görmüştü ki?

Baz yavaşça Fırça Bıyıklı Subay'm elini tutup öpüyor. O zaman Subay gözlerini açıyor. Önce şaşırıyor biraz, sonra bir gülümseme yayılıyor yüzüne. Baz şapkasını çıkararak gülleri Subay'm ayaku-cuna koyuyor, sonra her iki elini tutup öpmeye başlıyor. Subay, gözlerindeki sonsuz sıcaklıkla bakıyor Baz'a. Sonra öfke beliriyor gözlerinde, birkaç damla gözyaşı süzülüyor yanaklarından. Baz da ağlayacak gibi oluyor, ama tutuyor kendini. Bir süre, Subay'ın elleri Baz'ın avuçlarında, birbirlerine bakıyorlar öyle.

"Beni affet," diyerek sessizliği bozuyor Baz, "beni affet... Çok düşündüm seni, hep düşündüm..."

"Ben de seni," diyor Subay cılız bir sesle, "nasılsın oğlum? Kendinden söz et biraz, gazetelerden oralarla ilgili haberleri okuyorum. Durum nedir, senin durumun nasıl?"

Fırça Bıyıklı Subay, sözü Subay Lokali'nin karşısındaki kafeteryaya getirmiyor. Baz

da söz etmiyor bir daha, ama "oralardan" da söz etmek istemiyor. "Nasılsın," diye soruyor Baz, "ameliyat nasıl geçti?"

"Yorgunum. Dört damarı değiştirdiler, kalbime yeni bir kapak taktılar. Ama artık pek umudum yok... Burada, bu odadayım. Buradan çıkabileceğime dair bir umudum yok..." diyor Fırça Bıyıklı Subay. Şimdi bir yastığa sarılmış, elleriyle gözyaşlarını silerek dikkatle bakıyor Baz'a. Bir süre sonra Baz'ın ellerini tutarak çekiyor kendine doğru ve elini boynuna geçirerek, "Oğlum," diyor, "böyle olsun istemezdim. Hayatının böyle olmasını, evliliğinin böyle olmasını, bu durumda olmanı istemezdim. Seni ölümden kurtardım, ama bu durum için değil. Bu kızla evlenmeni istedim, ama kavga etmeniz, birbirinize bağırıp çağırmanız, kavga etmeniz için değil."

"Biliyorum," diyor Baz, başını sevgiyle ona doğru yaklaştırarak, "hiçbir zaman kötülüğümü istemedin, ama ne yapalım ki hayat böyle. Ne sen baş edebilirsin, ne de ben... Durumumsa, yalan söyleyemeyeceğim, hiç iyi değil, ama yaşıyorum işte. Oralarda yaşamak da tek basma büyük bir hüner. Yaşıyorum."

"Okuyorum. Duyuyorum... hayır, değişmiyor, hiçbir şey değişmiyor. Çağın, zamanın, insanın değiştiğini söyleyenler yanılıyorlar. Her şey aynı. Bizim zamanımızda da böyleydi. Kan akıyordu, insanlar ölüyordu, köyler yanıyordu, inleyişler göklere yükseliyordu, kin ve nefret boğuyordu insanları. Aynen bugünkü gibi. Üstesinden gelemedik oğlum... Bilmiyorum, sana geniş bir şekilde oralardan söz ettim mi hiç? Ben de subaydım orada. Oraları değiştirmek isliyorduk, uygarlık, bilim ve insanlık götürmek istiyorduk, o vahşi hayatı vatanın birlik ve beraberliğinin içinde eritmek istiyorduk, büyük, gelişmiş, müreffeh ve güçlü bir ülke kurmak istiyorduk. Ama şimdi iyice anlıyorum ki başaramadık. Çok kan döküldü oğlum, çok insan öldü, pek çok ırmak koyu kırmızı bir renkte aktı, çok zaman geçti. Bugünkü gibi. Neden bilmiyorum ama ne biz değiştik, ne onlar değişti. Kan durmadı, ölüm ve öldürme kesilmedi. Şehirler değişti, giysiler değişti, tanklar, toplar, arabalar, otomobiller değişti, uçaklar, telefonlar değişti, ama insan aynı kaldı, insanın kini, nefreti, inadı aynı kaldı..." Baz sandalyesini biraz daha yaklaştırıyor yatağa. Tekrar Fırça Bıyıklı Subay'm ellerini alıp defalarca öperek, yalvaran gözlerle Subay'm çukura kaçmış gözlerine bakıyor ve "Nasıl kurtardın beni, nerede, nereden?"

Subay gözlerim kapatıp başını yukarıya kaldırıyor ve derin bir ah çekerek, "Sorma oğlum," diyor, "sorma, çok zaman geçti aradan, hatırlamıyorum..."

"Yalvarırım anlat bana, hatırladığın kadarım anlat. Bu benim hayatımın sorusu, kimseye sormadığım, kimsenin cevaplamadığı bir soru. Her zaman yalnızca kendime sordum ve kendimden de bir cevap alamadım. Anlat, hatırla..."

"Hafıza nankördür oğlum, her şey çabucak unutulur. Belki de bu yüzden insan değişmiyor. Hatırlayamıyorum, oralarda, kan ve duman içinde olmalı. Pek çok köy, ağaç, bük, tarla, orman, vadi, mağara yanıyordu, yoğun dumanlar yükseliyordu. Pek çok kadın dul, pek çok çocuk yetim, pek çok insan köysüz, pek çok hayvan sahipsiz kalıyordu. Çocuklara çok acıyordum, yetim çocuklara çok acıyordum, sana çok acıdım. Ama hatırlamıyorum..."

"Yani sen... yani ben oralı mıyım..." diye soruyor Baz, görünür bir heyecanla saatine bakarak, "yani annem babam bir trafik kazasında ölmediler o zaman? Oralarda... yetimdim değil mi? Annem babam onlardan yani? Ben onlardan biriyim?.."

"Hayır, öyle demiyorum, ama aklıma gelmiyor. Askersin sen, ordudansın, ordunun oğlusun... Annen de, baban da ordu. Unutma. Bana sorma artık, eziyet çektirme bana, beynim yorgun, gidip gelen hafızam cevap verecek halde değil... Ama Allah şahittir ki hep iyiliğini istedim..."

Fırça Bıyıklı Subay gözlerini kapatıyor, bir daha da konuşmuyor. Baz konuşup başka şeyler de sorsa mı ona? Hayır, belli ki Subay istemiyor artık, belki de sağlığı daha fazlasına el vermiyor. Baz tekrar kolundaki saate bakıyor, sonra Subay'a bakıyor uzun uzun, ardından her iki elini alıp öpüyor ve yavaşça, "Teşekkür ederim," diyor, "her şey için."

Konuşmuyor Subay, gözlerim açmıyor. Göğsü inip kalkıyor, uyumuş gibi düzenli soluk alıp veriyor.

"Önemli bir toplantıya yetişmem lazım," diyor Baz ve ayağa kalkarak devam ediyor, "ama yarın tekrar geleceğim, hoşçakal..."

Subay, Baz'm söylediklerini duyuyor mu? Kapıda durup Subay'a bakıyor yine. Sonra şapkasını takıyor, çantası elinde çıkıyor odadan. Aceleyle, sağma soluna bakmadan salonu geçiyor. Aşağıya inip uzun koridordan çıkarak kendini dışarıya, aydınlığa atıyor adeta. Ya şimdi? Subay'ın sözlerinden sonra ne olacak?

Baz kim?

"Söyle Baz, kimsin sen," diyor kendi kendine. Hastanenin büyük kapısı önünde durmuş etrafına, gidip gelen insanlara, gelip kapının önünde duran otomobillere, taksilere bakıyor. Kamaşıyor gözleri, apoletleri, şapkasmdaki san nişan, ceketinin düğmeleri parıldıyor. Kapıdan uzaklaşıp aşağıya, ırmak kıyısına doğru gidiyor. Gideceği yer olan Ordu Merkez Karargahı hastaneye yakın. İrmağın kıyısından yürüyerek gitmeye karar veriyor. Başı önde, hızlı adımlarla yürüyor; kulaklarında değişik insanların, değişik zamanların, değişik yerlerin değişik sesleri, yüreği şüphe dalgaları içinde, ruhu şu aydınlık ırmak gibi yeni sözler, olaylar, haberlerle çalkalanmış; yürüyor.

Hafıza, diye düşünüyor, Subay'm anlattığı geçmiş zamanlar, günler, yanan köyler, düşen insanlar, dul kalan kadınlar, yetim kalan çocuklar. Hafıza? Ama bu sözler düne mi ait? Yaşlı ve yorgun bir hafızaya mı ait? Ya bugün yanan köyler, bugün düşen insanlar, ölülerinin arkasından haykıran kadınlar ve çocuklar? Baz'm her gün yaşadığı, her gün tanıklık ettiği, içinde yaşadığı şeyler ne o zaman? Dünkü hafıza mı? Bugünün gerçeği mi yoksa? Yoksa dünün, bugünün ve yarının gerçeği mi? Baz'm aklına gelen bükler, ormanlar, vadiler ve mağaralar. Yoksa Baz ve kökleri oralarda mı gizli? "Oralı olmayasm Baz," diye soruyor kendi-kendine. Neden aklına bir şey olsun gelmiyor? Neden hafızası çocukluğunun karanlık yanma ulaşamıyor? Baz; dünyanın bilinmeyen bir yerinde doğmuş, o ülkenin bilinmeyen bir yerinde doğmuş, kim oldukları bilinmeyen bir anne babası varmış, ama bilinen bir yerde büyümüş, bu şehrin hâlâ açık olan okullarında okumuş, eğitim görmüş. Ya ailesi? Kökleri? Doğduğu yer? "Ya yerin yurdun Baz," diye soruyor kendine, "bu dünyada senin yerin yurdun neresi?"

Baz duruyor, iç cebinden paketi ve çakmağı çıkarıp bir sigara yakıyor, derin bir nefes çekiyor. Şimdi bir binanın karşısında duruyor, göklere kadar yükselen bir binanın; toplantı, ön cephesinde bütün cepheyi boydan boya saran devasa bir General Serdar portresi sallanan bu binada olacak. Bina; Baz'ın bilinen yurdu, askeri ilişkiler, plan ve programların merkezi. Bina; devlet ve ordunun kalbi, General Serdar'ın egemenliğinin ana üssü. Bina; Baz'ın annesi, babası, ailesi, yurdu. O kadar! Ama Baz bir kez daha Fırça Bıyıklı Subayla konuşacak. Belki o zaman ağzından bazı kesin bilgiler alabilecek.

Baz binanın demir kapısına varıncaya kadar bir sigara daha içiyor. Kapıda bir kez daha düzeltiyor üstünü başını, üniformasına, apoletlerine, düğmelerine, ayakkabılarına

ve kravatına son bir kez bakıp içeri giriyor, içeri de dışarısı gibi aydınlık neredeyse. Her tarafta üç renkli bayrak asılı. Duvarlarda General Serdar'ın büyük portreleri. Bir albay önünde durup sert bir asker selamı veriyor ve "Sizi bekliyorduk, buyrun," deyip ve ona yolu gösteriyor. Baz ve albay kısa koridordan geçip sağa dönüyorlar, oradan da bu sefer uzun bir koridoru baştan başa geçip, koridorun sonundaki büyük kapıdan içeri giriyorlar. Baz tanıyor bu salonu, burası konferanslar, brifingler verilen, danışma toplantıları yapılan bir salon. Baz içeri girdiği anda sahnedeki uzun masaya oturmuş olanlarla, salonun protokol sırasındaki sandalyelerde oturanlar dışında herkes ayağa kalkıp alkışlamaya başlıyorlar. Baz için. "Oraların" efsane komutanı için. Ölmekten ve öldürmekten gelen subay için. "Onların" en büyük korkusu olan devletin ve ordunun bu yiğit ve fedakar evladı için.

Baz mahcup halde saatine bakıyor. Tam zamanında gelmiş. Her zamanki gibi tam vaktinde gelmiş, her zamanki gibi düzenli, disiplinli, ciddi ve dimdik. Yüzünde mağrur bir ifade, başıyla subayları selamlayarak sahneye çıkıyor. Merdivenleri çıkıp masaya yaklaştığında göğsünü ve başını öne çıkararak masada oturan subay ve general üstlerine selam duruyor, sonra aynı sertlik ve ciddiyetle dönüp salondakileri selamlıyor. Masanın arkasındaki subaylardan biri ayağa kalkıp eliyle yer gösteriyor ona. Baz lek tek subay ve generallerin ellerini sıkarak ona gösterilen sandalyeye geçip oturuyor.

Bütün pencerelerinin perdeleri çekilmiş bu loş salon, hıncahınç dolu olmasına rağmen sessiz. Yüz elli kadar subay, temiz üniformalar içinde oturuyorlar. Ön sırada değişik rütbeli on kadar general oturuyor. O sırada birkaç subay salonun kapısından içeri girip aceleyle sağa sola oturuyorlar. Baz'ın yanında oturan uzun boylu, gözlüklü general ayağa kalkıp yüksek kürsüye gidiyor ve açılış konuşması yapmaya başlıyor: "Yıllık genel toplantımız başlıyor." Sonra koyu renkli camları olan gözlüğünü çıkarıp salona bakıyor ve sözlerine devam ediyor: "Bildiğiniz gibi toplantı iki gün sürecektir. Bu toplantı, şimdiye kadar yapılan toplantılardan çok daha büyük bir önem arz ediyor. Şimdi önümüzdeki sorunları çözme noktasına gelmiş bulunuyoruz. Umarız toplantının buna faydası olacaktır..."

Baz'ın gözünde güç ve fedakarlık timsali olan ve düğününde sonuna kadar kalan tek tük insandan biri olan general, uzun bir süre kurallar, yöntemler, raporlar ve kararlar hakkında sert bir sesle konuşuyor. Sonra masanın arkasında oturan generallerden birini çağırıyor ve sözü bu kısa boylu, şişman generale veriyor. Kısa boylu general

konuşmasına başlıyor. Bir kulağı generalde olan Baz çantasını açıp içinden defter, dosya ve kağıt gibi şeyleri çıkarıp önüne diziyor ve bir cümlenin yanma bir yıldız çiziyor. General konuşuyor, Baz düşünüyor. Generalin Baz'ın kulağına çalman sözle'ri; strateji, savunma, kural, yapı, pusu, temizlik, birlik, düşman, oyun, hile... Baz'm beyninde yankılanan sesler; oralar, onlar, sis ve duman, mağara, yangın, hafıza, zaman, sıra, zor, neden...

> Ve o, ve onun, Kevok'un sözleri: "Farklı düşünceler, inançlar, farklı dinler, mezhepler, farklı diller ve kimlikler yüzünden başka insanlara düşmanlık etmemeliyiz... insan bir kimlikle, bir dinle, bir dille gelir dünyaya ve onunla yaşar. İnsanın ne suçu günahı var bunda?"

General konuşuyor; yeni önlemler, yeni silahlar, yeni kanunlar, olağanüstü yetkiler, yeni uçak ve helikopterler lazım bize... General uzun konuşmasını tamamladıktan sonra salondan bir alkış tufanı kopuyor. Herkes ayakta. General mutlu ve mağrur bir şekilde yerine oturuyor. O anda Baz'm adı okunuyor. Baz elinde defterler, kağıtlar, dosyalar olduğu halde mikrofona gidiyor. Elindeki şeyleri önüne koyuyor ve mikrofonu düzeltip, oturan generaller ve subaylara bakıyor. Baz çoğunu tanıyor onların, kimisiyle aynı okulda okumuş, kimisiyle ortak çalışmalarda bulunmuş. Hepsinin yüzlerinde ve gözlerinde merak, saygı ve takdir var. Hepsi dimdik şekilde oturmuş, sert ve güçlü ifadelerle Baz'a bakıp bekliyorlar. Ne bekliyorlar? Ölüm ve öldürme haberlerini mi? Ordunun başarı ve zafer haberlerini mi? Asilerin katilliği, kötülüğü ve pisliğini mi? Evet, Baz bakışlarından iyi ve müjdeli haberler beklediklerim anlayabiliyor.

"iyi bir haberle başlayayım konuşmama," diyor Baz, önündeki kağıtlara baktıktan sonra başını kaldırıp devam ediyor: "Müjdeler olsun ki başarıyoruz, devlet ve ordu zafere yaklaşıyor. Her tarafta devlet ve ordu egemen oluyor. Savaşı kazanıyoruz. Halk bizim tarafımıza geçiyor, asilerin sayısı gün geçtikçe azalıyor, güçleri azalıyor, hareket sahaları daralıyor. Heybetli dalgalar gibi art arda saldırıyoruz üstlerine. Güç bizde, zafere yaklaşıyoruz."

Baz'ın bu son sözlerinden sonra sonu gelmeyen bir alkış dolduruyor salonu. Uzun süre devam ediyor. Baz dikkatle seyrediyor salonu, son derece yumuşak, hattâ dalgın bir sesle, "Ama bazı sorularım da olacak," diyor, "konuşmanın sonunda dile getireceğim sorular." Baz bazı sayılar vermeye başlıyor; ikiyüz binilen fazla asker, sayısız garnizon ve karakol, sayısız tank, top, ağır silah, elli kadar savaş helikopteri, yetmiş kadar savaş uçağı, polislerin güçlü koordinasyonu, istihbarat ve muhabere teşkilatları, asilerin

arasında çalışan ajanlar, "oranın" köylülerinden silahlandırılan ve orduyla birlikte hareket eden yüz bine yakın kuvvet savaşıyor eşkıyalara karşı, yüzlerce genç isyan hareketinden ayrılıp pişman olmuş ve ordu saflarında savaşıyor. Güçlü, sağlam, sarsılmaz ilişkiler... Kim bu güce karşı koyabilir?

Bir saat kadar bu şekilde strateji, taktik, saldırı gibi şeylerden söz ediyor Baz, ad, yer, sayı, toplum ve ilişkiler gibi şeyleri de ekleyerek. Konuşmasının sonunda biraz durup dikkatle subaylara bakıyor ve "Ama," diyor, "küçük bir 'ama' var; acaba bu siyaseti değiştirmenin, gözden geçirmenin zamanı gelmedi mi? Yirmi yılı aşkın bir süredir onların arasındayım, onlarlayım, onlara karşı savaşıyorum, onları düşmanlara karşı koruyorum. Onları iyi tanıdığımı iddia edebilirim. Yirmi yıllık tecrübelerim, özellikle de son dönem kafamda soru işaretleri oluşturuyor. Şüphesiz bu savaşı da kazanacağız. Şüphesiz bu sefer de bellerini kıracağız. Ama? Ne zamana kadar? Onları yeneriz, ama onlara samimi bir inanç verebilecek miyiz, onları dost kılabilecek miyiz? Elbette silahlarını, tüfeklerini, savaşımlarını yeneceğiz, ama bize yabancı olan stranlarını, destanlarını da yenebilecek miyiz? Soranlarının sesini kısabilecek miyiz, sır dolu sözlerini, o çok güçlü fısıltılarını, başkaldırılarla ilgili efsanelerini de yenebilecek miyiz? En büyük güçleri dilleri, sözleri, destanları, masalları ve bize yabancı gelen psikolojileridir. Güçleri silah, savaş ve ölüm değil, sözünü ettiğim şeyler. Bu şeylerin derinliklerine inip anladıktan sonra yok edebilecek miyiz? Dün öldürdük, bugün öldürüyoruz, ama o sabah rüzgarında, günbatımında ırmakların, pınarların, kayaların, dağların, ağaçların, ormanların, vadilerin ve göklerin arasında dolaşan o görünmez, o asi, o tarifsiz ruhlarını öldürebilecek miyiz?... Sorularım bunlardı... Çok teşekkür ederim..."

Ama şimdi bir ses yok, alkış yok. Hemen hepsi hayretle seyrediyorlar Baz'ı. Baz sessizce gidip yerine oturuyor. Derin bir sessizlik kaplıyor salonu. Bir süre sonra uzun boylu general yerinden kalkmadan toplantıya ara veriyor. Subay ve generaller çıkıyor salondan. Ama Baz yerinden kalkmıyor, kağıtlarını toplayıp çantaya koyuyor, önündeki su bardağından birkaç yudum içip oturmaya devam ediyor. O sırada uzun boylu general geliyor yanına. Baz ayağa kalkıp hazırola geçiyor. "Gel," diyor general, "benimle gel." General önde, Baz arkada sahnenin arkasındaki koridora girip ilk odanın kapısı önünde duruyorlar. General anahtarla açıyor kapıyı, içeri giriyorlar. Çok aydınlık bir oda burası. İrmağa bakan odanın bütün dış cephesi camdan yapılmış. Çok hoş bir ırmak ve şehir manzarası var. Deri koltuklar, yuvarlak bir cam masa, koyu renkli halılarla son derece güzel döşenmiş bir oda. Masanın arkasındaki duvarda General Ser-dar'ın

portresi. General masanın öbür tarafına geçerek oturuyor. Baz dimdik duruyor ayakta, gözleri önde, elleri bacaklarında, sessizce duruyor. "Biliyorsun," diyor general, sonra gözlüklerini çıkarıyor, ellerini masanın üstüne koyup dikkatle Baz'a bakarak devam ediyor, "oğlum gibisin sen. Düğününe de geldiğimi hatırlıyor olmalısın. Bir ay sonra ordunun terfi zamanı geliyor, onu da biliyorsun. Şimdiden söyleyeyim sana, terfi alacaksın. Ve görev yerini de değişiireceğiz. Oralarda çok yoruldun. Dinlenmen lazım. Bize de senin gibi, ama canlı evlatlar lazım. Haberin olsun, şimdi çıkabilirsin."

Baz "Sagol," deyip topuklarım birbirine vurarak selamı veriyor. Sonra dönüp kapıya yaklaştığında, "Sahi," diyor general, "ailen, çocukların nasıl?"

Baz dönüyor, hazırolda durup generale bakıyor, ama cevap vermiyor. "Eve hiç uğramadığını söylüyorlar, doğru mu," diye soruyor general.

"Doğrudur," diye cevaplıyor Baz.

"Evine git, çocuklarının arasına git," diyor general emreden bir sesle, "evine dön ve şimdiden dönüş hazırlıklarına başla, oralardan kurtulacaksın. Çıkabilirsin."

Baz elini kapının koluna uzatıp çıkacakken, general sesleniyor yine: "Bu arada unutmadan yanındaki kızı o şehirdeki garnizon komutanına teslim etmeyi unutma en kısa zamanda!"

O an Baz, yüreğine inme inmiş gibi çakılıyor yerinde. Her tarafını ateş basıyor. Öyle hareketsizce duruyor, dönmüyor, yüzünü çevirmiyor, duruyor sadece.

"Unutma," diye tekrarlıyor general.

"Ama..." diyor Baz, devam edemiyor, sadece bir kez daha "ama..." diyebiliyor.

"Senin 'ama'nı dinledik. Ama olmaz, kızı derhal teslim edeceksin... O kadar!.."

15. Yolculuk

Baz ile Kevok, birlikte, gece, trende.

Baz ile Kevok, hemen her zamanki gibi yoldalar. Küçük bir tren kompartımanında.

Baz ile Kevok'un macerası; askeri bir trendeki yolculuktan bir kara trene. Ama ne Baz biliyor bunu, ne de Kevok. Dün- yirmi yıldan fazla bir süre önce yaşanan o uzun tren yolculuğu Bir halkın çöllere doğru giden bir trenle gittiği sürgün. O zamanlar Baz çiçeği burnunda bir subaydı ve o trendeki sıcak, büyük vagonlardan birinin sorumlusuydu. Vagonda Dağlar ülkesfnden deg.şık insanlar vardı. Onların arasında Kevokun anne babası da vardı. Baz o sıcakta yanına gelerek su isteyen adamın Kevok'un babası, hamile karısının ise annesi olduğunu bilmiyor şimdi. Kevok da ömrünün ilk yıllarını geçirdiği o sürgün yerinin komutanlarından birinin Baz olduğunu bilmiyor. Bugün; yine tren ve bir uzun yolculuk.

Baz ile Kevok; birbirleriyle pek de normal insanlar gibi karşılaşmamış iki tanıdık. Tren; hayatları ve maceralarının görünmeyen bağı. Baz ile Kevok; iki insan, bir erkek ve bir kadın. İki düşman mı yoksa? İki dost mu? Evet, aralarında pek de görülmeyen bir ilişki var. Âma nasıl bir ilişki?

Evet, uzun bir trenin dört kişilik bir kompartımanındayız. Vakit gece yarısı, gidiyoruz. Baz ve Kevok'la birlikte. Hayatları arasındaki bağın içinde. Vakit gece yarısı. Uyku zamanı, düş zamanı. Ama gece aydınlık. Işıl ışıl bir yaz akşamı. Kompartımanın penceresinin öbür tarafında sayısız yıldız parıldıyor. Bir ya-rımay, yıldızlara göz kulak oluyormuş gibi başım eğmiş parlamakta. Gökte koyu bir çarşaf gibi, birer yama gibi bulutlar görünüyor orda burda. Tren, her tarafi ipek bir kilim gibi sarmış gecenin içinde korkutucu bir sesle ilerliyor. Yalnızca trenin sesi duyuluyor. Başka bir ses yok.

Tren ilerliyor, gece ilerliyor. Baz ve Kevok gidiyorlar. Baz ve Kevok karşılıklı olarak kompartımanın geniş penceresi önünde oturuyorlar. Dört kişilik kompartımanda yalnızca onlar var. Ke-vok'un başının üstündeki gece lambası ölgün bir ışık yayıyor içeriye. Sivil giysiler içindeler. Baz'm üstünde bej bir keten pantolon, kısa kollu bir gömlek, ayaklarında yazlık bir ayakkabı var. Baz gömleğini, belindeki ölümcül baretta görünmesin diye pantolonunun üstüne salmış. Kevok'un üstünde ise uzun, renkli bir

keten giysi var. Ayaklarında bir çift siyah spor ayakkabı var. Uyanıklar, ama konuşmuyorlar, kompartımanda ses yok. Baz gözlerini kapatmış, ayaklarını biraz uzatmış, başını iyice koltuğa yaslamış halde düşünüyor. Kevok ise ayaklarını koltuğunun önüne çekmiş, bir elini pencerenin önüne koymuş, öbürüyle defterini sıkı sıkıya kavramış halde dışarıyı, yıldızları, ayı, bulutları ve gökleri seyrediyor. Baz ve Kevok karşılıklı oturuyorlar, ama birbirlerine bakmıyorlar. Herkes kendi dünyasında kendini, içinin seslerini, duygularını, yaşadıklarını düşünüyor. Şimdi düşünme zamanı. Öyle görünüyor ki bu karanlık gecede düşünmek, birbirine bakmak ve konuşmaktan çok daha iyi olacak.

Ne düşünüyorlar acaba? Ne hissediyorlar? Yürekleri ne için atıyor? Nereden gelip nereye gidiyorlar?.. Bütün bunlara nasıl cevap vereceğiz şimdi?

Şöyle biraz dağınık olabilir belki:

Baz'ın yanındayız şimdi: işte böyle gidiyorum, gidiyoruz. Ben ve o, yoluma çıkıp beni sonu bilinmez yollara sürükleyen bu sır dolu kız. Artık ne derse desin, ne yaparsa yapsın önemli değil. Tamam artık, bitti artık, her şey bitti. Evet böyle, tam da Ma-der'in söylediği gibi: "Hayat için, yaşamak için adım atmalı. Yenileşmek, değişmek ve onurlu bir hayat için yeni adımlar, yeni hareketler lazım. Biraz güç, biraz gayret, biraz cesaret lazım. Tutsaklar, korkaklar, köleler, korku dolu çarkın dişlileri yeni bir adım atamazlar, yeni şeyler yaratamazlar. Kendilerini korku, utanç ve kural prangalarından, zincirlerinden kurtaramazlar. Ameli olmayan emele ulaşamaz..." Mader, keşke şimdi burada olsaydın da yetim oğlunu görseydin. Artık ne beni tutsak alan kurallar kaldı, ne de boyunduruğum, korkum. Bitti. Özgürüm ben, kurtuldum, şu yıldızlardan biri gibi, dışarıda parıldayan ay gibi. Bitti. Bu kadar. Sınırları, kuralları, ölçütleri ayaklar altına aldım. Çok sağlam örülmüş, görünmez sınırların üstünden aştım. Ruhumu ve yüreğimi bir kalıba sokan sınırları kaldırdım artık, yıktım. Mader, sen de burada olsaydın keşke. Mader, sana kaçışımdan söz etmediğim için affet beni, ama seni arayacak, her şeyi bir bir anlatacağım. Biliyorum, sevineceksin o zaman. Ama şimdi değil. Şimdi tehlikeli. O tehlikeli sınırı da geçtikten sonra. Görünmez sınırlar; benim ve hayatımın düşmanları. O ülkenin sınırları gibi görünmez sınırlar, oranın dağları, kayaları, vadileri gibi. Görünmez sınırlan aşmak? Zorlu hayatımın en zorlu çabası, vadi, geçit, doruk, ırmak sınırı geçmekten çok daha zor. Adım adım, karış karış, günler ve gecelerce, aylar

ve yıllarca, yaz kış, bütün ömür boyunca gitmeli ki kendini ansızın sınırın öbür tarafında bulabilesin. Şimdiki gibi. Artık görünmez sınırın öbür tarafındayım.

Mader, anlatmamıştım ama o üstlerimin benden ne istediklerini biliyor musun? Şimdi karşımda oturup dışarıyı seyreden kızı, adını söylemeden sana sözünü ettiğim kızı istediler. "Onu teslim edeceksin," dediler. Katı, kanundan bile daha sert bir emirle. Ve beni o ülkeden uzaklaştırmak istiyorlardı. Yirmi bilmem kaç yıl sonra, o kadar kan, acı, azap, keder ve çabadan sonra hem de. Onca deneyim ve dersten sonra. Doğrudur, yorgunum, hayatım karmakarışık. Ama nedeni ne, kim? Hiçbir şey olmamış gibi gelip "Sağol," diyorlar ve beni oradan, rüzgar ve fırtınadan, sıcak ve güneşten, kartal ve şahinden, dere ve ırmaktan, ağaç ve bükten, vadi ve uçurumdan, ay ve yıldızdan, ses ve sezgiden, ekmek ve sudan, oraların kadın ve erkeğinden ayırıp uzaklaştırıyorlar. Yirmi ve kaç yılım geçti oralarda sahi? Ya oralardaki hayatım, kanım, terim, acım, sızım, derdim, düşüm, tecrübem? Oralarda kurduğum ve inşa ettiğim hayat? Bağlarım? Sözüme ve yaptıklarıma inanan ve bir sözümle hayatlarını tehlikeye atan, ölüme giden insanlar? Hayır, böyle şeyler sormaya, hissetmeye hakkım yok. Tek bir hakkım var, o da itaat. Kızı teslim edeceğim, ölüm ve yaşam gününün dostlarından yüz çevireceğim, yirmi yıllık yaşantımı ayaklar altına alacağım ve karanlık bir gecede, sessizce, bir hırsız gibi, bir eşkıya gibi oraları terk edip gideceğim, öyle mi!.. Yok yok, artık yeter!

Kevok'un yanına gidelim şimdi: Böyle nereye gidiyoruz? Böyle ansızın değişen bu adam nereye götürüyor beni? Bir şey söylemiyor bana, yalnızca "Yok, yeter, artık yeter," deyip duruyor. Gidiyoruz. Bir haftadır yollardayız. Önce Dağlar Ülkesi'nin büyük şehri. Bir gece yarısı. Yine bu Baz ansızın çıkıp eve geldi. Şimdi şu gözlerini kapatmış, Allah bilir aklından neler geçiren adam evde; şaşkın, yorgun, ağzında sigara, elinde çanta, belinde tabanca. Her zamanki gibi sarhoş, ama yüzünde yumuşak bir ifade. "Çabuk hazırlan gidiyoruz." Nereye? Hiç cevap yok, "Gidiyoruz, seni ölümden kurtarmalıyım, kendimi ölümden kurtarmalıyım. Çabuk ol, gidiyoruz, hadi." Küçük bir çanta hazırlayıp yola çıkış. Askeri bir ciple yakındaki bir kasabaya, böyle bir gece yarısı. Orada bir otelde, iki yataklı bir odada bazı gizli ilişkiler, bazı telefonlar, satın almalar, kılık değiştirme ve tekrar yola çıkış. O şehirden başka bir şehre, yine otel, oradan da başka yere, hep bu şekilde, adım adım, şehir şehir, oradan oraya, izini kaybettirmek istermiş gibi. Askeri ciplerle, sivil otobüslerle, uzun trenlerle. Ama neden? Bu deliye ne oldu böyle?

Baz'ın yanındayız yine: Ve Mader keşke Fırça Bıyıklı Subay'ın hastanede neler anlattığını buseydin: "Oralarda çok kan akıyordu oğlum, pek çok kadın dul, pek çok çocuk yetim kalıyordu... Sana çok acıdım..." Nasıl söyleyeyim bilmiyorum. Ben, onlar. Ben oralı mıyım yani? Onlardan mıyım? O zaman benim hayatımın gerçeği onlar mı? Bu çaba, döküp durduğum şu kan ve ter? Hepsi yalan mı? Hepsi boş mu? Hayatım, ömrüm, yalan ve boş mu? Belki seninle konuşabilirim, ama çocuklarıma nasıl anlatacağım? Kimim ben, kime aidim? Beni şüphe ve ikircime düşüren şu lanet duygular yıkıyor beni, şu aydınlık gecede beni soluksuz bırakıyor. Bu duygularla elim ayağım tutmaz oldu, uyuyamaz oldum. Ama artık yeter, bitti... Elveda her şeye, artık bir saniye bile beklemek, durmak, düşünmek yok. Başkente gelişim bardağı taşıran son damla oldu. Artık çok dolmuş bir bardak gibi taşıyorum. Gidiyorum, hoşçakalm diyorum size; hoşçakal askeri hayat ve bugüne kadarki bütün ömrüm; elveda garnizonlar, karakollar, askeri lojmanlar; elveda ilk günkü umutlarım, askeri hayatımdaki arzularım, uzun bir askeri hayattan sonra gerçekleşecek düşlerim; evet elveda askerler, subaylar, generaller, komutanlar, disiplin, izin, program, kural, şan, şeref, ölüm, öldürme, yangın, düşman, işkence, sıkıntı, zor, şiddet; elveda gece baskınlarıyla geçen geceler, yürüyüşler, saldırılar. Elveda hayatımın bu anma kadarki bölümüne ait olan her şey... Mader, burada olsaydın keşke, şimdi düşündüğüm şu şeyler, şimdi söylediğim şu sözler senin için. Başıma bir şey gelmezse ve bu kaçıştan sağ salim çıkarsam, bunları yüzüne de anlatırım bir gün. Şimdi anlıyorum ki deneyimlerimle iyi ve kötü yolları, hedefleri, amaçları birbirinden ayırabilirim. Şimdi hangi hedefin peşinden gideceğimi biliyorum. Yeni yollar arıyorum şimdi, her zaman sözünü ettiğin cesaretle. Belirsiz bir yola giriyorum, ki sonu ölüm de olabilir. Öyle olsun, her şeyimle yeni bir yola girdim şimdi, eski yolu arkamda bıraktım, eski köprüleri yaktım. Tren beni götürüyor, eski yol ve köprülerden uzaklaştırıyor. Böyle yapmasam hâlâ o kan gölünde yüzüyor olacaktım. Bana her zaman, "Sen delisin oğlum," demez miydin? Deliyim, evet, bu seferki delilik işe yaradı, bu yeni adım için, bu yeni yol için deli olmak lazımdı.

Kevok: Bu yol nereye gidiyor? Sonu nereye varacak? Bunu neden merak ediyorsun Kevok? Yol nereye giderse gitsin, ne olacaksa olsun. Sana ne? Seni ne ilgilendirir? Senin için her şey bitmedi mi sanki? Hâlâ bir şeyin iyi

olabileceğini mi sanıyorsun? Hayır, kandırma kendini. Doğruyu söyle, kayıpsın, ölüsün ve nefret dolusun Kevok de. Demek nefret sözcüğünden nefret eden Kevok her şeyden nefret eder hale gelecekmiş! Böyle işte. O insanlardan, bütün insanlardan, sözlerinden, gülüşlerinden, davranışlarından, düşüncelerinden, kinlerinden, nefretlerinden, düşmanlıklarından, çekemezliklerinden, yalanlarından, kurumlarından, kavgalarından, savaşlarından, silahlarından, ölümlerinden, öldürmelerinden, tuzaklarından, hilelerinden nefret ediyorum. O ülkeden, bu ülkeden, şafaklardan, günbatımlarından, gece yarılarından, başı gökteki dağlardan, dibi cehenneme dönen vadilerden, lanet kardan, kahrolası yağmurdan, kır havasından, renklerden, tatlardan, iyilik ve kötülüklerden nefret ediyorum. Ondan, bundan, onlardan, bunlardan, hepsinden, herkes-den nefret ediyorum. Korkudan, gamdan, kederden, şüpheden, kabustan, ama en çok da korkudan nefret ediyorum. O halde? Söyle Kevok, neden merak ediyorsun o zaman?

Baz: O zaman, başkentteki o önemli toplantı, ordunun üst düzey subaylarının katıldığı toplantı. O zaman Mader, o zaman karar verdim. Sıcağa rağmen titreyiş, işte o zaman. Soğuk mu, yok, bazen kış gibi soğuk, bazense o gün kadar sıcak. Sigara, sigaranın tadı, kokusu, dumanı. Konuşma, sohbet, ses. Beyin ve ruhta dalgalanan sesler. Ama, ama, ama... öldür, öldür, öldür, bir kez değil, iki kez değil, on kez değil, yirmi kez değil, bin kez de değil... öldür, öldür sadece. Ama ya sonu, öldürmenin sonu? Kanın kaynağına dönüşmüş bu sorunu başka bir yolla, başka bir şekilde çözemez miyiz sanki? Hayır, hayır, hayır... "Oraları, onları, onu bırakacaksın." O kadar! "Onu teslim edeceksin." O kadar! Kimim ben? Hiçbir şey, büyük bir çarkın bir dişlisi olsa olsa. Baz, komutan, egemen, her sözü kanun yerine geçen Baz, sadece bir dişliymiş meğer. Ya dertlerim, tasalarım, duygularım, düşüncelerim, arzularım, şahsiyetim? Kimin umurunda? Hiç kimsenin tabii. O zaman işte karar, kavrama, ama geç, ancak bir ömür sonra. Konferansın ilk gününün akşamında, ırmağın kıyısında. Parıldayan su, güneşin kızıl ışıkları, açık gök, kıyıda parıldayan çimler, kaldırımlardaki siyah parke taşlan ve değişik yüzler. Şüpheler; ne yaptık, ne yapıyoruz? Ne yaptım, ne yapıyorum ve ne yapacağım? Ve kulaklarımda, beynimde Fırça Bıyıklı Subay'm ve senin,Mader ve Kevok'un sözleri. Ağlama duygusu. Müthiş bir hırs ve öfke ateşi. Yabancı duygular. Tam hatırlayamıyorum, ama belki de birkaç gözyaşı. Irmağın

kıyısında ağır adımlar. Adımlar, yeni adımlar. Evet, yeni bir yolda yeni adımlar. Adım at! Korkma! Cesaret! O zaman işte karar. O zaman tanımadığım bir rahatlık, huzur işte. O zaman hayatımı esir alan sinirden, dertten, gamdan uzak, çok uzak bir şekilde, çok uzun bir zaman sonra, ilk kez.

Kevok: Artık kime ne söyleyeceğim? Artık nasıl kendimden, hayatımdan, Jîr'den, gidişinden, oralarda yaşadıklarımdan, ölümden, öldürümden, ateşten ve yangından, Renas'dan, ölümüne neden olduğum, benim yüzümden, benim korkum yüzünden ölen yoldaşım Renas'dan, yeni hayatımdan nasıl söz edeceğim? Nasıl bir dille, ne zaman? Kim dinler ki? Ateş düştüğü yeri yakar. Ateş, yangın, ölüm kimin umurunda ki? Kızların, delikanlıların öldürülmesi, ormanların, köylerin yakılması, ruhum ve bedenimin ölmesi kimin umurunda? Beni yiyip bitiren bu acı, bu sızı, bu hüzün, bu keder kimin umurunda? Şu huzursuz ve kırgın yüreğime düşen ateş, yorgun bedenimin her yerinde, karmakarışık beynimde, sersemlemiş kafamda kıvılcımlar yakıp duran bu ateş kimin .umurunda? Bir rüya gibi, bir düş gibi gidiyorum bu aydınlık gecenin içinde, bilmediğim yerlere, belki de ölüme. Aynlmak, gitmek kimin umrunda? Hiç kimsenin, Da-de'den başka hiç kimsenin... yazmalıyım. Yalnızca yazmak, dizeler, sayfalar var arkadaşım olabilecek, bir tek onlar anlıyor beni. Baz: Ölüm Mader, ölüm. Ölüm ve öldürmek. Amaçlar, hedefler için, vatanı, devleti, milleti, bayrağı, şanı, şerefi korumak için, güç ve kuvveti, egemenliği, tek sesliliği kurmak için, farklı sesleri, arzuları, dilekleri ezmek için ölmek ve öldürmek. Ölü ve yaralılardan akan kan, yükselen çığlıkları, sokak ve caddelerde, dar sokaklarda ve geniş bulvarlarda, dağlarda, kayalarda, oyalarda, yaylalarda, duvarların dibinde, yamaçların dibinde, vadilerde, ormanlarda, büklerde, mağaralarda, inlerde akan kan. Gece gündüz, soğukta karda, gündüzün, sıcakta. Ölmek ve öldürmek üzerine kurulmuş hayat. Hayatım, arkadaşlarımın hayatı, herke-sinkinden farklı olan, her şeyin koruyucu ve nöbetçisi olan, her yere hakim olan, herkesin içinde ve herkesin üstünde olan "büyük ailem'm hayatı. Ölmek ve öldürmek, herkesin yolu belki de. Ama ölmek ve öldürmekten yüz çevirmek? Bunun en zor yol olduğunu anlıyorum şimdi, en zor adım. Onlar, üstlerim ve komutanlarım benden savaş, ölüm ve öldürme raporları istiyorlar, hayat ve hayatı koruma raporları değil. Evet öldürmek, evet öldür, öldür, öldür, ama nereye

kadar, hangi sınıra kadar?

Kevok: Yaşıyorum, oturmuş düşünüyorum, bu parlak ayı, parıldayan bu yıldızları, sıcaklıklarını, parıltılarını hissediyorum. Hayır, her şeyden nefret ettiğim doğru değil. Hayır. Bu yıldızlardan, bu aydan nasıl nefret ederim? Şimdi gözlerimin önünde kayan şu yıldızdan nasıl nefret ederim? Hayır, nefret etmiyorum, ama yazacağım, nefreti de yazacağım; karanlığın karnında ağını geren nefreti, usta bir avcı gibi insanın ruhunu avlayan nefreti, insanı bir ava çeviren nefreti; nefret içinde yaşayan insanların bütün dünyası budur sadece, nefreti, kini, ölümü, öldürmeyi, zoru ve şiddeti severler. Yazıyorum işte; hayatı izin, emir ve kuralların mekanik dünyasına çevirenleri yazacağım. Eğer bu yolculuğun sonu ölüm olmazsa, bir gün bu defteri önüme koyup parmaklarımla yeni bir sayfa açarak ve kırmızı bir kalemi sayfaların üstünde gezdirerek yazmaya başlayacağım. Yalın, yumuşak, kısa ve duru sözlerle, acı ve hüzünle yoğrulmuş sözcüklerle. Cümleler art arda gelecek, sayfalar dolacak, defter bitecek. Yeni bir defter, yeni bir defter daha. Ateş ve yangından kurtulmuş ve ölüme ve öldürmeye tanıklık etmiş sözlerle. Yazacağım evet, kah Dade'nin diliyle, kah diğer dillerle o ülkeyi, o ülkenin perişan, bitkin ve tanımsız yüreklerini, Dade'nin kara bahtlı ülkesini yazacağım. İntikamı, Jîr'in sözünü edip durduğu, bu ülkeye ve o ülkeye boyunduruk olmuş intikamı, bir zehir gibi bütün insanların ve ülkenin damarlarında akıp duran intikamı yazacağım. Korkuyu, kendi korkumu, bu ülkede ve o ülkedeki korkuyu, her gün başka şekilde davranan korkak insanları yazacağım. Unutmamak için, her an hatırlamak için yazacağım. Avuntu için, Dade'nin sözleri ve stranlarıyla öğrettiği yürek avuntusu için yazacağım. Konuşmayacağım, bu gece gibi sessiz kalacağım hep. Ama yazacağım, bu aydınlık gece gibi ışıklar saçacağım kağıtların üstüne. Aydınlığı, şu ayın, yıldızların saçtığı aydınlığı, insanın ruhunun derinliklerindeki aydınlığı yazacağım. Karanlığı, gecenin ve gece insanlarının karanlığını, kin ve nefretin karanlığını, insan ruhunun derinliklerinde saklanan karanlığı yazacağım. Gılgamış gibi, Gılgamış Destanı gibi. Gılgamış Destanı'nda sözü edilen aydınlık ve karanlığın savaşı gibi yazacağım.

Baz: Yeni bir sayfa. Yeni bir hayat. Yeni bir dönem. Evet, yoldayım şimdi. Artık ne

vatan, ne devlet, ne millet, ne halk, ne bayrak, ne ordu, ne general, ne subay, ne General Serdar, ne bütün şan ve şerefler; hepsini unutuyorum. Hepsi unutulacak artık. Beni alıp götüren bu tren, beni başka bir insana da çeviriyor, biliyorum. Yeni bir hayatta, yeni bir dönemde yeni bir insan. Bugün, bu gece, hayatımın en önemli anları belki de. Bu yoldan dönüş yok artık. Bu yoldan sadece ölüm alıkoyabilir. Bakalım ne olacak. Şimdiki duygularım? Nedir bunlar? Kanlı bir hayatı geride bırakmanın huzuru mu? Dilediğim, arzuladığım unutuş perdesi mi? Üstüme üstüme gelen uyku dalgaları mı? Mutluluk mu, sevinç mi? Düş mü? Yetimlik ve yalnızlığın, acı ve kederin bulunmaz ilacı mı? Bunlar da mı girecekti hayatıma?.. Defterini, yalnızca defterini seven ve yalnızca defterine sarılan bu kız gibi. Bana her zaman mahcup ve korkulu gözlerle bakan bu kız bir damla mutluluk ve sevinç verecek mi bana? Büyük ve sonsuz bir arzuyla baktığım, tanıdığım sayısız kız, sayısız kadın oldu. Tenlerini, bedenlerini, ruhlarını, yüreklerini tanıdım. Ama hiçbiri ruhumda, yüreğimde bu ne olduğunu bilmediğim duyguyu yaratmadı. Hiçbiri bu kadar sarsmadı beni, hiçbiri şu lanet yüreğimi bu kadar etkilemedi, kanımı bu kadar kaynatmadı. Bunun sırrı ne? Ona sormalıyım, tane tane söylemeliyim, ondan duyup anlamalıyım... Ama Mader'in sözleri: "Aşk, aşkın sıcak duygusu bir sığınaktır, kaçıştır, yüreği yaralı olanların, yüreği yanmış olanların, yolunu kaybetmişlerin ve yolcuların güzel düşüdür." Mader, sözün doğru olmasın sakm? Konuşmayan, ama yazan, az yiyen, az içen, nazlı nazlı sallanan, uzun saçlarını tarayan, dingin yüzüyle müthiş bir etki yaratan, korkulu, ama mağrur bir ifadeyle bakan, bazen çocuk, bazen bir bilgin, bazense çıldıran bu kız bir düş olmasın sakın?

Kevok: Dade, uykum var, yorgunum. Dade, seni özledim. Dade, seni bir daha görebilecek miyim?

Baz: Evet, böyle habersiz, ani. Kaybolmak. Mader, yoldayım, yolcuyum, hayatın yolcusu. Zaten hayatım da böyle başlamadı mı, hayatım da bizzat bir yolculuk değil mi? Dönüşü olmayan bir yoldayım, tehlikelerle dolu bir yolda. Ama seni arayıp

bulacağım. Şimdi ne düşünüyorsundur kimbilir? Ya oğullarım ne düşünüyorlar? Bir daha ziyaretine gideceğime söz verdiğim Fırça Bıyıklı Subay ne düşünüyor acaba? Subaylar, generaller, silah arkadaşlarım ne düşünüyorlar şimdi? Biliyorum, kimisi, "Baz haindir, kaçtı gitti, orduya, devlete, vazifesine, sorumluluklarına ihanet edip gitti," diyecektir. Kimisi, "Baz öldü, o öldürüldü, o bir şehit," diyecektir. Kimisi "Yazık," diyecektir, kimisi "İyi oldu," deyip sevinecektir. Doğrudur, devletin ve ordunun ekmeğini yedim, devlet ve ordu besledi beni, büyüttü, evim ocağım oldular, doğrudur. Ama buraya kadar, artık yeter. Kim ne derse desin, kim ne düşünürse düşünsün, umurumda değil artık. Ama ya oğullarım, o günahsız çocuklarım ne düşünecekler hakkımda? Hain mi? Hain bir baba mı? Korkak, ödlek ve kaçak bir baba?

16. Aydınlık

Baz ile Kevok, aydınlık yerlerde, aydınlık içindeler.

Ama önce zorunlu bir bilgi. Neredeyse bu romanın yazılmasına vesile olan bir bilgi. (Belki de ben, bu romanın anlatıcısı olan ben bu haber sayesinde romanı yazmayı düşündüm.) Şöyle bir haber: Geçen bölümlerden birinde sözünü ettiğim gezinin, yani Büyük Ülke'ye yaptığım gezinin üstünden epey zaman geçmişti. O ülkeyi, o ülkede yaşanan olayları, tutuklanan o yazarı, o ülkenin sindirilmiş insanlarını ve o güzel ve zeki kızı ara sıra hatırlar, merak ederdim, buna rağmen başka bir yoldaydım, eski deyimle başka bir alemdeydim. Kanlı bir yüzyılda geçen ve acılı, yenik bir adam ile solgun bir aşkı konu alan bir roman yazıyordum, belirsiz bir çağda, belirsiz bir şehirde ve değişik bir ülkede geçen bir roman olacaktı. Yazma uğraşı soluğumu kesmişti. O en can sıkıcı günlerimden birinde, yalnızca kara kara düşünmekten başka bir şey yapamadığım günlerden birinde sabah saatlerinde çalışma odamın telefonu çaldı. Arayan Yazarlar Birliği Merkezi'nin kadın sekreteriydi. Yazarlar Birliği adresine, benim adıma yollanmış bir mektup gelmişti. Mektubu adresime mi yollasınlardı, yoksa ben şehre inip merkezden mektubu alır mıydım, diye soruyordu. Zaten pek de verimli bir gün sayılmazdı, yazamıyordum, yapabileceğim bir şey de yoktu. Şehre inip Yazarlar Birliği'ne gittim ve mektubu aldım. Küçük beyaz zarfın üstünde, Fransız fonetigiyle, soyadımın ilk harfi büyük yazılmıştı. Önünde ise Fransızca "Mr." ibaresi. Onun altında ise adres olarak Yazarlar Birliği yazılmıştı sadece. Hepsi de yatık, ama güzel bir el yazısıyla, siyah kalemle yazılmıştı.

Teşekkür ederek çıktım ve Merkez'in yan tarafındaki kafeteryaya geçtim. Çok büyük bir kupayla çok acı bir kahve alıp küçük bir masaya oturdum ve zarfı açtım. İçinde turistik bir kartpostal vardı. Kartpostalın köşesine kırmızı bir kalemle Fransızca bir şeyler karalanmıştı. Ufacık harfler, kargacık burgacık cümleler iç içeydi, bir iki parantez dışında ne bir paragraf, ne bir nokta, ne de bir virgül vardı. Anlaşılan aceleyle yazılmıştı. Önce yazıdan ve kartpostaldan hiçbir şey anlayamadım. Başında benim ya da başkasının ismi yoktu. Altında da herhangi bir isim yoktu. Bu kartpostal gerçekten de bana mı gönderilmişti? Kim göndermişti? Nereden göndermişti? Son sorunun cevabı

zarfın üstündeydi. Zarfın üstündeki mühre baktım. Mektup verimsiz günümden on gün kadar önce Büyük Ülke'den postaya verilmişti. Ama kim, niçin göndermişti acaba?

Kahveme üç şeker atıp karıştırdım, biraz içtim. Kahvenin tadı ve kokusu beni biraz kendime getirdi... Birkaç yudum aldıktan sonra kartpostala döndüm yine. Kartpostaldaki eğri büğrü sözcükleri teker teker okumaya başladım. O zaman bunların büyük ihtimalle Gılgamış Destanı'ndan dizeler olduğunu düşünmeye başladım. Hâlâ sakladığım kartpostalın arkasına şunlar yazılmıştı:

"Lorsaue Gilga(mes) Eut oui cette (adresse) Obtemperant Aux pa-roles (de VHomme-Scorpion) il prit Le Önemin du Soleil Quand il eut parcouru Dix kilometres Projonde etait l'obscurite Şans la moindre lumiere Ü n'y pouvait rien (voir) Devant lui ni derriere Quand/.. Qu-and il parcouru cent dix kilometres Apparut un rayon de soleil Şuana il eut parcouru cent vingt kilometres Cefut le pleinjour... Qe silis sur le ehemin du Soleil J'ai besion de votre aid Est-que vous vouli-ez nous aiderje vais vous ecrire encore...)"

Gılga(mış) kendisine (yöneltilen) bu sözleri duyunca, (İnsan-Akrep'in) sözlerine itaat edip Güneş'in Yolu'na girdi on kilometre ilerledi zifiri karanlığa daldı tek bir ışık olsun yoktu ne önünde ne de arkasında hiçbir şey (göremiyordu) Ama... Ama yüz on kilometre ilerlediğinde bir güneş ışını gördü yüz yirmi kilometre ilerlediğinde apaydınlık oldu etraf... (Güneş'in yolundayım Yardımınız gerekiyor Bize yardım eder misiniz Gene yazacağım size...)

Böyle karmakarışık, anlaşılması güç bir kartpostal işte. Ama bu dizelerin Gılgamış'tan alındığını anlamıştım. L'homme scor-pion, yani akrep-insan bu destanda geçiyordu. O korku ülkesinden bana kim Gılgamış Destam'ndan dizeler yazıp göndermiş olabilirdi ki? Tutuklu yazar mı? Başkentte görüştüğümüz o arkadaşlardan biri mi yoksa? O ülkedeki dostlarımdan biri mi? Hayır, hiçbiri değil. Oydu, oradaki son gece rastladığım o kızdı tabii. Gılgamış'tan ve Gılgamış Destanı'ndaki aydınlık ve karanlıktan bir tek o söz etmişti. Evet oydu, o uzun saçlı, güzel gözlü, boylu boslu, kırılgan, hüzünlü kızdı. Ama neden şimdi böyle tuhaf bir kartpostal göndermişti, üstelik isimsiz.

Kahvemi içtikten sonra kafeteryadan çıktım ve dizelerin peşine düşmek üzere kocaman Kraliyet Kütüphanesi'ne doğru gittim. Son derece büyük ve zengin kütüphanede Gılgamış Destanı'nm dört Fransızca versiyonunu buldum. Kitapları, bulmama yardım eden görevli hanımdan alıp okuma odasına geçtim. O ülkedeki güzel gözlü kız l'homme-

scorpion'dan söz etmişti. Destanın o bölümüne bakmalıydım. Tek tek bütün versiyonları inceledim, sonunda o bölümü buldum. Kızın yazdığı dizeler, destanın Ninova versiyonundaydı. Ninova versiyonu *L'epopee de Gilgames* adını ta-şıyordu ve Fransızcaya Akad dilinden çevrilmişti. Kızın dağınık biçimde yazdığı dizeler, destanın aydınlık ve karanlıktan söz eden dokuzuncu tabletinden alınmıştı. Görünüşe bakılırsa kız bu dizeleri ezbere biliyordu, ya da doğrudan kitaptan yazmıştı.

Anlamıştım; kız bu dizelerle başkentteki o ilginç sohbetimizi ve kendisini bu yolla hatırlatmak istemişti. İyi de neden? Cevabı, en son parantezin içindeydi. Çünkü son parantez destandan alınmamıştı. Kız eklemişti. Zaten son parantezdeki söyleyiş de destanın dizelerine benzemiyordu. Tabii, kartpostaldaki son sözler kızın kendi sözleriydi: *Qe* suis *sur le ehemin du Soleil J'ai besion de votre aid Est-que vous vouliez nous aider Je vais vous ecrire encore...*) Yani ben aydınlığa çıkan yoldayım. Yardımınıza ihtiyacım var. Bana yardım etmek ister misiniz acaba? Size sonra tekrar yazacağım...

Anlaşılan yardımıma ihtiyacı vardı. Bu yüzden böyle bir kartpostal göndermişti. Durumu iyi değildi, ayrıca yalnız da değildi, çünkü *nous,* yani "biz" diye yazmıştı. Kartpostaldaki sırrı anladığımda, önümde Gılgamış çevirileri, o geniş salonda ince bir sızı kapladı içimi. Üzüldüm, durumuna üzüldüm. Ama kartpostalda ne bir isim, ne bir adres, ne de bir telefon numarası vardı. Yapabileceğim bir şey yoktu. Çaresizce ondan gelecek haberleri beklemek zorundaydım.

O ince sızıyla kartpostaldaki manzaraya bakmaya başladım. Masmavi bir deniz vardı orada. Manzaranın bir köşesinde genişçe bir koy karanın içine kadar sokulmuş, orada tekne ve sandallar için bir sığmak oluşturuyordu. Altın sarısı kumsallar göz alabildiğine uzanıyordu. Kıyıdan az uzakta küçük yeşil bir ada vardı. Birkaç yelkenli ve bir iki tekne adayla kıyı arasındaki sıg yerde dolaşıyorlardı. Kartpostal apaydınlıktı, gökte tek bir bulut yoktu.

Evet, zorunlu açıklama buydu işte.

Şimdi bu bilgiyi, kartpostalı, dizeleri, güzel manzarayı bir kenara koyup Baz ile Kevok'un macerasına dönelim. Kartpostaldaki yerlere dönelim, Baz ile Kevok'un yanına.

Baz ile Kevok, Büyük Ülke'nin Deniz Olkesi'nde, masmavi bir denizin kıyısında

biraz uzaktaki yazlıktalar. Tren yolculuğundan üç hafta sonrası diyelim. Akşam. Baz ile Kevok yazlığın uzun ve geniş balkonunda oturuyorlar. Beyaz badanalı yazlık, iki katlı. Üst kattaki balkon denize bir şahin gagası gibi uzanıyor. Yazlık, kıyıdaki tepelerden birinin üstünde. Etrafta başka bir bina yok. Sağ tarafta, yazlıktan biraz uzak korunur orda yazlık bir site var. Aşağıda, yazlığın sol tarafında balıkçılıkla geçinen ışıklar içinde büyükçe bir köy ya da küçük bir kasaba var. Yazlığın önünde ise şimdi iyice durulmuş denizin üstünde parıldayan türlü tekneler var. Koy ve sığ bölge teknelerle dolu.

Evet, Büyük Ülke'nin öyle bir yerindeyiz ki burası hem Dağlar Ülkesi'nden, hem de Çöller Ülkesinden çok farklı. Büyük Ülke; bir yanında Dağlar Ülkesi, bir yanında Çöller Ülkesi, öbür iki yanda ise denizler ve bir yanda ise başı sonu olmayan bir ova. Büyük Ülke; türlü yönleri ve renkleriyle büyük bir ülke. Şimdi denizin kıyısmdayız, Baz ile Kevok'un kaldığı yazlıkta.

Sıcak akşam henüz başlamış, akşam gölgesini her yerin üstüne düşürüyor şimdi. Aydınlık ve sıcak güneş battı, dünyayı renk cümbüşüne boğan ay ortalıkta yok. Ama akşam olmuş, Baz ve Kevok'un hemen hepsi aynı tekdüzelik içinde geçen sıcak günlerinden biri daha akşama dönüyor. Koşuşturma içinde geçen bir günden sonra dünya yorulmuş, aşağıdaki topluluk yorulmuş, gemiler ve mürettebat yorulmuş. Baz ile Kevok zaten yorgunlar. Soluğu kesilmiş dünya sessiz şimdi. Ne bot veya büyük gemilerin sesleri, ne köyün yanındaki geniş yoldan durmak bilmeden geçip giden araba sesleri, ne de yazı geçirmek için buralara gelmiş kalabalığın sesi. Köyün oradan çocuk sesleri geliyor, yazlık site tarafından bir alçalıp bir yükselen bir piyano sesi, deniz tarafından yükselen balıkçı motorlarının ve sallanıp duran filikaların, teknelerin sesleri duyuluyor. Etraftan sinek, böcek, kurbağa sesleri geliyor. Sinek, böcek ve kuş sesleri gecenin ezgisi gibi her tarafa perde perde yayılıyor. Sesler, huzurun değişik sesleri. Gündelik hayatın çüdırtıcı sesleri kesilmiş.

Baz ve Kevok uzun bir masanın her iki yanında karşılıklı oturmuş sessizce denizi, sudaki parıltıları ve ışıklar içindeki köyü seyrediyorlar. İkisi de sessizliğe gömülmüş. Kevok'un yaptığı yemek, balkonda yenmiş, bulaşıklar kaldırılmış. Masanın üstünde genişçe bir tabakta birkaç çeşit meyve, iki kadeh, bir votka ve bir

cin şişesi, portakal suyu dolu bir sürahi, su dolu bir başka sürahi, iki paket sigara, yarısı dolu bir kül tablası ve birkaç tane de kitap var. Masada içki var, ama Baz içemiyor. Hasta, başı ağrıyor. Gölge gibi peşinde olan migreni tutmuş. Omuzlarında ince bir hırka var, kolunu balkonun demirine koymuş balıkçı motorlarına, koya giren teknelere bakıyor. Sessiz.

Zaman sessizlik zamanı. Kevok'a her şeyi anlatmış, şimdi o da Kevok gibi savaştan kaçmış biri. Evini, çocuklarını, ailesini, orduyu, savaşı, subaylığı, komutanlığı arkasında bırakmış ve dönüşsüz bir yola girmiş. Bir an önce, ilk fırsatta ülkeyi terk edecekler. Çünkü o bir düşman, bir hain artık, herkesin düşmanı; Kevok gibi. Ne o, ne de Kevok bu ülkede barınamazlar artık, kaçacaklar. Herkes peşlerinde, ordu, devletin ve ordunun sayısız teşkilatı, ajanlar, polisler, muhbirler onları her yerde arıyor. Bütün ilişkiler kesilmiş, bütün köprüler yakılmış, geriye bir tek gitmek, terk etmek yolu kalmış. Ama bir yolunu buluncaya kadar Baz'in zamanında çok iyiliğini görmüş subay bir arkadaşının bu yazlığında kalacaklar. Bu arada sahte pasaportları hazırlanacak, biletleri alınacak ve bu ülkeden yabancı bir ülkeye geçecekler. Kevok her şeyi biliyor artık, artık Kevok'la aynı durumda, ne av kalmış geride, ne avcı.

Baz, Kevok'a her şeyi anlatmış; ona babalık yapan Fırça Bıyıklı Subay'ı, ona hem anne, hem sevgili olmuş geniş kalçalı Ma-der'i, dünyasını kirleten açgözlü, burnu havada karısını, babalarından sıcak bir sevgi görmemiş boynu bükük çocuklarını, ıslak ve çıplak bedenlerini defalarca okşadığı metreslerini, şuh sevgililerini, her zaman yanında olmuş ve bir sözle ölüme gitmekten geri durmamış korkusuz subaylarını, yiğitlerini, isyandan vazgeçip itirafçı olan ve Baz'm himayesine giren asileri, Baz'm babalık yaptığı eski militanları, ona şimdi maddi yardımda bulunan subay arkadaşlarını, yemesinden içmesinden kesip biriktirdiği küçük tasarrufunu, askeri kurallarla geçen, askeri disiplinle örülmüş ömrünü. Baz her şeyi tane tane anlatmış, ama iki şey dışın-, da; öldürmek için aldığı gizli görevler ve ilginç diyeceğimiz çocukluk ve gençliği.

Buradalar şimdi, gece gündüz, içeride, farklı odalarda, bazen aşağıdaki salonda, çoğu zaman üst katta, mutfakta, yatak odalarında ve uzun ve geniş balkonda, sonsuz göğün altında, sonsuz denizin önünde, yazın sıcağında... Bazen, çok zorunlu hallerde Baz çıkıp köye iniyor ve bir şeyler alıp kaçakların yurduna dönüyor.

Ama en kötüsü Baz'ın şimdi hastalanmış olması. Hastalığı yüzünden aydınlıktan,

ışıktan kaçan, iyi göremeyen ve ara sıra kusan Baz, içemiyor da. Ama içki ve sigara düşüncelerden, şüphelerden kaçmak için bir kaçış yolu. Lanet bir ömrün geçmiş dönemlerinin sesini duymaktan, girdiği bu yeni yoldaki şüphelerden ancak onların sayesinde kurtulabiliyor. Endişeden, telaştan, korkudan, acıdan, kederden, sızıdan, hüzünden ancak bu şekilde kaçabilir. Kan, savaş, silah ve o karmaşık hayatın türlü gerçekleri içkinin ve sigaranın yarattığı sisin dumanın arkasında kaybolunca ya kadar içmek; votka, cin tonik, kadeh kadeh, şişelerce, saatlerce, günlerce...

Ama bu en çok muhtaç olduğu anda içemiyor. Şimdi sessizlik zamanı, düşünmek ve hissetmek zamanı. Neden böyle oldu, diye düşünüyor Baz. Nereden nereye! Her şey bir iki yıl içinde olup bitti. Kendini birdenbire bilmem kırk kaç yıllık ömürden çok farklı bir yolda bulmak. Şimdi harekete geçmek yok, düşünmek, dalıp gitmek yok, endişe var artık, saklanma, bekleme. Baz'm hiç tanımadığı, yalnızca başkalarının yaşadığı şeyler kendi hayatına da girmiş şimdi. Her zaman ölüm, savaş ve yıkım yolu üzerinde seyreden hayatı korku yoluna sapmış şimdi. Baz korkuyor! Geceyi bir hayat tarzına çeviren, savaşan, kavgaya, yangına, yıkıma ve cinayete önderlik eden Baz korkuyor şimdi. Her tarafa dehşetli bir korku salan, yalnızca adıyla insanların yüreğini korkudan titreten Baz, şimdi kaçış yolunda hasta, yenik, yalnız; korkuyor!

Baz masaya dönerek paketten bir sigara alıp yakıyor.

"Sigara içme," diyor Kevok, "daha da kötüleşeceksin..."

Baz o anda Kevok'un varlığının farkına varmış gibi dikkatle bakıyor ona, "Sigara da içmezsem patlarım," diyor, "neler hissettiğimi bilemezsin, beynimde, ruhumda, yüreğimde nelerin dalgalandığını bilemezsin. Sigara içmek zorundayım, mecburum." Kevok bir karşılık vermeden önündeki bardaktan biraz alıyor ve uzaklara, denize bakmaya başlıyor. Baz da yine bir çocuğun-kine benzemeye başlayan profiline bakıyor onun. Kevok yüzünü çevirdiğinde saçları havalanıyor. Rahvan bir at gibi, bir deniz dalgası gibi. Hayret, diye düşünüyor Baz, hep korkup duran, yüzünde hep bir korku ifadesi olan bu kız şimdi dingin ve huzurlu görünüyor. Daha iyice uzamamış saçları parlıyor şimdi, şüpheyle gerinen yüzü sakin, korkuyla büzüşen dudakları gülümsüyor. Hayret, bu taze ve kederli yüzde bir gün gülümseme de be-lirecekmiş demek! Neredeyse hiç konuşmayan bu kız günden güne açılıyor, dışarı çıkmamasına,

kimseyle konuşmamasına rağmen saçlarım tarıyor, duş alıyor, gözlerine sürme çekiyor, güzel giysiler giyiyor, güzel kokular sürüyor, daha da rahat, daha özgür, daha şuh biçimde hareket ediyor, kalemini coşkuyla, şehvetle tutup yazıyor. Şimdi boyu boşu daha da biçimli görünüyor, yüzü ve bakışları daha yumuşak, göğüsleri, hatları daha gergin. Gümüş boynu memelerin arasına kadar sokularak onu düşlerin ölümsüz kadınına çeviriyor.

Ve hayret, şimdi Baz'a dikkat etmeye başlıyor, hastalığıyla ilgileniyor.

"Çocukluğumda, gençliğimde neler çektiğimi bilemezsin," diyor Baz, Kevok'a dönmeden.

"Biraz su ister misin?" diye soruyor Kevok, cevabını beklemeden bardağı doldurup uzatıyor. Kevok, Baz'ın konuşmasını istiyor.

"Ne annem, ne babam vardı..." diyor Baz, bardağı alıp, birkaç yudum içiyor. Bardağı masaya koyuyor, sigaradan derin bir nefes çekiyor, biraz düşünüyor ve ağır ağır anlatmaya başlıyor:

"Ne bir kardeşim, ne bir bacım, ne bir amcam, ne bir dayım, ne bir halam, ne bir teyzem vardı. Ne de bir evim, yuvam. Yoktu, hiç kimse, hiçbir şey yoktu..."

"Neden?" diye soruyor Kevok dikkatle bakarak, "ne olmuştu onlara?"

"Bilmiyorum, sorma, lanet hafızam, nankör hafızam kendime hep sorduğum bu sorunun cevabını bulamadı hiç. Annem babam, köklerim hep bir bilinmezlik perdesinin arkasında duruyorlar. Ama işte yalnızdım ben, ne bir kimsem vardı, ne bir köküm, ne tarihim, ne kimliğim. Çocukken tarih gibi, kimlik gibi şeyler aklıma gelmiyordu tabii, ama bir anne ve bir baba istiyordum bütün kalbimle. Yetim gecelerdeki rüyalarımda hep uzun saçlı, şefkatli bir anne ve uzun bıyıklı, güleç bir baba görürdüm. Başımı göğsüne koyacak bir anne, başımı göğsüne koyabileceğim ve kokusuyla sarhoş olacağım bir anne. Beni ellerimden tutup dolaştıracak, bana her şeyi gösterecek, saygı uyandıracak, beni etkileyecek bir baba. Ama yoktular. Anneni, babam, her şeyim Kimsesiz Çocuklar Yurdu'ydu. Önce orası, sonra ise ordu. Ordu ve askeri eğitim annem babam, her şeyim oldu. Okul yıllarında, Askeri Akademi yıllarında hafta sonlan herkes evine, anne babasının, sevdiklerinin yanma giderdi. Okul, Akademi boşalırdı, ama ben

kalırdım. Herkesin ziyaretine ailesi, akrabaları, arkadaşları gelirdi, ama benim..."

Baz kederle içiyor sigarasını. Oturduğu sandalyeyi düzeltiyor biraz, yüzünü parıldayan teknelere, gemilere çevirip bir süre öylece duruyor. Sonra birden ağır ağır devam ediyor konuşmasına: "Yalnızdım, eskiden de, dün de, bugün de. Ruhum, yüreğim, beynim yalnızdı. Çocukluğun geçtiği odalarda, yeşil parklarda, bahçelerde, gençliğin içli gecelerinde, okul günlerinde, yeni uyanan bedenin çıldırdığı inleyiş dolu gecelerde, Askeri Akademi'nin savunma, saldırı, savaş taktikleri öğretilen derslerinde, hattâ subaylık günlerimdeki cilveli kızların koynunda geçen gecelerimde de yalnızdım ben. Subaylığa başlarken de, evlenirken de yalnızdım. Karım hiçbir zaman, hattâ şehvetle kendinden geçtiği gecelerde bile eş olmadı bana, dost ve arkadaş olmadı. Hiç kimsem yok, o iki masum yavrum dışında şu darı dünyada bir kimsem yok."

Baz duruyor, sigara içip düşünüyor; bu ağlama duygusu, kederi anlatacak sözcükleri bulma güçlüğü, konuşmanın, anlatmanın, söylemenin güçlüğü. Bunlar da mı gelecekti Baz'in başına? Oysa Baz her zaman neyi nasıl ve hangi sözcüklerle söyleyeceğini iyi bilirdi. Yoksa hastalık yüzünden mi böyle dağılıyor, güçlükle konuşabiliyor? Baz bardağı alıp kalan suyu içiyor, yeni bir sigara yakıyor, sandalyesini yaklaştırıp her iki kolunu balkon demirlerine atarak devam ediyor: "Akademi'de, subay olmadan önceki günlerimde yağmur her tarafı yıkayınca, ya da kar dünyanın üstüne beyaz bir tül serince sınıfın ya da yatakhane salonunun pencerelerinden dışarıyı, yağmuru, karı seyreder ve kendi kendime 'bundan sonrası bahar' derdim; bahar yolda, güneş, ışık, gül, çiçek, koku, şenlik, coşku, diriliş yolda, içimi bir ay gibi sıcacık ısıtan bahar, o beklediğim bahar. Ama bahar gelmedi. Subay oldum, bahar gelmedi. Önemli vazifelere başladım, bahar gelmedi. Devlet ve ordu uğruna bir insanın yapabileceği her şeyi yaptım, ama bahar gelmedi. Ne yağmur dindi, ne kar durdu. Kar ve yağmur kaldığım yerlerin pencerelerinde, o ülkenin geçit ve doruklarında, pusu ve sığmaklarımın çatlaklarında, deliklerinde buldular beni. Her zaman. Hele bir şimşek gibi görülmemiş bir hızla geçen şu birkaç yılda, bahar geleceği yerde kar ve yağmur daha da şiddetlendi. Daha da köşeye sıkıştım, arkadaşlarım, dostlarım, ilişkilerim azaldıkça azaldı, öyle bir karmaşanın içine düştüm ki ne kimseye anlatabiliyordum, ne bir kimse farkına varıyordu, ne de umursayan birileri vardı. Hayatım an-lamsızlaştı, günler isimlerini kaybetti, günlerim sonsuz bir geceye döndü. Yoruldum, çok yoruldum, tamamen yalmzlaştım, kendi adım gibi, yalnız bir şahine

dönüştüm..."

Duruyor Baz, sigaradan birkaç nefes daha çekiyor, sonra izmariti söndürüyor kül tablasında. Ayağa kalkıyor, Kevok'a bakmadan balkon demirlerine tutunarak devam ediyor: "Şimdi pek çok şeyi anlıyorum. Ama artık çok geç, bu ülkede yapabileceğim bir şey kalmadı."

Sonra uzun süre sessizce durup köyü, gemileri, etrafı seyrediyor. Işık alıyor gözlerini, elini şakaklarına götürerek ovuyor biraz. Sonra dönüp, "Başım çok ağrıyor, biraz uzanacağım," diyor ve ağır adımlarla çıkıyor balkondan. Ama içeri geçmeden önce başını çevirip çok yumuşak bir bakışla Kevok'a bakarak, "Yarın köye inmek zorundayım," diyor, "daha kuvvetli ilaçlar almam lazım. Bu arada belki pasaportlar hazırlanmıştır. Köyden istediğin bir şey varsa, şimdiden düşünmeye başla."

Baz çıkıyor, Kevok yalnız kalıyor. Akşam geceye çevirmeye başlıyor. Şimdi yıldızlar bazen tek tek, bazen öbek öbek belirip parlamaya başlıyorlar. Yeni, taze, genç ve canlı. Her zamanki gibi. Her gece aynı şey; doğum, hayat ve ölüm. Bir gece daha. Yine, yine. İnsan hayatı gibi. Yıldızlar; insanın, bütün insanların, insanlığın hayatının tanıkları. Ne kadar uzak, o kadar yakın. Narin, sır dolu. Dünyanın ve insanın üstüne serptikleri ışıklarıyla, dünyaya ve insana bahşettikleri huzurla yıldızlar. Işıkları umudun ta kendisi.

Umut mu?

Kevok gökyüzüne bakıp umudu düşünüyor. Bu sabah defterine umut hakkında dağınık cümleler yazmıştı. Yıldızlar ve ışıkların nedeniyle değil, başka bir şey vardı. Kevok ayağa kalkıp odasına geçiyor, yatağın yanındaki küçük masanın üstünde duran defter ve kalemini alıp balkona dönüyor. Açık havaya, parıldayan yıldızlara rağmen balkon biraz karanlık. Kevok kapının yanındaki düğmeye basıp balkonun lambasını yakıyor. Balkon aydınlanıyor. Kevok defterin sayfalarını açıyor. Tek avuntusu olan defteri iyice dolmuş. Kevok'a yeni bir defter, yeni bir dost lazım. Baz yarın indiğinde ona çizgili büyük bir defter, iki tane de kırmızı kalem alabilir. Kevok defterin son sayfalarından birini açıp sabahleyin yazdığı cümlelere bakıyor:*Edebiyat; acı, sızı, keder, öfke ve umut. Edebiyat; zaman, çağ ve insanlık. Edebiyat; unutmaya karşı hatırlama uğraşı. Edebiyat; karanlık ve aydınlık. Edebiyat; Gılgamış. Edebiyat; ölümsüzlük otu, yani umut.*

Umut? Umut var mı hâlâ? Gece, uyku, düş. Şimdi gecede duyulan sesler, geceyi saran sesler, insanların rüyalarını acı ve kederle, sevinç ve mutlulukla, endişe ve

ikircimle süsleyen sesler. Ve rüyaların, düşlerin üstüne umut serpen sesler, arzu ve istekleri yaratan sesler. Ama nerede, neden Kevok'un kulağına çalınmıyor bu sesler, neden rüyalarına girmiyorlar? Neden bu sıcak yazda, deniz kenarmdayken bu evden çıkamıyor, denize giremiyor, köye inemiyor da evde oturup duruyor sadece? Uyuyor, yiyor, içiyor, bazen okuyup yazıyor, kötü düşler görüyor... Neden düşleri bir umut vermiyor ona? Neden düş, zaten şu tutsak hayatı daha da beter bir zindana çeviriyor?

Nerede umut? En önemlisi de Kevok'un bir umut duyacak hali, takati, hevesi kalmış mı?

Hayır, diyor Kevok, hayır. Benim bütün yurdum sözdür artık, Dade'nin sözleridir, edebi anlatıdır, umut yuvasından havalanan anlatıdır. Kevok defterin son sayfalarını çeviriyor. Son günlerde yazdığı hemen hemen bütün cümleler edebiyat hakkında. Bir yerde şöyle yazmış: "Edebiyat; umudun yuvasıdır..." Evet, Kevok edebi söze sığınmış. En son boş sayfayı açarak küçücük harflerle "ölüm, özgürlük ve edebiyat" diye yazıyor. Bir süre durup düşündükten sonra devam ediyor: "Ölüm; insanın ve insanlığın en eski ve en yeni kaygısı. Özgürlük; İnsanın ve insanlığın en eski ve en yeni amacı. Edebiyat; insanın ve insanlığın en eski ve en yeni sığınağı..."

Kevok devam etmek istiyor, ama kalemi yazmıyor artık. Ne kadar uğraşırsa uğraşsın yazmıyor. Ayağa kalkıyor, masadaki üzümden bir iki tane 'alıp ağzına atarak içeri geçiyor. Önce mutfağa giriyor, lambayı yakıp oraya buraya bakıyor, ama eli boş çıkıyor mutfaktan. Tam Baz'm odasının önünden geçerken açık kalmış kapıdan içeriye bakıyor. Baz üstündeki giysilerle yatağa uzanmış yatıyor. Mutfağın ışığı bir güneş ışığı gibi odaya girip Baz'm yüzünü aydınlatıyor. Kevok kapıda durup Baz'ı seyrediyor. Baz, başı yastıkta, ayaklarını karnına çekmiş yan yatıyor. Yüzü şimdi daha ufak sanki, yüzündeki çizgiler daha derin. Korkunun efsanevi adı Baz bu mu gerçekten? Kevok'un yüreği yanıyor. Baz, Kevok yüzünden bu tehlikeli yola girmiş olmasın? Gelip yüzüne konan bu endişe ve telaş, ara sıra yüzünde beliren korku Kevok yüzünden olmasın?

Kevok odasına dönerek masanın çekmecesini açıyor ve oradan uzun bir kalem ve küçük bir kitap çıkararak balkona dönüyor. Bu küçük kitap, Baudelaire'in *Les fleurs du mal*'i. (Baudelaire'in, Türkçeye "Kötülük Çiçekleri" olarak çevrilen kitabı) Kevok onu köyde sebze meyve satan bir dükkanda tesadüfen bulmuş. Belki de bir turist unutmuştur orada. Her ne olursa olsun bu kitap ilaç gibi geliyor Kevok'a. Kevok bu şiirleri kaçıncı kez okuyor acaba? Kevok yumuşak sandalyeye oturuyor ve ağzına birkaç üzüm tanesi daha atarak

kitaba bakmaya başlıyor. Arka kapakta iri harflerle yazılmış dizeler var. Hele birinci dize; *"moi, mon âme estjele,".(*Benimse, ruhum yıpranmış*)* Baudelaire kendi çılgın ruhundan değil, bizzat Kevok'un ruhundan söz etmiş sanki.

Kevok, defterin boş kalan sayfasına bir şeyler yazmak için kalemi eline alıyor. Ama o anda bir çığlık sesi geliyor içeriden. Kevok hemen kalkıp içeriye, Baz'ın odasma gidiyor. Baz odada ayakta duruyor, elinde tabanca şaşkın ve uykulu bir biçimde duruyor. Yüzünde belirgin bir korku ifadesi var. Kevok odanın ışığını yakarak Baz'ın yanına gidiyor. Baz ter içinde.

"Sesler, kötü sesler duydum," diyor Baz hüzünlü, ezgin bir sesle.

"Hayır," diyor Kevok yumuşak bir şekilde, "ses yok, hiç kimse yok. Bütün kapılar kilitli. Kötü bir rüya gördün belki de."

"Belki de," diyor Baz sol elini gözlerine götürerek, "ışığı kapat lütfen..."

Kevok aceleyle lambayı söndürüp Baz'ın yanına dönüyor. Elini omzuna götürerek, "Uyu," diyor, "bir şey yok, yorgunsun, sinirlerin gevşemiş olmalı." Kevok, Baz'ı yavaş yavaş yatağa doğru götürerek yatırıyor. Baz uzandıktan sonra Kevok yorganı örtüyor üstüne, elinden tabancayı alıp yatağın kenarındaki küçük sehpaya koyuyor. Kevok bir süre ayakta durup Baz'ı seyrediyor. Demin kapıdan sızan ışık Baz'ın yüzünü aydınlatıyor yine. Huzursuz, yorgun, korkmuş yüzü panldıyor. Şefkat denebilecek bir sıcaklık doğuyor Kevok'un içinde.

"Bir şey ister misin?" diye soruyor.

"Biraz su," diyor Baz, gözleri kapalı, "bana biraz su verebilirsen..."

Kevok balkona gidip bir bardak su doldurup getiriyor. Baz doğruluyor biraz, bardağı alıp birkaç yudum içiyor. Kevok bardağı alıp sehpaya koyduğunda Baz, yavaşça sol elini tutuyor Kevok'un. Kevok elini çekmiyor. Eller sessizlik içinde birbirlerine sonsuz bir sıcaklık geçiriyorlar. Sonra Baz elini bırakmadan çekiyor onu. Kevok sessizce yatağın yanma diz üstü oturuyor. Baz gözleri kapalı, sessizce okşuyor Kevok'un ellerini, parmaklarını. Yavaş yavaş. Baz'm yanma oturmuş olan Kevok, onun hafif ekşi kokusunu duyuyor şimdi. Biraz başım

kaldırıp Baz'a bakıyor. Kevok'un o sıcak yaz gecesindeki bakışları; ağlamaklı, kederli, endişeli, hüzünlü, şefkatli, içten. Dudakları titriyor. Gözlerinde kederin izi. Gözlerde sorular, arzu, bekleyiş. Neyin soruları? Neyin arzusu? Şimdi Kevok'un tazecik yüzü müthiş derecede sakin görünüyor. Yüzünde sayısız iz. Gülümseme? Gülüyor mu? Ama bütün izlere, karmaşık duygulara rağmen canlı, taze ve aydınlık. Baz gözlerini açmadan Kevok'un ellerini okşuyor. Bir süre sonra ellerini bileklerine doğru götürüyor. Parmakları bir bene rastlıyor orada. Bileklerinde bir ben. Kevok'un doğum beni... Bundan yirmi yıldan fazla bir süre önce Çöller Ülkesi'nde, Dağlar Ülkesi'nden sürülen insanlar arasında, dağlı insanlar kızgın bir çölde, çölde çiçeği burnunda yeni, umut dolu bir subay, sürgünlerin içinde ince bıyıklı bir adam ve karısı ve yeni doğmuş yavruları, aydınlık bir şafakta yeni göreve başlamış subay babasının kucağındaki bebeğe şaşırmış gözlerle bakıyor, "Bir çocuk, bir parça can..." Daha açılmamış küçücük gözleri, ışıklı yüzü, tavşan burnu gibi titreyen burnu, kımıldanan minnacık elleri, sıcak ve subayın hiç tanımadığı o özel ekşi koku. Subay başparmağını eline doğru götürüyor. Çocuk parmağı sol eliyle sıkıca kavrıyor, bileğinde siyah bir ben görünüyor... Dünkü bebek, bugünkü Kevok. Dünkü genç subay, bugünkü Baz. Baz'm parmakları Kevok'un elinin üstürîde, bileklerinde dolaşıyor. Ama ne Baz bu eski maceranın farkında, ne de Kevok. Hayat, görünmez tesadüflerle, insanın asla göremediği tesadüflerle devam ediyor.

Baz kendinden geçmiş gibi Kevok'un bilekleri ve beninden yukarılara, kollarına ve boynuna doğru çıkıyor. Kevok ne kımıldıyor, ne bir şey söylüyor. Loş ışıkta parıldayan boynundan duyulur duyulmaz bir ses çıkıyor. Ağzı açılıyor, dudakları kımıldıyor, ama bir şey söylemiyor. Baz'ın elleri boynunun yukarısına tırmanıyor. Kollan, boynu, uzun saçların altındaki kulakları ahenkle dolaşıyor. Defalarca. Yumuşakça, düzenle, yavaş yavaş. Sonra çene altı, çene, dudaklar. Biçimli ağız, uzun ve kalın dudaklar, kuru, ama gittikçe ıslanmaya başlayan. Elleri, parmakları Kevok'un dudakları üstünde, yol arayan bir kör gibi. Dudaklar açılıyor, parmaklar dudakların üstünde geziniyor. Baz derin derin soluklanıyor. Ve eller ve parmaklar. Üst dudaklar, burun, göz altları, kaşlar, kirpikler, alın. Gür, uzun, deniz dalgaları gibi parıldayan saçlar. Oradan yine aşağılara, yine boyun. Yumuşacık, şuh ve taze bir ten. Güzel kızın gergin hatları. Sonra yeniden alm,

pürüzsüz alın. Yeniden ağız, dudaklar, yumuşak, ıslak. Burun, incecik, uzun burun. Ve gözler, hayatın kaynağı gözler, dünyayı doğuran diriliş kaynağı gözler.

Bütün hepsi sessizce, hafif loş odada.

Kevok sessizce Baz'a bakıyor. Baz sessizce ağlıyor. O an Kevok da daha fazla dayanamıyor. Ağlıyor Kevok, sessizce.

17. Ölüm

Baz.

Kevok.

Baz ile Kevok'un macerası. Onların romanı. Kaderleri.

Roman bitiyor artık, anlatının sonu yaklaşıyor. Baz ve Kevok'un ölümle başlayan anlatısı şimdi ölümle bitiyor. Romanın bu son bölümünde sıra Baz'm ölümüne geldi. Şimdi yine başa döneceğiz ve General Serdar'm iktidarı ele geçirişinin yıldönümüne, Kevok'un öldürüldüğü o güne döneceğiz. Hatırlayalım; Kevok, Büyük Ülke'nin başkentinin dışında, boş bir arazide, şehirden geçen ırmağın yukarı tarafında üç kurşunla öldürülmüştü. Kevok'u öldürenler elleri kelepçeli Baz'ı alıp oradan, Kevok'un mezarı olan yerden uzaklaşıp gittiler.

Şimdi, Baz ile Kevok'un macerasının izini sürdüğümüz yoldaki uzun yürüyüşümüzden sonra romanın başına, Baz'ın ve onu götüren katillerin yanına dönüyoruz. Baz, Kevok'u öldürenlerin arasında yürüyor. Ölümün oğlu ve öldürmenin ustası olan Baz, ölüme doğru gidiyor şimdi, geldiği yere gidiyor. Ölüme hükmeden Baz, ölümün tutsağı şimdi. Evet, korkusuzca ölümün üstüne yürüyen Baz, Kevok'un ölümünden sonra ölesiye korkuyor ölümden.

Şimdi şehrin öbür yakasındayız. Kevok şehrin yukan yakasında öldürüldü. Baz da şehrin aşağı yakasında öldürülecek. Aynı kaderin yolculan, kaderlerine hükmeden şehrin iki yakasında ölüyorlar. Ama Baz'ın ölümünden söz etmeden önce ben, bu romanın anlatıcısı son bir bilgi vermek zorundayım: Kartpostaldan sonra Kevok'tan bir daha haber alamadım. Ondan gelecek bir haber bekliyordum. Bana gönderilmiş bir mektup, bir kartpostal, bir bilgi var mı diye sık sık Yazarlar Birliği Merkezi'ne gidiyor ya da telefon açıyordum. Ama ne bir mektup geldi, ne bir haber ulaştı. Kartpostal, o güzel gözlü kızla son bağım oldu. Ondan bir posta almadım, ama öldürülüşünü o ülkenin gazetelerinden birinden okudum. Bir gün, o Fransız dili öğrencisi kızın kartpostalından bir ay kadar sonra diyelim, bir iş için yaşadığım semtin kütüphanesine gittim. Kütüphane müdürüyle görüşecektim. Kütüphanede dergi gazete karıştırmak için sözleştiğimiz saatten önce gittim. O zaman tesadüfen o ölüm ve kan ülkesinin günlük gazetelerinden birini okumaya başladım. Onun ve Baz'ın ölümü küçük bir haber olarak

verilmişti. Haberde fotoğrafları da kullanılmış, açık isimleri yazılmış ve cesetlerden her birinin şehrin bir tarafında, ırmağın kıyısında bulunduğundan söz ediliyordu. Diyebilirim ki tam o zaman böyle bir roman yazma fikri doğdu içimde.

Bilgi bu kadar.

Şimdi, bu romanı yazma fikrinden birkaç yıl sonra romanın sonuna gelmiş bulunuyoruz, aynı şekilde Baz'ın macerasının sonuna da. Yürüyor Baz. Yürüdüğünden, adımlarından habersiz, başı önünde yürüyor. Kevok'un öldürülmesinden sonra katiller onu minibüse bindirerek bir süre gittiler. Şimdi ise yürüyorlar. Şehrin yukarı tarafındaki yürüyüş gibi. Baz ve yanındaki dört kişi. Sonsuz, dingin bir sessizlik içinde. Grubun amirleri yine minibüsün yanında durmuşlar. Ortalık sessiz. Baz konuşmuyor. Onu götürenler konuşmuyorlar. Şimdi ayak seslerinden, ırmağın sesinden, arı ve böcek seslerinden başka bir ses yok. Şehrin derin uğultusu da kesilmiş şimdi. Ama şehrin ışıkları görünüyor yine de, halaya kalkmış gibi panldıyorlar. Ama Baz ne şehrin uzak ışıklarına bakıyor, ne yıldızlara, ne de aya. Gecenin seslerini de dinlemiyor. Her şey parçalanıp dağılmış, her şey yok olmuş, Baz hiçbir şey duymuyor. Her şey bir düş içindeymiş gibi. Hiçbir şeye dikkat etmiyor. Yalnızca son bir gayretle yürüyor. Korkuyla, belirgin, tuhaf ve büyük bir korkuyla yürüyor. Şimdiye kadar tanımadığı, hiçbir şeye benzemeyen bir korkuyla.

Baz'ın hayatında kah iyilik, kah kötülükle yer bulan ırmak, şehrin bu yakasında da görülebiliyor. Baz ve yanındakilerden biraz uzakta, çok güzel bir ışıltı içinde. Ay ve yıldızlar suyun üstüne konmuşlar sanki, ırmakla bir olmuşlar sanki. Hava sıcak. Ortalıktan değişik bir ot, su, burma ve toprak kokusu yükseliyor.

Baz ne diyecek, ne yapacak? Baz gevşek adımlar atarak düşünüyor. Buraya kadar, değişik, zor hayat buraya kadarmış. Bundan sonrası karanlık artık, çocukluğunun önüne gerilmiş o siyah perde gibi karanlık. Baz neler gördü, neler görmedi, neler yaşadı, neler yaşamadı! Ama sonunda yaşanan bunca şeyden sonra her şeyi görünmez yapan perde. Çocukluk ve gençlik umutları, yeni hayatın coşkusu, gençlik arzuları, yalanlar, dolanlar, hileler, dolaplar, oyunlar, övgüler, yükselme umutları ve hükmetme arzusu kurumuş otlara döndü, şimdi üstüne bastığı kurumuş otlara. Her şeyin böyle biteceğini kim bilebilirdi ki? Savaş, mücadele, yorgunluk, gayret, güçlük, karmaşa, emek, kan, şiddet ve bir ömürlük arayış yerdeki şu kuru otlar gibi boş. Söyle Baz, diye düşünüyor soluğu kesilmiş, iki oğlundan başka arkanda ne kaldı? Söyle, bütün ömrünü saran

o heyecandan, coşkudan, ateşten, hazdan, aşktan, hırsdan, kinden, nefretten, şiddetten, zorbalıktan, düşmanlıktan ne kaldı geriye? O ölüm ülkesindeki yıllardan, ömrünün en güzel yıllarından, o fedakarlıktan, savaştan, saldırıdan, savunmadan, kandan, yangından geriye ne kaldı? Evet, kimsesiz bir ömrün -ama güçlü, cömert, içten-, yolu ve yetim bir adamın uzun -ama vefalı, fedakar-, yolu şimdi, burada bitiyor. Böyle işte, cellat olan bir kurban şimdi yine kurban oluyor; ağlamaklı, duygun, yorgun, yüreği yanmış, kırgın. Yapabileceği hiçbir şey yok, söyleyebileceği hiçbir şey yok, yok.

Hayatına son günlerinde giren o büyülü kız geliyor aklına. Kafasında kurşunların patlamasından önceki gözleri geliyor aklına. Kevok'un gözleri, o en son an; yuvasından fırlamış, iki elmas gibi parıldayan, şaşkın, razı, çılgın. Hayatın ve ölümün en temel şeylerini aynı anda yaşayan birinin gözleri. Baz'ın yüreğine doğrudan ölümü ve ölüm korkusunu salan gözleri. Mağrur, başı dik, ama korkmuş, umutsuz, ölüm dalgasına kapılmış gözler ki, Baz onları hiç öyle görmemişti.

Kevok düştü. Ay ve yıldızlar tanıklık ettiler düşüşüne. Baz da düşecek. Biliyor bunu. Şimdi, belki bir süre sonra, ama fazla değil, bir süre sonra. İçinde yaşadığı ama ona bir o kadar uzak olan ölüm şimdi yanında, yakınında. Kevok gibi o da düşecek, hem de ölümde ve yaşamda kader birliği ettiği arkadaşlarının eliyle. Ay ve yıldızlar tanıklık edecek düşüşüne. Ay ve yıldızlar; bütün çağların, zamanların, insanların, toplumların, gecelerin, karanlıkların üstünde parlak ve ölümsüz; gökte duruyorlar öylece. Ay ve yıldızlar; bütün hayatının sessiz ve dilsiz tanıkları. Yalnız tanık da değil, aydınlık yüzlü arkadaş ve dostları, en zararsız varlıkları.

Yüreğinin ve beyninin dalgaları arasında bir salıncaktaymış gibi sallanıp duran Baz yere düşüyor birden. Ayağı bir taşa takılıp yüzükoyun yere kapaklanıyor. Acıyla inliyor. Burnu ve alnı acıyor. Burnuna burrria, ot ve toprak kokusu doluyor aynı anda. Kalkmaya çalışıyor, ama yapamıyor. Kelepçe kalkmasını engelliyor. Bir süre yerde acı içinde yatıyor. Sonra yamndakilerden iki kişi, kollarından tutup kaldırıyorlar onu. Alnı acıyor. Sıcak, koyu bir şey burnundan bıyıklarının arasına sızıyor. Baz diliyle tadıyor bu sıvıyı, ekşimsi tadı olan kan bu.

Baz toparlanıyor, başını kaldırıp önce ona sessizce bakan çevresindeki insanlara,

sonra uzaklara, ırmağa, şehrin ışıklarına bakıyor. Sonra da gökyüzüne, ay ve yıldızlara bakıyor. Alnındaki, yüzündeki acıya rağmen bir şey demiyor. Başını hafifçe kaldırıp etrafa bakıyor. Tatlı bir serinlik dolaşıyor yüzünde. Uzaklardan, çok uzaklardan gelen bir köpek havlaması duyuluyor. Baz sakin bir şekilde duruyor. Tuhaftır ki düşüşü, alnında ve yüzündeki acı ve kanın sıcaklığı sakinleştiriyor onu. Birden susadığını fark ediyor.

"Bana bir sigara verin," diyor Baz sakin bir şekilde, sonra birkaç kez yutkunuyor, diliyle kurumuş dudaklarını ıslatıyor. Ama çevresindeki insanlardan bir ses çıkmıyor, kimse kımıldamıyor. Sessizlikle geçen bir süreden sonra Baz, "Bana bir sigara verin..." diyor yine. Baz konuşuyor! Kendi sesini garipsiyor. Sesi yankılanıyor kulaklarında. Kevok'un öldürülmesinden sonra kesilen sesi çıkıyor şimdi, şikayet ediyor. Şikayet? Hayır, şikayet değil, ne de yalvarma, rica, emir. Sesin yankısı, bilinen seslere benzemiyor, yüreğin, beynin ve ruhun yorgunluğundan çıkan bir yankı gibi. "Bana bir sigara verin..."

Baz o anda ellerindeki tabancaları görüyor; ikisi smith-wels-son, biri Alman waltheri, öbürü Baz'ın barettasından. Tabancaları çekmişler. Bu çıplak tabancalar Baz'a ağzına mermi sürülmüş tabancasını, o yazlıkta bir sabah vakti ansızın yakalanışını hatırlatıyor: Her şey şimşek hızıyla olup bitti. Her şey Baz'ın baş ağrısından, onu serseme çeviren ağrıdan oldu. Her şey yazlığın kapısının önünde başladı, ya da tam tersine her şey orada bitti. Ama yazık ki o beş kişi kapıda Baz'ın üstüne çullanınca tabancasını çekecek fırsatı bulamamıştı. Bir anlık bir fırsat bulabilseydi, hiç çekinmeyecekti. Evet öldürülecekti, ama o da bir ikisini öldürebilecekti. Ve belki Kevok kurtulurdu o zaman, belki de o kargaşa içinde kaçmaya fırsat bulacaktı. Ama olmadı. Migren ağrısı bütün takatini alıp götürdü. Baz'ın suçu, ilaç almak ve pasaportları sormak için köye inmeseydi, bu beş kişi peşine takılmaz, kapıya kadar takip etmez ve onu orada etkisiz hale getiremezlerdi. Baz'ın yüzünden, hem Kevok'un ölümüne neden oldu, hem kendi ölümüne. Sevgilisiymiş gibi yanından ayırmadığı, ona hep güven, güç ve üstünlük duygusu veren eşsiz tabancası nerede şimdi? Kimin elinde? Ya Kevok'un defteri? Nerede, kimin elinde şimdi? Yakalandılar, her şeylerine el konuldu. Köye indiğinde Kevok'a yeni, büyük, kalın, kırmızı ciltli bir defter de almıştı. Kevok ona yeni aşk şiirleri yazacaktı. Yakalandığında defter ve kalem de koltuğunun altındaydı. Bir elinde sebze meyve, öteberi dolu bir poşet vardı, koltuğundaki küçük poşette ise defter, kalem, ilaç, zarf ve mektup kağıdı. Yükü hafifti, ama Baz yere düşürdü o anda. Belki de bu yüzden davranamadı.

İçlerinden biri elinde yanan bir sigarayla gelip duruyor Baz'ın önünde, saygı ve dikkatle sigarayı kan içinde ıslanmış dudaklarına doğru uzatıyor. O anda Baz'ın bakışlarıyla bu uzun boylu, şişman adamın bakışları karşılaşıyor. Baz'ın gözleri; sakin, korkmuş, yorgun, tam da Kevok'un gözleri gibi. Adamın gözleri; boş, bomboş. Ne bir sıcaklık, ne bir ışıltı, ne hırs, ne kin, ne nefret, ne korku, ne endişe, ne başka bir şey, boş sadece. Acaba ben o ülkedeyken benim gözlerim de böyle miydi, diye düşünüyor Baz. Katillerin gözleri böyle boş, duygusuz ve donuk mu oluyor? Baz sigaradan birkaç nefes çekiyor. Başını yukarı kaldırıyor biraz. Yıldızlardan oluşan kocaman kilim, altın bir siniye benzeyen ay orada. Bir bulut olsun yok, geceye rağmen siyah bir leke olsun yok. Samanyolu'nu görüyor Baz. Kenarlarda ise başka birkaç iri, parlak yıldız. Uzaktan bir şimşek gibi parlak bir yıldız akmaya başlıyor.

Baz konuşsa mı? Yalvarsa mı? Kevok gibi, ama kendi sözleriyle stran mı mırıldansa? Bağırıp şöyle mi dese: "Hayır, böyle olmaz, hayatım böyle bitmemeli!.. Böyle iz bırakmadan!.."

Hayır bir şey söylemiyor, bir şey yapmıyor, sigara içiyor sadece. Dumanın onu dalga dalga sakinleştirdiğini fark ediyor o anda. Bir nefes daha, sakin, gözü yıldızlar ve ayda, belki de biraz mutlu... Bu sükunet, bu sessizlik. Hiç ses yok. Bütün koşturmalardan uzak, çok uzak. Her nefes onu ve çevresini daha da sakin kılıyor. Ama o anda bir ses yükseliyor. O an bir patlama sesi, sessizliği yarıyor. O anda Baz'ın arkasında bir kıvılcım çakıyor ve sessizlik bozuluyor. O an Baz'ın boynu yanıyor. O anda Baz sarsılıyor, debeleniyor ve dizlerinin üstüne düşüyor. O anda ateş dalga dalga yayılıyor Baz'ın yüreğinde, beyninde, bedeninde.

Ama hayret, sigara düşmemiş, hâlâ Baz'ın ağzında. Baz dizlerinin üstünde duruyor, hır süre, ne olduğunu anlamak için sanki. Koyu, sıcak bir kan yazlık gömleğinden aşağıya doğru süzülüyor. Gömleği, keten pantolonu kan içinde kalıyor. Baz, evet, kanadığını anlıyor iyice. Ama sigara... Gözleri gökte, çok derin bir nefes çekiyor. Duman halka halka oluyor. Kan akıyor. Baz'ın takati kesiliyor. Soluğu kesiliyor. Önünde akan ırmağa bakıyor, ırmak dalga dalga parıldıyor. Hayır, böyle olmaz. Baz ırmağa ulaşmalı. Susamış. Irmaktan kana kana su içmeli. Duru, parlak ırmağın göğsüne atılmalı. Irmak Baz'ı kucağında bilinmez diyarlara götürmeli.

Baz bütün gücüyle kalkmaya çalışıyor. Ama zor, elleri arkadan kelepçelenmiş. Ama kalkmalı. Ha gayret, bir daha. Bir ayağını kaldırıyor. Gayret. Biraz sonra öbürünü de yavaşça kaldırıyor. Şimdi ayakta, duruyor öylece. Gidecek, doğrudan suya, ırmağa doğru gidecek, ışığa ve parıltıya doğru gidecek. Sonsuz bir ağrı saplanıyor başına, kuvvetle sarsılıyor. Ama ayakta o, gidecek. Etrafına, yanındakilere bakmadan bir adım atıyor. Bir adım, bir adım daha. Bir daha. Ama o anda bir patlama sesi daha yankılanıyor. Baz duruyor o an. Bütün bedeni bir bahar seline kapılmış gibi sallanıyor. Düşmüyor yine de, yere kuvvetle basıyor. Sigara da düşmüyor. Bir nefes daha, duman, dalga dalga. Acı, dalga dalga. Su, dalga dalga. Yürüyüş, bir daha, adım adım. Irmağa, ırmağa doğru. O anda bir çakan bir kıvılcım daha. O anda bir patlama daha doğanın ve gecenin sessiz karnını deliyor. Baz düşüyor o anda. O anda...

O anda Baz da Kevok gibi, toprak ananın sıcak göğsüne düşüyor, kalkamıyor bir daha.

BÜTÜN YAPITLARI > ROMAN

"Mehmed Uzun'un kitapları, bir kültür adamının romanları ve edebiyat denemeleri. Yurtdışında da yayınlanmış, değeri uluslararası ortamda ve Türk eleştirmenlerince teslim edilmiş kitaplar."

ZÜLFÜ LİVANELİ

MEHMED UZUN

Aşk Gibi Aydınlık Ölüm Gibi Kararanlık

Aşka en çok çaresizlerin mi ihtiyacı vardır?

İki çaresiz, yalnız, eksik ve kırgın yürek aynı topraktan olmalarına rağmen yazgılarına yenik düşüp, farklı cephelerde yer alır. Baz devletin derinliklerinde, yalancı bir geçmişle beslenmiş bir komutan, Kevok, üniversiteyi bırakıp sevdiğinin ardı sıra dağları mekan tutan idealist bir genç kız. Ve bununla birlikte akıp giden, bir halkın makus talihi ve gelecek işaretleri. Yazgıları, onları en umulmadık zamanda buluşturup ölüme yolcu eder.

ithaki

www.ithaki.com.tr
İnternet satış: www.ilknokta.com

9 786053 752035